

АПЕЛАЦИОНИ СУД У НОВОМ САДУ

БИЛТЕН

СУДСКЕ ПРАКСЕ

4

intermex
Software & Communication

Нови Сад, 2012

**БИЛТЕН СУДСКЕ ПРАКСЕ
АПЕЛАЦИОНОГ СУДА У НОВОМ САДУ**

ПРИРЕЂИВАЧ: Апелациони суд у Новом Саду
За приређивача: Слободан Надрљански, в.ф. председника суда

ИЗДАВАЧ: **Intermex**, Београд, Булевар војводе Мишића 37/II
За издавача: Љиљана Миланковић-Васовић, директор

**ГЛАВНИ И
ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:** Ђура Тамаш,
судија Апелационог суда у Новом Саду

**ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ И
ОДГОВОРНОГ УРЕДНИКА:** Сњежана Лековић,
судија Апелационог суда у Новом Саду

РЕДАКЦИЈА: Бранислава Апостоловић, Ђура Тамаш,
Драган Аћимовић, Снежана Кецман, Владимир Вујић,
Персида Јовановић, Радослава Мађаров,
Љиљана Цицмил, Драгољуб Вујасиновић,
судије Апелационог суда у Новом Саду

**ПРЕЛОМ, КОРЕКТУРА
И ДИЗАЈН:** Intermex, Београд

ШТАМПАРИЈА: "Cicero", Београд

Свако копирање, умножавање, објављивање и дистрибуирање целине или делова текста из ове публикације представља повреду ауторског права и кривично дело (сходно одредбама чл. 215.-217. Закона о ауторском и сродним правима, и чл. 198.-202. Кривичног законика).
Коришћење делова текста из ове публикације дозвољено је сходно ауторском праву и уз сагласност издавача.

САДРЖАЈ

СУДСКА ПРАКСА - Сентенце

ГРАЂАНСКО ПРАВО

ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК	13
1. Трошкови парничног поступка настали пред судом који се огласио ненадлежним	13
2. Одлучивање по захтевима за исплату средстава за регресирање репроматеријала за ратарску и повртарску производњу.....	14
3. Висина <i>facultas alternativa</i>	16
4. Рачунање рока за подношење тужбе ради накнаде штете према Закону о јавном информисању	17
5. Садржина изреке пресуде другостепеног суда у погледу трошкова жалбеног поступка	18
6. Допунска пресуда и повлачење тужбе	18
РАДНО ПРАВО	20
1. Непостојање кривице послодавца за неискоришћен годишњи одмор	20
2. Премештај запосленог на други одговарајући посао	22
ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО	26
1. Раскид уговора и реституција	26
2. Ништавост уговора	31
3. Потраживање по основу старе девизне штедње.....	34
4. Одрицање од застарелости.....	38
5. Паулијанска тужба	40
6. Услови за искључење објективне одговорности.....	43
7. Оцена доприноса оштећеног настанку штете	45
8. Накнада нематеријалне штете због смрти блиског сродника.....	46

9. Обештећење у вансудском поступку и тужбени захтев за накнаду нематеријалне штете.....	50
10. Рачунање рока за подношење тужбе за побијање дужникових правних радњи.....	51
11. Постојање различитих основа на накнаду нематеријалне штете проистекле из истог догађаја	53
12. Уговор је манифестација узајамне сагласности воља уговорних страна.....	55
13. Опозив уговора о поклону.....	57
14. Опозив уговора о поклону из разлога знатног осиромашења	61
15. Коришћење стања нужде (примена одредбе чл. 141. ст. 1. ЗОО).....	65
СТВАРНО ПРАВО	69
1. Савесност код куповине у стечајном поступку и легитимација.....	69
2. Фидуцијарни пренос права својине.....	71
3. Стицање права својине од невласника.....	75
4. Рок за подношење брисовне тужбе и последице пропуштања рока према правилима Закона о државном премеру и катастру и уписима права на непокретностима	77
5. Дејство претпоставке о упису права оба супружника на непокретностима која је предмет заједничке имовине.....	79
6. Испуњеност услова за стицање својине одржајем и грађењем на земљишту у државној својини.....	81
7. Обавезивање сувласника да купи део другог сувласника	85
8. Улога органа управе према Закону о начину и условима враћања имовине стечене радом и пословањем задруга и задругара после 01.07.1953. године.....	87
9. Фактичка експропријација и право на накнаду.....	90

10. Активна легитимација код тужбе за брисање службености доживотног уживања	94
НАСЛЕДНО ПРАВО	96
1. Природа права на нужни део	96
2. Остваривање права на нужни део у парничном поступку лица која су учествовала у поступку расправљања заоставштине.....	98
3. Наследна трансмисија и активна легитимација по тужби за утврђење права на нужни део	100
4. Намирење нужних наследника	103
5. Губитак права брачног друга на наслеђивање	104
6. Раскид уговора о доживотном издржавању	107
7. Привидан уговор о доживотном издржавању	110
ПОРОДИЧНО ПРАВО	114
1. Најбољи интерес детета као законски императив.....	114
2. Везаност суда границама захтева за издржавање	116
3. Издржавање разведеног супружника и очигледна неправда	119
4. Престанак супружанског издржавања	121
5. Висина издржавања	123
6. Обавеза суда да одлучи о дечијем издржавању	125
7. Насиље у породици.....	126
8. Мере заштите од насиља у породици.....	130
МЕДИЦИНСКО ПРАВО	134
1. Пристанак на медицинску меру.....	134
<i>КРИВИЧНО ПРАВО</i>	
МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО	139
1. Ситно дело утаје (чл. 210. ст. 2. у вези ст. 1. КЗ)	139

2. Фалсификовање јавне исправе (чл. 355. ст. 2. у вези ст. 1. КЗ)	140
3. Закон о оружју и муницији (чл. 10. ст. 1.)	141
4. Кривично дело обљуба са дететом у продужењу (чл. 18. ст. 2. у вези ст. 1. у вези чл. 61. КЗ).....	142
5. Помагање (чл. 221. ст. 1. КЗ).....	144
6. Недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја (чл. 348. ст. 4. у вези ст. 1. КЗ)	146
7. Неуплаћивање пореза по одбитку (чл. 173. ст. 2. у вези ст. 1. Закона о пореском поступку и пореској администрацији – ЗПППА)	146
8. Угрожавање јавног саобраћаја (чл. 289. ст. 3. у вези ст. 1. КЗ)	149
9. Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (чл. 246. ст. 6. КЗ)	151
10. Мера безбедности (чл. 83. КЗ)	152
11. Тешко дело против безбедности јавног саобраћаја – крајња нужда (чл. 297. ст. 2. у вези чл. 289. ст. 1. КЗ)	153
12. Разбојништво (чл. 206. ст. 3. у вези ст. 1. КЗ)	155
13. Покушај кривичног дела тешког убиства (чл. 114. тач. 5. у вези чл. 30. КЗ)	157
14. Отклањање примене одредаба чл. 67. ст. 1. КЗ о опозивању условне осуде по службеној дужности	159
15. Стварна ненадлежност у поступку екстрадиције (чл. 372. КЗ)	160
16. Недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја (чл. 348. ст. 1. КЗ).....	161
17. Недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја (члан 348 КЗ)	163

18. Тешко дело против безбедности јавног саобраћаја – крајња нужда (чл. 297. ст. 2. у вези чл. 289. ст. 1. КЗ).....	163
19. Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (чл. 246. ст. 1. КЗ).....	166
ПРОЦЕСНО ПРАВО	170
1. Повреда Кривичног закона (чл. 382. ЗКП)	170
2. Повреда Кривичног закона (чл. 369. тач. 4. ЗКП).....	171
3. Битна повреда одредаба кривичног поступка (чл. 368. ст. 1. тач. 11. ЗКП)	172
4. Битна повреда одредаба кривичног поступка (чл. 368. ст. 1. тач. 3. и ст. 2. ЗКП).....	175
5. Битна повреда одредаба кривичног поступка (чл. 368. ст. 1. тач. 11. ЗКП)	176
6. Битна повреда одредаба кривичног поступка (чл. 368. ст. 1. тач. 10. ЗКП)	177
7. Ослобађање од оптужбе (чл. 355. тач. 1. ЗКП).....	179
8. Битна повреда одредаба кривичног поступка (чл. 368. ст. 1. тач. 8. ЗКП)	180
9. Притвор (чл. 505. ст. 2. и 3. ЗКП)	182
10. Привремено одузимање имовине проистекло из кривичног дела	183
11. Имовинско-правни захтев (чл. 206. ст. 2. ЗКП).....	185

ПРИКАЗИ

1. Новчана казна у теорији и пракси <i>Слободан Надрљански,</i> <i>в.ф. председника Апелационог суда у Новом Саду</i>	189
2. Одлуке Комитета против тортуре и накнада штете <i>Бранислава Апостоловић,</i> <i>судија Апелационог суда у Новом Саду</i>	209

3. Европска конвенција за заштиту људских права и рад Европског суда за људска права након ступања на снагу Протокола бр. 14.
Љуба Слијепчевић, Правосудна академија Нови Сад 236
4. Заштита права жртава трговине људима према Конвенцији Савета Европе о борби против трговине људима
Љуба Слијепчевић, Правосудна академија Нови Сад 255

**СУДСКА ПРАКСА
- СЕНТЕНЦЕ**

ГРАЂАНСКО ПРАВО

ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК

1.

ТРОШКОВИ ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА НАСТАЛИ ПРЕД СУДОМ КОЈИ СЕ ОГЛАСИО НЕНАДЛЕЖНИМ

Странци која је успела у парници припадају и трошкови поступка које је имала пред судом који се огласио стварно ненадлежним, до његовог оглашавања стварно ненадлежним.

Из образложења

Правилно је првостепени суд применом одредаба чл. 149. и 159. ЗПП-а донео одлуку о трошковима парничног поступка. Неосновани су наводи жалиоца да туженима не припадају трошкови које су имали пред Трговинским судом у Зрењанину пре другостепеног поступка, и пре исплате од стране солидарног дужника АД Л "К" К тужиоцу. Ово стога што је поступак који се водио по тужби тужиоца у односу на овде тужене пред Трговинским судом у Зрењанину, до његовог оглашавања стварно ненадлежним, јединствен са поступком који се наставио пред Општинским судом у Кикинди и Основним судом у Зрењанину, по одредби члана 21. став 2. ЗПП-а. Тужени су успели у парници, јер је тужбени захтев тужиоца одбијен у целости, па без обзира што је разлог за одбијање чињеница да је потраживање по тужбеном захтеву престало испуњењем обавезе од стране једног од дужника, који није овде тужени, туженима припада накнада трошкова поступка. О висини те накнаде првостепени суд је правилно одлучио на основу опредељеног захтева тужених, правилном применом важеће Адвокатске тарифе.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду ГЖ-2696/11 од 4. априла 2012. године)

Аутор сентенце: Татјана Миљуш, судија

2.

**ОДЛУЧИВАЊЕ ПО ЗАХТЕВИМА ЗА ИСПЛАТУ СРЕДСТАВА
ЗА РЕГРЕСИРАЊЕ РЕПРОМАТЕРИЈАЛА ЗА РАТАРСКУ
И ПОВРТАРСКУ ПРОИЗВОДЊУ**

О обиму права подносиоца захтева за средства за регресирање за репроматеријал за ратарску и повртарску производњу не одлучује се у парничном, већ у управном поступку, те се ни о захтеву за исплату мање плаћеног износа од онога на који би имао право подносилац захтева, не одлучује у парничном поступку, и овај спор не спада у судску надлежност, већ у надлежност органа управе.

Из образложења

По одредби чл. 16. ЗПП-а, суд у току целог поступка по службеној дужности пази да ли решавање спора спада у судску надлежност и када утврди да за решавање спора није надлежан суд, него неки други домаћи орган огласиће се ненадлежним, укинута спроведене радње у поступку и одбациће тужбу. Првостепени суд није применио ову одредбу Закона о парничном поступку иако се ради о захтеву тужиоца о коме се одлучује у управном поступку. У парничном поступку пружа се судска заштита и одлучује у грађанскоправним споровима из грађанскоправних односа, осим спорова за које је посебним законом предвиђена друга врста поступка, сагласно одредби чл. 1. Закона о парничном поступку. У конкретном случају, тужилац тражи новчани износ за кога тврди да му припада на име разлике између исплаћеног и припадајућег износа на име регреса за репроматеријал, за ратарску и повртарску производњу у 2009. г. Тужилац је поднео захтев за регресирање репроматеријала, Управи за трезор, експозитура у Новом Бечеју, дана 04. маја 2009. г., за време важења и по одредбама Уредбе о условима и начину коришћења средстава за регресирање репроматеријала за ратарску и повртарску производњу у 2009. г. од 05.02.2009. г., и остварио је право на регрес који би по одредбама те Уредбе, по наводима тужиоца износио 442.777,20 динара. Тужиоцу је тужени исплатио 03. јуна 2009. г. 132.833,16 динара по Уредби о изменама и допунама дотадашње Уредбе, која је ступила на снагу 23. маја 2009. г.

Одредбама Уредбе о условима и начину коришћења средстава за регресирање репроматеријала за ратарску и повртарску производњу у 2009. г. ("Службени гласник РС", бр. 12/09 од 13. 02. 2009. г.) уређени су услови и начин коришћења средстава за регресирање репроматеријала за ратарску и по-

Парнични поступак

вртарску производњу у 2009. г. По одредби чл. 6 Уредбе, захтев за регресирање репроматеријала подноси се Министарству финансија, Управа за трезор, а Управа спроводи поступак упоређивања испуњености услова за остваривање права на регресирање, прибавља доказе и после спроведеног поступка утврђивања испуњености услова и упоређивања података и захтева, приложених докумената, података о пријављеним површинама за производњу из регистра, утврђује испуњеност услова прописаних Уредбом и испоставља налог за пренос средстава по основу регресирања на наменски рачун пољопривредног газдинства по чијем захтеву спроводи поступак. По одредби чл. 4. Закона о управним споровима, управни акт је појединачни правни акт којим надлежни орган непосредно применом прописа решава о одређеном праву, или обавези физичког или правног лица, односно друге странке у управној ствари. По одредби чл. 17. Закона о општем управном поступку, стварна надлежност за решавање у управном поступку одређује се по прописима којима се уређује одређена управна област, односно по прописима којима се одређује надлежност појединих органа. По одредби чл. 18. истог Закона, за решавање у управним стварима у првом степену стварно су надлежни органи одређени законом или другим прописима. У конкретном случају, Уредбом о условима и начину коришћења средстава за регресирање репроматеријала за ратарску и повртарску производњу у 2009. г. утврђено је да Управа за трезор Министарства финансија решава по захтеву за регресирање репроматеријала. Управни поступак пред Управом за трезор покренут је у смислу чл. 113. Закона о општем управном поступку поводом захтева овде тужиоца. Према наведеним одредбама, о обиму права на средства за регресирање репроматеријала за ратарску и повртарску производњу у 2009. г. одлучује Управа за трезор, у управном поступку поводом захтева физичког лица-носиоца пољопривредног газдинства, по правилима предвиђеним Закона о општем управном поступку. У ситуацији када је подносилац захтева незадовољан признатим обимом права, своја права може остварити у управном поступку, подношењем жалбе против управног акта, односно покретањем управног спора, опет према одредбама Закона о општем управном поступку и Закона о управним споровима. Како се, према напред изнетом, о обиму права тужиоца као подносиоца захтева за средства за регресирање не одлучује у парничном, већ у управном поступку, то се ни о захтеву за исплату мање плаћеног износа од онога на који би тужилац имао право као подносилац захтева, не одлучује у парничном поступку, и овај спор не спада у судску надлежност, већ у надлежност органа управе, конкретно Управе за трезор. То је разлог због кога је

Парнични поступак

другостепени суд одлучујући о жалби тужиоца укинуо првостепену пресуду и одбацио тужбу применом одредбе чл. 376. ст. 2. ЗПП-а.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду ГЖ-8626/10 од 6. 10. 2011. године)

Аутор сентенце: Татјана Миљуш, судија

3.

ВИСИНА FACULTAS ALTERNATIVA

Суд не испитује висину новчаног износа чијом се исплатом тужени може ослободити неновчане обавезе.

Из образложења

Правилно је првостепени суд утврдио, и то се ни наводима жалбе не доводи у питање, да је тужени приликом постављања своје ограде до улице уз међу са тужиоцем уклонио његов челични стуб 40x40mm, какви постоје и у осталом делу ограде, те да је на тај начин остао отвор на огради између тужиоца и туженог, који је тужени касније отклонио тако што је поставио нови стуб димензија 40x20mm. Како је новопостављени стуб различит од осталих стубова, тужилац има право, у смислу одредбе чл. 156. ЗОО-а, да од туженог тражи да исти уклони и постави нови стуб димензија 40x40 mm који не би по димензијама и естетски одударао од осталих стубова. Правилно је првостепени суд применио одредбу чл. 409. ЗОО-а, када је усвоји захтев тужиоца да се тужени може ослободити наведене обавезе уколико тужиоцу исплати износ од 2.020,00 динара и законску затезну камату на тај износ од 23. фебруара 2009. године до исплате, јер је то овлашћење које је тужилац оставио туженом, тако да се исплатом траженог износа може ослободити обавезе да постави нови стуб. У садржину оваквог овлашћења суд и не треба да улази, управо зато што је то факултативна обавеза, којом је туженом допуштено да се ослободи своје утврђене обавезе, али се том могућношћу не мора користити.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, ГЖ-1908(11 од 9. фебруара 2012. године)

Аутор сентенце: Татјана Миљуш, судија

4.

РАЧУНАЊЕ РОКА ЗА ПОДНОШЕЊЕ ТУЖБЕ РАДИ НАКНАДЕ ШТЕТЕ ПРЕМА ЗАКОНУ О ЈАВНОМ ИНФОРМИСАЊУ

Рок за подношење тужбе ради накнаде штете према Закону о јавном информисању истиче протеком 6 месеци. Међутим, ако последњи дан рока пада у недељу или у неки други дан када суд не ради, рок истиче протеком првог наредног радног дана, сагласно одредби из става 4. члана 103. ЗПП-а ("Службени гласник РС", број 72/2011) који је ступио на снагу 01.02.2012. године. Наведена одредба примењује се и на рок у коме се по посебним прописима мора подићи тужба.

Из образложења

У образложењу првостепеног решења наводи се да према одредби чл. 85. Закона о јавном информисању тужба за накнаду штете подноси у року од 6 месеци од дана објављивања информације. Првостепени суд је нашао да тужилац није у наведеном року поднео суду тужбу ради накнаде штете, у смислу Закона о јавном информисању, па са тих разлога одбацује тужиочеву тужбу у односу на првотуженог. Информација која се односи на тужиоца, према наводима тужбе, објављена је 18.08.2011. године. Имајући у виду цитирану одредбу Закона о јавном информисању, као и правила о рачунању рокова, рок за подношење тужбе за накнаду штете истиче протеком 6 месеци, односно 18.02.2012. године. Члан 103. ЗПП-а, у ставу 3. предвиђа да се рок одређен на месеце завршава оног дана у последњем месецу који по свом броју одговара дану у који пада догађај од кога се по закону рачуна почетак рока. Међутим, ако последњи дан рока пада у недељу или у неки други дан када суд не ради, рок истиче протеком првог наредног радног дана, сагласно одредби из става 4. члана 103. ЗПП-а. наведена одредба примењује се и на рок у коме се по посебним прописима мора подићи тужба. Како је последњи дан рока за подношење тужбе за накнаду штете, тачније 18.02.2012. године, пада у суботу када суд није радио, то се као последњи дан рока узима 20.02.2012. године као први наредни радни дан. Пошто је тужилац тужбу поднео управо 20.02.2012. године, његова тужба се има сматрати благовременом у смислу Закона о јавном информисању и Закона о парничном поступку.

Имајући у виду све наведене законске одредбе, применом одредбе чл. 401. тач. 3. и чл. 391. ст. 1. а сходно чл. 402. ЗПП-а Апелациони суд је

Парнични поступак

првостепено решење укинуо и предмет вратио првостепеном суду на поступак.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду. Гж. 1258/12 од 20. 03. 2012. године)

Аутор сентенце: Гордана Вујичић, виши судијски сарадник

5.

САДРЖИНА ИЗРЕКЕ ПРЕСУДЕ ДРУГОСТЕПЕНОГ СУДА У ПОГЛЕДУ ТРОШКОВА ЖАЛБЕНОГ ПОСТУПКА

У ситуацији када је само једна парнична странка изјавила жалбу, не захтевајући одређено трошкове жалбеног поступка, изостао је захтев о којем би суд био дужан да одлучи у смислу одредби члана 159. ст. 1. -4. ЗПП, те изрека другостепене пресуде у том случају не садржи одлуку о жалбеним трошковима.

Из образложења:

Тужени није поставио одређен захтев за накнаду трошкова жалбеног поступка у којем није успео, због чега овај суд о истима није одлучивао, будући да је у смислу одредбе члана 159. ставови 1.-4. ЗПП изостао захтев о којем би овај суд следом регулативе члана 161. став 1. ЗПП био дужан да одлучи.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду број Гж. 251/12 од 29. марта 2012. године)

Аутор сентенце: Бојана Радочај, судијски сарадник

6.

ДОПУНСКА ПРЕСУДА И ПОВЛАЧЕЊЕ ТУЖБЕ

Када је првостепеном одлуком делимично усвојен тужбени захтев, а није одлучено о преосталом делу тужбеног захтева, у ситуацији када нема предлога за доношење допунске пресуде о преосталом делу тужбеног захтева, сматра се да је тужба у том делу повучена.

Парнични поступак

Из образложења:

Основни суд у С. донео је пресуду П.-, дана 24.08.2011. године, којом је одлучио о тужбеном захтеву тужиоца за накнаду нематеријалне штете по основу душевних болова због повреде слободе и права лично-сти, части и угледа у износу од 250.000,00 динара са законском затезном каматом и о трошковима парничног поступка. Против наведене пресуде тужена је изјавила жалбу.

У овој парници тужбени захтев је био опредељен на 500.000,00 динара, првостепеном одлуком је делимично усвојен за износ од 250.000,00 динара, а није одлучено о преосталом делу тужбеног захтева у износу од 250.000,00 динара. Како нема предлога за доношење допунске пресуде о преосталом делу тужбеног захтева, у смислу члана 343. став 1. ЗПП-а, по одредби члана 343. став 3. ЗПП-а сматра се да је тужба у том делу повучена. Тужбени захтев о коме је првостепеном пресудом одлучено, не прелази динарску противвредност 3.000 евра по средњем курсу НБС, која је на дан подношења тужбе 02.09.2010. године износила 316.387,50 динара.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду број Гж. 3918/11 од 19. јануара 2012. године)

Аутор сентенце: Исидора Јанић, судијски сарадник

РАДНО ПРАВО

1.

НЕПОСТОЈАЊЕ КРИВИЦЕ ПОСЛОДАВЦА ЗА НЕИСКОРИШЋЕН ГОДИШЊИ ОДМОР

Запослени нема право на накнаду штете због неискоришћеног годишњег одмора у ситуацији када је послодавац донео решење о коришћењу годишњег одмора, а није захтевао од запосленог да у време одређено за коришћење годишњег одмора долази на посао.

Из образложења:

Према утврђењу првостепеног суда, тужилац је постављен за начелника Општинске управе Општине Р. дана 05.04.2006. године. Тужиоцу је дана 22.12.2006. године издато решење о коришћењу годишњег одмора за 2006. годину. Решење је донето од стране председника Комисије за кадровска и административна питања и радне односе и по том решењу тужиоцу је одређен годишњи одмор у трајању од 30 радних дана. Наведено је да ће тужилац годишњи одмор искористити у једном делу почев од 29.01.2007. до 09.03.2007. године и да је тужилац обавезан да се врати на посао дана 12.03.2007. године. Тужилац је за 2006. годину искористио само један дан годишњег одмора и то у марту 2007. године, обзиром да су у јануару и фебруару 2007. године били општи избори и да је исти био координатор избора у одређеном периоду из решења о коришћењу годишњег одмора за 2006. годину.

Тужилац је добио решење о коришћењу годишњег одмора за 2008. годину дана 18.07.2008. године од стране привременог органа Општине Р. и наведеним решењем утврђено је право тужиоцу на годишњи одмор у трајању од 30 радних дана и то у једном делу почев од 21.07.2008. до 29.08.2008. године уз обавезу да се врати на посао дана 01.09.2008. године. Тужилац је искористио 15 дана годишњег одмора за 2008. годину и то 9 дана у јулу 2008. године и 6 дана у августу 2008. године, долазио је на

посао у времену предвиђеном за коришћење годишњег одмора али није подносио писмени захтев за прекид коришћења годишњег одмора.

На основу наведеног, правилно и потпуно утврђеног чињеничног стања првостепени суд је правилно применио материјално право и донео одлуку којом је одбио тужбени захтев тужиоца.

Одредбом чл. 75. Закона о раду, ставом 1. је прописано да послодавац у зависности од потреба, одлучује о времену коришћења годишњег одмора, уз претходну консултацију запосленог, ставом 2. истог члана, је прописано да решење о коришћењу годишњег одмора запосленом се доставља најкасније 15 дана пре датума одређеног за почетак коришћења годишњег одмора, ставом 3. наведеног члана, је прописано да ако послодавац не достави запосленом решење, сматра се да је запосленом ускратио право на годишњи одмор, ставом 4. је прописано да послодавац може да измени време одређено за коришћење годишњег одмора ако то захтевају потребе посла, најкасније пет радних дана пре дана одређеног за коришћење годишњег одмора.

Чланом 76. Закона о раду је прописано да ако кривицом послодавца запослени не користи годишњи одмор има право на накнаду штете у висини просечне зараде у претходна три месеца, утврђена општим актом и уговором о раду.

О остваривању права запосленог на годишњи одмор послодавац одлучује решењем, сагласно чл. 192. и 193. Закона о раду, које се запосленом доставља лично. У току поступка правилно је првостепени суд утврдио чињенично стање правилном оценом доказа у смислу чл. 8. ЗПП, и утврдио да је тужени донео решења о коришћењу годишњег одмора за 2006. и 2008. годину за тужиоца, да је решењима тужиоцу одобрено коришћење годишњег одмора и то у трајању од 30 радних дана за 2006. и исто толико радних дана за 2008. годину, те да тужилац није у целости искористио годишње одморе већ је искористио један дан годишњег одмора за 2006. годину и 15 дана годишњег одмора за 2008. годину. Решењима је одређен датум почетка и завршетка трајања годишњег одмора.

Међутим, у складу са наведеним чланом 76. Закона о раду послодавац одговара за штету само ако је крив што запосленом није омогућио коришћење годишњег одмора. Одговорност послодавца за накнаду штете постоји ако му послодавац није омогућио коришћење годишњег одмора.

У конкретном случају правилно је првостепени суд, супротно жалбеним наводима тужиоца, правилно закључио да не постоји кривица туженог за неискоришћени годишњи одмор, као основ за накнаду штете због неискоришћеног годишњег одмора тужиоца. Наиме, у конкретном случају важе општа правила одштетне одговорности садржана у одредбама чл. 154. ЗОО-а којима је прописано да ко другоме проузрокује штету дужан је накнадити је уколико не докаже да је штете настала без његове кривице. Тужени је доказао да је тужиоцу омогућио коришћење годишњег одмора за 2006. и 2008. годину (обзиром да је тужени донео решења о коришћењу годишњег одмора за 2006. и 2008. годину, није га позивао на посао и није захтевао да тужилац због потребе посла прекине коришћење годишњег одмора), из ког разлога тужилац не може остварити право на накнаду штете.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду посл. бр. ГЖ1-5536/10 од 14. 10. 2011. године)

Аутор сентенце: Бојан Перовић, судијски сарадник

2.

ПРЕМЕШТАЈ ЗАПОСЛЕНОГ НА ДРУГИ ОДГОВАРАЈУЋИ ПОСАО

Да би одређени посао био одговарајући потребно је да по врсти и степену стручне спреме и осталим радним способностима запосленог одговара пословима за које је закључен уговор о раду.

Из образложења:

Према утврђењу првостепеног суда, тужиља је запослена код туженог, а по занимању је економиста са завршеном вишом економском школом.

Дана 30.09.2009. године директор туженог је тужиљи упутио понуду за измену уговорених услова рада, која је тужиљи достављена 01.10.2009. године. У понуди је између осталог наведено да се иста односи на тужиљу, која је по занимању економиста и која ради на радном месту књиговођа оператер у ШУ К., те да се понуда упућује ради закључења

Анекса уговора о раду од 12.10.2009. године. Надаље је наведено да се тужилци нуди измена уговорених услова рада ради премештаја на послове куvara у ШУ К., те да премештај условљен потребама процеса и организације рада.

Тужени је са тужиљом дана 12.10.2009. године закључио Анекс уговора о утврђивању права, обавеза и одговорности под бр. 01-1801/2 којим су извршене измене Уговора о утврђивању права, обавеза и одговорности бр. 01-1478 од 03.07.2006. године. Чланом 2. Анекса бр. 01-1801/2 је наведено да се мења чл. 4. Уговора бр. 01-1478, тако што ће тужилца обављати послове куvara у ШУ К. почев од 12.10.2009. године. У истом члану је наведено да ће тужилца вршити припрему материјала и хране, сервирати оброке, отпремати храну на радилишта, распоређивати храну по порцијама, по потреби сервирати гостима-странкама по налогу, требовати намирнице, одговарати за хигијену у ресторану, као и за квалитет хране, те да ће за свој рад непосредно одговарати шефу кухиње и руководиоцу РЈ. Тужилци је утврђена зарада у висини од 2650 бодова, а остале одредбе Уговора бр. 01-1478 су остале на снази неизмењене.

Код туженог је дана 12.10.2009. године извршена реорганизација на тај начин што су од шест радних јединица направљене две радне јединице, а из разлога смањења губитка. Са чином реорганизације дошло је и до промене у систематизацији радних места. У ШУ К. пре реорганизације је постојала администрација и три радне јединице, тако да је спајањем ових радних јединица настао вишак запослених. Са циљем да ниједан радник не остане без посла, запослени који су после реорганизације били вишак, премештани су на радна места на којима је њихово ангажовање било потребније и где је био повећан обим рада, што је случај и са тужиљом која је са радног места књиговођа оператер премештена на радно место кувар.

Правилником о систематизацији послова и задатака бр. 110 од 01. 11. 2002. године, изменама и допунама Правилника, те последњом изменом од 22.09.2009. године за радно место књиговођа оператер у ШУ К. предвиђена је као неопходна средња стручна спрема економске школе IV степена, а истим актима за радно место кувар у ШУ К. предвиђена је као неопходна средња стручна спрема или KB и то IV или III степена.

На основу правилно и потпуно утврђеног чињеничног стања, погрешно је првостепени суд применио материјално право и донео погре-

шну одлуку којом је одбио тужбени захтева тужиле, а на шта се основано указује жалбом.

Према одредби члана 171. став 1. тачка 1. и става 2. Закона о раду послодавац може запосленом да понуди измену уговорених услова рада (анекс уговора) и у случају премештаја на други одговарајући посао због потреба процеса и организације рада. Одговарајућим послом у смислу става 1. тачка 1. овог члана сматра се посао за чије се обављање захтева иста врста и степен стручне спреме који су утврђени уговором о раду.

У конкретном случају Уговором о утврђивању права, обавеза и одговорности бр. 01-1478 од 03.07.2006. године тужиле су били поверени послови књиговођа оператер за које је захтеван 4. степен стручне спреме и економска школа. Дакле, да би неки посао био одговарајући за тужилу потребно је да тај посао по врсти и степену стручне спреме одговара пословима књиговође оператера. Такође, овај суд констатује да јесте овлашћење послодавца да својим општим актом дефинише послове и опис послова сваког радног места, потребно радно искуство, врсту и степен стручне спреме прама садржају и сложености послова који су потребни за успешно обављање одређених послова. Међутим, околност да тужени у свом акту за послове куvara није утврдио услове у погледу захтеване врсте стручне спреме, не може се разумети тако да је свака стручна спрема тог степена одговарајућа за послове куvara. Ово из разлога што је садржај ових послова одређен већ у самом називу радног места и није питање пословне политике, организације рада и пословања предузећа, као ни процене потреба туженог, због чега је, по оцени овог суда, повређено право тужиле да јој изменом уговорених услова рада буде обезбеђен одговарајући посао. Дакле, овај суд, без упштања у оцену целисходности и оправданости овако постављених захтева из акта о систематизацији, налази да је погрешно становиште првостепеног суда да је посао куvara за тужилу одговарајући само зато што се за обављање тих послова захтева 4 степен стручне спреме, а не конкретизује се врста стручне спреме. Став овог суда произилази управо из описа послова куvara (припрема материјала и хране, сервирање оброка, отпремање хране на радилишта, распоређивање храну по порцијама, по потреби сервирање гостима-странкама по налогу, требовање намирница, одговорност за хигијену у ресторану, као и за квалитет хране), јер је очигледно да ти послови не одговарају економској струци која је утврђена Уговором о раду закљученим између тужиле и туженог имајући у виду и значај ових послова који произи-

Радно право

лази из Закона о безбедности хране ("Сл. гласник РС", бр. 41/2009). Овде се не ради ни о сродни струкама, па се дакле не може говорити о одговарајућим пословима.

Како из наведених разлога (а не и због различите висине зараде што тужиља неосновано истиче као разлог незаконитости оспореног Анекса) нису били испуњени услови за премештај тужиље на друго радно место из члана 173. став 1. тач. 1. Закона о раду, то је првостепена пресуда преиначена и тужбени захтев усвојен у целости.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду посл. бр. ГЖ1-67/11 од 02. 11. 2011. године)

Аутор сентенце: Бојан Перовић, судијски сарадник

ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

1.

РАСКИД УГОВОРА И РЕСТИТУЦИЈА

Уговору верна страна не може истовремено захтевати раскид уговора и испуњење уговорне обавезе друге стране, већ има могућност да се према свом интересу определи да ли ће тражити испуњење уговора или његов раскид и повраћај датог.

У ситуацији када је утврђено да је стан који је предмет купо-продајног уговора, чији се раскид тражи, надаље неколико пута прометован, натурална реституција у смислу успостављања пређашњег стања повраћајем предметног стана у посед тужиоца је немогућа, па се новчана реституција, као враћање еквивалента стана у новцу, показује као једини могући облик једностране реституције.

Из образложења

У проведеном поступку је утврђено да је 24.04.1998. године закључен уговор о удруживању средстава између инвеститора Ћ.Ј. и удружилаца средстава Е.М., Ј.М. и О.И., ради изградње вишестамбене зграде у улици Д. 2 у Н.С. Уговорне стране су предметним уговором сагласно констатовале да је стан удружиоца средстава једнособан стан број 2, површине 36 м², у високом приземљу наведене стамбене зграде, да Е.М. уплаћује 24.500 ДЕМ у динарској противвредности што представља 51,82 % вредности стана, да Ј.М. уплаћује 10.500 ДЕМ у динарској противвредности што представља 22,21% вредности стана и да О.И. уплаћује 12.280 ДЕМ у динарској противвредности што представља 25,97 % вредности стана, и да у наведеним процентима именовани постају сувласници на предметном стану, што је детаљано регулисано *Споразумом о регулисању међусобних имовинских односа*, који су удружиоци средстава закључили истог дана. Наведеним споразуму, између осталог, удружиоци средстава су предвидели да ће на будућем стану који ће И.О. обезбедити и уступити Е.М. и Ј.М., сувласнички односи бити засновани у сразмери 2/3 у корист

Е.М. и 1/3 у корист Ј.М., с тим да ће Е.М. имати доживотно плодуюживање на сувласничком делу Ј.М. *Уговором о замени некретнина* од 06.10.1998. године, закљученим између Е.М., Ј.М. и О.И., уговорено је да ће О.И. пренети Е.М. и Ј.М. право власништва на стамбеној јединици површине 29 м² у улици Т.М. 46 у Н.С., на I спрату, први стан са десне стране, на којем ће тужилац бити уписан као власник на 7/10 делова, а тужена Ј.М. на 3/10 делова стана, а да ће заузврат О.И. постати искључиви власник стана у улици Д. 2. Дана 17.03.1999. године тужилац и тужена Ј.М. су у својству продаваца закључили *уговор о купородаји* спорног стана у улици Т.М. 46 са туженим Б.С., у својству купца. Одредбом члана 2. уговора, продајци су потврдили да су од купца примили купопродајну цену у целости на руке. Изјавом од 17.03.1999. године, тужилац и тужена Ј.М. су потврдили да су након продаје предметног стана Б.С. измирили сва међусобна потраживања тако да више нико никоме не дугује, односно да је у целости развргнута имовинска заједница која је постојала услед сувласништва на продатом стану у улици Т.М. 46. Према признаници од 02.10.1999. године, тужилац је потврдио да је од Б.С. примио износ од 35.000 ДЕМ за продају стана у улици Т.М. 46 у Н.С. и да по том основу ништа не потражује. У току поступка, тужени Б.С. је признао да је од уговорене купопродајне цене од 35.000 ДЕМ (30.000 ДЕМ за стан и 5.000 ДЕМ за покретне ствари у стану) исплатио само 9.000 ДЕМ туженој Ј.М. на име њеног сувласничког дела од 3/10 на предметном стану, док је тужиоцу остао дужан, односно није му исплатио на име његовог сувласничког дела стана преосталих 26.000 ДЕМ од укупно уговорне купопродајне цене. Дана 15.02.2000. године закључен је *уговор о купородаји* предметног стана између Б.С., као продавца, а кога је по специјалној овереној пуномоћи од 01.11.1999. године заступала тужена Ј.М., и тужене Ј.Ј. као купца, за међусобно уговорену купопродајну цену од 400.000,00 динара. Одредбом члана 2. уговора уговорне стране су констатовале да је продавац примио од купца купопродајну целу у целости на руке, а одредбом члана 3 да је продавац одмах предао посед купцу на предметној некретнини. *Уговором о замени некретнина*, закљученим 26.09.2001. године између О.И. и тужених Ј.М. и Ј.Ј., И.О. је стекла право власништва на спорном једнособном стану у улици Т. М. 46, који је добила у замену од тужене Ј.Ј. за стан који је истој уступила на Н.Н. У погледу предметог стана у улици Т.М. 46, О.И. је у својству продавца закључила *уговор о купородаји*

02.11.2001. године, са С.М. у својству купца, за међусобно уговорену купопродајну цену од 210.000,00 динара.

Првостепени суд је на основу потврда агенција које се баве прометом некретнина у Н.С., приложених од стране тужиоца у току доказног поступка, утврдио да тржишна цена по квадратном метру за стан у Н.С. у улици Т.М. износи око 1.300 €/м² у априлу 2008. године (према процени агенције "Д." од 1.000-1.300 €, "ББЦ" 1.250 € и " Q. Г." 1.300 €).

У двострано обавезним уговорима права једне уговорне стране када друга страна не испуни своју уговорну обавезу регулисана су одредбом члана 124. ЗОО, којом је предвиђена могућност да страна која је испунила своју обавезу захтева од друге стране испуњење обавезе или може раскинути уговор простом изјавом, ако раскид уговора не наступа по самом закону, а у сваком случају има право на накнаду штете. Дејства раскида уговора прописана су одредбама члана 132. ЗОО-а, којима је, између осталог, у ставу 2 одређено да ако је једна страна извршила уговор потпуно или делимично, има право да јој се врати оно што је дала по уговору који се раскида.

У ситуацији када је неспорно утврђено да су тужилац и тужена Ј.М., у својству продаваца закључили уговор о продаји стана у Т.М. 46, са туженим Б.С., као купцем, да је тужилац продао и предао у посед стан туженом заједно са туженом Ј.М., као сувласником, а да је тужени само делимично извршио своју обавезу исплате уговорене купородајне цене, тако што је исплатио износ од 9.000 ДЕМ на име сувласничког дела Ј.М. на који начин је предметни уговор извршен у односу на њу, али да није измирио своју уговорну обавезу према тужиоцу исплатом преосталог дела купопродајне цене (26.000 ДЕМ) погрешно је првостепени суд применио материјално право када је одбио захтев за раскид уговора, а одржао уговор на снази, обавезујући туженог да измири своју уговорну обавезу исплатом уговорене купопродајне цене, иако такав захтев тужилац није ни поставио.

Наиме, из цитиране одредбе члана 124. ЗОО-а произилази да уговору верна страна *не може* истовремено захтевати раскид уговора и испуњење уговорне обавезе друге стране, већ има могућност да се према свом интересу определи да ли ће тражити испуњење уговора *или* његов раскид и повраћај датог по члану 132. ЗОО, а у сваком случају има право на накнаду штете због неизвршења. Према томе, право избора је на уговорној страни које је испунила своју обавезу, а не на суду који одлучује у грани-

цама постављеног тужбеног захтева (члан 3. став 1. ЗПП) и који без одређеног захтева странке у том правцу не може одржати уговор на снази и одредити његово извршење обавезивањем уговорне стране, која није извршила своју уговорну обавезу да је испуни, посебно ако се има у виду законска одредба да се уговор раскида простом изјавом воље уговорне стране која је једнострано испунила своју уговорну обавезу. У конкретном случају, првостепени суд је погрешно квалификовао постављени тужбени захтев, сматрајући да је у делу означеном као захтев за накнада штете садржан алтернативно постављени захтев тужиоца да му тужени као купац изврши исплату уговорене купопродајне цене, ако не буде усвојен захтева за раскид уговора. Из списка предмета произилази да тужилац коначно постављеним тужбеним захтевом (поднесак од 22.02.2008. године) није тражио извршење уговора, тј. исплату уговорене купоподајне цене, већ да је искључиво тражио раскид купородајног уговора од 17.03.1999. године због неиспуњења обавезе туженог, као друге уговорне стране, уз исплату тржишне вредности продатог и предатог стана, што представља једнострану новчану реституцију, као последицу раскида уговора, иако је тај део захтев тужилац означио као исплата по основу накнаде материјалне штете, али суд у смислу одредбе члана 187. став 4. ЗПП-а није везан правним основом тужбеног захтева, већ само чињеничним наводима.

Наиме, код раскида уговора због неиспуњења и једностране реституције, као последице раскида поставља се питање какве правне поседице производи једностарни раскид уговора на трећа лица у случају када је треће лице стекло ствар од уговорне стране која је обавезана да је врати свом уговорачу због раскида уговора, јер је ствар била предмет тог уговора, односно уговорне обавезе. У таквој ситуацији, ако се следи старо правно правило по коме се не може стећи више права него што је имао претходник, треће лице би имало дужност да изврши повраћај ствари, али би имало право на накнаду штете. Међутим у тржишним условима брзог робног промета, а у циљу заштите сигурности правног промета, уколико је треће лице било савесно приликом стицања ствари, раскид уговора његовог претходника не би имало утицај на њега и он би задржао и даље ту ствар, али би погодио само његовог претходника који би уместо повраћаја ствари дуговао исплату новчаног еквивалента. У тој ситуацији може се сматрати да је натурална реституција немогућа, па би се на ове случајеве ана-

логно могла применити одредба члана 104. став 1. ЗОО-а које предвиђа и новчану реституцију, као последицу ништавости уговора.

У ситуацији када је првостепени суд утврдио да је стан који је предмет купопродајног уговора чији се раскид тражи надаље неколико пута прометован, натурална реституција у смислу успостављања пређашњег стања повраћајем предметног стана у посед тужиоца је немогућа, па се новчана реституција, као враћање еквивалента стана у новцу, показује као једини могући облик једностране реституције у конкретном случају. При томе, сходно претходно наведеном, обавеза исплате новчане противредности продатог и предатог стана односи се само на туженог Б.С. као уговорну страну која је примила стан, а није извршила своју уговорну обавезу купца, па једино њега погађа новчана реституција, као последица раскида уговора, док противно жалбеним наводима тужиоца, раскид уговора не погађа и нема утицаја на тужене I и III реда, које нису солидарни дужници са туженим Б.С., будући да нису уговорне стране, а тужилац није доказао да су исте биле несавесне приликом даљег стицања и даљег правног промета стана који је био предмет раскинутог купопродајног уговора. Како тужилац није доказао основ по коме би тужене J.M. и J.J. биле солидарни дужници, са туженим Б.С., Апелациони суд је потврдио одлуку првостепеног суда у делу којим је одбијен тужбени захтев у односу на тужене J.M. и J.J.

Тужилац као поверилац у смислу одредби чл. 124. и 132. ЗОО-а има право на раскид уговора и исплату новачног еквивалента предатог стана у износу од 37.700 евра, који износ је доказао у поступку, као тржишну цену стана од 29 м² на локацији у Новом Саду у лицу Т.М., према утврђеним ценама по квадратном метру, које се због блискости времена утврђења у поступку са даном пресуђења могу сматрати ценама у време доношења судске одлуке, па је у том смислу преиначена одлука првостепеног суда тако што је усвојен у целости постављени тужбени захтев за исплату тржишне вредности стана.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, пословни број Гж. 3301/10 од 31. 08. 2011. године)

Аутор сентенце: Бранка Бајић, судија

2.

НИШТАВОСТ УГОВОРА

Ништава је одредбе уговора, којом се дозвољава да се у случају немогућности откупа комерцијалних записа од стране емитента ималац може укњижити као власник у земљишним књигама на заложеним некретнинама.

Ништав је уговор о заснивању заложног права након што Агенција за привредне регистре раскине уговор о купопродаји друштвеног капитала.

Из образложења

Првостепени суд утврђује да су странке биле у пословном односу и да је тужилац заложил три стана у стамбено-пословном објекту "Е" у Б.П. изграђеним на парцели број 3075/4 к. о. Б.П. град и то стан површине 62,03м² и стан површине 46,58м², те гарсоњеру изграђену на парцели број 295/2 к. о. Б.П. град површине 27,33м², ради обезбеђења откупа комерцијалних записа емитованих по тужиоцу, да је уговором дозвољено туженом да се у случају немогућности откупа – исплате дуга, у уговореном року, укњижи као власник на наведеним становима (тачка 2. став 2. уговора), да су странке након овог уговора 09.12.2003. године сачиниле анекс уговора у којем констатују да је протекао рок до кога је тужилац требао да откупи своје комерцијалне записе, да је дошло до повећања дуга због протекла времена и камата, па је из тих разлога као средство обезбеђења заложен још један стан, који је изграђен у стамбено пословном-објекту на парцели број 3334 к. о. Б.П. град површине 52,19м², те је дозвољено туженом да се, у случају немогућности откупа – исплате дуга у уговореном року, укњижи као власник на наведеном стану, да је пре закључења ових уговора закључен уговор о купопродаји друштвеног капитала тужиоца методом јавне аукције, да купац друштвеног капитала конзорцијум Р.З. – К.Д. није обезбедио безусловну банкарску гаранцију исплативу на први позив, па је тужилац 08.07.2003. године обавештен да је уговор раскинут, због чега је вођен поступак пред Трговинским судом у Н.С. против конзорцијума купаца у којем је утврђено да је уговор о купопродаји друштвеног капитала методом јавне аукције раскинут, као и да је у време заључивања спорних уговора директор тужиоца био З.Р., који је потписао уговоре.

Првостепени суд неправилно примењује материјално право на утврђено чињенично стање - одредбу члана 14. Закона о промету непокретности, полазећи од тога да се предметним уговором и анексом уговора врши отуђење непокретности из друштвене својине, па како није испоштована тим чланом прописана процедура за отуђење непокретности сматра да су уговор и анекс уговора су ништави. Ово из разлога што, првостепени суд превиђа да је тужилац организован, у време закључења спорних уговора, као акционарско друштво, а не као предузеће са друштвеним капиталом и да се том случају не могу применити одредбе члана 14. Закона о промету непокретности. Имовином предузећа може располагати само предузеће путем својих органа управљања. Када је предузеће приватизовано у органима управљања купац капитала партиципира са правом одлучивања у проценту купљеног капитала, који у конкретном случају износи 69,832%. На тај начин органи управљања предузећем су под директном контролом купца и наравно да он, као већински власник капитала предузећа, може својом вољом, кроз органе управљања предузећа, доносити одлуке из оквира надлежности наведених органа, а ту спадају и одлуке о евентуалном отуђењу или оптерећењу имовине предузећа.

Наиме, у конкретном случају, тужилац је предметним уговором о заснивању заложног права – хипотеке од 10.04.2003. године као средство обезбеђења да ће откупити комерцијалне записе од туженог по уговору - закључници од 02.04.2003. године на износ од 2.500.000,00 динара, са каматом од 2,4% месечно, оптеретио станове у корист повериоца – туженог. Из наведеног произилази да је тужилац емитовао комерцијалне записе, који представљају преносиву, дужничку хартију од вредности, којом се њихов емитент обавезује према њиховом имаоцу да ће одређени износ претходно позајмљен вратити са каматом и они представљају исправу о дугу из које следи обавеза да се о року доспећа од стране емитента имаоцу измири наведени износ. Како из правне природе наведене хартије од вредности произилази да се ради о исправи о дугу и како је у првостепеном поступку утврђено да дуг није имаоцу хартије од вредности - туженом исплаћен то одредба уговора о давању средства обезбеђења плаћања по доспелој хартији од вредности није ништава.

Међутим, имајући у виду да је Агенција за приватизацију обавестила купца Р.З. (конз) по уговору о купопродаји друштвеног капитала методом јавне аукције за предузеће "М." из Б.П., дописом од 08.07.2003.

године да је *уговор раскинут*, с обзиром на то да је испуњен један од услова за раскид уговора из члана 41а став 1. до 7. Закона о приватизацији, то се уговор сматра раскинутим по самом закону, а у конкретном случају најкасније даном изјаве о раскиду – дописом од 08.07.2003. године. Сагласно члану 41д истог закона даном раскида уговора о продаји капитала, односно имовине, *престају сва власничка и управљачка права купца*, па и доношење одлуке о отуђењу и оптерећењу имовине предузећа, а Акцијски фонд именује привременог заступника капитала, ради управљања субјектом приватизације до продаје капитала субјекта приватизације.

Надаље, неосновано се жалбом указује да првостепени суд није могао да примени одредбу члана 63. Закона о основама својинскоправних односа, јер је тај члан дерогиран Законом о хипотеци, с обзиром на то да је одредбом члана 64. став 1. Закона о хипотеци прописано да се овај закон не примењује на хипотеке засноване до дана његовог ступања на снагу, осим ако се уговорне стране другачије споразумеју. Имајући наведено у виду на конкретан правни однос имају се применити одредбе о засновању заложног права на непокретности из Закона о основама својинскоправних односа.

Одредбом члана 69. Закона о основама својинско правних односа је прописано да је ништава одредба уговора о хипотеци којом хипотекарни поверилац уговара за себе право да у случају неисплате дуга намири своје потраживање стицањем права својине на заложенем непокретностима, убирањем плодова које та непокретност даје или искоришћавањем непокретности на други начин.

На основу свега наведеног се закључује да тужилац није могао, после дана раскида уговора о приватизацији – 08.07.2003. године, закључити било какав уговор, јер је након раскида уговора о приватизацији закључивање правних послова у надлежности Акцијског фонда, односно привременог заступника капитала, па како су овде парничне странке то учиниле и закључиле анекс уговора дана 09.12.2003. године то је тај уговор ништав у целости, а у смислу одредбе члана 103. ЗОО.

Међутим, уговор који је закључен између парничних странка 10.04.2003. године је могао бити закључен, а имајући у виду датум када су наступиле правне последице раскида уговора, али само о заснивању заложног права на непокретностима, али не и са одредбом којом се дозвољава да се тужени у случају немогућности откупа комерцијалних записа од

стране тужиоца може укњижити као власник у земљишним књигама, јер је та одредба уговора у супротности са наведеном одредбом члана 69 Закона о основама својинско правних односа.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Сад, пословни број Гж. 2748/10 од 20. 10. 2010. године)

Аутор сентенце: Бранка Бајић, судија

3.

ПОТРАЖИВАЊЕ ПО ОСНОВУ СТАРЕ ДЕВИЗНЕ ШТЕДЊЕ

Законски услов за остваривање права на конверзију девизне штедње у обвезнице Републике Србије, односно права на исплату старе девизне штедње је пријављено пребивалиште штедише на територији Републике Србије на дан 04.07.2002. године и статус резидента Републике Србије.

Из образложења:

Тужиља је рођена у Ш., у Б. иХ.. На привременом раду у Н. налазила се до јануара 2006. године. Држављанин Републике Србије постала је 06.06.2007. године, а у Н.С. има пријављено пребивалиште од 26.06.2007. године. Тужиља на дан 04.07.2002. године није имала пријављено пребивалиште ни боравиште на територији Републике Србије, није се водила у евиденцији боравишта странаца на територији РС, нити је имала пријаву боравишта пре 04.07.2002. године. На дан 25.07.2002. године тужиља је пријавила боравиште у Н.С., у улици В. О. број _.

Тужиља је у "П. б. АД" Н.С. имала отворену девизну штедну књижицу број __, на ком рачуну је на дан 01.01.2002. године, када је извршена конверзија у евре, имала штедни улог у износу од 118.692,02 евра. Конверзија тужиљиног штедног улога у обвезнице није извршена.

Република Србија је 1998. и 2002. године усвојила посебне законе којима је одобрено да се штедни улози у иностраној валути претворе у јавни дуг. Законом о регулисању јавног дуга СРЈ по основу девизне штедње грађана ("Службени лист СРЈ" број 36/2002), који је ступио на снагу дана 04.07.2002. године, регулисана је динамика исплате старе девизне штедње,

износи, укључујући и камату, а чланом 7. предвиђена конверзија штедних улога у обвезнице, која се евидентира у штедној књижици и региструје у Централном регистру на рачуну хартија од вредности, на основу кога девизни штедиша остварује права из обвезница. Чланом 3. овог Закона прописано је да обавеза СРЈ по основу јавног дуга, од дана ступања на снагу тог закона, постаје обавеза односно дуг Републике Србије и Републике Црне Горе-сразмерно висини девизне штедне грађана чије је пребивалиште на територији тих република, а чланом 21. прописано је да држављани бивших република СФРЈ, које нису у саставу СРЈ, а који су девизну штедњу положили код овлашћених банака са седиштем на територији СРЈ, као и држављани СРЈ који су ту штедњу положили код филијала банака које су се налазиле на територији бивших република СФРЈ до момента оцепљења тих република-своја потраживања по основу девизне штедне грађана остварују на начин који се уговори са државама сукцесорима СФРЈ, а грађани на привременом раду у иностранству и страна физичка лица право на исплату те штедне остварују у складу са овим законом.

Народна банка Србије је 31.05.2005. године донела Инструкције којима се регулише начин преноса банака средстава РС за исплату обвезница и начин исплате обвезница, а гувернер НБС је на основу тачке 9. Одлуке о ближим условима и начину вршења конверзије штедних улога грађана у обвезнице РС и РЦГ донео упутство о спровеђењу ове одлуке којим је уређен начин поступања банака са штедним улозима грађана који се конвертују у обвезнице, те конкретизују услови конверзије на начин да се конверзија врши грађанима чије је пребивалиште на територији РС и РЦГ и то на дан ступања на снагу Закона о регулисању јавног дуга СРЈ по основу девизне штедне грађана, односно на дан 04.07.2002. године, те да се за грађане на привременом раду у иностранству и за страна физичка лица конверзија врши према седишту банака код којих је та штедња положена.

Тужиља се дописима од 31.07.2008. године и 12.09.2008. године обраћала "Е." штедионици а. д. Б. ради исплате њене девизне штедне која је била положена код П.Б. АД Н.С., али јој исплата није извршена.

Полазећи од утврђеног, првостепени суд је правилном применом материјално правне регулативе члана 3. Закона о регулисању јавног дуга СРЈ по основу девизне штедне грађана ("Службени лист СРЈ" број 36/2002) у вези са чланом 21. истог Закона поступио када је одбио тужбени захтев, утврдивши да тужиља није на дан 04.07.2002. године била др-

жављанин Републике Србије, односно да није имала пребивалиште на територији Републике Србије што је нужан услов за остваривање права на исплату по основу старе девизне штедње.

Насупрот жалбеним наводима, регулатива члана 3. Закона о регулисању јавног дуга СРЈ по основу девизне штедње грађана недвосмислено детерминише дан ступања закона на снагу (04.07.2002. године) као релевантан за остваривање права на коверзију старе девизне штедње у обвезнице Републике Србије као права које кореспондира обавези Републике Србије на исплату јавног дуга по том основу, а пријављено пребивалиште штедише на територији Републике Србије као нужан услов за реализацију тог законом гарантованог права. Регулативом члана 21. став 2. истог Закона омогућено је грађанима Републике Србије који се налазе на привременом раду у иностранству и страним физичким лицима да право на исплату девизних штедних улога остваре у складу са овим Законом, док је ставом 1. истог члана предвиђено да држављани бивших република СФРЈ, које нису у саставу СРЈ, а који су девизну штедњу положили код банака са седиштем на територији СРЈ, као и држављанима СРЈ који су девизну штедњу положили код филијала банака које су се налазиле на територији бивших република СФРЈ до момента оцепљења тих република, своја потраживања по основу девизне штедње остварују на начин који се уговори са државама сукцесорима СФРЈ.

Одредбом члана 2. Закона о пребивалишту и боравишту грађана ("Службени гласник СРС", број 42/77 и 25/89) прописана је дужност грађана да пријаве и одјаве своје пребивалиште и боравиште, који се чланом 4. истог Закона дефинишу као место у коме се грађанин настанио са намером да у њему стално живи (пребивалиште), односно као место у коме грађанин привремено борави ван свог пребивалишта (боравиште), а одредбом члана 13. прописана је обавеза грађанина који намерава да борави у иностранству дуже од 60 дана да пре одласка пријави одлазак у иностранство органу унутрашњих послова о којим подацима се у смислу одредбе члана 20. води прописана евиденција, док се подаци о променама уносе и у евиденцију о издатим личним картама, које уједно служе као евиденција пребивалишта.

У вези са изнетим, а насупрот наводима жалбе, тужила није у спроведеном поступку доказала да је на дан 04.07.2002. године имала пуноправни статус грађанина Републике Србије који се налазио на привременом раду у иностранству (како се то тужбом тврди, а жалбом наново износи), односно да је на тај дан имала пријављено пребивалиште на територији РС.

На основу доказа изведених у првостепеном поступку, почев од фотокопије девизне штедне књижице тужиле у којој је у делу података о власнику наведена њена адреса у Н., а као место рођења С.,Ш. (БиХ), затим уверења о држављанству РС из којег се види да је држављанство Републике Србије стекла тек 06.06.2007. године, преко извештаја надлежног органа унутрашњих послова од 18.09. и 02.10.2009. године у којем се потврђује да је 26.06.2007. године датум пријаве тужилиног пребивалишта на адреси у Н.С., те да у међувремену на територији РС није имала пријаву боравишта као избегло лице, односно да се на дан 04.07.2002. године није водила у евиденцији боравишта странаца на територији РС, по оцени овог суда, правилно је првостепени суд стао на становиште да утврђене чињенице не дају основу подлогу за закључак о постојању пребивалишта тужиле на територији РС на дан 04.07.2002. године, као што је не даје ни потврда о пријави боравишта тужиле у Новом Саду на дан 25.07.2002. године, у околностима када је та пријава извршена након ступања на снагу Закона о регулисању јавног дуга, односно након 04.07.2002. године.

У конкретном случају, тужилца сем своје изјаве о томе да је на дан ступања на снагу предметног Закона имала пребивалиште у Србији и била држављанка Србије на привременом раду у Н. (где се налазила до 2006. године), није пружила суду ниједан релевантан доказ на околност свог статуса штедише у смислу одредбе члана 3. Закона о регулисању јавног дуга СРЈ, на основу ког би се могле утврдити чињенице о томе где је имала пријављено пребивалиште на дан 04.07.2002. године, односно где је имала уписано држављанство пре него што је добила држављанство РС. Напротив, из изведених доказа и стања у списима несумњиво је да је држављанство РС стекла тек 2007. године, да на дан 04.07.2002. године пријављено пребивалиште на територији Србије није имала (о чему сведоче уверења надлежних органа унутрашњих послова као изводи из званичне статусне евиденције), нити се као страном физичком лице водила у евиденцијама државних органа Републике Србије. У ситуацији када тужилца није омогућила суду да о одлучним чињеницама образује другачије уверење од исправама осликаног, сама сноси ризик недоказаности.

Како је пријављено пребивалиште штедише на територији Републике Србије на дан 04.07.2002. године и статус резидента Републике Србије законски услов за остваривање права на конверзију девизне штедне у обвезнице Републике Србије, односно права на исплату старе девизне

штедње, то у конкретном случају не постоји законски основ за остварење овог права тужиље по основу одредбе члана 21. став 2. у вези са чланом 3. Закона о регулисању јавног дуга СРЈ. Евентуална реализација права тужиље може се базирати само на ставу 1. истог члана, а након разрешења питања сукцесије између држава бивших република СФРЈ. Следом изнетог правилно је првостепени суд одбио тужбени захтев као неоснован.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду број Гж. 1805/11 од 30. новембра 2011. године)

Аутор сентенце: Бојана Радочај, судијски сарадник

4.

ОДРИЦАЊЕ ОД ЗАСТАРЕЛОСТИ

Писмено признање застареле обавезе мора бити изричито, одређено и безусловно, да би имало значај изјаве о одрицању од застарелости, у смислу одредбе члана 366. став 1. ЗОО.

Из образложења

Првостепени суд је утврдио да је тужиоцу, као ратном војном инвалиду 7. групе, са 50% војног инвалидитета, решењем Општинске управе Општине Апатин, Одељења за општу управу, друштвене делатности и скупштинске послове од 06.09.2001. године, признато право на месечно новчано примање по основу незапослености почев од 01.10.2001. године, па на даље, док за то постоје законски услови. У периоду од 01.10.2001. до 31.03.2006. године, због недостатка средстава предвиђених буџетом, тужена Република Србија је тужиоцу исплатила укупно 439.053,00 динара, а припадало му је 709.901,00 динара. Неисплаћена разлика износи 268.848,00 динара, а обрачуната законска затезна камата на месечно неисплаћену разлику почев од 16. у месецу за претходни месец односно од 16.11.2001. до 11.08.2011. године, износи 581.226,10 динара. Тужба је поднета 14.03.2011. године.

Првостепени суд је, следом утврђених чињеница, одбио тужбени захтев, налазећи да је потраживање тужиоца застарело.

Побијајући правно становиште првостепеног суда, тужилац наводи да се тужена, доношењем, дана 11.01.2008. године, одлуке о исплати дуга корисницима борацко – инвалидске заштите и заштите цивилних инвалида рата, одрекла застарелости дела потраживања, за период на који се наведена одлука односи, односно за период од 01.10.2001. до марта месеца 2002. године.

Наведеном одлуком Министра рада и социјалне политике, од 11.01.2008. године, уређен је износ, услови и поступак измирења дуга Републике Србије према корисницима борацко – инвалидске заштите и заштите цивилних инвалида рата, који је настао у периоду од октобра 1999. до марта 2002. године. Чланом 2. одлуке тужена Република Србија је преузела обавезу да корисницима заштите исплати дуг који је настао због неусклађивања основа за утврђивање износа права, тј. по основу разлике између законом прописаних и ислаћених износа права, у периоду од октобра 1999. до марта 2001. године, док из члана 3. Одлуке следи да се обавеза условљава чињеницом да корисник на заштиту овог права не претендује у судском поступку.

Овакво становиште је неодрживо.

Одредбом члана 366. став 1. ЗОО прописано је да писмено признање застареле обавезе мора бити изричито, одређено и безусловно, да би имало значај изјаве о одрицању од застарелости, што у конкретном случају није испуњено. Надлежно Министарство предвиђа исплату у вансудском поступку, и условљава је чињеницом да корисник права за предвиђени период није остварио нити претендује да их оствари у судском поступку. Стога тужиоцу не припада право на судску заштиту ради исплате новчаног потраживања које је због његовог пасивног држања постало природна облигација.

Чак и када би се подржало становиште тужиоца о одрицању од застарелости, ваљало би имати у виду да се правни ефекат одрицања очитује у почетку тока новог трогодишњег рока застарелости, који би у конкретном случају истекао 11.01.2011. године. Тужба је поднета 14.03.2011. године, након истека наведеног рока, па не би било основа за усвајање тужбеног захтева за наплату новчаног потраживања, које би се у оквирима овако заузетог правног става, приказало као застарело.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду пословни број Гж. 4836/11 од 07. 03. 2012. г.)

Аутор сентенце: Никола Петровић, виши судијски сарадник

5.

ПАУЛИЈАНСКА ТУЖБА

Тужбеним захтевом за побијање дужникових правних радњи одређена правна радња дужника се оглашава према повериоцу без правног дејства до висине његовог потраживања и поверилац у тужбеном захтеву мора да наведе на који начин и у ком облику дужник има нешто да учини или трпи ради намирења повериоца, док у току поступка поверилац мора да докаже и да дужник нема друге имовине или је она недовољна за намирење повериоца, а што је последица предузете правне радње која се побија.

Из образложења

Побијаном пресудом усвојен је тужбени захтев тужилаца и обавезан је тужена да је дужна трпети да тужиоци од 1. до 5. реда своја потраживања према дужнику П.Б. и то: тужилац Ј.Д. у износу од 118.020,00 динара, са законском затезном каматом почев од 12.04.2007. године до исплате, тужиља Ј.С. у износу од 118.020,00 динара, са законском затезном каматом почев од 12.04.2007. године до исплате, тужилац Ж.М. у износу од 137.382,00 динара, са законском затезном каматом на износ од 19.362,00 динара почев од 26.04.2000. године, те на износ од 118.020,00 динара почев од 12.04.2007. године до исплате, тужиоцу Д.С. у износу од 137.382,00 динара, са законском затезном каматом на износ од 19.362,00 динара почев од 26.04.2000. године, те на износ од 118.020,00 динара почев од 12.04.2007. године до исплате и тужиоцу М.Ђ. у износу од 118.020,00 динара, са законском затезном каматом почев од 12.04.2007. године до исплате, намире из $\frac{1}{2}$ дела некретнине трособног стана бр. 4 који се налази у вишестамбеној згради у улици Ј.Ђ. бр. 1, саграђеној на парцели бр. 172, уписаној у лист непокретности бр. 3578 РС РГЗ Нови Сад к. о. Нови Сад 2, као власника, као и да тужиоцима накнади трошкове парничног поступка у износу од 191.864,00 динара, све у року од 15 дана под претњом извршења.

Првостепени суд је у току поступка утврдио да је правноснажном пресудом Општинског суда у Новом Саду пословни број П. 2057/99 од 26.04.2000. године, по тужби тужилаца Д.С. и Ж.М., тужени П.Б. - отац овде тужене, између осталог, обавезан и да тужиоцима накнади трошкове парничног поступка у износу од 38.725,00 динара, са законском затезном каматом

од дана пресуђења па до исплате у року од 15 дана, док је решењем Окружног суда у Новом Саду, пословни број Гж. 3493/2006 од 12.04.2007. године, у парници ради сметања поседа коју су покренули овде тужиоци од 1. до 5. реда против туженог П. Б., обавезан тужени да тужиоцима на име трошкова парничног поступка исплати износ од 590.100,00 динара.

Дана 16.05.2005. године, П.Б. је, као поклонодавац, закључио уговор о поклону са својом ћерком П.М., овде туженом, као поклонопримцем, који је оверен пред Општинским судом у Новом Саду под бројем Ов. 1 18967/05. Овим уговором П.Б. је поклонио туженој $\frac{1}{2}$ дела некретнине-трособног стана број 4, који се налази у вишестамбеној згради у улици Ј.Ђ. 1, саграђеној на парцели бр. 172, уписаној у лист непокретности бр. 3578 РС РГЗ Нови Сад к. о. Нови Сад 2. Према изводу из поменутог листа непокретности, тужена је уписана у целисти као власник предметне некретнине.

У извршном поступку који се водио пред Општинским судом у Новом Саду под пословним бројем И. 4021/2005, овде тужиоци су, као извршни повериоци против извршног дужника П.Б., покушали на наплате поменуте досуђене износе накнаде парничних трошкова, међутим исто је остало без успеха, јер су обављена јавна надметања путем непосредне погодбе за продају покретних ствари дужника остала без успеха, о чему су донети закључци дана 11.06.2008. године и 28.08.2008. године.

Основано тужена у жалби наводи да су тужиоци поднели тужбу за побијање дужникових правних радњи, али да је постављени тужбени захтев непотпун и неуредан, те да је првостепени суд приликом одлучивања о тако постављеном тужбеном захтеву погрешно применио материјално право.

Наиме, у конкретној правој ствари ради се о тзв. паулијанској тужби, односно тужби којом се нападају правни послови дужника, којима је дужник отуђио своје ствари, односно којом поверилац захтева поништај тих правних послова и повраћај отуђених ствари у имовину дужника, а у циљу наплате свог доспелог, а ненамиреног потраживања према дужнику. Овом тужбом иде се за тим да се побијана правна радња дужника учини без дејства само према повериоцу, у конкретном случају тужиоцима, односно да се туженом наложи обавеза да у дужникову имовину врати ону вредност која је услед те радње изашла из имовине дужника, а потребна је ради намерења повериоца, јер преостала имовина дужника није довољна за намерење тражбине повериоца који је на тај начин оштећен предузетом правном

радњом. Право на побијање дужникових правних радњи има сваки поверилац чије је потраживање доспело за исплату, уз услов да поверилац докаже свој статус повериоца, и да докаже инсолвентност дужника, односно своје оштећење дужниковом правном радњом, те да ће се побијањем те правне радње омогућити намирење његовог доспелог потраживања.

Наведену врсту тужбе регулише Закон о облигационим односима у члану 283, па наводи да се побијање дужникових правних радњи може вршити тужбом или приговором (став 1), да се тужба за побијање подноси против трећег лица са којим је или у чију је корист предузета правна радња која се побија, односно против његових универзалних правних следбеника (став 2). Из наведеног произилази да тужбени захтев, да би био потпун, правилан и у складу са законом прописаним условима за побијање дужникових правних радњи, треба да садржи два посебна захтева. Прво, тужбеним захтевом за побијање поверилац тражи да се *тачно одређена правна радња дужника огласи према њему без правног дејства*, односно да се утврди да не производи правно дејство само према повериоцу и то до висине његовог потраживања. На другом месту, поверилац у захтеву мора да наведе на који начин и у ком облику тужени, тј. треће лице, односно противник пребијања, има нешто да учини или трпи ради повериоачевог намирења, тј. захтеваће одређена чињења противника побијања. Обим и начин чињења, односно противниковог трпљења, одређени су висином и природом неподмирене повериоачеве тражбине, са осталим споредним захтевима (камата, трошкови поступка и слично). Лице са којим је предузета правна радња је оно лице које је формално и непосредно прибавило извесну имовинску вредност путем побијане правне радње дужника. То ће најчешће бити дужников саговорач, тј. лице са којим је дужник закључио одређени правни посао (уговор о купопродаји, уговор о поклону или слично), али то ће бити и лице које је стекло неку имовинску корист иза дужникових једностраних правних аката, као што су одустанци од права, јавно обећање награде и тако даље. Према одредби члана 284. ЗОО регулисано је да ако суд усвоји тужбени захтев који је уредан и потпун у погледу постављених захтева, *правна радња дужника губи дејство само према тужиоцу и само колико је потребно за испуњење његових потраживања*. Побијању није сврха да се огласи за неважећу цела правна радња и према свим лицима, него да се прогласи без дејства само према повериоцу који је побија, и само у мери потребној за његово намирење. Због тога

се побијани правни посао не ништи апсолутно, него се утврђује да је без дејства једино према тужиоцу и у границама потребним за намирење његовог потраживања. Према свим осталим лицима побијана правна радња дужника остаје на снази, као и сва права која су трећа лица стекла на предмету побијања после предузимања побијане радње, уколико и сама та правна радња не подлеже побијању.

Из наведеног произилази да је тужбени захтев какав је постављен у конкретној правној ствари непотпун, неуредан и неподобан за одлучивање, јер не садржи први део захтева који правни посао дужника и у ком делу треба да се огласи без правног дејства у односу на тужиоце, као повериоце, на шта се основану указује у жалби тужене. Такође, основано се у изјављеној жалби истиче да тужиоци у току поступка нису понудили доказе на околност немогућности наплате свог доспелог потраживања, односно да је правна радња дужника учињена на штету поверилаца, те да услед њеног извршења нема довољно средстава у имовини дужника за испуњење њихових доспелих потраживања. Иако је у току поступка утврђено да тужиоци, као извршни повериоци, у извршном поступку нису успели да намире (за сада) своја доспела потраживања продајом покретних ствари извршног дужника, али нису доказали да тужилац, осим некретности коју је отуђио уговором о поклону закљученим са туженом, нема других непокретности на свом имену из чије вредности би тужиоци као повериоци могли да се намире (члан 280. став 2. ЗОО).

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, пословни број Гж. 3834/10 од 22. 12. 2010. године)

Аутор сентенце: Бранка Бајић, судија

6.

УСЛОВИ ЗА ИСКЉУЧЕЊЕ ОБЈЕКТИВНЕ ОДГОВОРНОСТИ

Школа се може ослободити од одговорности за штету коју другом проузрокује малолетник док је под надзором школе, само у случају ако докаже да је надзор вршила на начин на који је обавезна или да би штета настала и при брижљивом вршењу надзора.

Из образложења:

Првостепени суд је утврдио да је млдб. тужилац је ученик ОШ "ВК" у С. Дана 21.09.2009. године, на часу физичког васпитања, око 9,00 часова, млдб. тужилац је повређен услед пада са дворишних степеница у школском дворишту, са којих га је гурнуо школски друг. Због пада са висине млдб. тужилац је задобио прелом обе кости леве подлактице са померањем уломака, што је тешка телесна повреда.

Неосновано у жалби тужена истиче да првостепени суд није правилно утврдио битне чињенице од којих зависи основаност тужбеног захтева, пошто је пропустио да утврди да је до незгоде и повређивања млдб. тужиоца дошло услед непажње самог млдб. тужиоца, јер је школско двориште у потпуности прилагођено ученицима школе. Тужена је према наводима жалбе, мишљења да није одговорна по члану 173. ЗОО-а, да није постојала опасна ствар, односно опасна делатност и да је млдб. тужилац био под сталним надзором наставника, као и остали ученици.

До штетног догађаја је дошло на часу физичког васпитања, у дворишту тужене. Млдб. тужилац је пао са степеница у школском дворишту, са којих га је гурнуо школски друг. Дакле, и млдб. тужилац и школски друг који га је гурнуо, су били поверени туженој у време критичног догађаја. Тужена није доказала битну чињеницу, којом би евентуално могла да се ослободи одговорности, а то је да је надзор вршила на начин на који је обавезна или да би штета настала и при њеном брижљивом вршењу надзора. На овако утврђено чињенично стање, правилно првостепени суд примењује материјално право и утврђује основ одговорности тужене, јер се за штету од ствари или делатности, од којих потиче повећана опасност штете, одговара без обзира на кривицу. Таква је одговорност објективна и не заснива се на кривици, већ на створеном ризику. За штету коју другом проузрокује малолетник док је под надзором старатеља, школе или друге установе, одговара старатељ, школа, односно друга установа, осим ако докажу да су надзор вршили на начин на који су обавезни, или да би штета настала и при брижљивом вршењу надзора. Основ те одговорности је објективан и заснива се на одредбама чл. 154. ст. 2. у вези чл. 174. повезано са чл. 167. ЗОО.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду број Гж. 4356/11 од 7. децембра 2011. године)

Аутор сентенце: Исидора Јанић, судијски сарадник

7.

**ОЦЕНА ДОПРИНОСА ОШТЕЂЕНОГ
НАСТАНКУ ШТЕТЕ**

Допринос оштећеног настанку штете ради сразмерног смањења права на накнаду штете цени се према објективним околностима и одступању од уобичајеног понашања других лица.

Из образложења:

Неосновани су наводи жалбе да суд није ценио понашање тужиље ради правилне одлуке о приговору туженог о постојању подељене одговорности за насталу штету. Тужени истиче да се тужила непрописно кретала зеленом површином уместо тротоаром предвиђеним за кретање пешака и да се у томе огледа њен пропуст и допринос настанку штете, јер није била довољно пажљива и опрезна, а могла је избећи препреку. Међутим, из утврђених чињеница другостепени суд закључује да не произилази допринос тужиље настанку догађаја и штете коју је из тог догађаја претрпела. Не може се закључити да је тужила била непажљива и тиме допринела настанку штете кад је одабрала да прође кроз пролаз којим се уобичајено крећу пешаци, па је тако тај пролаз и направљен. Управо утврђене објективне околности указују да њено понашање није одступало од уобичајеног понашања других лица. Посебно, у ситуацији када је зауставила возило на коловозу, тужила је морала или пешачити коловозом до пешачког прелаза до семафора и тротоара, што би било небезбедно, или пресећи преко бицикличке стазе, што је очигледно било уобичајено кад су већ пешаци утабали земљани пролаз кроз живу ограду. Стога у овој радњи нема њеног доприноса због ког би имала право само на смањену накнаду у смислу члана 192. и 205. ЗОО-а.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду ГЖ-274911 од 4. априла 2012. године)

Аутор сентенце: Татјана Миљуш, судија

8.

**НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ
ЗБОГ СМРТИ БЛИСКОГ СРОДНИКА**

Изузетно, деда и баба преминулог могу остварити право на накнаду штете због смрти унука.

Из образложења

Према утврђеним чињеницама, дана 21.2.2010. године у В. се догодила саобраћајна незгода када је путничко возило марке "Ф. – Г. 4" којим је управљао сада пок. С.Б, поред спуштених полубраника и укључене светлосне сигнализације који су означавали наилазак воза, ступило на пружни прелаз, у ком тренутку је теретни воз чеоним делом ударио у десни бочни део путничког возила. Том приликом смртно су страдали возач путничког возила С.Б, сувозач А.Р. и путник на задњем седишту У.Ш, а путник М.М. је задобио тешке телесне повреде опасне по живот.

Претходно те вечери А.Р. је са друштвом попио 3 флаше пива, после чега је срео С.Б. са којим је отишао у кафић на пиће, потом су са осталом двојицом другова колима кренули у правцу К, а потом је дошло до описане саобраћајне незгоде. У тренутку смрти С. Б. је имао 1,789 мг/мл алкохола у крви, а А. Р. 1,415 мг/мл. Путничко возило марке "Ф. – Г. 4" на дан саобраћајне незгоде било је осигурано код туженог.

Тужиоци М. и Ђ.Р. су деда и баба по мајци сада пок. А.Р. (рођеном 1987. године), а тужиља С.Р. му је мајка. Отац сада пок. А.Р. никада није остварио контакт са дететом. У току 1993. године тужиља С.Р. је отишла у Б, а млт. сина је оставила код својих родитеља који су се о њему бринули и старали. Дана 6.10.1993. године Центар за социјални рад Општине В. и С. је млт. А.Р, као дете без родитељског старања, ставио под старатељство и за сталног стараоца поставио деду М.Р. Тиме је и правно регулисано до тада постојеће фактичко стање, обзиром да је између њих постојала заједница живота, где су се тужиоци М. и Ђ.Р. о њему старали уместо родитеља посвећујући му пуну пажњу и бригу, како би у што мањој мери осетио одсуство мајке и оца. Након пунолетства, унук је наставио да живи код бабе и деде, са којима је имао изузетно добре односе.

Тужиља С.Р. сада живи у Ц.Г. Након одласка, пуних 10 година није се јављала ни сину, ни родитељима, а потом је А.Р. у два наврата код мајке провео по 10 дана.

Тужилац М. Р. имао је трошкове поводом сахране пок. А.Р. и то трошкове погребне опреме, сахрањивања и превоза у износу од 50.935,00 динара са роком доспећа 22.04.2010. године, трошкове хране и пића у износу од 27.120,00 динара (на дан 22.02.2010. године), те трошкове гардеробе у износу од 13.721,00 динара (на дан 22.02.2010. године) и 5.740,00 динара (на дан 30.03.2010. године). Дана 21.04.2010. године тужиоци су поднели одштетни захтев туженом поводом штете из предметног штетног догађаја.

Правилна је и законита одлука првостепеног суда када делимично усвоја тужбени захтев тужилаца М. и Ђ.Р. за накнаду материјалне и нематеријалне штете заснивајући одговорност туженог на одредби члана 155, 929. ст. 1. и 941. ст. 1. Закона о облигационим односима (у даљем тексту ЗОО), будући да је исти био осигуравач од аутоодговорности путничког моторног возила чијом употребом је причињена штета тужиоцима као трећим лицима. Накнаду нематеријалне штете тужитељима првостепени суд је одмерио сходно одредби члана 200. ЗОО, правилно умањујући исту за допринос сада пок. А.Р. настанку штете са 20%, сагласно одредби члана 192. став 1. у вези са чланом 205. ЗОО, а материјалну штету сходно одредби члана 193. став 1. ЗОО.

Жалбом туженог неосновано се указује да је првостепени суд погрешно применио материјално право када је досудио накнаду нематеријалне штете тужиоцима М. и Ђ.Р. Наиме, иако тужиоци, као деда и баба пок. А. Р, нису у кругу лица која су изричито побројана одредбом чл. 201. ст. 1. ЗОО, као лица која имају право на новчану накнаду за душевне болове у случају смрти блиског лица, правилан је закључак првостепеног суда да им право на новчану накнаду у конкретном случају припада. Наиме, однос између тужилаца и њиховог покојног унука је по квалитету представљао однос родитељи-дете, и у том квалитету је постојао од времена када је тужиља С.Р. напустила сина (када је био узраста 6 година) и трајао до његове смрти. При томе се мора имати у виду чињеница да је пок. А. у домаћинству деде и бабе по мајци од рођења, те да има живог оца који са њим никада није остварио контакт. Стога, када у датим околностима тужиоци преузимају у потпуности родитељску функцију (поред живих биолошких-природних родитеља јер они своју дужност не врше), према пок. А. као детету без родитељског старања, успостављајући квалитетну заједницу живота у којој су они, а не биолошки родитељи, чланови уже породице пок. А, њима припада право на новчану накнаду. Наиме, они су као деда и баба фактички вршили родитељске права и дужности,

јер су се према покојном односили не само као деда и баба, већ првенствено као родитељи са свим правима и обавезама као да су биолошки родитељи. Те околности су, како правилно закључује и првостепени суд, развиле још јачу емотивну везу и блиском међу њима, те је код њих ван сваке разумне сумње, смрт унука, узроковала интензивну душевну патњу која се по интензитету и свим другим карактеристикама, уподобљава душевним боловима и патњи родитеља за изгубљеним дететом. При томе је одлучна околност која је од утицаја на право на накнаду штете, чињеница да природни-биолошки родитељи нису вршили родитељску дужност и били чланови уже породице, те да су тужиоци фактички и правно (као старатељи) преузели њихову позицију и улогу и стога њима (који се уподобљавају члановима уже породице, родитељима покојног А.), а не природним-биолошким родитељима припада право на накнаду штете за душевне болове.

Ценећи све напред изнето, те правилно одмерен допринос пок. А.Р. настанку штете са 20%, правилна је и законита одлука првостепеног суда када досуђује правичну новчану накнаду тужиоцима М. и Ђ.Р. као сатисфакцију за душевни бол који су доживели смрћу унука и који ће, без сваке сумње, осећати до краја живота кроз његово одсуство из заједничког домаћинства, те недостатка његове љубави и пажње. Жалбом се неосновано оспорава утврђени допринос настанку штете. Наиме, првостепени суд је правилно оценио околност да је пок. А.Р. несумњиво знао да је С.Б. у стању алкохолизма (будући да је са њим пио те вечери), али да је и поред тога пристао да се вози у аутомобилу којим је управљао Б, те правилно ценећи те околности утврдио његов допринос насталој штети 20%.

Жалбом тужиље С.Р. неосновано се указује да је првостепени суд погрешно применио материјално право када је одбио њен тужбени захтев. У датим околностима утврђене чињенице због којих је основан захтев тужилаца М. и Ђ.Р, а како је напред наведено, искључују право тужиље на накнаду штете, јер су тужиоци (родитељи тужиље) уместо тужиље и природног оца А. (фактички као родитељи и уместо њих) остварили право на накнаду штете. Односно, утврђено право њених родитеља на накнаду штете искључује истоветно право тужиље С.Р, јер су они то право остварили уместо ње.

Под претпоставком да остварено право њених родитеља на накнаду нематеријалне штете не искључује право тужиље као биолошког родитеља на накнаду истог вида штете, код одлуке о основаности захтева тужиље морају се имати у виду чињенице да је тужиља млт. сина оставила код својих

родитеља када је имао само 6 година, да више никада са њим није живела у заједници живота, да у наредних 10 година није са њим имала никакав контакт (није га посећивала, ни звала телефоном и слично). Стога је по оцени овога суда правилан закључак првостепеног суда да између тужиље и пок. А. није постојао однос мајке и детета (првенствено у емотивном смислу). Однос мајке према детету је једна од најснажнијих природних веза међу људима, али исти у свом пуном садржају не настаје самим рођењем детета, већ се формира временом и изграђује се кроз међусобни контакт и најчешће кроз свакодневни живот. Свакако да за квалитет односа није од пресудног значаја колико је времена трајао заједнички живот или бар контакт између мајке и детета, али засигурно јесте један од показатеља који опредељују квалитет односа. У склопу околности да је тужиља С.Р. оставила сина када је био узроста 6 година, свесна чињеница да оно никада није упознало оца, те га напуштањем лишила љубави и пажње јединог родитеља, као и да је пок. А.Р. остатак детињства и пубертет (период у животу који се сматра најосетљивијим, када је брига и подршка најближих најпотребнија) провео без мајке, несумњиво осећајући њено одсуство, логичан је закључак да тужиља није могла имати изграђен емотиван однос мајке према сину.

Дакле, како правни стандард душевних болова због смрти блиског лица представља јединствен вид нематеријалне штете који обухвата патње услед свих губитака које оштећени осећа због смрти њему блиске особе (које се манифестују кроз бол због самог губитка особе, због губитка њене љубави, нежности и пажње, подршке и ослонаца у даљем животу итд), значи да право на накнадну ове штете и њена висина зависе од емотивне везе родитеља и детета, а потом и од осталих околности које карактеришу овај однос. Како је тужиља одустала од извођења доказа њеним саслушањем на околност постојања душевних болова и висине истих, овај суд - не оспоравајући постојање душевне патње тужиље - прихвата становиште првостепеног суда да тужиља није доказала постојање интензитета душевних болова који оправдавају досуду новчане накнаде прописану одредбама чл. 200. и 201. ст. 1. ЗОО.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду пословни број Гж. 4794/11 од 10. 5. 2012. године)

Аутор сентенце: Марија Козомара, виши судијски сарадник

9.

**ОБЕШТЕЋЕЊЕ У ВАНСУДСКОМ ПОСТУПКУ И ТУЖБЕНИ
ЗАХТЕВ ЗА НАКНАДУ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ**

Да би суд могао да одлучи о захтеву за накнаду нематеријалне штете, у ситуацији када је тужилац делимично обештећен у вансудском поступку, потребно је утврдити на који вид нематеријалне штете се односи ова исплата.

Из образложења

Према утврђењу првостепеног суда тужилац је повређен у саобраћајној незгоди која се догодила дана 30.9.2010. године у К. До незгоде је дошло када возач путничког возила које је у то време било осигурано код туженог, а који се са споредног пута укључивао на главни пут, није уступио првенство пролаза тужиоцу који је управљао теретним возилом крећући се главном улицом. Том приликом тужилац је повређен, те је пребачен у ургентну амбуланту Опште болнице у В, где је констатовано да је задобио угануће, ушинуће врата и нагњечење левог рамена. Као последицу повређивања у предметној саобраћајној незгоди тужилац је трпео физичке болове и доживео је страх чији су динамика и интензитет детаљно наведени у првостепеној пресуди, а заостало је умањење животне активности од 5%. У време повређивања тужилац је био везан сигурносним појасем. Пре покретања овог парничног поступка, тужени је тужиоцу на име накнаде нематеријалне штете исплатио износ од 100.000,00 динара.

Код таквог чињеничног утврђења, првостепени суд је извео закључак да одговорност туженог за штету коју је тужилац претрпео проистиче на основу одредбе чл. 940. Закона о облигационим односима, те му је досудио накнаду нематеријалне штете у износима ближе наведеним у изреци побијане пресуде.

Међутим, имајући у виду чињеницу да је пре покретања овог спора, тужени на име накнаде нематеријалне штете тужиоцу исплатио износ од 100.000,00 динара, првостепени суд је пропустио да утврди на који вид нематеријалне штете се односи ова исплата, с обзиром на то да је тужбом тражена накнада по основу умањења животне активности, физичких болова и страха. Начин на који је првостепени суд ценио ову околност, наводећи да је ценио да тужилац није намирен у целости, а без давања конкрет-

них разлога, није прихватљив. Приликом одмеравања новчане накнаде нематеријалне штете суд мора да одреди правичне износе за сваки вид нематеријалне штете појединачно, те да од тих износа одузме износ који је досуђен у мирном поступку, такође за конкретан вид штете. Дакле, у поновљеном поступку првостепени суд треба да утврди које износе је тужени на име накнаде нематеријалне штете по сва три основа појединачно исплатио тужиоцу (а не у збирном износу како је то утврђено побијаном пресудом), а потом да правичну новчану накнаду за сваки вид штете умањи за износе који су тужиоцу већ исплаћени.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду пословни број Гж. 4793/11 од 25. 1. 2012. г.)

Аутор сентенце: Марија Козомара, виши судијски сарадник

10.

РАЧУНАЊЕ РОКА ЗА ПОДНОШЕЊЕ ТУЖБЕ ЗА ПОБИЈАЊЕ ДУЖНИКОВИХ ПРАВНИХ РАДЊИ

Рок за подношење тужбе за побијање дужникових правних радњи рачуна се од дана закључења уговора, а уговор се сматра закљученим када се потписи уговорних страна овере пред судом.

Из образложења

Према чл. 280. ст. 1. и 2. Закона о облигационим односима сваки поверилац чије је потраживање доспело за исплату и без обзира када је настало, може побијати правну радњу свог дужника која је предузета на штету повериоца. Сматра се да је правна радња предузета на штету повериоца ако услед њеног извршења дужник нема довољно средстава за испуњење повериоцевог потраживања. Према одредби чл. 281. ст. 2. и 3. Закона о облигационим односима за сроднике по крви у правој линији се претпоставља да им је било познато да дужник предузетим бесплатним располагањем наноси штету повериоцу и за побијање тих радњи не захтева се да је трећем лицу то било познато или могло бити познато.

Тужиља у овој парници захтева да се утврди да је у односу на тужиљу без правног дејства уговор о поклону закључен између тужиљиног

дужника Ј.А. и туженог С.А. оверен пред судом дана 14. 12. 2005. године и то у мери уколико је потребно да тужиља наплати своје потраживање према дужнику Ј.А. утврђено правоснажним и извршним судским одлукама. Тужба је поднета 10.12.2008. године. Правилном применом материјалног права из чл. 280. чл. 281. ст. 2. и 3., чл. 283. ст. 2., чл. 284. чл. 285. Закона о облигационим односима суд је тужбени захтев тужиље усвојио, те обавезао туженог да призна и трпи да тужиља своје потраживање може да наплати из непокретности које су уписане на име туженог у $\frac{1}{4}$ дела.

Неосновано у жалби тужени истиче да је тужба за побијање уговора о поклону поднета по протеку рока из чл. 285. Закона о облигационим односима.

Одредбом чл. 285. Закона о облигационим односима је предвиђено да се тужба за побијање може поднети у року од 1 године за располагање из чл. 281. ст. 1. а за остале случајеве у року од 3 године. Наведени рокови у којима се могу побијати правне радње дужника су материјално правни рокови и на ове преклузивне рокове суд пази по службеној дужности. Рок из чл. 285. рачуна се од дана када је предузета правна радња која се побија односно дана када је требало предузети пропуштену радњу.

У конкретном случају правна радња која се побија јесте уговор о поклону који је закључен 10.08.2005. године, а потписи уговорних страна оверени код суда дана 14.12.2005. године. Рок за подношење тужбе се рачуна од дана закључења уговора, а у складу са одредбом чл. 4. Закона о промету непокретности уговор се сматра закљученим када су потписи уговорних страна оверени пред судом. Тужени је уговор о поклону оверио 14.12.2005. године, па је тужба тужиље од 10. 12. 2008. године поднета у року од 3 године од дана када је уговор о поклону оверен у суду.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж. 943/12 од 18. 04. 2012. године)

Аутор сентенце: Гордана Вујичић, виши судијски сарадник

11.

**ПОСТОЈАЊЕ РАЗЛИЧИТИХ ОСНОВА НА НАКНАДУ
НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ПРОИСТЕКЛЕ ИЗ ИСТОГ ДОГАЂАЈА**

Тужилац има право да по различитим основима потражује накнаду нематеријалне штете проистекле из истог догађаја.

Из образложења

Према утврђењу првостепеног суда дана 6.1.2011. године тужила је са својим другом, В.У, кренула у продавницу СТР "Т. ", која се налази у комшилуку, у намери да купи цигаре и маркер. У продавницу је ушла сама, а друг ју је чекао испред. Након што је платила купљену робу, пришао јој је власник продавнице, тужени А. П, коме су радница и супруга скренуле пажњу да постоји сличност између тужиље и девојке која је видео надзором снимљена у крађи 70.000,00 динара из продавнице. Како се и њему учинило да има сличности, у намери да задржи тужиљу док не стигне полиција коју је претходно позвао, тужени је ухватио тужиљу за надлактицу, повукавши је у страну, а другом руком је гурао улазна врата спречавајући тужиљу да изађе из радње. Том приликом обратио јој се речима да је она девојка која их је покрала и да је снимљена у вршењу кривичног дела. Иако је знао име особе која је извршила крађу (тај податак је раније добио од полиције), тужени није питао тужиљу за име. Убрзо се појавила супруга туженог која је пред неколико муштерија (које је тужила од раније познавала из комшилука) тужили упућивала увредљиве речи, оптужујући је за крађу. Када је В. У приметио да се догађа неко комешање у продавници, покушао је да уђе унутра, што му је било отежано, будући да је тужени држао врата. Када је успео да уђе, затекао је тужиљу, туженог и његову супругу како се препиру, а након што му је тужила објаснила шта се догодило, позвао је адвоката, што је и тужила учинила. Ускоро је стигла полиција, која је покушала да легитимише тужиљу, али како иста код себе није имала личну карту, а полицајци су сматрали да постоји сличност са особом с потернице, уручили су јој позив ради информативног разговора и повели у полицијску станицу. Након што је тужилин брат донео њену личну карту у полицију, те када је утврђен тужилин идентитет и када је после прегледања видео надзора из продавнице констатовано да тужила није девојка са снимка, пуштена је кући. У поменутом догађају тужила је доживела страх и душевне болове због повреде

угледа и части, те слободе и права личности, чији су интензитет и дужина трајања детаљно описани у првостепеној пресуди. Тужени јој се никада није извинио због непријатности које је доживела.

Код таквог чињеничног утврђења, првостепени суд је извео закључак да је тужени одговоран за штету коју је тужила претрпела, коју је ценио као јединствен вид нематеријалне штете за коју се досуђује једна накнада, те је сходно одредбама чл. 200. Закона о облигационим односима и чл. 224. Закона о парничном поступку, нашао да полазиште за одмеравање правичне новчане накнаде износи 200.000,00 динара, те сматрајући да је тиме што код себе није имала личну карту којом би се легитимисала и избегла привођење, тужила допринела настанку штете са 20%, због чега јој је досудио износ од 160.000,00 динара.

Овакав закључак првостепеног суда не може се прихватити. Наиме, тужила је у тужби поставила тужбени захтев којим је јасно разлучила потраживања накнаде више видова нематеријалне штете, тј. посебно за претрпљене душевне болове због повреде части и угледа, посебно за страх и посебно за повреду слободе и права личности. Код тако истакнутих захтева за поједине видове нематеријалне штете (за које је у првостепеном поступку несумњиво утврђено да их је тужила претрпела), првостепени суд је требало да одлучи о сваком виду штете појединачно. Ово стога што душевни болови због повреде слободе кретања, душевни болови због повреде части и угледа и страх представљају посебне видове нематеријалне штете, јер се ради о повредама различитих човекових права. Закључак првостепеног суда да се за све наведене видове штете досуђује јединствена накнада није исправан, будући да се поменути јединствена накнада односи на штету која обухвата све штетне последице у вези са личношћу оштећеног проистекле из неоснованог лишења слободе (и с тим у вези неоправдане осуде) које су извршили државни органи у вршењу послова из своје надлежности. У конкретном случају тужени, као физичко лице, оптужујући тужилу пред другим купцима (махом њеним познаницима) да је лопов, повредио је њен углед и част, примењујући физичку силу да је задржи у продавници спречавајући је да оде ограничио јој је слободу кретања, а због вербалног насиља и физичког контакта доживела је и страх. Све су ово различити основи по којима тужила има право на накнаду нематеријалне штете, јер је управо циљ накнаде пружање одговарајуће и примерене сатисфакције према значају повређеног добра и тежини

повреде (конкретно је извршена повреда различитих добара, различитог интензитета и трајања), а будући да је изреком пресуде одлучено о свим овим захтевима као о јединственој нематеријалној штети, немогуће је различити колико је досуђено за сваки вид штете појединачно. Тиме што је у конкретном случају досудио јединствен вид накнаде нематеријалне штете по свим основима који се тужбом потражују, првостепени суд је починио битну повреду одредаба парничног поступка из чл. 361. ст. 2. тач. 12. ЗПП-а, због чега је погрешно применио материјално право.

Осим наведеног, првостепени суд је закључио да је тужилца, тиме што није имала личну карту код себе (због чега полиција није могла да је идентификује на лицу места, те је приведена у полицијску станицу), допринела настанку штете са 20%. Нејасно је како првостепени суд изводи овакав закључак, с обзиром на околност да је тужени уопште није ни питао за име, односно није тражио да се идентификује (иако је тада знао име особе која је извршила крађу у продавници), а ограничио јој је слободу кретања и вређао пред муштеријама у продавници, изазвавши страх код тужилце због ситуације у којој се нашла. Евентуални допринос тужилце могао би се односити искључиво на нематеријалну штету која је настала од момента привођења од стране полиције, уколико тужилца потражује накнаду и за тај део штете.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду пословни број Гж. 1944/12 од 21. 5. 2012. г.)

Аутор сентенце: Марија Козомара, виши судијски сарадник

12.

УГОВОР ЈЕ МАНИФЕСТАЦИЈА УЗАЈАМНЕ САГЛАСНОСТИ ВОЉА УГОВОРНИХ СТРАНА

Обећање поделе добитка оствареног у наградној игри обавезује само ако постоји сагласност воља у погледу битних елемената тог уговора, у противном ради се о обећању које правно не обавезује.

Из образложења:

Првостепени суд утврђује да је И.С.Х. "Ф" ад за 2010. годину организовала наградну игру под називом "П.л.", а реч је о награди која се

могла освојити куповином сладоледа на продајним местима "Ф" производа на читавој територији Републике Србије. Добитник награде према правилима наградне игре је лице које организатору наградне игре донесе штапић сладоледа који са обе стране има утиснуте исте новчане вредности. Главна награда ове наградне игре за 2010. године је износила 1.000.000,00 динара. Дана 11.06.2010. године тужилца је на продајном месту "Ф" сладоледа у Панчеву купила сладолед "С." за тужену која је у то време радила у мењачници тужилце "Н. к. 2" у П. Након што је тужена појела сладолед видела је да су на крајевима дрвеног штапића сладоледа утиснуте ознаке тј. цифре 1.000.000,00 динара, те да је по средини штапића исписана шифра СРБ90МД763. Тужена је позвала тужилцу на мобилни телефон и обавестила је да је освојила награду, те се тужилци захвалила на купљеном сладоледу и том приликом јој је обећала да ће у знак захвалности поделити награду са њом. И у наредних неколико дана тужена је тужилци говорила да ће да поделу награду са тужилцом. Дана 14.06.2010. године син тужилце је Компанији "Ф" пријавио добитника награде, да би дана 17.06.2010. године Компанија "Ф" туженој као добитнику у наградној игри, уручила потрошачку картицу Банке "И" у бруто износу од 1.000.000,00 динара, односно у нето износу од 803.893,40 динара, те је наведени износ уплаћен на рачун тужене дана 23.06.2010. године. Дана 27.06.2010. године тужена је обавестила сина тужилце да је нашла бољи посао и да не жели више да ради у њиховој мењачници.

На овако потпуно и правилно утврђено чињенично стање, уз оцену доказа дату у смислу чл. 8. ЗПП-а, првостепени суд правилно доноси одлуку о одбијању туженог захтева.

Нису основани жалбени наводи тужилце да је у конкретном случају постојао договор у смислу одредби чл. 26. ЗОО. Наиме, уговор је манифестација узајамне сагласности воље уговорних страна, који има за циљ да створи, промени или укине један или више облигационих односа. У конкретном случају, тужена је након што је установила да је добитник награде од 1.000.000,00 динара у наградној игри, обавестила тужилцу да је освојила награду и обећала јој да ће награду са њом поделити. Међутим, тако дато обећање не представља обавезујућу једнострану изјаву воље, јер није реч о јавном обећању награде (чл. 229. ЗОО), нити је реч о издавању хартије од вредности (чл. 234. ЗОО) - што су једини случајеви из којих се рађа обавеза по основу једностране изјаве воље. Наведена изјава тужене се не може сматрати

изјавом воље у циљу закључења било каквог уговора са тужиљом, а по основу чега би сада са успехом у парници тужиља захтевала реализацију уговора о подели награде. Наиме, у конкретном случају не може бити речи о усаглашеним вољама странака, што би довело до склапања уговора, јер код чињенице да дато обећање нема карактер понуде, одређене садржине са битним састојцима уговора, не може бити говора ни о закључењу уговора.

Жалбом се потенцира став да се ради о консенсуалном уговору, али је суштинско питање у овој парници постојање узајамне воље за закључење уговора, односно преузимање обавезе по том уговору. Правилан је став првостепеног суда да је тужена по сазнању да је добитник награде обећала тужиљи да ће са њом поделити награду, али то обећање није изјава воље која се може сматрати правно обавезујућом. Стране у облигационим односима су слободне да у границама принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја своје односе уреде по својој вољи (чл. 10. ЗОО). Уговор, дакле, настаје тек постизањем сагласности о битним елементима уговора, а уговора нема, ако нема ни споразума. По ставу овог суда, странке се нису споразумеле о битним елементима уговора, а дато обећање тужене о подели награде је обећање поклона, које само по себи не ствара и обавезу да се то обећање реализује, већ може, евентуално, да створи само природну облигацију, која не ужива судску заштиту.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, посл. бр. Гж. 4826/11 од 22. 02. 2012. године)

Аутор сентенце: Милица Јанча, виши судијски сарадник

13.

ОПОЗИВ УГОВОРА О ПОКЛОНУ

Свака неблагодарност или морална грешка поклонопримца према поклонодавцу, не представља разлог за опозив (раскид) уговора о поклону, већ та неблагодарност треба да буде "велика" или "груба".

Из образложења:

Првостепени суд утврђује да су парничне странке дана 27.02.2008. године закључиле уговор о поклону којим тужилац као ујак туженом који

је поклонопримац поклања износ од 15.000 евра ради куповине куће у К. у Д. улици бр. 93. Уговор је оверен под бр. Ов. 1485/09 истог дана. Поклоњеним новцем тужени је купио кућу, а у тој кући странке су заједнички производиле сир. Дана 01. маја 2009. године у кући туженог био је присутан и тужилац и син тужиоца, када је тужени у опуштеној атмосфери рекао: "Сви сте ви глупи, ја сам за вас Рокфелер". Тужилац и тужени су устали и отишли. Након тога, тужени се извинио тужиоцу који је прихватио извињење и поново су били у добрим односима.

Надаље суд утврђује да је супруга тужиоца одлучила да прекине заједничку производњу сира са туженим и да тужилац своје уређаје из куће туженог пренесе у своју кућу, јер је сумњала да их тужени поткрада и јер није прихватала чињеницу да супруга туженог има двоје деце из претходног брака. Дана 31.07.2009. године тужилац је са супругом отишао у кућу ради преношења својих уређаја, а том приликом је супруга тужиоца вређала супругу туженог речима које утврђује првостепени суд у образложењу, псовала је и млатарала рукама по дворишту. Потом је дошао и син тужиоца коме је тужени упутио речи: "Урдару да ми не дирате, руке ћу вам поломити". Након овог догађаја, тужиоци су изместили уређаје из куће туженог, а тужени је дошао код тужиоца, који га је поново радно ангажовао на производњи сира. Након што је примио тужбу, тужени је престао да одлази на посао код тужиоца. Увредљиве речи супруга тужиоца је упутила супрузи туженог и у холу суда, у присуству сведока, називала је погрдним речима које наводи првостепени суд, а супруга туженог је ћутала.

На овако потпуно и правилно утврђено чињенично стање, уз оцену доказа дату у смислу чл. 8. ЗПП-а, првостепени суд правилно доноси одлуку о одбијању туженог захтева.

У предметном случају тужилац захтева опозив предметног уговора о поклону због испољене грубе неблагодарности туженог као поклонопримца. Груба неблагодарност је неодређен појам, тзв. правни стандард. Да ли се поступак поклонопримца према поклонодавцу може окарактерисати грубом непажњом, суд у сваком конкретном случају оцењује узимајући у обзир све околности датог случаја. Постојање грубе неблагодарности је фактичко питање о коме суд закључује узимајући у обзир све околности случаја, ценећи га као вредносно мерило које се односи на правила морала и добрих обичаја у склопу утврђених чињеница за закључивање у правцу да тужени својим понашањем није грубо повредио моралну обавезу.

зу поштовања ујака-поклонодавца, за шта је нижестепени суд дао довољне и ваљане разлоге.

Према предратним правним правилима имовинског права, која се примењују у складу са одредбама Закона о неважности правних прописа донетих пре 06.04.1941. године и за време непријатељске окупације, пошто уговор о поклону није регулисан позитивним прописима, уговор о поклону се може опозвати само из два разлога: због осиромашења поклонодавца и због грубе неблагодарности или незахвалности поклонопримца, односно кад поклонопримац са умишљајем нанесе повреду животу, телу, части, слободи или имовини поклонодавца. Груба неблагодарност као разлог за опозив уговора произилази из добродиног карактера уговора о поклону. Побудом да се учини поклон често је подстакнута наклоношћу поклонодавца према личности поклонопримца, тако да ако овај испољи незахвалност у одређеном степену, онда закон узима то као релевантну чињеницу која може утицати на измену намере дарожљивости поклонодавца.

Свака неблагодарност, морална грешка поклонопримца, према поклонодавцу, не представља разлог за опозив (раскид) уговора о поклону, већ та неблагодарност треба да буде "велика" или "груба". По оцени овог суда, првостепени суд је правилно одбио тужбени захтев, јер је у поступку утврђено да се тужени по закључењу уговора о поклону није понео према поклонодавцу на такав начин, који би његово понашање у смислу наведеног параграфа 567. Српског грађанског законика, било квалификовано као "велика или груба неблагодарност". Такву правилну процену извршио је суд упоређујући понашање туженог као поклонопримца према одређеном стандарду и схватањима друштвене средине у којима се странке налазе.

Супротном жалбеним наводима, правилном оценом изведених доказа, првостепени суд је утврдио да се у поступцима туженог не налазе радње које би се могле окарактерисати као велика или груба неблагодарност туженог као поклонопримца према поклонодавцу. Жалбом се без основа потенцира значај изјаве туженог дана 1. маја 2009. године када је изјавио пред више присутних лица (дакле, не само тужиоцу и његовом сину): "Сви сте ви глупи, ја сам Рокфелер", јер првостепени суд правилно закључује да је ова изјава дата у опуштеној атмосфери, није именовано лице на кога се односи, нити је јасно, јер је било више присутних лица, зашто би се ова изјава односила баш на тужиоца и његовог сина. Утврђено чињенично стање очигледно указује на евентуално постојање породичних несугласица и неслагања, која немају карактер нити пред-

стављају грубу неблагодарност поклонопримца. Та неслагања тичу се околности везане за рад туженог код тужиоца, јер сукоб дана 31.07.2009. године настаје у кући туженог када су тужиоци односили уређаје за производњу сира, јер је супруга тужиоца посумњала да их тужени поткрада. Да ли је тужени поткрадао тужиоца и његову супругу није доказано, односно на те околности није пружен, нити се чињенични наводи тужбе односе на наведено. Том приликом, сукоб се састојао из увредљивих речи које је супруга тужиоца упутила туженој и тужена на то одговорила, што је последица неприхватања чињенице да супруга туженог има децу из претходног брака. То су потврдили сведоци Б.Р., К.Б., К.И., Т.С. и Ж.М. Нити једном није интервенисала полиција, нити је тужени или његова супруга, нанео тужиоцу, нити њему блиским лицима нанео телесне повреде. Коначно, све несугласице су пролазиле, чему у прилог говори и то да се тужени по договору са тужиоцем враћао на посао код тужиоца. Тужилац и истиче да се након пресељења ствари тужени извинио тужиоцу, те да је тужилац то извињење и прихватио.

Из свега наведеног, следи да након закључења уговора о поклону, тужени није према ујаку поступао грубо, дрско, безобразно или безобзирно, нити да га је својим поступцима или речима тешко увредио. Након сукоба који се десио приликом одношења ствари тужиоца из куће туженог, парничне странке су изгладиле односе и тужени је почео поново да ради код тужиоца, што само потврђује да се у конкретном случају ради о породичним несугласицама. Коначно, нити један сведок се децидно није изјаснио, пре свега се ту мисли на супругу тужиоца и његовог сина, који јесу лица непосредно заинтересована за исход овог спора, о погрдним речима које је наводно тужени упутио тужиоцу, нити је тужени насрнуо физички на тужиоца, нити му нанео било какве телесне повреде. Тако нешто нису изјавили непосредни очевици догађаја сведок Т.С. и Ж.М.

Овај суд налази да је правилан закључак првостепеног суда да чињенице утврђене у првостепеном поступку не дају основа за опозив предметног уговора о поклону, па је правилно одлучио када је тужбени захтев одбио као неоснован.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, посл. бр. Гж. 329/12 од 21. 03. 2012. године)

Аутор сентенце: Милица Јанча, виши судијски сарадник

14.

**ОПОЗИВ УГОВОРА О ПОКЛОНУ ИЗ РАЗЛОГА
ЗНАТНОГ ОСИРОМАШЕЊА**

Осиромашење постоји и кад се ради о губитку могућности за обезбеђење средстава за живот.

Из образложења:

Првостепени суд утврђује да је тужиља рођена 1939. године, а да је у току априла месеца 2004. године доживела шлог и била у болници. Пошто је била полупокретна, био јој је потребан неко ко ће се старати о њој, па је тужиљин брат од тетке Л.М. преко своје рођаке сазнао да мајка туженог Л.Е. води бригу о људима који су слабо покретни и социјално незбринуте, из ког разлога јој се обратио како би обезбедио негу тужиљи. У првом разговору са Л.Е. било је говора о закључењу уговора о доживотном издржавању, а према ком би мајка туженог или тужени бринуо о тужиљи. До закључења уговора није могло доћи одмах, јер тужиља није имала решене имовинскоправне односе и чекала је да дође до преноса власништва на некретности са имена њеног оца на њено име. Тим уговором тужиља је желела да обезбеди да се неко брине о њој, обзиром на њену животну доб и слабо материјално и здравствено стање, као и околност што не постоје лица која би имала обавезу да је издржавају. За узврат након њене смрти, сва тужиљина непокретна и покретна имовина била би пренета на туженог. Међутим, тужени је желео да имовина тужиље буде пренета одмах на његово име, а не после тужиљине смрти, јер је желео да на плацу тужиље сагради кућу (у којој би била и једна соба за тужиљу). Из тог разлога тужени је са мајком убедио тужиљу да се имовина тужиље пренесе у власништво туженог одмах.

Уговор о поклону је закључен дана 24.06.2004. године у ком је тужиља поклонодавац, а тужени поклонопримац. Предмет поклона су непокретности уписане у ЛН бр. 466 и 1091 Ко Б.Б, а тужиља према уговору за себе задржава право доживотног плодуюживања на овим некретностима, те је дала безусловну сагласност да се без њеног одобрења изврши упис права својине у катастру непокретности на наведеној некретности у корист поклонопримца, уз истовремену укњижбу права доживотног плодуюживања у корист поклонодавца на наведеној непокретности, те да је поклонопримац дужан да обезбеди поклонодавцу једну собу уколико буде дограђивао породичну стамбену зграду. Овај уговор је оверен пред Општин-

ским судом у С. пред службеником овере (не пред судијом) Општинског суда у С. дана 24.06.2004. године под бр. Ов. 3119/2004. Писани текст уговора не садржи обавезу да тужени или његова мајка Л. Е. дају издржавање тужиљи, али је усмени договор између туженог и тужиље био да се тужени или његова мајка брину о тужиљи, односно да је издржавају.

Тужени и његова мајка су фактички и стварно давали издржавање тужиљи, на тај начин што су је сместили у кућу где је била још једна старија особа о којој се бринула Л.Е. У тој кући је тужиља имала три obroка дневно, храна јој је доношена, кућа је била чиста и у кући је било поспремљено, вођена је код лекара и доношени су јој лекови. Пре сачињавања уговора о поклону, тужиља је дана 07.05.2004. године сачинила тестамент којом је имовину која је и предмет уговора о поклону после своје смрти оставила туженом. Овај тестамент тужиља је опозвала својом руком писаном изјавом на полеђини наведеног тестаментa дана 03.02.2005. године.

Суд надаље утврђује да су односи између парничних странака поремећени почев од 15.07.2004. године, када је тужиљин брат од тетке Л. М. остварио увид у тестамент и уговор о поклону, те скренуо пажњу тужиљи да је тим актима установљена само обавеза тужиље према туженима, а да обавеза туженог да издржава тужиљу није регулисана. Од тог момента је дошло до нарушавања односа између парничних странака, односно до прекида контаката и узајамног поверења. Након тога, тужиља се одселила из куће у којој је била смештена и вратила у своју кућу, да би потом у септембру 2004. године тужиља прекинула све односе са туженим и његовом породицом одбијајући да прими храну од туженог.

Тужени је по основу уговора о поклону од 24.06.2004. године уписао своје право власништва у листу непокретности, уз уписано право плодоуживања у корист тужиље. Осим непокретне имовине која је предмет уговора о поклону, тужиља на свом имену није имала нити има друге непокретне имовине. У време сачињавања уговора о поклону, односно у време подношења тужбе у овој парници, и у време пресуђења, тужиља не прима пензију, прима социјалну помоћ, живи у кући у којој је живела и у време сачињавања уговора о поклону, која је у трошном стању. Пре закључења предметног уговора о поклону, а када јој је то здравствено стање дозвољавало, садила је поврће у башти и узгајала свиње, те на тај начин обезбеђивала средства за своју исхрану. Њиву коју је наследила од оца тужиља је издавала у аренду и на име аренде јој је даван кукуруз у натури који је користила за исхрану товних сви-

ња, а земљу и данас издаје у аренду, али јој закупац аренду не исплаћује, па по том основу нема прихода, ни новчаних ни неновчаних.

На овако правилно и потпуно утврђено чињенично стање, првостепени суд је правилно применио материјално право, те по ставу овог суда, у границама испитивања по жалби туженог, којом се оспорава усвајајући део, првостепени суд правилно донео одлуку којом је опозвао уговор о поклону из разлога знатног осиромашења поклонодавца, дајући за своју одлуку разлоге које у свему прихвата и овај суд.

Уговор о поклону није регулисан позитивним правом, па се на спорни правни однос странака примењују правна правила имовинског права, а према правним правилима садржаним у параграфу 567. бившег Српског грађанског законика (који се овде има применити на основу Закона о неважности правних прописа донетих пре 06. априла 1941. године и за време непријатељске окупације "Сл. лист ФНРЈ 86/46"), постоје услови за опозив поклона ако поклонодавац после учињеног поклона тако осиромаша да нема нужних средстава за издржавање, као и ако је према њему поклонопримац испољио велику неблагодарност, повређивањем његових личних добара - живота, тела и части и нарушавањем његове слободе и имовине.

Осиромашење поклонодавца као објективни разлог за опозив поклона је фактичко питање, везано за његове имовинске прилике после учињеног поклона и његову могућност да се издржава од сопствених средстава и средстава која му обезбеде лица која су на основу Закона или уговора дужна да га издржавају. Опозиву уговора о поклону због осиромашења има места не само кад се ради о губитку имовине, већ и кад се ради о губитку могућности за обезбеђење средстава за живот.

Наиме, кад поклонодавац после закљученог уговора о поклону, због свог животног доба и потребе да му неко помаже у обради његовог имања и обезбеђивању нужних животних потреба, дође у ситуацију да му недостају нужна средства за живота има право да преко суда покрене парницу за опозив уговора о поклону због недостатка средстава за живот.

У конкретном случају, морају се посматрати имовинске прилике на страни тужиље у периоду сачињавања предметног уговора о поклону од 24.06.2004. године, те у време сачињавања уговора, у време подношења тужбе и доношења пресуде. Битно је утврдити да ли су се те прилике у међувремену промениле на штету тужиље, у смислу да је дошло до осиро-

машења тужиље, чиме би била оправдана потреба, па тиме и основан тужбени захтев да се изврши опозив учињеног поклона.

Из утврђених чињеница следи да је тужиља увек била слабог имовног стања, прима социјалну помоћ, станује у трошној кући, живи сама, а не постоје лица која су дужна да је издржавају. Не прима пензију, а преносом целокупне непокретне имовине на туженог, који се у међувремену укњижио као власник на предметним некретнинама, више нема ни уписано право власништва на било којим некретнинама, већ право плодоуживања на некретнинама које су предмет уговора о поклону. Евидентно је да су мотиви тужиље за закључењем уговора о поклону били да се тужиља обезбеди у погледу бриге и неге, јер су јој животне околности такве (старост и здравствено стање) да јој је потребна туђа нега.

Испитујући испуњеност услова за опозив поклона из разлога знатног осиромашења, овај суд је нашао да тужиља прима социјалну помоћ, живи у лошим стамбеним условима (трошна кућа), а пресудна околност која указује да су се прилике промениле на страни тужиље, јесте то што је тужиља раније могла да обрађује башту, да узгаја свиње и на тај начин обезбеди себи храну, а што сада није у стању обзиром на тужиљину старост и здравствено стање. Као што је то већ речено, осиромашење постоји *и кад се ради о губитку могућности за обезбеђење средстава за живот*, а ову околност није спорио ни пуномоћник тужене (мада то сада чини у жалби), када је на рочишту одржаном дана 21.04.2005. године истакао да је тачан навод тужбе да је тужиља слабог имовног стања и да нема довољно средстава за живот. Такође, тужиља је издавала у закуп земљу и по том основу је примала кукуруз у клипу, који је користила за храњење свиња, али закуп (аренду) више не прима, нити уосталом држи свиње које би могла хранити тим кукурузом. Увек постоји могућност да се поклон опозове и када се економска база-пољопривредно земљиште, које користи поклонодавац није смањило, уколико поклонодавац због старости и болести више није у могућности да са те базе као земљорадник својим радом стиче приходе, а приходи које би остварио издавањем земљишта у закуп не би били довољни за његову материјалну егзистенцију.

Дакле, у односу на ранији период, који је претходио закључењу уговора о поклону, тужиља сада више није у могућности да себи обезбеди приходе обрадом баште, нити да узгаја свиње, не поседује неке друге некретнине, нити има лица која би јој помагала или имала обавезу да је издржавају, па је основан закључак првостепеног суда да је захтев тужиље

основан. У односу на раније стање, тужила сада више није у могућности да се стара о себи на начин како је то раније чинила, да привређује на било који начин, па је реч о губитку могућности да оствари средства за живот, дакле, дошло је до правно релевантних промена у могућности даљег издржавања поклонодавца. У томе се огледа осиромашење на страни поклонодавца. Како је у међувремену извршен пренос власништва на име туженог, тужени је обавезан да трпи пренос власништва на име тужиле.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, посл. бр. Гж. 11114/10 од 07. 03. 2012. године)

Аутор сентенце: Милица Јанча, виши судијски сарадник

15.

КОРИШЋЕЊЕ СТАЊА НУЖДЕ (Примена одредбе чл. 141. ст. 1. ЗОО)

За ништавост зеленашког уговора неопходно је да буду кумулативно испуњена два услова - постојање стања нужде, тешко материјално стање, недовољно искуство, лакомисленост или зависност на једној страни, као и да друга страна то искористи и уговори за себе или за неког трећег корист која је у очигледној несразмери са оним што је он другом дао или учинио или се обавезао дати или учинити.

Из образложења:

Првостепени суд утврђује да је тужена радила као конобарица на броду за крстарење "L.o.t.s", за компанију "R.C.C.L" са седиштем у М. Тужена је и раније боловала од дискус херније, али су се у децембру 2007. године, појавиле компликације и болест је узнатрдовала, тако да је нога тужене отекала, није јој било дозвољено да напусти брод, па је била смештена у кабину и лечена као пацијент, до повратка у Србију, где је наставила лечење. У то време на броду је као помоћник конобара радио и тужилац, који је раније доживео повреду на раду, и успео да оствари одштету у поступку против послодавца. Ј.З, једна од запослених на броду, је упутила тужену на тужиоца, ради добијања савета о начину рефундације медицинских трошкова које је имала током лечења у Србији, као и о праву на накнаду зараде за време боловања. Тужилац је туженој понудио помоћ, која би се састојала у томе да јој пронађе адвоката у М, који ће јој помоћи да оствари право на накнаду штете, а тужилац ју је саветовао и на који начин да оствари право на неисплаћене зараде и медицинске трошкове,

који су туженој, након извесног времена и исплаћени. За ову помоћ, тужена је тужиоцу исплатила износ од 1.700 америчких долара, након чега ју је тужилац поучио да може да тужи свог послодавца компанију "R.C.C.L". Тужилац је туженој послао уговор о посредовању електронском поштом, који је тужена морала потписати да би јој тужилац помогао око добијања накнаде штете. Након одређеног времена, тужена је потписала уговор и послала га тужиоцу. Уговором о посредничким услугама који су парничне странке закључиле, предвиђено је да тужена треба да накнади тужиоцу или разумне трошкове или 30% од укупно наплаћене одштете, у зависности који износ буде већи, а да износ од 30% од добијене одштете, треба тужиоцу да исплати у року од 7 дана од дана уплате одштете на банковни рачун тужене. На основу овог уговора, тужилац је за заступање тужене ангажовао адвоката из фирме "С.А.С." са седиштем у М, са којим је тужилац више пута контактирао путем електронске поште од јуна 2008. године до јуна 2009. године.

Након завршеног поступка, туженој је исплаћено на име одштете 25.000 америчких долара. Након уплате на рачун тужене, тужилац је захтевао од тужене да му исплати уговорених 30% од наплаћене одштете, а што тужена није желела да учини, већ је на рачун тужиоца уплатила 1. 200 америчких долара. Тужилац је, иначе, овакве уговоре закључио са још троје лица, и од свих се наплатио са 30% од укупно наплаћеног износа одштете.

Надаље првостепени суд утврђује да је тужена након повратка у Србију била скоро непокретна и да је јој био неопходан наставак лечења. То је изискивало знатне материјалне трошкове, што је туженој само делимично надокнадио послодавац. За време боловања тужена није примала зараду, већ јој је, након савета тужиоца, иста накнадно исплаћена, као и медицински трошкови.

На овако потпуно и правилно утврђено чињенично стање, уз оцену доказа дату у смислу чл. 8. ЗПП-а, првостепени суд правилно доноси одлуку о одбијању туженог захтева.

Чланом 141. ст. 1. ЗОО, прописано је да је ништав уговор којим неко користећи се стањем нужде или тешким материјалним стањем другог, његовим недовољним искуством, лакомисленошћу или зависношћу, уговори за себе или за неког трећег корист која је у очигледној несразмери са оним што је он другом дао или учинио, или се обавезао дати или учинити.

Ако из чињеничног основа тужбеног захтева произилази да одређени уговор оптерећују зеленашка својства, суд је дужан да га оцени и са становишта разлога ништавости.

За ништавост зеленашког уговора неопходно је да буду кумулативно испуњена два услова - постојање стања нужде, тешко материјално стање, недовољно искуство, лакомисленост или зависност на једној страни, као и да друга страна то искористи и уговори за себе или за неког трећег корист која је у очигледној несразмери са оним што је он другом дао или учинио или се обавезао дати или учинити; недостатак једног од ова два услова нема за последицу ништавост уговора. Из садржине горе цитиране законске одредбе види се да је за постојање зеленашког уговора потребно и да постоји очигледна несразмера о међусобним давањима.

У конкретном случају, како то правилно налази и првостепени суд, тужена се обратила тужиоцу како би јој он пружио помоћ да би тужена могла да оствари своја права након што је повређена на раду (право на накнаду зараде, право на накнаду медицинских трошкова и право на одштету). Како то следи из утврђених чињеница, у ком делу, нису основани жалбени наводи, јер жалба даје само другачију оцену доказа у том погледу, тужена је била у стању нужде. Наиме, тужена је била скоро непокретна, био јој је потребан наставак лечења, што је укључивало и трошкове путовања и боравка у Б. Коначно, само део трошкова лечења јој је послодавац из А. надокнадио. У таквој животној ситуацији, она се по претходном савету Ј.З. обратила тужиоцу, како би јој исти помогао да оствари своја права. Након што је тужена остварила накнаду неисплаћених зарада и медицинских трошкова, исплатила је тужиоцу износ од 1.700 америчких долара, а потом након исплате одштете исплатила му је и износ од 1.200 америчких долара, сматрајући то адекватном накнадом за његову помоћ. Овај суд је мишљења, као и првостепени, да је тужилац искористио тешко материјално, физичко и психичко стање тужене, те закључио са туженом уговор о посредовању у коме је уговорена несразмерно висока накнада за услуге туженог. С тим у вези, тужени није током поступка ни прецизирао у чему се та помоћ састојала, наводећи само да је претежно било контактирање са адвокатом тужене у А. и туженом лично (путем електронске поште), односно није прецизирано ни колико појединачно те услуге коштају. Такође, суд налази да 30% од укупно наплаћене накнаде штете, јесте у очигледној несразмери са оним што се тужилац обавезао да ће учинити како би тужена остварила своја права, јер повезивање тужене са адвокатима, и пружање саветодавне помоћи (при чему тужилац није ни правник, ни стручно лице, већ је у питању лично искуство), није посао који је изискивао знатне трошкове тужиоцу, а он свакако није пружио доказе током поступка да јесте, па је тако јасно да је корист коју је тужена имала од тужио-

чевих услуга посредовања у очигледној несразмери са коришћу коју је тужилац уговорио за себе (30% од накнаде коју добије тужена, уз пенале за доцњу од 5% од добијене одштете на недељном нивоу).

Жалба, како је то већ указано, даје само другачију оцену изведених доказа, падајући при том у контрадикторност, јер образлажући стање свести тужене, и дајући мишљење о (не)постојању нужде на страни тужене, жалилац најпре истиче да је тужена због сопственог незнања и несналажења ангажовала лице које је кроз исту ситуацију већ прошло, а са друге стране да је приликом закључења уговора, тужена образована, путовала и радила у иностранству, па да је у питању разумна особа, која би у свакој другој ситуацији донела правилну одлуку. Околност која несумњиво указује на то да је тужилац свесно искористио тешко стање у коме се тужена нашла је и навод тужиоца да је за услуге туженој тражио накнаду, а да се тужена бунила, па исто касније прихватила, *јер је била сама и он јој је још био потребан*, што такође упућује на стање и околности у коме се тужена налазила.

Потом, ако се посматра и уговор о посредовању, следило би да је тужилац уговорио накнаду за посредовање у *вишем износу* од следећих износа, или износу разумних трошкова или износу од 30% од одштете коју тужена оствари. Како је то већ напред образложено, тужилац је уговорио несразмерну накнаду по уговору, и тиме прекршио одредбу чл. 15. ст. 1. ЗОО, а чак и да је прецизно одредио разумне трошкове, шта су они и у којој висини, следило би да би му разумни трошкови припадали ако би били већи од 30% о добијене одштете, а на шта свакако нема право.

С обзиром да је тужилац, као уговорна страна, искористио неповољан положај у којем се нашла тужена, њено стање нужде, односно тешко материјално стање, недовољно искуство у погледу поступака за остваривање њених права, а из тога би проистекла очигледна несразмера између узајамних давања, то је правилно примењено материјално право, односно одредба члана 141. ЗОО, када је одбијен тужбени захтев.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, посл. бр. Гж. 1523/11 од 01. 02. 2012. године)

Аутор сентенце: Милица Јанча, виши судијски сарадник

СТВАРНО ПРАВО

1.

САВЕСНОСТ КОД КУПОВИНЕ У СТЕЧАЈНОМ ПОСТУПКУ И ЛЕГИТИМАЦИЈА

Када се ради уновчења имовине стечајног дужника, по закључку стечајног управника, врши продаја имовине стечајног дужника, тада купац те имовине нема разлога да сумња у легитимитет органа који врши продају, нити у законитост и правилност управљања стечајном масом.

Влада РС и Републичка дирекција за имовину РС немају својство правног лица, те им се не може признати својство странке у поступку, јер странка једино може бити Република Србија.

Из образложења

Према утврђењу првостепеног суда дана 03.09.2005. године тужиља је на јавној продаји некретнина стечајног дужника ДП "Ј." из Б. купила пословни простор у површини од 196,73 м², као делу стамбено-пословне зграде у улици М. Т. број 9, саграђене на парцели број 814 у к. о Б., уписане у ЛН број 3872, по почетној цени од 2.125.000,00 динара, као једини понуђач, који износ је у целости исплатила. Утврђено је да је тужиља, по сазнању за јавну продају, одмах имала сазнање да за предметни објект није прибављена урбанистичка и употребна дозвола, као и да нису решени имовинскоправни односи, јер се исти *води као имовина РС*, Дирекције за изградњу Општине Б. Након лицитације, дана 17.10.2005. године, закључен је уговор број 203-1/05 Ов. бр.1156/05 од 17.10.2005. године између туженог ЈП Дирекција за изградњу Општине Б. и ДП "Ј." из Б., којем ЈП Дирекција за изградњу Општине Б. признаје искључиво право својине на предметном објекту, по основу сопственог улагања и изградње, те дозвољава да се без његовог даљег питања и одобрења у свим јавним књигама упише као власник на истом. Првостепени суд је утврдио да је истог дана 17.10.2005. године закључен уговор између ДП "Ј." у стечају из Б., као продавца и тужиље, као купца, о купопродаји предметног објекта, након чега су се тужени ЈП Дирекција за изградњу Општине Б. и ДП "Ј." из

Б. обратили РГЗ Служби за катастар непокретности Б. са захтевом за *промену носиоца права својине* на непокретностима, на основу уговора о преносу непокретности, Ов. бр. 1156/05 од 17.10.2005. године, који захтев је одбијен, са образложењем да ЈП Дирекција за изградњу Општине Б. нема право располагања, у смислу отуђења имовине, која је укњижена као власништво Републике Србије, без претходне сагласности Републичке дирекције за имовину РС, која одлука је потврђена решењем РГЗ из Београда од 15.05.2008. године. У првостепеном поступку је утврђено да тужени ЈП Дирекција за изградњу Општине Б., као корисник спорне непокретности, на којој је као власник уписана Република Србија, није прибавио сагласност Владе Републике Србије за отуђење предметне непокретности, у циљу промене носиоца права својине на предметној непокретности.

Првостепени суд у образложењу побијане пресуде погрешно закључује да тужила није била савесна, те да јој се из тих разлога не може пружити правна заштита у циљу реализације предметног уговора о купопродаји, будући да је иста законитим правним послом прибавила предметну непокретност, и то тако што је претходно стечајни судија донео Закључак о уновчењу стечајне масе, сходно одредби члана 109. став 1. Закона о стечајном поступку (*"Службени гласник РС"*, бр. 84/2004), те продаја спорног објекта из стечајне масе извршена од стране стечајног управника, сагласно одредбама члана 110. и члана 111. Закона о стечајном поступку, а што упућује да тужила није имала основан разлог да сумња у легитимитет органа стечајног поступка (из члана 9. Закона о стечајном поступку), нити у законитост и правилност управљања стечајном масом.

Међутим, по налажењу Апелационог суда, како је тужбом тражено утврђење права својине на предметном објекту, на којем је, према изводу из листа непокретности, који је прикључен списима, као облик својине уписана државна својина, тужба није уредна у погледу означавања тужених, јер је сходно одредбама члана 1. став 1. и члана 47. Закона о средствима у својини Републике Србије, као тужена морала бити означена и Република Србија, као јединствени супарничар са туженим ЈП Дирекција за изградњу Општине Б., као корисником спорне непокретности, у смислу одредбе члана 204. ЗПП-а.

Наиме, тужила је морала засновати пасивно супарничарство које ће обухватити све субјекте који су учесници одређеног материјалноправног односа, па одсуство једног учесника у парници представља недоста-

так потпуне процесно-правне легитимације за вођење парнице. Претендујући да је титулар права својине на предметној непокретности и постављајући тужбени захтев за утврђење права својине на истој, тужила је тужбом морала обухватити књижног носиоца права својине, који је у предметом случају Република Србија. При томе, пошто је тужбу поднео адвокат, првостепени суд није био у обавези да налаже тужили да заснује пасивно супарничарство, које ће обухватити све субјекте који су учесници предметног материјалноправног односа.

Полазећи од одредбе члана 73. став 1. ЗПП-а и члана 77. ЗПП-а, овај суд налази тужени Влада РС и Републичка дирекција за имовину РС немају својство правног лица, те да се истима не може признати својство странке у поступку, обзиром да је странка могла бити једино Република Србија, а не неки од њених органа самостално, имајући у виду да је Влада РС орган Републике Србије, у смислу одредбе члана 122 Устава Републике Србије, а да је у складу са одредбом члана 30 став 1 тачка 6 Закона о министарствима (*"Службени гласник РС", бр. 65/2008 од 5.7.2008. године*), Републичка дирекција за имовину РС посебна организација основана законом у циљу обављања послова државне управе.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, пословни број Гж. 202/11 од 09.11.2011. године)

Аутор сентенце: Бранка Бајић, судија

2.

ФИДУЦИЈАРНИ ПРЕНОС ПРАВА СВОЈИНЕ

Недозвољени фидуцијарни споразум прераста у установу правно ваљаног преноса, односно у алтернативно овлашћење дужника, под условом да је пренос права својине на непокретности са зајмопримца на зајмодавца уговорен по доспелости дуга.

Из образложења

У првостепеном поступку је утврђено да је правни претходник тужених Ц.П. власник ДОО ПАММ из Зворника. Дана 11.04.2005. године Н.Б. АД Бијељина је одобрила краткорочни кредит фирми правног претход-

ника тужених у противвредности од 51.129,18 евра, а фирма се обавезала да ће дуговани износ вратити, најкасније до 11. априла 2006. године. ДОО ПАММ се обавезао да ће кредит враћати у месечним ратама, уз камату од 12%. Овај уговор је потписан од стране правног претходника тужених Ц.П. и законског заступника тужиоца Н.Ц. Дана 20. априла 2006. године тужилац и фирма правног претходника тужених су склопили анекс уговора од 11. априла 2005. године, којим се ДОО ПАММ обавезао, између осталог, да ће као средство обезбеђења плаћања успоставити хипотеку на предметној некретности изграђеној на катастарској парцели број 2056/2 у КО Петроварадин. Анекс уговора је потписан од стране законског заступника тужиоца Н.Ц. и законског заступника ДОО ПАММ Ц.П.. Правни претходник тужених је путем адвоката Р.Л. ступио у преговоре са тужиоцем, па је било договорено да ће тужилац и правни претходник тужених, уколико не буде у могућности да враћа кредит, склопити уговор о купопродаји предметне некретности, куће, као начин враћања кредита. Одбор Н.Б. је прихватио овај предлог, те се са правним претходником тужених ушло у преговоре око закључења овог договора. Купопродајну вредност предметне некретности одредио је правни претходник тужених. Он је овластио адвоката Р.З. да за њега потпише и овери уговор о купопродаји предметне куће. Након потписивања и овере пуномоћи правни претходник тужених је са тужиоцем у више наврата покушао да реши питање враћања кредита, а као крајњи рок је уговорен 20. јул 2006. године. Како до тог датума није дошло до решења питања враћања кредита, пуномоћник правног претходника тужених, адвокат Р.Л. је са тужиоцем закључио, потписао и пред судом оверио уговор о купопродаји. Уговор је оверен пред Општинским судом у Лозници 25. јула 2006. године. Уговором о купопродаји уговорено је да је предмет купопродаје непокретност изграђена на катастарској парцели број 2056/2 као и наведене парцеле у улици К. пут 10ц. Уговорена је купопродајна цена на износ од 51.129,18 евра, а рок исплате је уговорен на 20. јул 2007. године. До 01. децембра 2009. године Ц.П. није по потписаном и овереном уговору предао предметну некретнину.

Основано се жалбом тужених – противтужилаца истиче да је услед погрешне примене материјалног права, чињенично стање остало непотпуно утврђено. Наиме, одредбом члана 69. Закона о основама својинскоправних односа, која је одредба важила у време закључења уговора о кредиту од 11.04.2005. године, прописано је да је ништава одредба угово-

ра о хипотеци којом хипотекарни поверилац уговара за себе право да у случају неисплате дуга намири своје потраживање стицањем права својине на заложну непокретност, убирањем плодова које та непокретност даје или искоришћавањем непокретности на други начин. Исто тако, одредбом члана 13. става 1. тачке 2. Закона о хипотеци, важећег у време закључења анекса уговора о кредиту од 20.04.2006. године, прописано је да је ништава одредба уговора о хипотеци на основу које, ако дуг не буде исплаћен о доспелости, непокретност по неодређеној или унапред одређеној цени прелази у својину повериоца или трећег лица. Коначно, одредбом члана 973. ставом 1. Закона о облигационим односима прописано је да је ништава одредба уговора о залози да ће заложена ствар прећи у својину повериоца ако његово потраживање не буде намирено о доспелости, као и одредба да ће у том случају поверилац моћи по унапред одређеној цени продати заложену ствар или је задржати за себе.

Поменути законским одредбама учињене су ништавим уговорне одредбе (тзв. *lex commisoria*) којима се у случају неисплате дуга о доспелости, предвиђа пренос права својине на предмету залог са зајмопримца, односно трећег лица (као залогодавца) на зајмодавца, као и одредбе према којима поверилац може, по унапред одређеној цени, продати заложену ствар или је задржати за себе. Међутим, забрана уговарања поменутих одредаба односи се на тренутак закључења уговора о зајму, односно на тренутак пре доспелости обавезе враћања дуга по основу зајма. Такве уговорне одредбе, међутим, нису ништаве уколико су уговорене након доспелости дужникове обавезе. Ово стога што дужник није више у онако неповољној ситуацији у односу на повериоца, у каквој се налазио у тренутку закључења уговора о зајму и залози. Ако није у стању да своју обавезу исплати о доспелости, он може препустити ствар повериоцу у својину, али по цени која ће бити утврђена у преговорима између њега и повериоца. Исто тако, он може дозволити повериоцу да ствар прода из слободне руке. У тим ситуацијама ради се о пуноважном преносу, односно новацији, где се дужник обавезује да уместо дугованог износа, на повериоца пренесе право својине на непокретности. Али, у оба случаја он ће прихватити повериочеву понуду само ако му омогућава повољнији исход него што би био онај који би настао јавном продајом заложене ствари у извршном поступку. Ако је повериочев предлог за њега мање повољан, дужнику још увек остаје могућност да га одбије и да се ослони на редован законски по-

ступак намирења повериоачевог потраживања у коме су заштићени и дужникови интереси.

Иако је ожалбеном одлуком утврђено да је анексом уговора о кредиту закљученим 20.04.2006. године предвиђено да ће уговорне стране конституисати хипотеку на некретности изграђеној на кат. парц. број 2056/2 у КО Петроварадин, те иако износ позајмљеног новца у потпуности одговара вредности хипотековане непокретности како је утврђена уговором, првостепени суд је закључио да основ обавезивања правног претходника тужених – противтужилаца за предају поседа спорне непокретности произлази из закљученог купопродајног уговора, као самосталног и аутономног правног основа, који је посматран потпуно изоловано од уговора о кредиту. При том, суд не анализира наводе правног претходника тужених истицане током поступка, према којима се у конкретном случају ради о тзв. фидуцијарном преносу права својине, где је активирање правних дејстава купопродајног уговора (односно преноса права својине) везано за уговор о зајму и условљено неисплатом дуга о доспелости, које су одредбе недозвољене. У том смислу, квалификујући наведени купопродајни уговор као самостални основ обавезивања, а не као акцесорни правни посао уговорен као средство обезбеђења враћања зајма, првостепени суд је пропустио да утврди и одлучну чињеницу, а то је тренутак доспелости обавезе враћања зајма по анексу уговора, којим је рок враћања продужен у односу на првобитни уговор. Недозвољени фидуцијарни споразум прераста у установу правно ваљаног пренова из члана 348. Закона о облигационим односима, под условом да је пренос права својине на непокретности са зајмопримца на зајмодавца уговорен по доспелости враћања дуга, где се зајмопримац обавезује да уместо предаје дугованог износа, на зајмодавца пренесе право својине на непокретности. Из тог разлога је утврђење датума доспелости враћања кредита од одлучног значаја за одлуку о тужбеном, односно противтужбеном захтеву.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду посл. бр. Гж.3014/11 од 10.01.2012. године).

Аутор сентенце: Марко Прентовић, судијски сарадник

3.

СТИЦАЊЕ ПРАВА СВОЈИНЕ ОД НЕВЛАСНИКА

За стицање права својине од невласника потребно је да тужилац у парници докаже да су испуњени кумулативно сви општи услови да је предмет стицања покретна ствар, да се стицање врши уз накнаду и да је стицалац савестан и један од законом предвиђених посебних услова да стицалац у оквиру своје делатности ставља у промет такве ствари или да је ствар прибавио од лица коме је власник предао ствар по основу правног посла који није основ за прибављање права својине или да је ствар прибавио на јавној продаји.

Из образложења

Према утврђењу првостепеног суда тужилац је 01.11.2010. године усмено договорио са Ж.М. из Г. да изврше замену путничких моторних возила и то тако што је тужилац М. предао два возила марке "Форд-ескорт", од којих је једно било регистровано, а друго не (због делова), док је тужилац од М. у посед и својину примио возило марке "BMW" регистарске ознаке КИ 805-80. Тужиоцу је М. рекао да возило није пренето на њега него да се води на ранијем власнику Ж.Д., што је тужилац и видео у саобраћајној дозволи. Тужилац је извршио комплетан увид у саобраћајну дозволу, видео да се слажу остали подаци возила. М. је дао број телефона туженог да би се уверио да ће са преносом возила бити све у реду, те тако он разговарао са супругом туженог која је потврдила да је са возилом све у реду и да ће њен супруг пристати да изврши пренос возила. Тужилац је после три недеље позвао телефоном туженог ради преноса возила и када је разговарао са њим тужени је говорио да возило није чисто и да се не може извршити пренос. Једанпут је спустио слушалицу тужиоцу, тако да су сви његови покушаји за пренос возила били безуспешни. Сведок З.С., син тужиоца, потврђује да је супруга туженог потврдила да неће бити никаквих проблема са преносом возила и да ће њен супруг потписати уговор ради преноса, с обзиром да је и он са њом разговарао.

На основу овако утврђеног чињеничног стања првостепени суд налази да су у конкретној правној ситуацији испуњени услови предвиђени одредбом чл. 20. Закона о основама својинскоправних односа те је тужбени захтев тужиоца усвојио као у изреци те пресуде.

Право својине, у складу са одредбом чл. 20. Закона о основама својинскоправних односа, се може стећи оргинарним путем и дериватним путем, наслеђивањем и одлуком државног органа. У случају дериватног начина стицања права својине нови власник своје право својине заснива на праву својине свог правног претходника, а овај своје право својине изводи из права свог претходника и тако све до првог титулара права својине на предметној ствари. Према тужбеним наводима тужилац је наведеном заменом стекао право својине дериватним путем од М.Ж. У овом поступку тужилац је, у смислу чл. 220. и 223. ст. 2. ЗПП-а, имао процесни терет доказивања чињеница везаних за дериватно стицање права својине, односно, у парници је морао да докаже да је М.Ж. на спорном возилу имао право својине. У случају да М. није стекао право својине на спорном возилу тужилац по овом правном основу не би могао да постане власник овог возила. Изузетак од наведеног је стицање од невласника. У складу са чл. 31. Закона о основама својинскоправних односа **општи услови** за стицање од невласника, који морају бити кумулативно испуњени, су да је предмет стицања покретна ствар, да се стицање врши уз накнаду и да је стицалац савестан. **Посебни услови** који морају бити испуњени су да стицалац у оквиру своје делатности ставља у промет такве ствари или да је ствар прибавио од лица коме је власник предао ствар по основу правног посла који није основ за прибављање права својине или да је ствар прибавио на јавној продаји. За стицање од невласника тужилац у парници, у смислу одредбе чл. 223. ст. 2. ЗПП-а, мора да докаже да су испуњени кумулативно сви општи услови и један од наведених посебних услова. Имајући у виду да тужилац у овој парници није доказао да је ствар купио од власника нити да су постојали услови за стицање права својине од невласника то се његов тужбени захтев за сада показује као неоснован. Зато је жалба туженог основана, па је другостепени суд преиначио првостепену пресуду и одбио тужбени захтев тужиоца, као у изреци ове пресуде.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж.4194/11 од 22.03.2012. године)

Аутор сентенце: Гордана Вујичић, виши судијски сарадник

4.

**РОК ЗА ПОДНОШЕЊЕ БРИСОВНЕ ТУЖБЕ И ПОСЛЕДИЦЕ
ПРОПУШТАЊА РОКА ПРЕМА ПРАВИЛИМА ЗАКОНА
О ДРЖАВНОМ ПРЕМЕРУ И КАТАСТРУ И УПИСИМА ПРАВА
НА НЕПОКРЕТНОСТИМА**

Ко сматра да је уписом права на непокретности повређено његово књижно право, може тужбом надлежном суду тражити брисање уписа, с тим што ту тужбу може поднети у року од 3 месеца од дана сазнања за извршење уписа (субјективни рок), а најдоцније у року од 2 године од дана извршења уписа (објективни рок). Наведени рокови су преклузивни рокови, што значи да њиховим протеком лице које сматра да је повређено у свом књижном упису губи право на подношење брисовне тужбе, а ако таква тужба буде поднета упркос протеклу ових рокова, иста се мора одбацити као неблагоприятна.

Из образложења

Међутим, основано се жалбом туженог указује на погрешан закључак првостепеног суда да су тужиоци благовремено поднели такозвану брисовну тужбу, заузимајући погрешан правни став да се брисовна тужба, према правилима Закона о земљишним књигама из 1930. године може поднети у року од 10 година од дана извршења уписа на основу неподобне исправе за укњижбу, као врсту земљишно књижног уписа. Овакав погрешан правни став и закључак првостепеног суда у погледу оцене благовремености тужбе последица су погрешне примене материјалног права, што је довело и до учињене апсолутно битне повреде одредаба парничног поступка која се огледа у томе да је првостепени суд одлучивао о захтеву по тужби која је подигнута после законом прописаног рока.

Наиме, тужба за брисање уписа представља правно средство којим се може издејствовати измена стања уписаног у земљишним књигама или катастру непокретности, као врстама јавних регистара непокретности и стварним правима на њима. Оваквом тужбом нападају се већ коначне и спроведене одлуке, односно извршени уписи, а може је поднети свако лице које сматра да је уписом права на непокретности повређено његово књижно право. Правила о брисовној тужби, а посебно правила о роковима за њено подношење, разликују се у зависности од чињенице да ли се брисовном тужбом тражи брисање уписа извршеног у земљишној књизи или

брисање извршеног у листу непокретности (катастру непокретности). У првом случају, примењују се правила брисовној тужби која су садржана у параграфима 68-78. Закона о земљишним књигама Краљевине Југославије из 1930. године, која се примењују на основу чл. 4. Закона о неважности правних прописа донетих пре 06.04.1941. године и за време непријатељске окупације ("Службени лист ФНРЈ" број 86/1946.) док се у другом случају примењују правила Закона о државном премеру и катастру и уписима права на непокретности ("Службени гласник РС", број 83/92, 53/93, 67/93, 48/94, 12/96, 15/96, 34/01, 25/02 и 101/05) и Закона о државном премеру и катастру ("Службени гласник РС", број 72/2009). У конкретном случају, тужиоци су поднели тужбу у овој правној ствари 26.08.2004. године, али иста није имала битне елементе брисовне тужбе да би се по њој могло поступити као по брисовној тужби, на шта је тужиоцима указано решењем Апелационог суда у Н. С. посл. бр. Гж.226/10 од 10.03.2010. године. Преиначеном тужбом од 26.05.2010. године у смислу промене истоветности захтева истицањем захтева такозване брисовне тужбе, уз повлачење свих раније постављених и непресуђених захтева тужбе, тражено је брисање уписа и успостава пређашњег стања у листу непокретности број 4983 к.о. Н.П., а не брисање уписа извршеног у земљишним књигама, па се сходно претходно наведеном примењује Закон о државном премеру и катастру и уписима права на непокретности, који је важио у време уписа чије се брисање тражи. Одредбама садржаним у чл. 106е. и 106ж. наведеног Закона прописано је да ко сматра да је уписом права на непокретности повређено његово књижно право може тужбом надлежном суду тражити брисање уписа с тим што ту тужбу може поднети у року од 3 месеца од дана сазнања за извршење уписа (субјективни рок), а најдоцније у року од 2 године од дана извршења уписа (објективни рок). Наведени рокови су преклузивни рокови, што значи да њиховим протеком лице које сматра да је повређено у свом књижном упису, губи право на подношење брисовне тужбе, а ако таква тужба буде поднета упркос протеклу ових рокова, иста се мора одбацити као неблагоприятна. Како је упис права коришћења у корист туженог, чије се брисање тражи тужбом, извршено решењем РГЗ Службе за катастар непокретности С.П. 26.04.2004. године, о чему су тужиоци имали сазнања будући да су против тог решења о упису поднели жалбу која је одбијена другостепеним решењем РГЗ – Сектор за правне послове од 22.07.2004. године, очигледно је да је протекао како субјективни, тако и објективни рок за њено подношење, што је првостепени суд због погре-

шне примене материјалног права пропустио да утврди по претходном испитивању тужбе и да применом одредбе чл. 279. тач. 2. ЗПП-а донесе решење којим се тужба одбацује.

Сходно наведеном, Апелациони суд је применом одредбе чл. 373. ст. 1. тач. 4. у вези чл. 376. ст. 2. ЗПП-а, укинуо првостепену пресуду и одбацио тужбу.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду Гж. 1426/11 од 29.02.2012. године)

Аутор сентенце: Гордана Вујичић, виши судијски сарадник

5.

ДЕЈСТВО ПРЕТПОСТАВКЕ О УПИСУ ПРАВА ОБА СУПРУЖНИКА НА НЕПОКРЕТНОСТИ КОЈА ЈЕ ПРЕДМЕТ ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ

Право бившег брачног супружника да захтева предају поседа непокретности коју држи други бивши брачни супружник, зависи од тога да ли су непокретност супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку па представља њихову заједничку имовину, с обзиром на законску претпоставку о упису оба супружника и када је извршен на име само једног од њих, на непокретности која је предмет заједничке имовине.

Из образложења

Према утврђеном чињеничном стању, тужиоци су уписани са сувластичким деловима сваки у по $\frac{1}{4}$ дела у лист непокретности број 4 за к.о. П на непокретности Топ. бр. 1246 површине 3 ара 71 м² на којој су саграђени породична стамбена зграда и две помоћне зграде и Топ. бр. 1247 површине 7 ари 73 м². Тужена је са трећетужиоцем била у браку 26 година, живели су у кући која је предмет спора, као и родитељи трећетужиоца прво и друготужиоци. Након развода тужене и трећетужиоца пресудом од 15.04.2009. године, тужена је остала да живи у делу куће у којем је живела и раније, а трећетужилац је прешао да живи у помоћне просторије у истој кући.

На основу тако утврђених чињеница првостепени суд је усвојио тужбени захтев тужилаца налазећи да је основан по одредби чл. 37. Закона о основама својинскоправних односа, јер су тужиоци власници непокретности, док то тужена није, а у супоседу је непокретности.

Другостепени суд налази да се овакав закључак првостепеног суда за сада не може прихватити, јер првостепени суд није применио одредбу чл. 176. Породичног закона и није расправио све чињенице од значаја за примену ове одредбе по којој се сматра да су супружници извршили деобу заједничке имовине ако су у јавни регистар права на непокретностима уписана оба супружника као сувласници на опредељеним уделима, али се сматра и да је упис извршен на име оба супружника и када је извршен на име само једног од њих, осим ако након уписа није закључен писмени споразум супружника о деоби заједничке имовине, односно брачни уговор, или о правима супружника на непокретности одлучивао суд. Према овој одредби закона, сама по себи околност да је трећетужилац уписан као сувласник у $\frac{1}{4}$ дела на предметној непокретности још не значи да је само он сувласник у том идеалном делу, а не и тужена, због наведене законске претпоставке. У жалби тужена побија правилност првостепене пресуде и наводи да је предметна непокретност брачна тековина тужене и трећетужиоца у једном делу, те да тече парница ради утврђивања права својине на непокретности пред Основним судом у В под бројем П. 508/2010, како је то истицала и у првостепеном поступку. Према одредби чл. 29. Породичног закона имовина супружника може бити заједничка и посебна имовина. По одредби чл. 171. истог закона имовина коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку представља њихову заједничку имовину. Према овим одредбама, ако је предметна непокретност стечена у току трајања заједнице живота тужене и трећетужиоца у браку, она може представљати њихову заједничку имовину и сматрало би се да је упис извршен на име оба супружника, и поред тога што је уписан само на име треће тужиоца, сходно чл. 176. ст. 2. Породичног закона. Због овога је преурањен закључак првостепеног суда да су само тужиоци власници предметне непокретности, јер је заснован само на утврђењу о упису у јавне књиге о евиденцији непокретности и права на непокретностима.

То је разлог због кога је другостепени суд укинуо првостепену пресуду по одредби чл. 377. ст. 2. ЗПП-а.

У поновљеном поступку првостепени суд ће расправити битна питања од значаја за примену одредбе чл. 176. Породичног закона, те извести закључак о правима тужене с обзиром на законску претпоставку о упису оба супружника и када је извршен на име само једног од њих на непокретности која је предмет заједничке имовине, те зависно од тога донети правилну и на закону засновану одлуку о тужбеном захтеву.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду ГЖ-2601/11 од 22.3.2012. године)

Аутор сентенце: Татјана Миљуш, судија

6.

ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА ЗА СТИЦАЊЕ СВОЈИНЕ ОДРЖАЈЕМ И ГРАЂЕЊЕМ НА ЗЕМЉИШТУ У ДРЖАВНОЈ СВОЈИНИ

Испуњеност услова за стицање права својине на објекту који је изграђен на земљишту у државној својини суд цени у сваком конкретном случају, па уколико су испуњени сви законски услови за стицање својине делом путем одржаја, а делом путем грађења на туђем земљишту, суд ће то право својине признати.

Из образложења

У првостепеном поступку је утврђено да је 24.06.1968. године Војно грађевинска дирекција из Београда донела одлуку о изградњи два стамбена објекта у Р. за потребе тадашње ЈНА. Градња полумонтажних и монтажних објеката по датој одлуци поверена је предузећу "Ј" из С. Дана 17.06.1968. године између државе СФРЈ, Државног секретеријата за народну одбрану - Војно грађевинска дирекција Београд и предузећа "Ј" из С. закључен је уговор по коме се наведено предузеће обавезало да за рачун Дирекције изгради комплетну инвестициону техничку документацију, изведе све радове на изградњи и монтажи два објекта, типске стамбене зграде у Р., укупне површине од 136,62 м². Парцела или део парцеле на којима би се објекти градили у наведеном уговору нису помињане. Уговором од 10.11.1980. године, који је закључила Дирекција за изградњу и одржавање стамбеног фонда ЈНА, Одељење из Београда, као продавац, тужиоцу Л.А. из Р. је продала стан, у Р., у улици М.Т. 80, са констатацијом у

Стварно право

уговору да продавац отуђује, преноси право коришћења на двособном стану са шупом, монтажни објекат, површине 56 м², у Р., у улици М.Т. бб. Подаци о некретности у уговору нису наведени. Уговор је од стране странака потписан, порез на промет за исти уговор је по овери пореске управе Експозитура Н.Ц. плаћен 14.07.2006. године. Предметни објекат-стан изграђен је без употребне дозволе на парцели број 679 КО Р., која се води као јавни парк-село површине од 20 ари 61м². На наведеној парцели 679 КО Р. постоји стамбена зграда у површини од 89м². Дирекција за изградњу и одржавање стамбеног фонда ЈНА-Одељење Београд подносила је предлог ради укњиже права својине на парцели број 679 за к.о. Р., али је предлог одбијен решењем Општинског суда у Н.Ц. Дн. 613/82 из разлога што није достављено решење СО Н.Ц. или купопродајни уговор.

Након куповине тужилац је вршио дограђивање предметне некретности (дозидео је један ходник, собу и обзидео целу кућу) и тиме је повећао површину стана. У купљеном стану тужилац и данас живи, ни од кога ометан, стан је остао неукњижен, тужилац је исти исплатио у целости.

Предметна непокретност уписана је у листу непокретности број 122 КО Р., на парцели број 679, М.Т. 78, јавни парк, површине од 07 ари и 85м², земљиште под зградом-објектом површине од 89 м² (стан који је купио А.Л.), земљиште под зградом објектом површине од 69 м² у улици М.Т., јавни парк површине од 19 ари 03 м², укупне површине 20 ари 61м², као државна својина Републике Србије, корисника Општина Н.Ц..

Након ступања на снагу Закона о изменама и допунама Закона о основном својинскоправним односима ("Службени лист СРЈ", број 29/96), створена је могућност стицања својине путем одржаја на непокретности у друштвеној својини. Овај суд је у конкретном случају ценио постојање услова за стицање права својине одржајем на површини од 56м² предметне непокретности (коју је тужилац купио 1980. године), у складу с одредбама члана 28. ЗОСПО-а, којима је прописано да *савестан и законити држалац* непокретне ствари, на којој други има право својине, стиче право својине на тој ствари одржајем протеком десет година.

Институт одржаја је један од начина стицања права својине, који се примењује у ситуацији када режим својине, у законом одређеном временском периоду, није уређен на други начин, било правним послом, наслеђем или судском одлуком. Увек се кроз законом одређено време, даје приоритет

другим институтима, првенствено правном послу, да се путем њега уреди право својине, па тек, уколико други правни основи стицања власништва не постоје, институт одржаја. Наиме, због саме природе права својине, значаја тог права, тачније дејства права својине, које се простире према свима, а не само између држаоца ствари и ранијег сопственика исте, постоји потреба, из чисто практичних разлога, заштите и сигурности правног промета, да је свако појединачно право својине уређено тј. да је познат сопственик сваког права својине. Како то у пракси није увек случај, ради могућности утврђења правног власника сваке ствари примењује се институт одржаја. Како се у конкретном случају право својине на предметној непокретности, њеном делу у површини од 56м², не може уредити на други начин то је овај суд мишљења да у том делу има основа за примену института одржаја.

Државина је законита ако се заснива на пуноважном правном основу који је потребан за стицање права својине и ако није прибављен силом, преваром или злоупотребом поверења, а савесна ако држалац не зна или не може знати да ствар коју држи није његова, као и да се савесност државине предпоставља. Ценећи постојање означених услова за стицање права својине одржајем на предметној непокретности, на површини од 56м², суд је пошао од чињенице да међу странкама није спорно да је тужилац савестан држалац наведене површине, да је закључио писмени уговор о купопродаји, исплатио купопродајну цену у целости, платио порез и ушао у посед купљене непокретности, коју држи као своју. Надаље, суд је ценио и законитост државине тужиоца на површини од 56м² предметне непокретности. Наиме, уговором о купопродаји од 10.11.1980. године тужилац је купио право коришћења на површини 56м², право које је у тренутку купопродаје, с обзиром да је предметна непокретност била у друштвеној својини, једино било у промету. Право коришћења, које је било предмет купопродаје, суштински и по квалитету апсолутно одговара праву својине. Тужилац је исплатио купопродајну цену у целости и ушао у посед купљеног добра. Међутим, потписи уговорних страна на купопродајном уговору од 10.11.1980. године нису били оверени од стране суда. Према члану 4. став 2. Закона о промету непокретности, уговор о преносу права на непокретности између физичких лица закључује се у писменој форми, а потписи се оверавају од стране суда. Уговор који није сачињен на тај начин, не производи правно дејство, у смислу става 3. тога члана. Међутим, суд може на основу става 4. тога члана, признати дејство писме-

ног, а не овереног уговора о промету непокретности, ако предмет није забрањен, ако је испуњен у целини или претежно, ако је плаћен порез на промет и ако није повређено право прече куповине. Како су у конкретном случају ти услови испуњени, према чињеничном утврђењу побијане одлуке, суд налази да постоје услови за конвалидацију па самим тим и пуноважан правни основ за стицање права својине на површини од 56м² предметне некретнине. С обзиром на изложено суд налази да је у конкретном случају и тражени услов у погледу законитости државине наступио. Ценећи постојање другог траженог услова за стицање права својине одржајем, савесност, суд је пошао од чињеница да се савесност државине предпоставља, као и да тужена тужиоцу није оспорила како право власништва на површини од 56м² предметне некретнине, тако ни државину на истој. Надаље, ценећи у конкретном случају тражене услове ЗОСПО-а за стицање права својине одржајем суд је ценио и чињеницу да рок за одржај, када је у питању друштвена својина, почиње тећи од 04.07.1996. године, дана када је ступио на снагу Закон о изменама и допунама закона, којим је брисан члан 29. ЗОСПО-а. С обзиром на изложено суд налази да је до подношења тужбе, дана 31.01.2008. године, истекао законом предвиђени рок за редован одржај од 10 година.

Након куповине тужилац је вршио дограђивање предметне непокретности (дозидао је један ходник, собу и обзидао целу кућу). Тиме је повећао површину купљене некретнине за 33м². Одлуђујући о праву власништва на датој површини предметне некретнине суд је пошао од чињенице да и грађевински објекат подигнут без одобрења за грађење има своју употребну вредност због чега може бити предмет права својине и због чега ужива судску заштиту, која припада власнику до легализације или рушења тог објекта на основу одлуке надлежног органа. При томе је без утицаја да ли се ради о изграђеном објекту на коме је власник физичко лице или држава. У супротном, када се такав објекат не би третирао као предмет власништва, градитељ би био лишен грађанско правне заштите. Због тога и на овако подигнутом објекту може се утврдити право својине. У таквој ситуацији судском одлуком се само уређују својински односи између парничних странака, у односу на предметну некретнину, при чему одлука о праву својине не утиче на статус објекта као бесправно изграђеног, као и на његову даљу судбину са становишта прописа о грађењу, нити тужилац, чије је право својине утврђено на некретнини, стиче право коришћења на грађевинском земљишту. На бази изло-

женог, суд налази да тужилац може захтевати од суда утврђење права својине и на делу предметне некретнине. Одлучујући о праву својине на делу некретнине, у површини од 33м², који је тужилац накнадно доградио, суд је ценио постојање тражених услова из члана 24. став 1. ЗОСО-а, који прописује кумулативно два услова за стицање својине грађењем на туђем земљишту. Први је савесност градитеља, да није знао или није могао знати да гради на туђем земљишту, а други, да је власник земљишта знао за градњу и да се није одмах томе успротивио. Суд налази да су у конкретном случају испуњена оба тражена услова за стицање права својине по основу грађења на туђем земљишту, у односу на дограђени део предметне некретнине у површини од 33м². Као прво, суд је мишљења да је тужилац приликом доградње предметног објекта био савестан, с обзиром да му је купопродајним уговором од 10.11.1980. године земљиште у друштвеној својини на законит начин дато на коришћење, што искључује несавесност тужиоца. Поред тога суд налази да је власник земљишта знао за градњу али се никада није противио доградњи предметне некретнине, па ни током поступка. С обзиром на све изложено суд налази да тужилац ужива правну заштину и да основано, ценећи презентоване доказе и утврђено чињенично стање, тражи да му се призна правно својине на предметној некретнини делом по основу одржаја, у површини од 56м², а делом по основу грађења на туђем земљишту, на површини од 33м².

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, пословни број Гж. 4188/10 од 12.01.2011. године)

Аутор сентенце: Бранка Бајић, судија

7.

**ОБАВЕЗИВАЊЕ СУВЛАСНИКА ДА КУПИ ДЕО
ДРУГОГ СУВЛАСНИКА**

Не постоји позитивна законска норма која даје овлашћење суду да може да обавезе једног сувласника да купи сувласнички део некретнине другог сувласника, без његовог пристанка.

Из образложења

Побијаном пресудом усвојен је тужбени захтев тужиље, те је утврђено да је тужиља, по правном основу брачне тековине са туженим В.М. и

Стварно право

по правном основу стицања у широј породичној заједници и наслеђивања стекла право својине у 2/6 дела на породичној стамбеној згради саграђеној на парцели бр. 2392 к.о С., површине 13 а 63 м², са правом коришћења наведене парцеле у 2/6 дела непокретности уписане у лист непокретности бр. 1578 к.о С., РГЗ, Служба за катастар непокретности П., која непокретност се налази у С., улица Б. 31, те одређено да су тужени дужни признати и трпети да се тужиља на наведеном сувласничком делу укњижи као власник у РГЗ, Служба за катастар непокретности П. или да јој солидарно исплате износ од 589.556,00 динара, са законском затезном каматом почев од 12.04.2009. године до исплате. Истом пресудом утврђено је да је тужиља, по правном основу стицања у брачној заједници са туженим В.М. стекла право својине у 1/2 дела на путничком возилу марке "Опел кадет", камиону марке "Ман", приколици марке "Итас", те да је тужени В.М. дужан признати и предати наведено тужиљи у супосед и коришћење или јој исплатити динарску вредност у износу од 824.936,00 динара, са законском затезном каматом од 12.04.2009. године до исплате.

Сагласно одредби члана 16. Закона о основама својинскоправних односа, у вези члана 196. Породичног закона, у поступку деобе ствари која је у сувласништву више лица, могућа је деоба и исплатом једном сувласнику његовог сувласничког удела у висини тржишне (прометне) вредности удела, али само под условом да сви сувласници о томе постигну споразум, будући да не постоји позитивна законска норма која даје овлашћење суду да може да обавезе једног сувласника да купи сувласнички део некретнине другог сувласника, без његовог пристанка.

Имајући у виду наведено, првостепени суд је наведени део побијане пресуде, пружајући тужиљи судску заштиту која јој не припада, донео уз погрешну примену материјалног права, због чега је у том делу првостепену пресуду ваљало преиначити и одбити захтев тужиље.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, пословни број Гж.7741/10 од 28.09.2011. године)

Аутор сентенце: Бранка Бајић, судија

8.

**УЛОГА ОРГАНА УПРАВЕ ПРЕМА ЗАКОНУ О НАЧИНУ
И УСЛОВИМА ВРАЋАЊА ИМОВИНЕ СТЕЧЕНЕ РАДОМ
И ПОСЛОВАЊЕМ ЗАДРУГА И ЗАДРУГАРА
ПОСЛЕ 01.07.1953. ГОДИНЕ.**

Законом о начину и условима враћања имовине стечене радом и пословањем задруга и задругара после 01.07.1953. године ("Службени гласник СРС", бр. 46/90) прописана је процедура (начин и услови) враћања имовине којом је предвиђена обавезна улога органа управе из разлога што се радило о имовини у друштвеној својини на којем су поједина предузећа имала само право коришћења, а не и располагања, те поравнање о враћању имовине које предузеће-корисник закључи са задругом не представља ваљан правни основ за упис права својине на предметној имовини.

Из образложења

Пресудом Основног суда у В. од 08.04.2011. године одбијен је приговор тужене о апсолутној ненадлежности суда (став 1. изреке), одбијен је тужбени захтев којим је тражено да се утврди да је тужилац радом и пословањем стекао право својине на непокретностима уписаним у лист непокретности бр. 214 к.о. П, парц. бр. 2361, њива друге класе "П." од 02 ха 30 а 18 м² и парц. бр. 2363/1 њива треће класе "П." од 06 ха 35 а 93 м², да је тужена дужна да изда тужиоцу одговарајућу исправу подобну да се у катастарским књигама избрише као облик својине државна својина и упише као облик задружна својина носилац – тужилац, да ће ако тужена то не учини у року од 15 дана по правноснажности пресуде ова пресуда служити као основ за укњижбу права својине у корист тужиоца на предметним некретнинама, као и да се обавезе тужена да тужиоцу накнади трошкове поступка у року од 15 дана, под претњом извршења (став 2. изреке), одређено је да свака странка сноси своје трошкове поступка (став 3. изреке).

Према чињеничном стању које је утврдио првостепени суд, у току 1972. године и 1973. године и у току 1977. године и 1978. године у к.о. М. и к.о. П. извршена је комасација пољопривредног земљишта и у комасациону масу од 480 ха ушле су и парцеле бр. 2361 и 2363/1. Наведене парцеле су у јавним књигама биле уписане као друштвена својина са правом коришћења ООУР "О." која је била у саставу "А." из П, а касније у саставу ПИК "А." П.У

току 1979. године и 1980. године из састава ПИК "А." П. издвојен је део 33 "П." са седиштем у М. који је правни претходник тужиоца.

У току 1991. године тужилац је покренуо поступак за враћање задружне имовине која је раније ушла у комасациону масу, а која је била друштвена својина дата на коришћење ПИК "А." П. ПИК "А." П. и тужилац су дана 28.04.1993. године закључили поравнање пред Општинским судом у В. под пословним бројем Р 78/91 којим је утврђено да је по захтеву тужиоца за враћање имовине стечене радом и пословањем задруга и задругара после 01.03.1953. године ПИК "А." П. вратио, односно уступио непокретности које фактички користи, између осталих и предметне парцеле. Поравнањем закљученим пред Општинским судом у В. под пословним бројем Р 1122/96 од 25.11.1996. године између ПИК "А." П. и тужиоца утврђено је, између осталог, да се исправља претходно наведено поравнање тако што су странке сагласне да се на свим непокретностима које су биле предмет враћене имовине избрише као облик друштвена својина и упише задружна својина тужиоца.

Након доношења Закона о претварању друштвене својине на пољопривредном земљишту у друге облике својине ("Службени гласник РС", 49/92 и) извршено је разграничење друштвене својине на пољопривредном земљишту и у листу непокретности бр. 214 к.о. П. парцела бр. 2361, њива друге класе "П." од 06 ха 56 а 49 м2 и парцела бр. 2363/1 њива треће класе "П." од 06 ха 35 а 93 м2 уписане су као државна својина са правом коришћења Компаније за пољопривредну и индустријску производњу "А." ад П. чији је правни следбеник ПИК "А." П.

Тужилац је поднео Служби за катастар непокретности П. захтев за укњижбу права својине и права коришћења на основу поравнања закљученог пред Општинским судом у В. под пословним бројем Р 78/91 дана 28.04.1993. године који захтев је одбијен решењем од 27.02.2007. године. Републички геодетски завод је решењем од 15.10.2008. године одбио жалбу тужиоца.

У периоду закључења судских поравнања између тужиоца и ПИК "А." П. (1993. године и 1996. године) предметне парцеле биле су друштвена својина, што и жалбени наводи потврђују. Из чињенице да при закључењу предметних поравнања странке нису имале примедбе на налаз и мишљење вештака инг. М.М. на основу којег је поравнање и сачињено, супротно неоснованим жалбенима наводима, не произлази ваљан правни основ за стицање права својине јер је ПИК "А." П. био носилац једино права коришћења, а не и

права располагања на спорним парцелама. Законом о начину и условима враћања имовине стечене радом и пословањем задруга и задругара после 01.07.1953. године ("Службени гласник СРС", бр. 46/90) прописана је процедура (начин и услови) враћања имовине према којој је тужилац био дужан да се, у року од две године од дана ступања на снагу наведеног закона, са документованим захтевом за враћање имовине обрати општинском органу управе надлежном за имовинско-правне послове према месту где се имовина налази. Одредбама члана 4. истог закона наведена је обавезна садржина захтева за враћање имовине и докази које је било неопходно приложити. У даљем току поступка орган управе надлежан за имовинско-правне послове био је дужан да без одлагања размотри захтев и приступи споразумевању странака и сачињењу споразума између странака који има снагу извршне исправе. Уколико нису били испуњени услови за враћање имовине или странке нису постигле споразум у року од два месеца од дана подношења захтева, орган је био дужан да без одлагања списе предмета достави месно надлежном општинском суду који ће у ванпарничном поступку одлучити о захтеву. Дакле, ванпарнични судски поступак покретан је по службеној дужности. Описани поступак за враћање имовине предвиђен императивним законским одредбама тужилац није покретао, те његов споразум са ПИК "А." П, сачињен у облику поравнања од 1993. године и 1996. године, не може бити правни основ за стицање права својине на спорним непокретностима, односно не може се сматрати извршном исправом на основу које је могуће извршити упис права својине у корист тужиоца на парцелама у друштвеној, а касније државној својини. Наиме, улога органа управе предвиђена је наведеним законом из разлога што се радило о земљишту у друштвеној својини на којем је, у конкретним случају ПИК "А." П, имао само право коришћења, а не и располагања. Како ПИК "А." П. није имао право располагања на спорним некретностима и како поменута поравнања представљају правне акте који делују искључиво између потписника, тужилац није имао ваљан правни основ за упис права својине на спорним непокретностима. Истовремено, на спорним парцелама уписана је, након доношења Закона о претварању друштвене својине на пољопривредном земљишту у друге облике, државна својина са правом коришћења у корист правног претходника ПИК "А." П, те поменута поравнања нису ваљан правни основ јер су закључена када је наведени закон већ ступио на снагу и када је истекао рок за подношење захтева за враћање прописан Законом о начину и условима враћања имовине стечене радом и пословањем задруга и задругара после 01.07.1953. године. Сходно наведеном, жалбни

наводи тужиоца којима се истиче да су поравнања које је закључио са корисником спорних непокретности ваљан правни основ за стицање права својине нису основани.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду пословни број Гж 2792/11 од 21.03.2012. године)

Аутор сентенце: Ивана Јездимировић, судијски сарадник

9.

ФАКТИЧКА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА И ПРАВО НА НАКНАДУ

Власник фактички експроприсаног земљишта има право на накнаду за експроприсану непокретност, без обзира што формално решење о експропријацији није донето.

Из образложења

Првостепеном пресудом утврђено је да је током 1977. године Комисија за комасација СО Н.С. вршила излагање фактичког стања на основу извршеног премера у оквиру поступка комасације земљишта за к.о. Ф, те да је поступак вршен у складу са Законом о премеру и катастру земљишта тако да није било груписања земљишта, већ је само снимано фактичко стање парцела, након чега су новоснимљене парцеле добијале нове парцелне бројеве. Како је стари премер вршен око 1897. године, када је важио фатски систем мера (који није био прецизан), а како су нова мерења вршена савременим прецизним средствима, исказана у метарском систему, дошло је до разлике у површинама новоснимљених парцела у односу на површине старих. Комисија је учесницима комасације предочавала грађевинско земљиште пре извршеног премера, а након њега је утврђивано које су нове парцеле идентичне са старим. Записнички је констатовано стање пре премера и после њега. Неке од парцела у к.о. Ф. биле су пресеране, јер су чиниле делове улица, што је такође записнички констатовано, а учесницима комасације је саопштено да ће на месту њихових башта бити улица. Након тога требало је спровести поступак експропријације ради утврђивања накнаде коју је сваки учесник требало да добије за одузето земљиште.

Комисија за комасацију СО Н.С. за к.о. Ф. у предмету излагања фактичког стања на основу извршеног премера у поступку комасације земљишта у грађевинском реону власника З.В. из Ф. (правног претходника тужиоца), дана 25.10.1977. године констатовала је у записнику да је учеснику комасације предочен исказ грађевинског земљишта бр. 4977 у ком је наведено његово грађевинско земљиште пре извршеног премера и то: 2021/1 њива у селу пов. 98м², 2021/2 њива у селу пов. 95м², 2021/5 њива у селу пов. 69м², 2021/6 њива у селу пов. 7а 43м², 2021/7 њива у селу пов. 3а 72м². Након извршеног премера утврђено је да су наведене старе парцеле по редоследу након новог премера идентичне са следећим парцелама: 2021/8 њива у селу пов. 3а 71м², 2021/9 њива у селу пов. 69м², 2021/10 њива у селу пов. 7а 44м², 2278/1 њива у селу пов. 12а 98м², 2345 њива у селу пов. 19а 96м², 1371/10 њива у селу пов. 58а 04м², 2288/13 њива у селу пов. 42а 75м², 2288/15 њива у селу пов. 14а 80м². Записнички је констатовано ново стање: парц. бр. 755 њива у селу пов. 58а 32м², парц. бр. 778 њива у селу пов. 54а 99м², парц. бр. 1074 њива у селу пов. 18а 71м², парц. бр. 1716 њива у селу пов. 14а 60м², парц. бр. 1734 њива у селу пов. 3а 82м², парц. бр. 1741 њива у селу пов. 3а 84м² и парц. бр. 1885 њива у селу пов. 14а 95м², док је као напомена констатовано да су парц. бр. 2021/1, 2021/2, 2021/5 и 2021/9 након премера фактичког стања прешле у улицу.

На наведени начин правном претходнику тужиоца одузете су парцеле да би се отвориле нове улице, а без утврђивања накнаде за одузето земљиште. Поступак експропријације није вођен, није донета било каква одлука којом би била утврђена висина накнаде за одузето земљиште, нити је правном претходнику тужиоца, а ни тужиоцу, исплаћена накнада за одузето земљиште.

Правни претходник тужиоца, З.В. преминуо је 30.11.2006. године, а наведене некретнине наследила је његова супруга, К.В. у целости, а након њене смрти, тужилац је (решењем о наслеђивању од 25.5.2009. године које је истог дана постало правоснажно) наследио некретнину уписану у зкњ. ул. бр. 529 к.о. Ф. парц. бр. 5392 изграђено грађевинско земљиште пов. 08а 05м² са стамбеном зградом у ул. Б.Р. бр. 16, парц. бр. 1717 њива у селу пов. 19а 76м², парц. бр. 1740/2 њива у селу пов. 04а 69м², парц. бр. 1740/3 њива у селу пов. 84м², парц. бр. 3597/1 њива у селу пов. 14а 28м², парц. бр. 2201 виноград у селу пов. 08а 99м², парц. бр. 3302 њива у селу пов. 08а 67м² и парц. бр. 3597 њива у селу пов. 14а 60м².

Стварно право

Према стању у катастру непокретности Службе за катастар непокретности Н.С. на дан 07.02.2011. године раније працеле бр. 2021/1 пов. 98м² и бр. 2021/2 пов. 95м² сада чине део парц. бр. 6843 пов. 52а 34м², која је уписана у лист непокретности бр. 646 к.о. Ф. и представља јавну својину Града Н.С, а раније парц. бр. 2021/5 пов. 69м² и бр. 2021/9 пов. 69м² сада чине део парц. бр. 1719 пов. 18а 11м² која је уписана у лист непокретности бр. 646 к.о. Ф. као државна својина чији је корисник тужени. Парцеле бр. 6843 и 1719 данас представљају земљиште под зградом – објектом, односно делове улица. На парц. бр. 1719 је део улице Т.М, а на парц. бр.6843 је део улице З.Ч. у Ф. и обе парцеле су у подручју индивидуалног становања, а укупна површина ових парцела која је прешла у поменуте улице износи 331м².

Како на дан 07.02.2011. године тржишна цена 1м² градског грађевинског земљишта у к.о. Ф. износи 3.300,00 динара, а будући да је правном претходнику тужиоца одузето укупно 331м² земљишта, вредност одузетог земљишта укупно износи 1.092.300,00 динара.

На основу тако утврђених чињеница првостепени суд је правилно закључио да је сходно одредби 11. Закона о експропријацији ("Сл. гласник РС" бр. 53/95 и 20/09), тужени дужан да тужиоцу плати накнаду за одузете некретнине, чију је висину одмерио сходно одредбама чл. 41. и 42. истог закона, досудивши законску затезну камату на дуговани износ у складу са одредбом чл. 277. Закона о облигационим односима, док је одбио тужбени захтев у делу којим је тражено да се обавезе тужени да изврши исплату путем исплатне благајне ЈП "З." из Н.С.

Одредбом чл. 11. Закона о експропријацији, прописано је да се накнада за експроприсану непокретност одређује у новцу, уколико овим законом није друкчије одређено.

Одредбом чл. 41. истог закона прописано је да се вредност објекта који се даје у својину или сусвојину на име накнаде и вредност експроприсаног објекта, у случају заснивања права својине или сусвојине, одређује према тржишној цени тих објеката у моменту заснивања права својине, односно сусвојине.

Висина накнаде у новцу за експроприсане непокретности одређује се по тржишној цени, према околностима у моменту закључења споразу-

Стварно право

ма о висини накнаде, а ако споразум није постигнут, према околностима у моменту доношења првостепене одлуке о накнади.

Ако се кориснику експропријације непокретност предаје пре правноснажности решења о експропријацији, ранији сопственик има право да бира да му се накнада одреди према околностима у време предаје експроприсане непокретности или у време доношења првостепене одлуке о накнади.

Ако су експроприсане непокретности разних врста у својини истог сопственика, у споразуму о висини накнаде, односно у одлуци суда, посебно се исказује накнада за поједине врсте непокретности (земљиште, зграде, уређаји и др.).

Према одредби чл. 42. Закона о експропријацији, накнада за експроприсано пољопривредно земљиште и грађевинско земљиште одређује се у новцу према тржишној цени таквог земљишта, ако законом није друкчије прописано.

Дакле, иако никада није формално спроведен поступак експропријације и никада није донето решење о томе, у конкретном случају, одузимањем предметних парцела правном претходнику тужиоца извршена је фактичка експропријација земљишта, зарад изградње улица у Ф. Како ранијем власнику, односно кориснику за поменуте парцеле никада није плаћена накнада, тужиоцу, као његовом правном следбенику, припада накнада, сходно цитираним одредбама Закона о експропријацији, па је неосновано жалбено указивање на околност да је суд требало да захтев тужиоца третира као облигациони захтев за накнаду штете.

Жалбом се неосновано поново истиче приговор застарелости потраживања. Наиме, како формално решење о експропријацији никада није ни било донето, није ни почео да тече рок од ког се рачуна застарелост права на накнаду за предметно земљиште, те је првостепени суд правилно одбио приговор застарелости.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду пословни број Гж.1926/12 од 21.05.2012. године)

Аутор сентенце: Марија Козомара, виши судијски сарадник

10.

**АКТИВНА ЛЕГИТИМАЦИЈА КОД ТУЖБЕ
ЗА БРИСАЊЕ СЛУЖБЕНОСТИ ДОЖИВОТНОГ УЖИВАЊА**

За подношење тужбе за брисање права личне службености доживотног уживања активно су легитимисани само власници непокретности.

Из образложења

Побијаном пресудом Основног суда у СМ, Судске јединице у Р, П.-, од 14.02.2011. године, одбијен је тужбени захтев тужилаца којим су тражили брисање укњижбе права доживотног уживања на парцели бр. 981 уписане у зкњ. ул. бр. 772 к.о. С., на кући, дворишту и њиви у селу, површине 25 ари, 11м², које је уписано у корист БС из С.

Према чињеничном утврђењу, тужена је уписана као доживотни уживалац на непокретностима уписаним у зкњ. ул. бр.772 к.о. С. Правни претходник тужилаца, сада пок. ЉБ је дана 19.01.2007. године, уговором о доживотном издржавању располагао својим непокретностима уписаним у зкњ. ул. бр. 772 к.о. С, у корист својих унука БР, ВО и БМ, као даваоцима издржавања. На основу уговора о доживотном издржавању, унуке пок. ЉБ су укњижене на непокретности свака у по 1/3 дела, а тужена, њихова мајка, је уписана са правом доживотног уживања на наведеним непокретностима, по основу писмене изјаве од 19.01.2007. године. Иза пок. БЉ, су као законски наследници, остали синови БМ, БР и ћерка ЦМ, овде тужиоци, који су наследили покретну имовину, с обзиром да је непокретностима њихов отац располагао као прималац издржавања по основу уговора о доживотном издржавању.

Неосновани су наводи жалбе тужилаца да без саслушања тужиоца БМ и увида у списе истог суда, а по тужби за утврђење који се води пред истим, суд није могао формирати закључак о постојању или непостојању правног интереса тужилаца за вођење овог спора. Тужиоци указују да ако је њихов правни претходник имао правни интерес да покрене овај поступак, онда га морају имати и тужиоци као његови законски наследници. Пре свега се то односи на тужиоца Б.М., који је потпуно онемогућен да користи предметну непокретност, у чијим је стицању према наводима жалбе, највише учествовао.

У првостепеном поступку је утврђено да су након смрти оца тужилаца, власници непокретности постале његове унуке, по основу уговора о доживотном издржавању, а њихова мајка, овде тужена је добила право доживотног уживања, по основу писмене изјаве од 19.01.2007. године. Према члану 60. Закона о основама својинскоправних односа, право плодуюживања, право употребе, право становања, као и право стварног терета уређује се законом. Како право плодуюживања још није уређено републичким или покрајинским законом, о овом праву плодуюживања треба расправљати и одлучивати према правним правилима имовинског права. Право плодуюживања је најшире право употребе туђе ствари уз право на убирање плодова. Тужиоци нису власници наведене непокретности на којој је конституисано право личне службености доживотног уживања у корист тужене, већ су сувласници на тој непокретности деца тужене и унуке пок. Љ.Б., по сину М., па тужиоци нису активно легитимисани за подношење тужбе за брисање наведене службености, јер се ради о својинској тужби за чије подношење су активно легитимисани само власници непокретности која је оптерећена правом доживотног уживања трећег лица. Због недостатка стварне активне легитимације на страни тужилаца, њихов тужбени захтев у овом спору је неоснован, па га је првостепени суд у побијаној пресуди правилно одбио.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду број Гж.1431/11 од 07.12.2011. године)

Аутор сентенце: Исидора Јанић, судијски сарадник

НАСЛЕДНО ПРАВО

1.

ПРИРОДА ПРАВА НА НУЖНИ ДЕО

Могућност постављања захтева за намирење нужног дела (облигационоправног и стварноправног) постављена је алтернативно, по принципу искључивости, уз законску претпоставку у корист захтева облигационоправне природе.

Из образложења

У првостепеном поступку је утврђено да је између сада пок. П.М., као оца парничних странака, и туженог П.З., дана 06.07.1994. године закључен уговор о поклону, којим је П.М. поклонио свом сину, овде туженом П.З. стан у Новом Саду, на Булевару О. број 40/43. Утврђено је да је П.М. преминуо 12.07.2007. године, без тестаментa и да су његови законски наследници П.З., П.И. и К.З. Такође је утврђено да је тужени живео у предметном стану након што је његов отац одатле иселио, да се 1994. године П.М. вратио због здравственог стања у исти, те да је 2004. године тужени, као обвезник плаћања, са геронтолошким центром закључио уговор о коришћењу домског смештаја за П.М. Коначно, суд је утврдио да тржишна вредност поменутог стана износи 82.585, евра, односно 8.550.000,00 динара, те да нужни наследни део тужиоца износи 1/6 дела, следом чега је утврдио да је закључењем предметног уговора о поклону између П.М. и П.З., повређено право тужиоца П.И. из Ветерника на законском нужном наследном делу заоставштине пок. П.М., те је даровни уговор под бр. Ов. П 446/94 од 06.07.1994. године редукован утолико што је утврђено да тужилац има право својине на идеалном делу од 1/6 дела стана у Новом Саду на Булевару О. број 40/43 који је предмет даровног уговора, а што је тужени дужан да призна, све у року од 15 дана под претњом извршења. Такође, тужени је обавезан да на име наследног нужног дела тужиоцу исплати износ од 1.425.000,00 динара са законском затезном каматом почев од дана 16.02.2011. године до коначне исплате, а све у року од 15 дана под претњом извршења, док је противтужбени захтев у целости одбијен.

Међутим, основано се жалбом указује да је ожалбена пресуда захваћена битном повредом одредбе парничног поступка из тачке 12. става 2. члана 361. ЗПП-а. Наиме, одредбама Закона о наслеђивању прописано је шта се сматра нужним делом, ко су нужни наследници, у ком случају постоји повреда нужног дела, ко су дужници нужног наследника, те каква је природа права на нужни део. У том смислу, чланом 42. Закона о наслеђивању прописано је да повреда нужног дела постоји ако је вредност оставиочевих завештајних располагања и поклона учињених нужном наследнику или лицу уместо кога овај долази на наслеђе мања од вредности наследниковог нужног дела. Такође, чланом 43. Закона о наслеђивању прописано је да нужном наследнику припада новчана противвредност нужног дела (облигационо право), да на захтев нужног наследника, суд може одлучити да овом припадне одређени део ствари и права који чине заоставштину (стварно право), те да одредбе претходних ставова важе само ако оставилац у завештању не одреди природу нужног дела.

Из цитиране законске одредбе произлази да Закон о наслеђивању прихвата обориву законску претпоставку о облигационоправној природи права на нужни део. Правна природа права на нужни део може бити измењена, тј. нужни део имаће наследноправну природу ако тако одлучи оставилац у свом завештању, или ако на захтев нужног наследника суд одлучи да му припадне одређени део ствари и права који чини заоставштину. Када дође до повреде нужног дела који има облигационоправну природу, у тренутку смрти оставиоца настаје облигационоправни однос, који за предмет има одређену суму новца – новчана облигација. Поверилац је у том облигационоправном односу нужни наследник, а дужници су лица у чију корист је оставилац повредио нужни део. У случају повреде нужног дела који има наследноправну природу, нужни наследник овлашћен је да подигне посебну тужбу у парничном поступку, којом тражи смањење (редукцију) завештајних располагања и повраћај поклона ради намирења његовог нужног дела. Дакле, могућности постављања захтева за подмирење нужног дела (облигационоправног и стварноправног) постављене су алтернативно, по принципу искључивости, уз законску претпоставку у корист захтева облигационоправне природе. С тим у вези, противречна је ожалбена одлука којом је са једне стране, редуковано заживотно бестеретно располагање правног претходника парничних странака и утврђено право тужиоца у 1/6 дела на спорној непокретности и истовремено обавезан

тужени да тужиоцу исплати 1/6 новчане противредности спорног стана, са друге стране, како се основано наводи жалбом.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду посл. бр. Гж.3685/11 од 28.02.2012. године).

Аутор сентенце: Марко Прентовић, судијски сарадник

2.

**ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА НА НУЖНИ ДЕО
У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ ЛИЦА КОЈА СУ УЧЕСТВОВАЛА
У ПОСТУПКУ РАСПРАВЉАЊА ЗАОСТАВШТИНЕ**

По правоснажности решења о наслеђивању лице које је учествовало у поступку расправљања заоставштине не може мимо тог поступка у парничном поступку да остварује своје наследно-правне захтеве (право на нужни део) које је могло остварити у оставинском поступку.

Из образложења

Према утврђеним чињеницама 23. маја 2006. године Т.С. сачинио је тестамент у присуству два сведока Ђ.В. и С.З. и адвоката Ж.М. из А. у ком је констатовано да сву своју непокретну и покретну имовину која се буде налазила у кући која се налази у Б.К., Н. 16, оставља унуци Л.Г.А. из С. због тога што се о њему бринула. Такође је наведено да сматра да је син Т.Г. и ћерку Л.М. намирио за живота. Т.С. је преминуо 17.02.2009. године. После његове смрти вођен је оставински поступак код Општинског суда у А. У записнику састављеном 08.04.2009. године проглашен је писмени тестамент покојног Т.С. у присуству Л.А. и Т.Г. као сведока проглашења тестаamenta. Том приликом је Т.Г. као син изјавио да признаје правоваљаност писменог тестаamenta покојног и расподелу заоставштине. Тужилји је послат допис и тестамент како би се о истом изјаснила што је она и примила што се види из њеног својеручног потписа. Након тога првостепени суд је донео решење о наслеђивању О.112/09 од 01.09.2009. године којим је за наследника иза покојног Т.С. проглашена Л.А. и заоставштина јој је предата у целости коју чине непокретности наведене у првостепеној пресуди. Решење о наслеђивању Општинског суда А. О.112/09 од 01.09.2009. године тужилја је примила дана 17.09.2009. године што се види из доставнице коју је она својеручно потписала. Ово решење поста-

ло је правоснажно 05.10.2009. године. Тужилџа је 28.10.2009. године путем своје пуномоћнице тражила укидање клаузуле правоснажности наведеног оставинског решења што је Општински суд у А. одбацио решењем од 13.05.2010. године које је правоснажно. Разлог што је покојни Т.С. сву своју имовину поклонио својој унуци је то што га је она пазила и издржавала пошто се са мужем преселила из С. у Б.К. 2006. године.

Одредбом чл. 130. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку ("Сл. гласник СРС" број 25/82, 48/88 и "Сл. гласник РС" број 46/95 и 18/2005) прописано је да ако по правоснажности решења о наслеђивању или решења о легату неко лице које није учествовало у поступку за расправљање заоставштине полаже право на заоставштину као наследник, оставински суд неће поново расправљати заоставштину, већ ће то лице упутити да своја права може да оствари у парничном поступку. Ова законска одредба указује на то да правоснажно решење о наслеђивању не везује наследника који није учествовао у поступку за расправљање заоставштине, па он може, у складу са Законом о наслеђивању и наведеном процесном одредбом, своја наследна права остварити у парници. Закључивањем на супротно, према овој законској одредби по правноснажности решења о наслеђивању лице које је учествовало у поступку за расправљање заоставштине не може мимо тог поступка, у новом парничном поступку, да остварује своје наследно правне захтеве које је могао остварити у оставинском поступку. Значи, правоснажно решење о наслеђивању обавезује наследника који је учествовао у оставинском поступку у погледу његових наследно-правних захтева према заоставштини, а не и у односу на његове стварно-правне захтеве према заоставштини. Право на нужни део је наследно-правне природе, што проистиче из одредби чл. 39. и 40. ЗОНА, у којима је прописано која лица су нужни наследници, а то су само она лица која улазе у ужи круг законских наследника, и да нужним наследницима припада део заоставштине којим оставилац није могао располагати. Право на нужни део је законско наследно право једног наследника, да по сили закона, независно од воље оставиоца, као и завештаоца или отуђиоца своје имовине по другом основу, те евентуално и противно његовој вољи, наследи одређени део заоставштине.

У чињеничном стању побијане првостепене пресуде, утврђено је да је тужилџа учествовала у поступку за расправљање заоставштине иза покојног свог оца С.Т., који је правоснажно завршен, решењем првостепеног суда О. бр. 112/09 од 01.09.2009. године, на основу кога је целокупну заоставштину оставиоца наследила тужена, као тестаментални наследник. Пошто је ту-

жилња учествовала у наведеном правоснажно завршеном оставинском поступку у коме је могла остварити сва припадајућа наследна права, па и право на нужни део, њен тужбени захтев постављен у овом спору за остваривање нужног дела се показује као неоснован. Зато је одбијена жалба тужиле и потврђена је првостепена побијана пресуда, на основу одредбе чл. 375. ЗПП-а.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж.4467/11 од 4. априла 2012. године)

Аутор сентенце: Гордана Вујичић, виши судијски сарадник

3.

НАСЛЕДНА ТРАНСМИСИЈА И АКТИВНА ЛЕГИТИМАЦИЈА ПО ТУЖБИ ЗА УТВРЂЕЊЕ ПРАВА НА НУЖНИ ДЕО

Нужни наследник у другом наследном реду наслеђује само ако је трајно неспособан за привређивање и нема средстава за живот, па прозилази да се ради о личном праву које се гаси смрћу нужног наследника, без обзира што је он лично покренуо парницу ради остварења тог права, те његови наследници нису активно легитимисани за вођење парнице по тужби за признавање права на нужни део будући да нису носиоци субјективног права (права на нужни наследни део) односно нису нужни наследници, из ког разлога не могу бити ни пасивно легитимисани по тужби за утврђење пуноважности искључења нужног наследника тестаментом и губитка права на нужни наследни део.

Из образложења

Из образложења првостепене пресуде прозилази да је поступајући по решењу Општинског суда у Новом Саду посл. бр. О. 2457/07 од 07.07.2008. године, Б.Р, као нужни наследник другог наследног реда, поднео тужбу дана 22.08.2008. године, а против туженог тестаменталног наследника Ч.Ф.С., са предлогом да се утврди његово право од 1/3 дела у односу на заоставштину пок. оставитељице М.З., те да се утолико смањује тестаментално располагање оставитељице – тестамент пред сведоцима од 21.04.2002. године.

Тужени је дана 17.12.2008. године поднео противтужбу тражећи да се утврди да је завештањем покојне М.З. од 21.04.2002. године, Б.Р. пуноважно искључен у целости из наслеђа иза покојне оставитељице М.З. те да губи право на нужни наследни део из заоставштине.

Наследно право

Поднеском од 04.09.2009. године пуномоћник Б.Р. је обавестио суд да је Б.Р. преминуо дана 23.05.2009. године и да су његови законски наследници, овде тужиоци, који ступају у парницу.

Имајући у виду наведено, закључак је овог суда да је правилно одбијен тужбени захтев тужилаца као неоснован којим су тражили да се утврди право Б.Р. њиховог покојног оца, на нужни наследни део у односу на заоставштину његове сестре покојне М.З, на који начин би се смањило тестаментално располагање оставитељице у корист тестаменталног наследника овде туженог, али не из разлога изнетих у образложењу првостепене пресуде и применом одредаба чл. 61, 62. и 63. Закона о наслеђивању.

Одредбом члана 60. Закона о наслеђивању прописано је да исплату новчане противвредности, односно смањење завештајних располагања и враћање поклона могу захтевати нужни наследници. Ако оставиочев потомак или усвојеник који није захтевао нужни део умре пре истека рока за постављање захтева, то право припада његовим наследницима, у року од шест месеци од његове смрти.

Наиме, сходно одредбама члана 60. Закону о наслеђивању, право на наслеђивање нужног наследног дела, уколико нужни наследник умре пре остварења тог права (тзв. наследна трансмисија), имају само потомци нужних наследника из првог нужног наследног реда (изузев супружника) и они су једина категорија нужних наследника код које право на нужни део никада не може зависити од имовног стања. Само наследници оставиочевих потомака или усвојеника могу наследити право на нужни део својих предака било настављањем ванпарничног или парничног поступка који је њихов претходник започео било самосталним опочињањем оставинског или парничног поступка.

Смисао нужног дела код нужних наследника из другог наследног реда је да се заштити материјални положај лица које је оставилац за живота по закону био дужан да издржава или су та лица по закону могла бити дужна да издржавају оставиоца, без обзира на чињеницу да ли је до реализације тог права на издржавање дошло или не, а у циљу спречавања да оставичева смрт праћена тестаменталним располагањем у корист трећих лица, погорша материјални положај или нанесе неправду лицима која је оставилац по закону могао бити обавезан да издржава.

Сходно одредби члана 39. став 2. Закона о наслеђивању, брат оставитељице је њен нужни наследник у другом наследном реду само ако је трајно

неспособан за привређивање и нема средстава за живот, па произилази да се ради о праву које је проистекло из његових личних својстава, те је основ тог права сличан праву на издржавање. Зато наследници пок. Б.Р. по Закону о наслеђивању немају право да наследе његов нужни наследни део јер је право Б.Р. да тражи да се утврди његов нужни део, као нужног наследника иза његове пок. сестре, односно да тражи смањење њеног располагања тестаментом, његово лично право и оно се гаси његовом смрћу иако је он лично покренуо парницу ради остварења тог права. Б.Р. је тужбу поднео дана 22.08.2008. године, а преминуо је дана 23.05.2009. године. Стога, тужиоци нису активно легитимисани за вођење парнице по тужби за признавање права на нужни део у овој правној ствари будући да нису носиоци субјективног права (права на нужни наследни део) чија је заштита предмет спора односно не спадају у круг лица која би сходно члану 60. Закона о наслеђивању могла да траже смањење завештајних располагања (нужни наследници).

Са друге стране, првостепени суд је усвојио тужбени захтев туженог као тестаменталног наследника и утврдио да је завештањем покојне М.З. пуноважно искључен Б.Р. у целости из наслеђа јер се повредом законске или моралне обавезе теже огрешило о оставитељицу, те да је изгубио право на нужни наследни део. Међутим, имајући у виду изложено, како је Б.Р. нужни наследник другог наследног реда, иза пок. оставитељице умро, те како његова деца – тужиоци нису активно легитимисани по тужби за утврђење права на нужни део Б.Р, нису ни пасивно легитимисани по тужби туженог (тестаменталног наследника), за утврђење да је искључење Б.Р. из наслеђа пуноважно и да је изгубио право на нужни наследни део, јер нису нужни наследници иза пок. М.З. Стога, постало је беспредметно расправљање о основаности захтева противтужбе туженог будући да тужени у ситуацији када је пок. Б.Р. умро и када његово право на нужни наследни део његови наследници не могу да наследе, нема више правни интерес за доказивање пуноважности искључења Б.Р. из наследства и губитка права на нужни део као нужног наследника другог наследног реда, које је као лично право престало његовом смрћу дана 23.05.2009. године.

За активну и за пасивну легитимацију потребно је постојање конкретног грађанско правног односа са своја два елемента субјективним правом и правном обавезом. Како између парничних странака не постоји грађанско правни однос који би могао да производи правна дејства на њихова права и обавезе будући да је право на нужни наследни део пок. Б.Р.

било његово лично право, те га тужиоци нису могли наследити, те обзиром да тужиоци нису нужни наследници, тужени не може у односу на њих тражити утврђење основаности искључења пок. Б.Р. из наслеђа, то је овај суд побијану пресуду преиначио и одбио је противтужбени захтев туженог као неоснован због недостатка пасивне легитимације.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, посл. бр. Гж.2495/11 од 21.03.2012. године)

Аутор сентенце: Љиљана Коруга, виши судијски сарадник

4.

НАМИРЕЊЕ НУЖНИХ НАСЛЕДНИКА

Не може се сматрати да је уговором о поклону који је сачињен у корист једног законског наследника, поклонопримац-законски наследник, намирен у свом наследном делу, уколико је такав уговор закључен у циљу решавања имовинскоправних односа супружника-поклонодавца и законског заступника-мајке поклонопримца.

Из образложења

Одредба чл. 66. ст. 1. Закона о наслеђивању ("Сл. гласник РС", бр. 46/95) прописује да се законском наследнику урачунава у његов наследни део поклон који је ма на који начин добио од оставиоца.

Правилно првостепени суд у правцу одлуке о неоснованости тужбеног захтева истиче да сачињени "даровни уговор" од 06.11.1979. године, који је имао за циљ пренос права својине на непокретности и чије је сачињење мотивисано разлозима решавања имовинских односа између супружника, Р.О. и Р.Р., уз обавезу поклонопримца, овде тужене, а тада заступане по законском заступнику-мајци Р.О, да исплати стамбени кредит за спорни стан до отплате дуга у целости, заправо не указује на намеру даровања и постојања поклона овде туженој учињеног од стране њеног оца, сада пок. Р.Р. и не може представљати основ за примену одредбе чл. 66. Закона о наслеђивању.

Овај суд налази да је правилан правни закључак првостепеног суда да уговор о поклону који је закључен дана 06.11.1979. године између поклонодавца Р.Р. и поклонопримца, овде тужене, не представља бестеретни правни посао.

Ово из разлога што су током првостепеног поступка јасно расветљене чињенице које воде до закључка да при закључивању уговора о поклону није постојала намера поклонодавца да поклон учини млт. ћерки, овде туженој, јер и из саме садржине уговора који је насловљен као "даровни уговор" произилази обавеза по том уговору и то обавеза Р.О., мајке поклонопримца, да исплати преостали део дуга по уговору о кредиту који је подигнут са намером куповине предметног стана који је био у сувлашштву поклонодавца и законског заступника поклонопримца, сваког у по ½ дела. Како је у току поступка недвосмислено утврђено да је мајка поклонопримца, Р.О., регулисала обавезе отплате стамбеног кредита за предметни стан, као и дала одређену суму новца пок. Р.Р., овај суд налази да нема основа за примену одредбе чл. 66. Закона о наслеђивању.

Битни елементи уговора о поклону су предмет поклоне и намера - воља да се поклон учини, док побуда и када није уговорена јесте релевантна ако је поклонодавцу послужила као једини разлог поклоне и улази у сам основ уговора. Имајући наведено у виду овај суд налази да нема основа за утврђење да је законски наследник сада пок. Р.Р., тужена, учињеним поклоном намирена у свом наследном делу и не постоји законски основ да јој се тај поклон урачуна у њен наследни део, све из разлога непостојања намере за чињењем поклоне од стране сада пок. Р.Р..

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж-851/12 од 10.05.2012. године)

Аутор сентенце Рашић Марина, судијски сарадник

5.

ГУБИТАК ПРАВА БРАЧНОГ ДРУГА НА НАСЛЕЂИВАЊЕ

Када се утврди да заједница живота супружника није постојала пре смрти оставиоца, јер није постојала намера да се привремено раздвојена брачна заједница касније настави, када један брачни друг не води бригу о другом, нити му пружа помоћ и негу у време болести, а што се уобичајено очекује од брачног друга, с обзиром на узајамна права и дужности брачних другова, надживели брачни друг губи право законског наслеђивања

Из образложења

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда, тужена је 1996. године закључила брак са оцем тужиоца, сада покојним Б.П. Заједница живота је трајала око годину дана, након чега је тужена напустила заједничко домаћинство са пок. Б.П. и вратила се се да живи у К., у свом стану, у улици М.О. 24, док је Б.П. наставио да живи сам у П. Тужена је понекад навраћала код пок. П. на дан-два, без намере да поново успоставе заједницу живота. У периоду од 06.07.1996. године до 01.06.1999. године тужена је била у радном односу, радила је у К., а викендом је долазила у П. код пок. П. Временом су ти доласци постајали све ређи и готово су потпуно престали. Пок. Б.П. је живео сам у својој кући у П. и бригу о њему је водио његов син, овде тужилац, заједно са својом супругом Б.З. и мајком Б.М., иначе бившом супругом пок. П. Тужилац је водио бригу о оцу тако што га је обилазио и односио му храну, док му је бивша супруга прала веш, а код њих у кућу је П. долазио викендом на ручак. Б.П. је био срчани болесник са уграђеним бај пасом и била му је потребна одговарајућа нега и помоћ, коју су му у време болести пружали тужилац и његова мајка, П. бивша супруга. П. је у периоду брака са туженом три пута лежао у болници и то током 1998, 2004. и 2007. године када је оперисан због тумора главе, панкреаса и иктеруса. Тужилац и његова мајка су П. водили код лекара, обилазили га док је лежао у болници, чак је и у медицинској документацији као П. супруга била уписана мајка тужиоца, а не тужена која се није бринула о истом у време његове болести, није имала сазнања о лекарским дијагнозама његових болести, није га водила код лекара када му је то било потребно, осим што је у неколико наврата посетила П. док је био у болници. Након смрти П., све трошкове око његове сахране, обележавања помена и подизања споменика сносио је тужилац, као син, док се тужена није ни понудила да учествује у сношењу тих трошкова. Пок. П. није представљао другим људима тужену као своју супругу.

На основу оваквог чињеничног утврђења, правилно је првостепени суд закључио да су испуњени услови из члана 22. став 3. Закона о наслеђивању (даље ЗОН), због чега је правилно усвојио тужбени захтев за утврђење да је тужена изгубила право да наследи свог сада пок. супруга због трајног престанка заједнице живота.

Наиме, у смислу члана 22. став 3. ЗОН-а, брачни друг губи право законског наслеђивања када је његова заједница живота са оставиоцем престала кривицом надживелог брачног друга или споразумом са оставиоцем. Уколико је заједница живота трајно престала кривицом надживелог брачног дру-

га, он губи право на наслеђе ако је престанак брачне заједнице скривио намерно, односно уз свест да је његово понашање према оставиоцу супротно брачним обавезама које је у смилсу Породичног закона преузео закључењем брака. Уколико је заједница живота трајно престала споразумом надживелог брачног друга са оставиоцем о трајном престанку њихове брачне заједнице, споразум мора бити изричит и резултат њихове слободно изражене воље.

Према одредби члана 16. Породичног закона брак се склапа ради остваривања заједнице живота супружника. Према одредби члана 25. истог закона супружници су дужни да воде заједнички живот, те да се узајамно поштују и помажу, а према одредби члана 27. супружници споразумно одређују место становања и одлучују о вођењу заједничког домаћинства.

У конкретном случају, првостепени суд је правилно закључио да тужена и њен покојни супруг нису одржавали своју брачну заједницу и однос у њој на основу међусобне наклоности и љубави, солидарности, поштовања и узајамног помагања. Поред чињенице да тужена није живела у заједници са покојним супругом, већ је живела у својој кући у К., где је био центар њених животних активности, суд је је утврдио да тужена није водила бригу о супругу, нити му је пружала помоћ и негу у време болести када му је то било најпотребније, а што се уобичајено очекује од брачног друга, с обзиром на узајамна права и дужности брачних другова, што све указује да је њено понашање према оставиоцу било свесно супротно брачним обавезама, које је закључењем брака преузела. Из таквог понашања тужене не може се закључити да је код ње постојала намера да се привремено раздвојена брачна заједница касније настави, већ напротив, да је тужена са намером трајно прекинула брачну заједницу живота, на шта указују и чињенице да није свакодневно посећивала покојног супруга у болници, да се није старала о њему по повратку са болничког лечења и да по његовој смрти није учествовала, нити се понудила да учествује у сношењу трошкова сахране. Чињенице које је првостепени суд утврђивао везано за плаћене рачуне трошкова режије, отворен банковни рачун, отворен здравствени картон, а све у циљу утврђивања околност да је тужена временски више боравила у својој кући у К., него у кући супруга у П. којег је само повремено посећивала нису релевантне у ситуацији када место становања није једини, нити одлучујући критеријум за одређивање постојања заједнице живота супружника, посебно ако се има у виду да се супружници о месту становања споразумно договарају, те у том смислу могу да постигну договор и да воде одвојена домаћинства. Међутим, оно што је битно за одлу-

ку у овој парници, а што је по оцени овог суда утврђено на несумњив начин, јесте чињеница да заједница живота тужене и њеног пок. супруга суштински није постојала, односно да је њихова заједница живота престала још пре смрти оставиоца, а да је разлог престанка заједнице живота супружника описано понашања тужене које је свесно супротно брачним обавезама које је тужена у смислу Породичног закона преузела закључењем брака, због чега јој се престанак брачне заједнице живота може приписати у кривицу.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, пословни број Гж.554/11 од 23.11.2011. године)

Аутор сентенце Бранка Бајић, судија

6.

РАСКИД УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ

Код одлучивања о основаности захтева за раскид уговора о доживотном издржавању због неиспуњења, морају се у виду имати околности конкретног случаја, специфичности обавеза које проистичу из оваквог уговора, а нарочито циљ уговора, који се увек састоји у задовољењу животних потреба одређеног лица.

Из образложења

У време закључења уговора прималац издржавања, В.Д. (рођен 1936. године) више није могао радом да обезбеђује средства нужна за егзистенцију, а његова ћерка, ове тужиља В.П, која живи у Новом Саду није била спремна да се прихвати обавеза према оцу. У таквим околностима дошло је до закључења уговора о доживотном издржавању јуна 2006. године, између егзистенцијално угроженог В.Д. и његовог брата В.М, који живи и ради у Француској, а одржавао је однос блискости и благодарности са братом у Б, којег је и ранијих година обилазио.

Прималац издржавања је био разведен, живео је сам у својој кући у Б. Сталне приходе није имао. Након закључења предметног уговора, прималац издржавања је сам бринуо о себи, спремао и набављао храну, одећу, одржавао личну хигијену и кућу. Тужени му је сваког месеца слао 120 €, а такође је измиривао обавезе примаоца издржавања по основу споразума о измирењу дуга за електричну енергију, и обезбедио огрев за зиму.

Јула месеца 2007. године установљено је да прималац издржавања болује од рака плућа, након чега га је у болницу у Београду сместила свастика туженог Ј.Б, која га је и након отпуста из болнице обилазила, спрема му кућу и доносила храну.

Тужени, који има пребивалиште у Француској, у периоду након закључења уговора о доживотном издржавању, није посетио примаоца издржавања, али је сносио трошкове лечења, подмирења осталих потреба примаоца и са њим одржавао редовне контакте телефонским путем.

Када је прималац издржавања преминуо, јула 2007. године, трошкове сахрањивања је сносио тужени.

На подлози овако утврђених чињеница, првостепени суд је нашао да чињенице да тужени од закључења уговора ни једном није посетио примаоца издржавања, да га није непосредно неговао нити му је посредством других лица обезбедио негу у болести, чине основаним тужбени захтев следом чега је раскинуо спорни уговор о доживотном издржавању.

Није прихватљиво становиште првостепеног суда да су испуњени услови за раскид уговора о доживотном издржавању, због неизвршења уговорних обавеза.

Код одлучивања о основаности захтева за раскид уговора због неиспуњења уговора о доживотном издржавању, морају се у виду имати околности конкретног случаја, као и специфичности обавеза које проистичу из оваквог уговора. Због природе облигационог односа, који настаје из уговора о доживотном издржавању, посебно његове сложености, алеаторности и дужине трајања, практично никада није могуће да у уговору буду детаљно описане све обавезе даваоца издржавања, тј. које све чинидбе произлазе из даваоачеве обавезе, када треба да буду извршене, и какве су квалитативне карактеристике појединих чинидби. У том погледу, и Закон о наслеђивању у члану 194. став 3. наводи поједине, типичне обавезе које су уобичајне код ове врсте уговора прописујући да ако што друго није уговорено, обавеза издржавања нарочито обухвата обезбеђивање становања, хране, одеће и обуће, одговарајућу негу у болести и старости, трошкове лечења и давања за свакодневне уобичајене потребе.

И спорни уговор садржи обавезе уобичајене за ову врсту уговора, односно обавезу туженог да примаоцу издржавања обезбеди храну, одећу, огрев и сву потребну негу, лечење у случају болести, као и да га у случају смрти, по месним обичајима сахрани. При постојању овако уопштених

формулација, и утврђеног о давањима туженог, полазиште при утврђивању испуњености уговорних обавеза треба да буде циљ овог уговора. Ваља у виду имати да обавеза издржавања, без обзира на извор из ког потиче, увек има за сврху задовољење животних потреба одређеног лица.

Прималац издржавања је пре закључења уговора о доживотном издржавању живео у оскудици, без прихода, и могућности приходовања, због неплаћања рачуна му је у више наврата остављена испорука електричне енергије у дому у ком је живео. У таквој животној ситуацији, Д.В. одлучује да са туженим, који живи у Француској, закључи уговор о доживотном издржавању, очито са циљем да обезбеди задовољење егзистенцијалних потреба и избегне стање елементарне угрожености, у ком се нашао. После закључења предметног уговора прималац издржавања је због ангажовања даваоца издржавања, овде туженог, који му је месечно слао 120 € и чинио друга давања имао обезбеђене услове за живот у кући и подмирене егзистенцијалне потребе. На овај начин сагласно су уговорне стране уредиле начин извршења уговорних обавеза. Прималац издржавања је прихватио успостављени начин извршења уговора, на који није имао замерки, и примао је новац од туженог довољан за одржавање егзистенције и подмирење потреба које је имао. Након погоршања здравственог стања примаоца издржавања, када је исти онемоћао и оболео, свастика туженог му је пружила потребну негу и помоћ. Сумње нема да је она то чинила по споразуму примаоца и даваоца издржавања. Околност што је са обојицом имала близак однос, тазбински са даваоцем и пријатељски са примаоцем издржавања, указује да је њено ангажовање било у сврху реализације уговором преузетих обавеза туженог. На тај начин тужени је предузео потребне радње како би се остварио циљ закљученог уговора, непосредно примаоцу издржавања за живота пружао помоћ и омогућио да му, и у одсуству даваоца издржавања, буде пружена неопходна нега, а потом га је након смрти сахранио о свом трошку. На тај начин је по обиму и квалитету, у свему испунио обавезу преузету уговором о доживотном издржавању, због чега нема услова за усвајање тужбеног захтева. Првостепену пресуду је стога ваљало преиначити и тужбени захтев, као неоснован, одбити.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду бр. Гж.951/12 од 29.03.2012. године)

Аутор сентенце: Никола Петровић, виши судијски сарадник

7.

ПРИВИДАН УГОВОР О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ

Уговор о доживотном издржавању производи правно дејство једино ако је закључен у његовом законском и допуштеном циљу, то јест у циљу обезбеђења потреба примаоца издржавања, док супротно, закључење уговора у циљу супротног или другачијем од законског представља закључење привидног уговора који нема дејство међу уговорним странама.

Из образложења

Делимичном пресудом Основног суда у К. од 18.05.2011. године одбијен је приговор месне ненадлежности првостепеног суда као неблаговремен (став 1. изреке), утврђено је да је уговор о доживотном издржавању закључен дана 19.02.2004. године између тужене Р.М. из Б, као даваоца издржавања, и Н.И. из К, као примаоца издржавања, без правног дејства (став 2. изреке), наведено је да ће о осталом делу тужбеног захтева и трошковима поступка бити одлучено коначном одлуком (став 3. изреке).

Против наведене пресуде жалбу је благовремено изјавила тужена побијајући је у ставу 2. изреке из свих разлога предвиђених одредбом члана 360. став 1. ЗПП.

Жалба није основана.

Према чињеничном стању утврђеном у првостепеном поступку, тужена је тетка тужиоца, рођена сестра његовог оца Милана који је преминуо 26.04.2009. године. Тужена и пок. Милан су деца пок. Н.И, који је преминуо 26.02.2006. године, и пок. В.И, која је преминула 15.12.2005. године.

Дана 19.02.2004. године тужена, као давалац издржавања, и пок. Н.И, као прималац издржавања, су закључили уговор о доживотном издржавању којим се тужена обавезала да за рачун и у корист примаоца издржавања до краја његовог живота набавља потребне лекове и евентуално храну, одећу и обућу, уколико прималац издржавања то не буде у могућности да обавља од својих средстава. Обавезала се да му обезбеђује превоз аутомобилом када му је потребна здравствена заштита, а у случају да услед болести буде везан за кревет обавезала се да пружа сталну повећану негу и пажњу лично или путем другог лица. Обавезала се и да примаоца издржавања након смрти сахрани према месним обичајима. Прималац издржавања се обавезао да на даваоца издржавања пренесе право коришћења и право сво-

јине на некретнинама које се воде у к.о. К, зкњ. ул. бр. 15822, парц. бр. 9041/2, 9042/2, спратна стамбена зграда саграђена на парц. бр. 21065/2, 21065/5, 21065/6 и 21065/7, уписане у зкњ. ул. бр. 14060, као и да на даваоца издржавања пренесе право својине на вреднијим покретним стварима које се затекну у његовој кући у моменту његове смрти.

Тужиочеви родитељи развели су се када је он био стар три месеца, а живео је са мајком, тако да је први пут тужену видео 2004. године у ургентном центру када је оперисан пок. Милан, тужиочев отац који је живео са својим родитељима, а после њихове смрти је живео сам. Пок. Милан је када је продавао стару кућу и куповао нову, купио плац за изградњу викендице и укњижио га на очево име по захтеву своје мајке, а ради мира у кући. У породици И. се увек причало да је Р.М, тужена, исплаћена и да кућа треба да остане Милану, оцу тужиоца. Тужилац се са својим оцем ретко виђао, а под утицајем очеве мајке, пок. В.И. која није дозвољавала да тужилац долази у њихову кућу. Пок. В.И. није волела ни тужиоца, ни његову мајку. Тужилац за живота пок. В. није долазио у кућу породице И. јер она то није дозвољавала, била је веома непријатна према тужиоцу, а више пута га је и истерала из куће. Наведени уговор о доживотном издржавању пок. Н.И. закључио је под утицајем своје супруге пок. В. како тужилац не би наследио некретности. За закључење наведеног уговора о доживотном издржавању пок. М. није знао, а када је сазнао да болује од карцинома намеравао је да оде код адвоката С.Ш. како би преписао кућу на тужиоца.

Тужена је долазила код родитеља 2-3 пута годишње и то за празнике, а све време је живела у Б. Тужена, као давалац издржавања, своје обавезе није испуњавала, нити је за живота пок. Н. било потребно да се те обавезе испуњавају. Тужена је приликом посете родитељима доносила само колаче јер су родитељи све што им је било потребно имали, захваљујући пок. Милану који је био добро ситуиран. Није постојала стварна потреба за закључивање уговора о доживотном издржавању, а тужена је прихватила закључење уговора јер јој је била позната намера пок. В. да осујети евентуално право тужиоца на наслеђе.

Жалбени наводи којима се истиче да је чињенично стање непотпуно и погрешно утврђено нису основани. Чињеница да ли је пок. Милан знао за закључење предметног уговора о доживотном издржавању није битна у овој парници јер он и није уговорна страна.

Пресудно је да ли су уговорници закључили уговор о доживотном издржавању у циљу регулисања међусобних односа у смислу одредаба члана 122. Закона о наслеђивању ("Службени лист ФНРЈ", бр. 20/55 и "Службени лист СФРЈ", бр. 12/65) или привидно, у неком другом циљу. Такође је битно да ли је недопуштена побуда битно утицала на одлуку једног уговарача да закључи уговор и да ли је други уговарач знао или морао знати за то. Наиме, према члану 122. став 1. ЗОН битни елементи уговора о доживотном издржавању су обавеза давања издржавања и накнада за дато издржавање у виду имовине чија је предаја даваоцу издржавања одложена до смрти примаоца издржавања. Да би уговор о доживотном издржавању производио правно дејство мора бити испуњаван у његовом законском и допуштеном циљу, то јест у циљу обезбеђења потреба примаоца издржавања. Испуњавање уговора закљученог у законском циљу видљиво је кроз испуњење битних елемената уговора. Закључење уговора у циљу супротном или другачијем од законског представља закључење привидног уговора који нема дејство међу уговорним странама. Сходно наведеном, супротно неоснованим жалбеним наводима, (не)испуњење уговорних обавеза битно је за одлуку о дејству уговора. Првостепеном пресудом правилно је утврђено да је тужена из Б. долазила код родитеља 2-3 пута годишње и то за празнике и да, као давалац издржавања, своје обавезе није испуњавала, нити је за живота пок. Н.И. било потребно да се те обавезе испуњавају јер су њени родитељи имали све што им је било потребно захваљујући пок. Милану који је био добро ситуиран. Истовремено је, супротно неоснованим жалбеним наводима, правилно утврђено да је пок. Н.И. уговор о доживотном издржавању закључио под утицајем своје супруге пок. В.И. како тужилац не би наследио некретнине и да је тужена прихватила закључење уговора знајући из којих побуда пок. Н.И. закључује уговор. Наведене чињенице суд је утврдио правилном оценом исказа тужиоца и саслушаних сведока К.С, З.М, Б.Н.Ж, М.С. и Д.Р, чије исказе је прихватио јер су логични и међусобно сагласни у наведеним битним чињеницама.

Жалбени наводи којима се истиче да је побијаном пресудом погрешно примењено материјално право нису основани. Одредбом члана 66. став 1. ЗОО прописано је да привидан уговор нема дејства међу уговорним странама. Одредбом члана 53. став 2. истог закона прописано је да ако је недопуштена побуда битно утицала на одлуку једног уговарача да закључи уговор и ако је то други уговарач знао или морао знати, уговор ће бити без дејства. Привидан уговор је онај уговор који није закључен у циљу који је

предвиђен законом за закључење тог уговора већ у неком другом циљу, који је најчешће недозвољен. У конкретној правној ситуацији, уговор о доживотном издржавању није закључен у циљу давања издржавања који је једини допуштени законски циљ закључења тог уговора што је поступање супротно одредби члана 13. ЗОО. Како за закључење уговора о доживотном издржавању није било потребе јер је пок. Н.И. био добро ситуиран и како тужена није давала издржавање свом оцу, јасно је да је предметни уговор привидан јер је циљ закључења уговора било осујећење тужиочевих евентуалних наследних права, а не давање издржавања. Предметни уговор не прикрива ниједан други уговор који би могао бити правно ваљан, те је као такав, као уговор о издржавању, без правног дејства. Надаље, утврђено је да је пок. Н.И. уговор о доживотном издржавању закључио да би онемогућио свог унука да оствари наследна права која би евентуално могао имати. То што је утврђено да је такву одлуку пок. Н.И. донео под утицајем своје супруге није релевантно. Истовремено тужена је прихватила закључење уговора знајући из којих побуда њен отац закључује уговор. Предметни уговор је, с обзиром да није постојала потреба за издржавањем, закључен једино ради осујећења тужиочевих наследних права што представља недопуштenu побуду из које прилази понашање уговорних страна супротно члану 12. ЗОО. Побуда је недопуштена јер је ограничавање евентуалних наследних права трећег лица закључивањем привидног уговора искључиво у том циљу супротно јавном поретку и добрим обичајима. Дакле, како је побуда која је недопуштена била једини разлог због којег је пок. Н.И. закључио уговор о доживотном издржавању и како је тужена знала за такву побуду, уговор је без правног дејства.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду пословни број Гж 3038/11 од 25. IV 2012. године)

Аутор сентенце: Ивана Јездимировић, судијски сарадник

ПОРОДИЧНО ПРАВО

1.

НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА КАО ЗАКОНСКИ ИМПЕРАТИВ

Дужност је првостепеног суда да у парници за поверавање деце и вршење родитељског права узме у обзир и у склопу осталих изведених доказа цени чињеницу правноснажног исхода парничног поступка поведеног против једног од родитеља ради заштите од насиља у породици, у циљу утврђивања најбољег интереса млт. детета као законског императива.

Из образложења

У конкретном случају, првостепени суд је донео одлуку о вршењу родитељског права над заједничким дететом парничних странака, млт. А. С., на начин да је млт. А. поверио оцу, односно туженом-противтужиоцу на негу, чување и васпитање, а тужиљу-противтужену обавезао да њеном издржавању доприноси плаћањем месечног износа од 5.000,00 динара, те одредио да ће се одржавање личних односа између мајке и млт. детета вршити по договору родитеља. Истовремено је тужиљи-противтуженој наложено да млт. А одмах и без одлагања преда туженом-противтужиоцу.

Овакву одлуку да усвоји противтужбени, а одбије тужбени захтев којим је тужиља тражила да млт. заједничко дете парничних странака буде поверено њој, као мајци, на негу, чување и васпитање, а да тужени буде обавезан да њеном издржавању доприноси, првостепени суд базира преваходно на основном и допунском извештају Центра за социјални рад града НС од 30.06.2011. године, односно 19.09.2011. године, као и на извештају Центра за социјални рад општине П. од 05.06.2011. године, којима је тужиља-противтужена процењена као родитељ који потребе свог детета не задовољава на адекватан начин, не обезбеђује јој миран и стабилан живот, с обзиром на то да су њени односи са родитељима (бабом и дедом млт. А) нарушени због имовинског конфликта, услед којег она са њима, као ни са братом, нити са било ким из шире породице нема добру комуникацију, самим тим ни квалитетну подршку која јој је неопходна због личног дефицита у родитељском функционисању. При том, тужиља не

препознаје једну од основних потреба свог детета да остварује контакте са оцем, због тога што јој је увек у првом плану финансијски интерес, док су потребе детета занемарене. У извештају је констатовано и да је тужила од стране свог оца била пријављена Центру за социјални рад у НС као родитељ који занемарује своје дете, јер је у више наврата млт. А. остављала код бабе и деде без објашњења. Тужени-противтужилац је, са друге стране, процењен као родитељ који жели и има објективне услове за вршење родитељског права над млт. А. за коју је емотивно везан, и у погледу које је мотивисан да преузме непосредну бригу о детету, као и да је дете добро прихваћено у његовом најближем сродничком кругу који је спреман да му пружи подршку у погледу одгајања и васпитања млт. А у складу са општеприхваћеним друштвеним вредностима.

Своју одлуку о захтевима тужбе и противтужбе првостепени суд надаље заснива и на чињеничном утврђењу да млт. А рођена у ванбрачној заједници парничних странака, која је прекинута у априлу месецу 2011. године када је тужила заједно са млт. дететом напустила заједничко домаћинство у П. и отишла у Сигурну женску кућу у НС, да је у међувремену тужила-противтужена пред Основним судом у НС покренула поступак ради заштите од насиља у породици који се води под бројем П2. __, који није правноснажно окончан, а у ком поступку је дана 15.09.2011. године донета првостепена пресуда којом је одбијен захтев овде и тамо тужиле за изрицање мере заштите од насиља у породици према овде и тамо туженом А. Д., у трајању од 1 године, и то у виду забране приближавања туженог тужилу на удаљености мањој од 100 метара, против које пресуде је тужила Ј. С. изјавила благовремену жалбу.

Надаље се утврђују и личне, породичне, стамбене и материјалне прилике парничних странака. Укупне месечне потребе детета нису специфициране ни утврђене.

Ценећи изнето, основано тужила-противтужена жалбом указује на мањкавости чињеничног утврђења ожалбене пресуде које не садржи све чињенице битне за доношење правилне и законите одлуке.

По оцени овог суда, не може се за сада прихватити утврђење првостепеног суда да је у интересу заједничког детета парничних странака да у постојећим околностима буде поверено оцу на самостално вршење родитељског права, у ситуацији када суд није утврдио чињеницу исхода

парничног поступка који је тужила повела против туженог ради заштите од насиља у породици. Првостепени суд констатује да је поступак покренут, али и да није правноснажно окончан, који исход поступка суд мора имати у виду приликом доношења одлуке у овој парници. Напослетку, и у извештају Центра за социјални рад општине П., компетенције оца процењене су у зависности од исхода наведеног поступка за заштиту од насиља у породици, те се евентуално негативан исход истог цени као могућа контраиндикација у погледу његове подобности да самостално врши родитељско право над млт. А.С..

Како првостепени суд ово није имао у виду приликом доношења одлуке у овој парници, неопходно је да у поновљеном поступку прибави спис предмета П2. __, те да правноснажну одлуку у тој парници има у виду и узме у обзир приликом доношења одлуке у овој правној ствари, с обзиром на то да је, без обзира на околности конкретног случаја, суд увек дужан да поступи и одлучи онако како је у најбољем интересу детета, водећи при том рачуна о узрасту и потребама млт. детета и о томе који су најоптималнији услови за његов правилан емоционални и физички развој. Ово стога јер се у конкретном случају из изведених доказа и утврђених чињеница, а без резултата исхода поступка вођеног ради заштите од насиља у породици не може са прихватљивим степеном вероватноће (ван разумне сумње) извести закључак шта је у најбољем интересу млт. А., који најбољи интерес је законски императив предвиђен регулативом чланова 6. став 1. и 266. став 1. Породичног закона.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду број Гж2.2/12 од 12. јануара 2012. године)

Аутор сентенце: Бојана Радочај, судијски сарадник

2.

ВЕЗАНОСТ СУДА ГРАНИЦАМА ЗАХТЕВА ЗА ИЗДРЖАВАЊЕ

Суд није везан границама захтева за издржавање у ситуацији када је тужилац поверилац издржавања, у којем случају суд може да досуди и више него што је тражено, али по тужби дужника издржавања за смањење издржавања, суд највише може да одбије тужбени захтев.

Из образложења

Побијаном пресудом обавезан је тужилац М.Д. да на име доприноса за издржавање свог детета М.Н. плаћа месечно износ од 35% од месечне зараде истог умањене за порез и допринос почев од 08.12.2011. године као дана пресуђења па убудуће док за то постоје законски услови или се одлука суда не измени другом и то до 5-тог у месецу за претходни месец. Уређен је начин одржавања личног контакта између тужиоца и млт. М.Н. Одлучено је да свака странка сноси своје трошкове.

Против ове пресуде жалбу је изјавио тужилац из свих разлога предвиђених одредбом члана 360. Закона о парничном поступку у делу пресуде којим је одлучено о измени одлуке о издржавању.

Жалба је основана.

Испитујући побијану пресуду у границама жалбених разлога пазећи при том по службеној дужности на битне повреде одредаба парничног поступка из члана 361. став 2. тач. 1, 2, 5, 7. и 9. ЗПП-а, као и на правилну примену материјалног права сходно члану 372. став 2. ЗПП-а суд је установио да је непотпуно утврђено чињенично стање, због чега се не може испитати правилност примене материјалног права.

Правоснажном пресудом Општинског суда у С.М. посл. бр. П 223/05 од 07.04.2005. године разведен је брак између тужиоца и тужене и пресудом је тужена одређена као родитељ који ће самостално вршити родитељско право над дететом парничних странака малолетним М.Н., а тужилац је обавезан да на име доприноса за издржавање малолетног Н. плаћа месечно износ од 22% од бруто зараде коју остварује код ГП "Дугић" из С.М.

Тужилац је поднео тужбу ради измене одлуке о издржавању детета утолико што је тражио смањење издржавања, јер је плаћао 22% бруто зараде у предузећу ГП "Дугић" из С.М. Предлаже да плаћа 7.000,00 динара, а изјављује да су његове могућности да плаћа издржавање највише 9.000,00 динара.

Пропустио је првостепени суд да утврди да ли су наступиле промене околности, у односу на раније пресуђење, које воде измени одлуке о издржавању у смислу одредбе члана 164. Породичног закона и да утврди да ли су уопште испуњени услови за измену одлуке о издржавању, осим због доношења Породичног закона и примене одредбе члана 162. став 2, у односу на

ранији обрачун по бруто заради. Наиме, тужилац је раније плаћао 22% од бруто зараде, али суд не утврђује колико је номинално од своје зараде плаћао тада, да би суд утврдио да ли су се стекли услови за измену одлуке. Пропустио је суд да утврди и да ли су се у односу на ранију пресуду повећале потребе детета, те да ли је суд по тужби тужиоца за измену одлуке смањењем обавезе издржавања, повећао обавезу издржавања. Пропустио је првостепени суд да утврди укупне потребе повериоца издржавања, јер минимална сума издржавања из члана 160. став 4. ПЗ је корективни фактор за утврђивање потреба дужника издржавања о којем суд води рачуна.

Правилно је суд одредио обавезу издржавања у проценту од редовних примања у смислу одредбе члана 162. став 2. ПЗ јер је у смислу става 1. право повериоца издржавања да бира да ли ће висина издржавања бити плаћена у фиксном месечном новчаном износу или у проценту од редовних месечних примања дужника издржавања, па ти жалбени наводи нису основани.

По становишту овог суда иако је одредбом члана 181. став 1. Породичног закона прописано да суд није везан границама захтева за издржавање, то се односи на захтев повериоца издржавања - у конкретном случају детета, када би тражило издржавање, да суд може да досуди и више него што је тражило. Међутим, по тужби дужника издржавања за смањење издржавања, суд највише може да одбије захтев.

Пропустио је суд да води рачуна о одредбама члана 278. ст. 2. и 3. Породичног закона прописано је да тужбу за издржавање може поднети лице које се у смислу овог закона сматра повериоцем односно дужником издржавања, а тужбу за издржавање детета може поднети и орган старатељства. Из наведене одредбе несумњиво произлази да су парничне странке по тужби за издржавање поверилац и дужник издржавања, а у конкретном случају отац детета и дете. Стога је суд требао да води рачуна о легитимацији странака у поступку.

Из свега изнетог одлучено је као у изреци пресуде на основу одредбе члана 377 став 2 ЗПП-а.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду, Гж2 147/12 од 06.03.2012. године)

Аутор сентенце : Милана Иванић, виши судијски сарадник

3.

**ИЗДРЖАВАЊЕ РАЗВЕДЕНОГ СУПРУЖНИКА
И ОЧИГЛЕДНА НЕПРАВДА**

И поред тога што тужена-противтужиља није радно способна и запослена, она се не може сматрати необезбеђеним лицем у ситуацији када је добровољним располагањем имовином веће вредности учињеним након фактичког прекида брачне заједнице пропустила да обезбеди средства за сопствену егзистенцију, те би прихватање њеног захтева за супружанско издржавање представљало очигледну неправду за тужиоца-противтуженог као бившег супружника.

Из образложења:

Првостепени суд усвојио је противтужбени захтев и обавезао тужиоца-противтуженог да у месечном износу од 20% од пензије доприноси издржавању тужене-противтужиље као бивше супруге, почев од 30.06.2002. године па док за то постоје законски услови. Своју одлуку суд темељи на одредбама члана 151. став 1. и члан 163. став 3. Породичног закона, односно на утврђењу да се здравствено стање тужене од момента прекида брачне заједнице погоршало, те да је иста како у моменту прекида заједнице тако и у моменту пресуђења неспособна за рад и заснивање радног односа, при том неписмена и стара 62. године, што по оцени суда представља основ за остваривање права на издржавање од тужиоца-противтуженог, које произилази из дугогодишњег вршења брачних дужности и начела солидарности у току трајања брака, уз закључак да јој имовина коју поседује у власништву не може обезбедити довољно средстава за сопствено издржавање.

Изнето становиште се не може прихватити, на шта је жалба тужиоца-противтуженог основано указала.

Приликом доношења одлуке о тужбеном захтеву, првостепени суд је изгубио из вида да је тужена-противтужиља особа која, иако није била у формалном радном односу у току трајања вишедеценијске брачне заједнице, у том периоду била радно ангажована чиме је стицала средства и имовину, и то ангажовањем на бризи и нези о низу старијих особа, којом приликом је тај вид бриге и правно уоквирила закључивши два уговора о доживотном издржавању, по којим основима је остварила власничко својство на некретнини у Ч., у улици Ж.З. __, сада З.Ј.Ч. __, на којој је власник у $\frac{3}{4}$ дела, као и на некретнини у Ч., у улици Н.Р., коју је тужена убрзо након

стицања отуђила у току 2001. године за купопродајну цену од 25.000 ДЕМ. Евидентно је да тужена, као власник $\frac{3}{4}$ дела на непокретности-кући у улици Ж.З., поседује имовину одређене економске вредности, чијим се стављањем у функцију, рентирањем или у крајњој линији продајом, њена егзистенцијална ситуација може побољшати. Добровољним располагањем непокретном имовином стеченом по основу уговора о доживотном издржавању са Р.К., које је учињено у току 2001. године, након фактичког прекида брачне заједнице са тужиоцем, тужена је стекла значајна финансијска средства у износу од 25.000 ДЕМ, којима је опет својом вољом располагала у корист синова и других сродника, не поступајући при том као неко ко се налази у ситуацији егзистенцијалне угрожености. Разумно је очекивање да би економичним управљањем имовином и оствареним средствима од продаје непокретности стечене радом по уговору о доживотном издржавању, тужена могла обезбедити подмирење својих месечних животних потреба и будућу економску сигурност.

Поврх свега, тужена и сада живи у породичној кући која представља сувласништво парничних странака, користећи је у потпуности за своје потребе и потребе најстаријег сина и његове породице, док тужилац као сувласник исту не користи.

Имајући у виду наведено, не стичу се услови за досуду супружанског издржавања противтужиље на терет противтуженог. Противтужиља је добровољним располагањем имовином веће вредности учињеним након фактичког прекида брачне заједнице, дакле у ситуацији када је морала бити свесна да с обзиром на насталу брачну ситуацију, не може рачунати на тужиочеве приходе за задовољење својих текућих потреба, пропустила да обезбеди средства за сопствену егзистенцију. Како је противтужиља средства добијена продајом непокретности добротним правним послом уступила синовима Г. и С., те на тај начин дала приоритет добробити деце над личном економском сигурношћу, сасвим је очекивано, те у складу са одредбом члана 166. Породичног закона, а у ситуацији када не постоје услови за издржавање од супружника, да се издржавање противтужиље надаље остварује у складу са законом прописаним редоследом издржавања.

При регулативи члана 151. став 3. Породичног закона, полазећи од законом предвиђених услова за супружанско издржавање, и поред тога што тужена није радно способна нити је запослена, она се не може сматрати необезбеђеним лицем. Прихватање њеног захтева за супружанско издржа-

вање представљало би очигледну неправду за противтуженог као бившег супружника. Стога је овај суд жалбу тужиоца-противтуженог усвојио и пресуду у усвајајућем делу (став 1. изреке) преиначио тако што је одбио тужбени захтев за досуду супружанског издржавања противтужиљи.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду број Гж2.477/10 од 20. септембра 2010. године)

Аутор сентенце: Бојана Радочај, судијски сарадник

4.

ПРЕСТАНАК СУПРУЖАНСКОГ ИЗДРЖАВАЊА

Да ли је супружанско издржавање постало очигледно неправично за дужника издржавања, зависи како од његових могућности тако и од потреба и могућности повериоца издржавања да обезбеди себи средства за сопствено издржавање, под којима се не подразумевају само редовни новчани месечни приходи, већ и имовина од које могу да се убирају приходи, при чему се има ценити и пропуштање могућности за остваривање или стицање прихода или имовине.

Из образложења

Побијаном пресудом одбијен је тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се укине обавеза давања издржавања утврђена пресудом на основу признања Основног суда у С. пословни број 7П2.126/10 од 03.03.2010. године и обавезан је тужилац да туженој накнади трошкове парничног поступка у износу од 21.875,00 динара, у року од 15 дана од дана правноснажности пресуде, под претњом принудног извршења.

Против наведене пресуде жалбу је благовремено изјавио тужилац побијајући је из свих законом предвиђених разлога.

Жалба је основана.

Испитујући побијану пресуду сходно одредби члана 372. став 2. ЗПП-а, овај суд је установио да је иста донета без битних повреда одредаба парничног поступка, да је чињенично стање правилно и потпуно утврђено али да материјално право није правилно примењено.

Правилно је првостепени суд, а на основу правилне и потпуне оцене у поступку изведених доказа, утврдио релевантне чињенице од којих зависи од-

лука о тужбеном захтеву тужиоца, међутим, на исте је погрешно применио материјално право када је установио да је тужбени захтев тужиоца неоснован.

Одредбом члана 151. став 1. Породичног закона прописано је да супружник који нема довољно средстава за издржавање, а неспособан је за рад или је незапослен има право на издржавање од другог супружника сразмерно његовим могућностима, а одредбом става 3. истог члана прописано је да нема право на издржавање супружник ако би прихватање његовог захтева за издржавање представљало очигледну неправду за другог супружника. Одредбама члана 167. истог закона прописани су услови за престанак издржавања, па је тако одредбом става 2. тачка 2. тог члана прописано да издржавање може да престане и када дужник издржавања изгуби могућност за давање издржавања или давање издржавања постане за њега очигледно неправично, осим ако поверилац издржавања није малолетно дете.

У конкретном случају, имајући у виду да је обавеза тужиоца да доприноси издржавању тужене установљена пресудом на основу признања од 03.03.2010. године, ова обавеза тада евидентно није представљала очигледну неправду за тужиоца, међутим, овај суд, а супротно становишту првостепеног суда, налази да су се сада измениле околности које утичу на такву обавезу тужиоца.

Наиме, тужилац има зараду у износу од 37.000,00 до 38.000,00 динара месечно, сноси режијске трошкове за стан у којем станује, на име свог дела доприноса издржавања млт. детета месечно плаћа 25% од своје зараде, умањене за порезе и доприносе, те поред тога, издржава своју ванбрачну супругу, која је незапослена и студент, а која обавеза издржавања ванбрачне супруге произлази из одредаба члана 152. Породичног закона као и одредбе члана 28. Породичног закона којом је одређено да су супружници дужни да се узајамно издржавају под условима одређеним тим законом.

Са друге стране, тужена је млада, рођена 13.12.1974. године, здрава и радно способна, а добила је и на поклон стан од 40,33 м², живи у заједници са својим родитељима, не плаћа ни станарину ни режијске трошкове, па по оцени овог суда, издржавање тужене од стране тужиоца би сада, у овој конкретној ситуацији када тужени има законску обавезу издржавања млт. детета и ванбрачне супруге, за истог представљало очигледну неправду.

Тачно је да је тужена незапослена, и да из тог разлога нема средстава за издржавање, али овај суд је нашао да се у конкретном случају мо-

ра ценити чињеница да је тужена способна за рад, да се такође мора ценити чињеница да је, због тога што се није јавила Националној служби за запошљавање на време, изгубила право да у трајању од 6 месеци нађе посао преко те службе, те да се мора ценити и чињеница да је стекла у власништво стан наведене површине, па код таквог стања ствари, а при чињеници да је тужилац дужан да издржава своје малолетно дете и своју садашњу ванбрачну супругу, издржавање тужене од стране тужиоца постало је за њега очигледно неправично сходно одредби члана 167. став 2. тачка 2. Породичног закона, те је овај суд нашао да је тужбени захтев тужиоца основан и првостепену пресуду преиначио као у изреци ове пресуде.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж2 100/12 од 21.02.2012. године)

Аутор сентенце: Милана Иванић, виши судијски сарадник

5.

ВИСИНА ИЗДРЖАВАЊА

Суд је везан захтевом повериоца издржавања у погледу тога да ли издржавање треба да се одреди у фиксном месечном новчаном износу или у проценту од редовних месечних новчаних примања дужника издржавања.

Из образложења

Побијаном пресудом делимично је усвојен тужбени захтев и обавезан је тужени да на име свог дела доприноса за издржавање свог пунолетног детета, Н.М., плаћа месечно 3.000,00 динара, почев од 31.05.2011. године, заједно са законском затезном каматом од дана доспећа до дана исплате, сваког месеца унапред до 15-тог у месецу за текући месец, на руке мајке тужиоца, у року од 15 дана од дана достављања пресуде, те је утолико измењена пресуда Општинског суда у С. пословни број Ппом 15/97 од 21.10.1997. године у делу обавезе Ј.М. да доприноси издржавању Н.М. са 25% од свог сталног месечног прихода – пензије коју буде остварио код Републичког фонда ПИОР, Филијале у С. У преосталом делу одбијен је тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се обавеже тужени да на име свог дела доприноса његовом издржавању плаћа 50% од редовних месечних новчаних примања почев од дана пресуђења па све док за то буду испуњени законски услови и то на руке мај-

ке. Обавезан је тужени да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка у износу од 17.500,00 динара, у року од 15 дана од дана достављања пресуде, док је преко досуђеног износа па до траженог износа од 38.500,00 динара захтев тужиоца за накнаду трошкова парничног поступка одбијен.

Наиме, тужбом поднетом у овом поступку тужилац је тражио да се измени ранија одлука, пресуда Општинског суда у С. пословни број Ппом.15/97 од 21.09.1997. године у делу одлуке о дечјем издржавању и то тако што ће се обавезати тужени да сада доприноси издржавању тужиоца са 50% од својих редовних месечних новчаних примања.

Одредбом члана 162. став 1. Породичног закона прописано је да поверилац издржавања може по свом избору захтевати да висина издржавања буде одређена у фиксном месечном новчаном износу или у проценту од редовних месечних новчаних примања дужника издржавања. То значи да је на повериоцу издржавања право избора да ли ће висину издржавања тражити у фиксном месечном новчаном износу или у проценту од редовних месечних новчаних примања дужника издржавања, и у којем делу једино поверилац издржавања може да диспонира тужбеним захтевом, док се одредба члана 281. Породичног закона, којом је прописано да суд није везан границама тужбеног захтева за издржавање, односи на овлашћење суда да може повериоцу издржавања, поступајући по његовом захтеву, да досуди и више од онога што је тражио, односно да му досуди номинално већи износ, али, суд је везан захтевом повериоца у погледу тога да ли издржавање треба да се одреди у фиксном месечном новчаном износу или у проценту од редовних месечних новчаних примања дужника издржавања. Самим тим, суд не може, уколико је поверилац издржавања тражио да висина издржавања буде одређена у проценту од редовних месечних новчаних примања дужника издржавања, да му висину издржавања одреди у фиксном месечном новчаном износу, па је првостепени суд, пре свега, погрешно примењујући одредбу члана 281. Породичног закона, а занемарујући одредбу члана 162. став 1. Породичног закона, и поред чињенице да је тужилац тражио да се висина издржавања одреди у проценту од редовних месечних новчаних примања дужника издржавања, исту одредио у фиксном месечном новчаном износу, које поступање суда је супротно наведеним одредбама Породичног закона.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду, Гж2 167/12 од 13.03.2012. године.)

Аутор сентенце, Милана Иванић, виши судијски сарадник

6.

ОБАВЕЗА СУДА ДА ОДЛУЧИ О ДЕЧИЈЕМ ИЗДРЖАВАЊУ

Суд је увек дужан да, приликом поверавања детета једном од родитеља на самостално вршење родитељског права, одлучи о висини доприноса за издржавање тог детета од стране другог родитеља, без обзира на постојање таквог захтева од стране родитеља који ће самостално вршити родитељско право.

Из образложења

Побијаном пресудом разведен је брак између парничних странака, млт. дете парничних странака, К.П.М., рођен 30.11.2005. године у Б., поверен је оцу, К.И., на самостално вршење родитељског права. Уређен је начин одржавања личних контаката између тужене и млт. К.П.М. тако што је одређено да ће дете са мајком проводити зимски распуст у трајању од 10 дана и летњи распуст у трајању од 20 дана, те дечији рођендан и крсну славу у трајању од по два дана, тако што ће тужилац доводити дете у Ж., на адресу тужене, и по истеку времена одређеног за виђање преузимаће дете од мајке са адресе тужене у Ж. Одбијен је противтужбени захтев тужене којим је тражила да се дете повери њој на самостално вршење родитељског права, и отац, К.И., обавезе да допринеси издржавању млт. К.П.М. у износу од 200 евра месечно, почев од 01.08.2011. године па убудуће, док за то постоје законске разлози, и одређено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Првостепени суд, иако малолетно дете парничних странака поверава оцу на самостално вршење родитељског права, не одлучује о доприносу мајке издржавању детета, наводећи у образложењу да је на рочишту од 12.07.2011. године тужилац повукао тужбени захтев у делу за издржавање детета и за трошкове поступка.

Међутим, одредбом члана 272. Породичног закона одређено је да ако родитељи нису закључили споразум о вршењу родитељског права или суд процени да њихов споразум није у најбољем интересу детета, одлуку о поверавању заједничког детета једном родитељу, о висини доприноса за издржавање од стране другог родитеља и о начину одржавања личних односа детета са другим родитељем доноси суд. Поред наведеног, одредбом члана 154. став 1. истог закона одређено је да малолетно дете има право на издржавање од родитеља, а одредбом става 2. истог члана да малолетно дете има право на

издржавање од других крвних сродника у правој усходној линији ако родитељи нису живи или немају довољно средстава за издржавање.

Из наведених одредаба Породичног закона произлази да су родитељи дужни да издржавају своје малолетно дете, а да се те обавезе могу изузетно ослободити, односно да дете има право на издржавање од других крвних сродника у изузетним случајевима предвиђеним одредбама члана 154. став 2. Породичног закона, те да суд увек мора одлучити о висини доприноса за издржавање од стране родитеља коме дете није поверено ако не постоји споразум родитеља о томе. Надаље, одредбом члана 266. став 1 Породичног закона прописано је да је у спору за заштиту права детета и спору за вршење односно лишење родитељског права, суд увек дужан да се руководи најбољим интересом детета.

Дакле, имајући све напред наведено у виду, по оцени овог суда, првостепени суд погрешно пропушта да донесе одлуку о висини доприноса за издржавање детета од стране родитеља коме дете није поверено на самостално вршење родитељског права, а само из разлога што је такав захтев у току поступка повучен од стране тужиоца, без ваљаног образложења у том делу одлуке и без испитивања да ли постоје законски услови да се други родитељ не обавезе да доприноси издржавању млт. детета, те да ли је таква одлука у најбољем интересу млт. детета, о чему је суд нарочито дужан да води рачуна у споровима за заштиту права детета, па се првостепена пресуда ни у том делу не може испитати.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду, Гж2 725/11 од 29.11.2011. године)

Аутор сентенце : Милана Иванић, виши судијски сарадник

7.

НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ

Приликом оцене да ли неко понашање једног члана породице према другом, проистекло из њихових међусобних несугласица, представља насиље у породици, релевантно је да ли то понашање има такав карактер и интензитет да би могло да угрози телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице.

Из образложења

У првостепеном поступку утврђено је да је пресудом Општинског суда у К.09.04.2009. године разведен брак између мајке и законске заступнице тужилаца и њиховог оца, И.П., да су деца поверена мајци, да је отац обавезан да доприноси њиховом издржавању. Тужена је мајка И.П., отац тужилаца, и она је уговором о поклону од 13.07.2001. године поклонила своју непокретност, породичну стамбену зграду и помоћну зграду у Д., управо кућу која представља пребивалиште млт. тужилаца и њихове законске заступнице, И.П. и његовом брату Ж.П. Након развода брака деца су са мајком живела у тој кући све до августа месеца 2011. године, када се мајка са децом иселила и прешла код свог пријатеља у П., где се и сада налази. У време подношења тужбе за раскид наведеног уговора о поклону, тужена је поручила И.П., мајци тужилаца, да се исели из куће, јер је то сада њена кућа. Тужиоци су се са мајком иселили и однели све најважније ствари, сем дела намештаја, неких личних ствари и неважних докумената. У октобру месецу 2011. године тужена је сазнала да је кућа празна и дошла је заједно са другим сином и два сведока, исекла катанац и променила браву, унутра ништа није дирала, само је констатовала да нема струје јер је иста исечена због неплаћања дуга. По сазнању да је промењена брава, законска заступница тужилаца је, када је дошла да узме ствари из те куће, дана 22.10.2011. године, пријавила Полицијској станици К. да је бивша свекрва, тужена, заменила катанац на кући у Д. и затражила да полицијски службеници оду на лице места и то констатују. О том догађају сачињено је уверење дана 24.10.2011. године. У периоду од развода брака 2009. године до средине октобра 2011. године, тј. до 22.10.2011. године, мајка тужилаца није затражила заштиту ни за себе, ни за тужиоце, млт. децу, ни од једног органа, ни центра за социјални рад, ни полицијске управе.

Правилно је првостепени суд, а на основу правилне и потпуне оцене у поступку изведених доказа, утврдио релевантно чињенично стање и на исто правилно применио материјално право када је установио да је тужбени захтев тужилаца неоснован.

Имајући у виду чињеничне наводе изнете у тужби, исказ законске заступнице тужилаца, као и исказ тужене из првостепеног поступка, правилно је првостепени суд, по оцени овог суда, установио да у конкретном случају није било насиља у породици, односно да у радњама тужене нема понашања које, у смислу одредаба члана 197. Породичног закона, представља насиље у

породици, односно да тужена својим радњама није угрожавала телесни интегритет, душевно здравље или спокојство тужилаца. Евидентно је да је између мајке тужилаца и тужене, њене бивше свекрве, било несугласица у погледу поседа на предметну кућу, међутим сваке несугласице, а нарочито као ове у конкретном случају које се односе на имовину и на нерашчишћене имовинске односе, не могу да представљају насиље у породици. Одредбама члана 197. Породичног закона набројано је шта се нарочито сматра насиљем у породици, па је тако наведено да се истим сматра наношење или покушај наношења телесне повреде, изазивање страха претњом убиства или наношења телесне повреде члану породице или њему блиском лицу, присиљавање на сексуални однос, навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или немоћним лицем, ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицем, те вређање, као и свако друго дрско, безобзирно или злонамерно понашање. Поред наведеног, насиље у породици свакако представља и свако друго понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље и спокојство другог члана породице, али се свако понашање проистекло из несугласица не може сматрати насиљем, а нарочито ако оно нема такав карактер и интензитет да би могло да угрози телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице.

По оцени овог суда, у конкретном случају нема насиља у породици, односно евентуално понашање тужене којим је она тражила од законске заступнице тужилаца да се иста са тужиоцима исели из предметне куће, тврдећи да је то сада њена кућа након раскида уговора о поклону, те промена браве на тој кући од стране тужене, а након што је мајка тужилаца са истима иселила из те куће, не може се сматрати насиљем у породици у смислу члана 197. Породичног закона, без обзира на чињеницу што првостепени суд у образложењу своје пресуде наводи да се мајка тужилаца никада није обратила ни једном државном органу тражећи заштиту од насиља у породици, што свакако није био одлучујући разлог за одбијање тужбеног захтева.

Неосновано се наводима жалбе тужилаца истиче да је у првостепеном поступку учињена битна повреда одредаба парничног поступка, јер првостепени суд није хтео, иако је постојао такав доказни предлог, да саслуша тужиоце, без обзира што су они малолетни, јер они на то имају право сходно одредби члана 65 став 4 Породичног закона, те да је због тога чињенично стање остало погрешно и непотпуно утврђено. Наиме, суд у парничном поступку изводи доказе ко-

је сматра битним за доношење одлуке, односно одбија доказне предлоге које не сматра битним за доношење одлуке, сходно одредбама члана 293 ЗПП-а. Без обзира на то што се у конкретном случају ради о спору у вези са породичним односима, у којем доминира истражно начело, по оцени овог суда, за правилно и потпуно утврђење чињеничног стања није било неопходно саслушати тужиоце, имајући у виду да се из доказа који су изведени није указала потреба за саслушањем тужилаца ради правилног и потпуног утврђивања чињеничног стања, те првостепени суд није учинио битну повреду одредаба парничног поступка тако што није саслушао тужиоце у својству парничне странке.

Овај суд је оценио као ирелевантне жалбене наводе тужилаца којима се истиче да је тужена вршила вербално злостављање законске заступнице, мајке тужилаца, имајући у виду да она није странка у поступку, а како је то већ напред наведено, из утврђеног чињеничног стања, као ни из изведених доказа, не произлази да је тужена вршила насиље према тужиоцима, што је једина релевантна чињеница за пресуђење у овом парничном поступку.

Имовински односи парничних странака, па ни односи који се тичу не давања дечијег издржавања од стране оца тужилаца, те подношење кривичне пријаве од стране мајке тужилаца према њиховом оцу због не давања издржавања, те право на посед предметне куће, такође нису релевантни за пресуђење у конкретној правној ствари, која се води ради насиља у породици, а како током првостепеног поступка није ни доказано ни утврђено да је било понашања тужене према тужиоцима које би се могло сматрати насиљем у породици у смислу одредаба члана 197. Породичног закона, и такви жалбени наводи тужилаца су ирелевантни.

Тужиоци су уз жалбу приложили извештај лекара специјалисте – психолога за сваког од њих, међутим, из истих, поред тога што су достављени након доношења првостепене пресуде, не произлази да је над њима било насиља, већ се у истима наводи да деца доживљају и експлицитно исказују стресне епизоде које су узрок наметнуте промене пребивалишта, тако да ни та медицинска документација не би довела у питање правилност и потпуност утврђеног чињеничног стања, нити би довела до другачијег пресуђења у конкретној правној ствари.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж2 99/11 од 21.02.2012. године)

Аутор сентенце, Милана Иванић, виши судијски сарадник

8.

МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Мере заштите од насиља у породици нису правни инструмент за регулисање спорних имовинских односа између сукобљених страна, нити је то њихов правно признат и законом допуштен циљ.

Из образложења

Првостепеном пресудом одређене су мере заштите од насиља у породици, те је забрањено туженом В.Т. приближавање тужиљи Р.Ж. на удаљености од 5 метара, као и свако даље узнемиравање тужиље звиждањем, лупањем вратима или на било који други начин, а дата мера одређена је на период од годину дана. Одбијени су захтев тужиље о забрани приближавања туженог на удаљености од досуђене до тражених 100 метара, захтев да се забрани приступ туженом око места становања тужиље, као и захтев за исељење туженог из породичне стамбене зграде у улици П.С. број __. Одбијен је и захтев тужиље за ослобођење од плаћања таксе на тужбу и пресуду. Допунском пресудом одређено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Према утврђеним чињеницама, парничне странке су биле у дугогодишњој ванбрачној заједници, након чијег окончања је тужила наставила да живи у некретности у Н.С., у улици П.С. број __, у којој је живела са туженим до престанка заједнице живота, а у којој кући, поред тужиље која станује у приземљу и има посебан улаз, у поткровљу станује ћерка туженог Т. Т., против које је у току поступак исељења из куће, а по предлогу тужиље. Тужени је засновао нову ванбрачну заједницу и борави на адреси Д. број __ у Н.С., а повремено долази у просторије у подрумском делу куће у којој станује тужила, с обзиром на то да сматра да кућа представља заједничку имовину стечену током трајања ванбрачне заједнице.

Тужени скоро свакодневно долази у подрумске просторије у кући у којој тужила живи, пролази кроз двориште, лупа вратима капије и звижди, што је наставио да чини и након што је у току првостепеног поступка донета привремена мера којом му се забрањују радње звиждања, лупања и стварања непримерене буке и паљење и гашење светла кад му није време, а истовремено му је изречена и забрана приступа просторијама тужиље у приземљу куће на удаљености мањој од 5 метара, коју забрану приласка је такође у два наврата прекршио.

Некретнина у улици П.С. број ___ води се у земљишним књигама као власништво тужиле у 1/1 дела, а између парничних странака у току је спор око удела у имовини стеченој у току трајања ванбрачне заједнице. Односи између њих поремећени су, с обзиром на нерешене имовинске односе, услед чега је у више наврата долазило до сукоба у којима је интервенисала полиција, по пријави тужиле и то дана 01.04.2009. године када је тужени развалио браву на улазним вратима у подруму куће, коју браву је тужилка претходно променила, затим 05.04.2009. када је тужени закључао две собе на спрату из којих је однео своју гардеробу, дана 10.04.2009. када је дошло до физичког сукоба између парничних странака у ком је тужилка задобила лаке телесне повреде у виду крвног подлива тако што ју је тужени шутнуо у леву ногу, које повреде су медицински верификоване и због ког напада је против туженог покренут прекршајни поступак. Полиција је по пријави тужиле интервенисала и дана 07.05.2009. године 27.10.2009. и 25.11.2009. године, када је полиција затекла туженог у подруму куће како заврће грејање за купатило које користи тужилка, јер је по његовој изјави тужилка завртала грејање за купатило које користи његова ћерка. До међусобног физичког обрачуна између парничних странака долазило је и раније, дана 28.06.2007. године, када су и тужилка и тужени задобили физичке повреде, медицински верификоване. Због лоших међусобних односа са туженим, код тужиле је дошло до настанка реактивног анксиозно-депресивног стања и појаве страхова и несанице, због ког стања се лечи код неуропсихијатра, а што је последица свакодневних провокација и долазака туженог у кућу у којој она живи. Након престанка заједнице живота и након што се тужени саживео са другом женом, тужилка показује отпор према понашању туженог, у сваком његовом поступку види провокацију, агресивност и угроженост, а његове доласке у подрумске просторије и код његове ћерке доживљава као атак на њен душевни мир и спокој, које осећање је настало првенствено због нерешених имовинских односа, при том и сама предузимајући поступке као што су замена цилиндра браве на вратима, избацивање гардеробе туженог и сл.

На подлози овако утврђених чињеница, правилно првостепени суд налази да је тужени предузео низ радњи које угрожавају душевно здравље и спокојство тужиле, које радње у себи садрже елементе насиља у породици, те је у складу са тим правилно одредио меру тражене правне заштите у светлу регулативе члана 197. и 198. Породичног закона.

Насупрот жалбеним указивањима, правилно је првостепени суд ценио све изведене доказе на основу којих је утврдио све чињенице релевантне за доношење одлуке о тужбеном захтеву и у складу са утврђеним нашао да тужени низом радњи које предузима према тужиљи, а у чијем вршењу испољава несумњиву перзистентност и дрскост, угрожава њено психичко здравље и спокојство. Ове радње манифестне су у облику звиждања и лупања, као и применом физичког насиља које је резултовало повређивањем тужиље. Тужени је и на индиректан начин, радњама материјалног карактера усмереним на онемогућавање тужиље у обављању свакодневних активности (завртање вентила за грејање купатила тужиље) узнемирио њено спокојство и изазивао код ње психичку напетост и тензију.

С обзиром на изнето, правилно је становиште првостепеног суда да је тужени предузетим радњама извршио угрожавање тужиљиног телесног интегритета, душевног здравља и спокојства, у смислу одредбе члана 197. став 3. тачка 1. Породичног закона, те их правилно квалификовао као радње насиља у породици, у смислу одредбе члана 197. ст. 1. и 2. истог Закона. Све радње за које је, насупрот тврдњи туженог да нису предузимане или бар не на онај начин како би њима тужиљино спокојство било угрожено, у првостепеном поступку утврђено да их је тужени несумњиво предузимао, имају социјално-патолошки карактер, и без обзира што у конкретном случају неке од њих (звиждање и лупање вратима) немају обележје физичког злостављања, њима је неупитно дошло до кршења основних права и слобода тужиље, те до њеног психичког злостављања које је трајало дужи временски период, чак и у периоду након изрицања привремене мере и забране туженом да се тужиљи приближава и да је узнемирава. Из чињенице непоштовања изречених забрана, може се закључити да је понашање туженог дрско, злонамерно и безобзирно, при том континуирано, те да у узнемиравању тужиље тужени истрајава, што се очитује и из његовог исказа датог пред првостепеним судом када је изјавио да ће наставити да звижди и поред изречене забране, као и изјаве дате на рочишту од 19.01.2011. године, када је рекао да је тужиља пензионисана као луда жена, из чега је очигледна његова безобзирност и омаловажавање личности тужиље. Овакво понашање, по мишљењу овог суда, дефинитивно одступа од стандарда уобичајеног опхођења и међуљудске комуникације, и не може се правдати неспоразумом око нерешених имовинских односа, чак ни евентуално непримереним реакцијама тужиље, која на тај начин (заменом браве на вратима и сл) очито исказује своје неслага-

ње са ситуацијом насталом након престанка заједнице живота, а које реакције су резултат немоћи адекватне реакције на понашање туженог.

Имајући у виду све специфичности конкретног случаја, етиологију сукоба између парничних странака, а који је суштински имовинско правне природе, те чињеницу да су радње туженог такве да се могу сматрати дрским, безобзирним и злонамерним, и да се њима несумњиво угрожава интегритет и спокојство тужиље, оне као такве оправдавају изрицање мера заштите од насиља у породици на начин како је то учинио првостепени суд у изреци ожалбене пресуде, у ком правцу су се жалбене тврдње туженог којима се оспорава испуњеност услова за њихово изрицање, показале као неосноване. Са друге стране, карактер тих радњи и чињеница да се изреченим мерама у виду забране приласка туженог тужиљи на удаљености мањој од 5 метара, као и забране њеног даљег узнемиравања, звиждања и лупања, у потпуности постиже сврха тражене заштите, то не оправдава изрицање мера заштите у обиму којим је то тужбом тражено, у ком правцу нису могли као основани бити прихваћени ни жалбени наводи тужиље. У случају другачије одлуке поговало би се тежњама тужиље да се тужени исели из предметне некретности, с обзиром на то да би се изрицањем забране приласка тужиљи на удаљености не мањој од 100 метара, то фактички и догодило, а за коју меру, имајући у виду све околности конкретног случаја, правилно првостепени суд закључује да није нужна, нити основано захтевана, пошто парничне странке користе физички одвојене делове спорне некретности и немају разлога да се једно другом приближавају. Мере заштите од насиља у породици нису правни инструмент за регулисање спорних имовинских односа, нити је то њихов правно признат и законом допуштен циљ.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду број Гж2.315/11 од 25. маја 2011. године)

Аутор сентенце: Бојана Радочај, судијски сарадник

МЕДИЦИНСКО ПРАВО

1.

ПРИСТАНАК НА МЕДИЦИНСКУ МЕРУ

Пристанак пацијента на медицинску меру је правно релевантан искључиво под претпоставком да је давању пристанка претходило обавештавање о свим могућим ризицима, нежељеним исходима и евентуалним компликацијама, чак и ако се ради о мери која није нужна за очување човековог здравља и која у том смислу није неопходна.

Из образложења

У првостепеном поступку је утврђено, да је тужила дана 28.12.2007. године код тужене извршила реконструктивну операцију стражњице, чији су укупни трошкови износили 1.850 евра. Утврђено је и да је тужила уочи операције потписала документ туженог насловљен као Пристанак на операцију у општој анестезији, којим потписом је потврдила да је у целости прочитала документ, да је добила копију истог, да је имала прилику да постави сва питања везана за хируршку интервенцију и да је добила одговоре, те да је потврдила да у потпуности разуме документ. Суд утврђује да је поменути оперативни захват аугментационе глутеопластике урађен према важећим правилима струке, али да је код тужиле након операције настала компликација (perceptible implant) која се односи на видљивост имплантата која је најчешћа компликација аугментационе глутеопластике, а уједно је и најчешћа индикација за поновни оперативни захват, који је неопходан како би се отклонила компликација претходног оперативног захвата. Допунском дијагностиком у марту 2010. године код тужиле је констатован погоршан локални статус у пределу обе задњице у виду миграције протезе из мишићног у поткожни регион задњице, што клинички налаз чини погоршаним у односу на ранији. С тим у вези, суд је у чињеничном стању навео да величина имплантата није пресудна када су у питању компликације овог оперативног захвата и немогуће је предвидети да ли би компликација која је код тужиле била иста да су уграђене протезе биле веће или мање. Утврђено је да је тужила због описаних компликација и погоршања трпела физичке и душевне болове, односно страх, детаљно описаног интензитета и трајања.

Суд је одбио тужбени захтев тужиле, са образложењем да је оперативни захват извршен према правилима одговарајуће лекарске струке и да

приликом спровођења захвата није утврђено постојање тзв. лекарске грешке. Такође, суд посебно указује на чињеницу да конкретна естетско – реконструктивна хируршка интервенција извршена над тужиљом не спада у домен интервенција које се спроводе као нужне за очување човековог здравља и које у том смислу нису неопходне, с чим у вези суд посебно ценио поменути пристанак тужиље на операцију у општој анестезији. У том смислу, суд налази да је тужилца давањем пристанка и потписивањем истоименог документа дала пристанак на оперативни захват, да је изјавила да је упозната са врстом и природом операције као и њеним ефектима и могућим ризицима и компликацијама, као и да је упозната да се резултати хируршке интервенције не могу гарантовати и да је задовољавајући естетски резултат очекиван, али не и гарантован, те да су евентуалне допунске интервенције и рекорекције понекад неопходне да би се постигао оптималан естетски резултат.

Из оваквог става првостепеног суда, према мишљењу овог већа, произлази да наведене компликације, које су несумњиво наступиле, спадају у категорију тзв. дозвољеног или уобичајеног ризика код операција ове врсте. Такође, из чињеничног утврђења произлази да је на компликације проистекле након предузете операције, извршене *lege artis*, тужилца практично пристала, које околности искључују евентуалну одговорност тужене.

Међутим, основано се жалбом тужилца указује да ожалбена пресуда садржи недостатке због којих се не може испитати, те да је услед погрешне примене материјалног права, чињенично стање остало непотпуно утврђено. Не улазећи овде у питање дозвољености одрицања од права на накнаду штете у случају давања пристанка на спровођење хируршке интервенције, овај суд је утврдио следеће. Наиме, основано се жалбом указује да није јасно и видљиво на основу чега је суд утврдио да је тужилца упозорена на све могуће компликације које оваква естетска операција може имати. Околност да је у поменутом Пристанку на операцију у општој анестезији констатовано да је тужилца у целисти и детаљно упозната са ефектима, могућим ризицима и компликацијама конкретне операције, противречна је како исказима тужилца и њеног супруга, тако и самом исказу сведока Др Л.П. који је оперисао тужилцу. Из исказа овог сведока произлази да је он тужилца рекао да она неће моћи да седи десет дана након операције, да ће морати да лежи и седи на боку, те да ће морати да носи стезњак, односно компресивне бермуде четири недеље, те да ће за случај потребе, ињекције примати у бутину, или у надлактични мишић. Из његовог исказа, дакле, произлази да је тужилца била упозната само са редовним постоператив-

ним током и радњама које не сме, односно које мора предузимати, али ни на који начин не произлази о којим је то ефектима, ризицима и компликацијама тужиља евентуално била обавештена. Пристанак тужиље на подвргавање хируршком захвату, релевантан је једино уколико је давању пристанка претходило детаљно информисање тужиље о свим могућим ризицима, нежељеним исходима и евентуалним компликацијама, што у конкретном случају није утврђено. Уопштена и неконкретизована садржина пристанка тужиље није потврђена другим изведеним доказима, па ни исказима радника тужене, због чега је обавештеност тужиље о потенцијалним компликацијама доведена у питање. У том смислу, околност да је тужиља у конкретном случају потписала тако сročен пристанак, не значи да је она заиста и упозната са свим ризицима, како редовним тако и изузетним, а нарочито не значи да је доказивање супротног искључено. Такође, и допуном налаза и мишљења вештака Проф. др З.Ј. од 24.08.2010. године наведено је да садржина разговора између тужиље и туженог није несумњиво утврђена, те да је вештаку непознато "...шта су оператори објаснили пацијенту, а шта је пацијент тражио...". С тим у вези, питање обавештености тужиље о свим редовним и изузетним ризицима и компликацијама, од значаја је и за правну релевантност и валидност пристанка тужиље, имајући у виду правне последице пристајања на подвргавање операцији, односно захвату. Ово стога што одговорност тужене, која је по својој природи субјективна, постоји не само у случају када операција није извршена *lege artis*, већ и када је пристанак лица подвргнутог хируршком захвату (који не спада у домен обавезне здравствене заштите), дат без претходног обавештавања о свим могућим ризицима и компликацијама и када лице које се подвргло захвату, не би исти предузело, те дало пристанак, да је са њима било упознато. Ово тим пре што су описане компликације од стране вештака оквалификоване као најчешће, а сведоци И.Г. и Л.П., у свом исказу нигде не наводе да су тужиљу упознали ни са овом, а нарочито не ни са неким другим изузетним и неуобичајеним компликацијама. Дакле, остало је неутврђено да ли су те компликације које су накнадно наступиле, биле претходно предочене тужиљи било у виду редовног и уобичајеног ризика, или пак у виду ризика који се може третирати као изузетан. Такође, није несумњиво утврђено да ли је тужиља пре операције била упозната са мишљењем сведока лекара И. Г., према којем су имплантати били већи него што би требало, како је овај сведок навео у свом исказу.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду посл. бр. Гж.3865/11 од 08.02.2012. године).

Аутор сентенце: Марко Прентовић, судијски сарадник

КРИВИЧНО ПРАВО

СЕНТЕНЦЕ

МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО

1.

СИТНО ДЕЛО УТАЈЕ

(члан 210. став 2. у вези става 1. КЗ)

Јавни тужилац је надлежан за гоњење због кривичног дела "ситног дела утаје" извршеног на штету правног лица – неовисно о томе у ком се облику својине налази.

Из образложења

Пресудом Основног суда оглашен је кривим окривљени, због кривичног дела, ситног дела утаје из члана 210. став 2. у вези става 1. КЗ и осуђен на казну - Рада у јавном интересу, у трајању од 120 часова... Апелациони суд је одбио као неосновану жалбу браниоца окривљеног, и пресуду Основног суда, потврдио.

Првостепена пресуда није донета уз битне повреде одредаба кривичног поступка, нити повреде Кривичног закона на које овај суд као другостепени пази по службеној дужности у смислу члана 380. ЗКП, па тако ни битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 5. ЗКП - да не постоји оптужба овлашћеног тужиоца, на коју се указује жалбом браниоца окривљеног и с тим у вези истиче, да је дело утаје извршено на штету приватне имовине, па се стога гоњење може предузети једино по прихватној тужби, а не по службеној дужности, као што је конкретно случај у овом предмету.

Неосновани су ови наводи из жалбе браниоца окривљеног, ово стога што је по становишту Апелационог суда, Јавни тужилац надлежан за гоњење за кривично дело ситно дело утаје извршено на штету правног лица, које неовисно о томе у ком облику својине се налази (приватној, друштвеној, задружној, државној или мешовитој) представља субјект привредног пословања, па се у том случају ради о одузимању имовине у својини привредног субјекта, а не грађанина.

Стога, не стоје наводи жалбе браниоца окривљеног да је првостепени суд починио битну повреду одредаба кривичног поступка из наведеног законског прописа, јер је поступак вођен по оптужби овлашћеног тужиоца.

По налажењу Апелационог суда, првостепена пресуда као и поступак који је претходио њеном доношењу су без битне повреде одредаба кривичног поступка на које обигаторно овај суд пази.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 2404/11 од 14.03.2012. године)

Аутор сентенце: Тамара Пејчић, стручни сарадник

2.

ФАЛСИФИКОВАЊЕ ЈАВНЕ ИСПРАВЕ

(члан 355. став 2. у вези става 1. КЗ)

У ситуацији када окривљени истовремено употреби лажну саобраћајну дозволу и на возило стави регистарске таблице наведене у саобраћајној дозволи, али које не припадају предметном возилу којим управља, извршио је кривично дело фалсификовања исправе из чл. 355 ст. 2 у вези става 1 КЗ, а не два кривична дела (фалсификовање исправе из чл. 355 ст. 2 у вези ст. 1 КЗ и посебних случајева фалсификовања исправе из чл. 356 ст. 1 тач. 5 у вези чл. 355. ст. 1 у вези ст. 1 КЗ), већ се ради о тзв. привидном стицају кривичних дела.

Из образложења

Међутим, окривљени је према утврђеном чињеничном стању управљао одузетим возилом са рег. таблицама СО 543-24 које нису припадале овом возилу, и без обзира што је у исто време када је управљао овим возилом на коме се налазила поменута регистарска табела, употребио и саобраћајну дозволу као лажну јавну исправу (ради се о саобраћајној дозволи и рег. таблицама које припадају његовом возилу марке "Голф 1", с тим што саобраћајна дозвола гласи на претходног власника Н. Д.) из овако утврђеног чињеничног стања, по налажењу Апелационог суда произилази да се у наведеним радњама окривљеног стичу сва обележја кривичног дела, фалсификовање исправе из чл. 355 ст. 2 у вези ст. 1 КЗ.

Ово из разлога што, по схватању овог суда, саобраћајна дозвола и наведене рег. таблице, које су под истим бројем уписане у фалсификованој саобраћајној дозволи, представљају, једну јавну исправу која у правном саобраћају служи као доказ да је наведено возило регистровано у

прописаном поступку и као такво, у формалном смислу, оспособљено за учествовање у јавном саобраћају. Према томе, у конкретном случају, иако је окривљени истовремено употребио рег. таблице и саобраћајну дозволу - лажне јавне исправе за то возило којим је управљао, не ради се о два кривична дела, већ о тзв. привидном стицају кривичних дела.

Према томе, по становишту овог суда, у ситуацији када окривљени употреби лажну саобраћајну дозволу и на возило којим управља стави рег. таблице које су уписане у поменутој саобраћајној дозволи, али не одговарају том возилу, извршио је само кривично дело фалсификовање исправе из чл. 355. ст. 2. у вези ст. 1. КЗ, а не и кривично дело посебних случајева фалсификовања исправа из чл. 356. ст. 1. тач. 5. у вези члана 355. ст. 2. у вези ст. 1. КЗ у стицају. Стога је Апелациони суд жалбу Јавног тужиоца само делимично уважио, а поводом исте, поступајући по службеној дужности у смислу чл. 380. ст. 1. тач. 2. ЗКП преиначио првостепену пресуду у погледу правне квалификације, па је радње окривљеног ближе описане у изреци побијане пресуде правно квалификовао као кривично дело, фалсификовање јавне исправе из чл. 355. ст. 2. у вези ст. 1. КЗ - јер је окривљени истовремено употребио као лажне правне исправе (саобраћајну дозволу и регистарске таблице).

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Кж.1 3762/11 од 26.01.2012 године)

Аутор сентенце: Весна Трифковић, виши стручни сарадник

3.

ЗАКОН О ОРУЖЈУ И МУНИЦИЈИ

(члан 10. став 1.)

Шта се сматра трофејним оружјем и оружјем које због дотрајалости више није за употребу?

Из образложења:

Да ли се ради о трофејном оружју или оружју које више није за употребу, цени се и на основу тога да ли се ради о оружју исправном и способном за дејство и да ли се налази у употреби као наоружање (лично наоружање), уз уредну дозволу, а не ради се о ватреном оружју дотраја-

лом и неспособном за дејство које се (и без уредне дозволе) чува као успомена из устанка или ослободилачких ратова.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 2231/11 од 18.04.2012. године)

Аутор сентенце: Петер Киш, судија

4.

КРИВИЧНО ДЕЛО ОБЉУБА СА ДЕТЕТОМ У ПРОДУЖЕЊУ

(чл. 180. ст. 2. у вези ст. 1. у вези чл. 61. КЗ)

Првостепени суд је учинио битне повреде одредаба кривичног поступка из чл. 368. ст. 1. тач. 11. ЗКП-а јер је радње З.П. квалификовао као два кривична дела обљуба са дететом у продужењу из чл. 180. ст. 1. КЗ у вези са чл. 61. КЗ и обљуба са дететом из чл. 180. ст. 2. у вези ст. 1. КЗ а из описа дела произилази да је окривљени учинио једно продужено кривично дело обљуба са дететом из чл. 180. ст. 2. у вези ст. 1. КЗ.

Из образложења

Побијаном пресудом Вишег суда оглашен је кривим З.П. због кривичног дела обљуба са дететом у продужењу из чл. 180. ст. 1. КЗ у вези са чл. 61. КЗ, обљуба са дететом из чл. 180. ст. 2. у вези ст. 1 КЗ и кривичног дела ванбрачна заједница са малолетним лицем из чл. 190. ст. 1. КЗ.

Првостепени суд је окривљеном за кривично дело обљуба са дететом из чл. 180. ст. 2. у вези ст. 1. КЗ утврдио казну затвора у трајању од 6 месеци, за кривично дело ванбрачна заједница са малолетником из чл. 190. ст. 1. КЗ казну затвора у трајању од 2 месеца те га је применом одредби о стицају, применом чл. 60. ст. 2. тач. 2. КЗ осудио на јединствену казну затвора у трајању од 7 месеци.

За кривично дело обљуба са дететом у продужењу из чл. 180. ст. 1. КЗ у вези чл. 61. КЗ а на основу чл. 180. ст. 4. КЗ суд је окривљеног огласио кривим али га је ослободио од казне.

Поводом жалбе браниоца окривљеног Апелационо јавно тужилаштво у Новом Саду је поднело предлог да другостепени суд по службеној дужности отклони повреду кривичног закона тако што ће побијану пресуду преиначити и окривљеног З.П. на основу чл. 355. ст. 1. ЗКП-а у вези чл.

180. ст. 4. КЗ ослободи од оптужбе за кривично дело обљубе са дететом у продужењу из чл. 180. ст. 1. КЗ у вези са чл. 61. КЗ.

Апелациони тужилац у предлогу наводи да је првостепени суд на штету окривљеног З.П. повредио кривични закон а о којој повреди првостепени суд води рачуна по службеној дужности, јер је З.П. огласио кривим због извршеног кривичног дела обљубе са дететом у продужењу из чл. 180. ст. 1. КЗ у вези са чл. 61. КЗ и на основу чл. 180. ст. 4. КЗ ослободио га од казне и ако је наведено у чл. 180. ст. 4. КЗ неће се казнити за дело из ст. 1. овог члана", а у чл. 112. тач. 29. КЗ "неће се казнити значи у том случају нема кривичног дела", због чега је првостепени суд окривљеног З. П. на основу чл. 350. тач. 1. ЗКП-а а у вези чл. 180. ст. 4. КЗ требало да ослободи од оптужбе због кривичног дела обљубе са дететом у продужењу из чл. 180. ст. 1. КЗ у вези чл. 61. КЗ.

Апелациони суд у Новом Саду је решењем уважио жалбу браниоца окривљеног те је укинуо пресуду Вишег суда и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.

Наиме, окривљени се терети да је у временском периоду од децембра 2007. године па до октобра 2008. године извршио кривично дело из чл. 180. ст. 1. КЗ у вези са чл. 61. КЗ а потом се терети да је у новембру месецу 2008. године извршио кривично дело из чл. 180. ст. 2. у вези ст. 1. КЗ, дакле, тежи облик наведеног кривичног дела. Радње окривљеног су извршене у временском континуитету и нејасно је зашто све те радње нису квалификоване као продужено кривично дело.

Окривљени је са више радњи извршио више истих или истоврсних кривичних дела у одређеном временском периоду, тако да се надовезују једна на другу и чине једно кривично дело. У конкретном случају постоји идентитет кривичних дела, појављују се различити облици једног истог кривичног дела где треба да постоји идентитет законског бића кривичног дела, а у питању је иста оштећена малодобна М.М.

Обзиром да су сва кривична дела извршена у одређеном временском интервалу (периоду), од децембра месеца 2007. године до новембра месеца 2008. године, да постоји идентитет оштећеног или пасивног субјекта и да све ово указује на природну и логичну везу ових извршених кривичних дела па је став Апелационог суда да се ради о продуженом кривичном делу. За постојање продуженог кривичног дела потребно је да постоји је-

динствени умишљај учиниоца у односу на сва извршена кривична дела, те да учинилац треба да има јасну представу о читавој својој делатности (радњи, последици, узрочном односу) у времену и месту извршења, начину и употребљеним средствима као и укупном резултату свих остварења.

Првостепени суд је окривљеног огласио кривим и за кривично дело из чл. 180. ст. 1. у вези чл. 61. КЗ и за кривично дело из чл. 180. ст. 2. у вези ст. 1. КЗ, иако из описа дела произилази да је окривљени учинио једно продужено кривично дело из чл. 180. ст. 2. у вези ст. 1. КЗ, те је по мишљењу Апелационог суда изрека првостепене пресуде неразумљива и не садржи ни довољне и ваљане разлоге о одлучним чињеницама што представља битне повреде одредаба кривичног поступка из чл. 368. ст. 1. тач. 11. ЗКП.

Предлог Апелационог јавног тужилаштва у Новом Саду, да другостепени суд по службеној дужности отклони повреду кривичног закона тако што ће побијану пресуду преиначити и окривљеног З. П. на основу чл. 355. ст. 1. ЗКП-а у вези са чл. 180. ст. 4. ЗКП ослободити од оптужбе за кривично дело обљубе са дететом у продужењу из чл. 180. ст. 1. КЗ у вези чл. 61. КЗ описаном под тачком 1. изреке пресуде је беспредметна.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду бр. Кж.1 1662/11 од 23.02.2012. године)

Аутор сентенце: Ђурђина Бјелобаба, судија

5.

ПОМАГАЊЕ

(члан 221. став 1. КЗ)

Унапред обећано прикривање предмета прибављених кривичним делом, као начин помагања у извршењу кривичног дела, не мора увек бити претходно вербално договорен, већ оно може произлазити из начина понашања учиниоца и помагача пре извршења кривичног дела.

Из образложења

Пресудом Основног суда, оглашен је кривим оптужени и због продуженог кривичног дела, прикривања из члана 221. став 1. у вези члана 61. КЗ. Уважавањем жалбе браниоца оптуженог Апелациони суд је побијану пресуду укинуо, и предмет вратио на поновно суђење.

У конкретном случају из изреке пресуде и то чињеничног описа, произлази да је вредност одузетих ствари, после од К. Ч. купљених и протураних, утврђена, па ако је тако, онда је суд могао једино да оштећенима у том износу (или евентуално мањем, ако су му неке ствари враћене) досуди имовинско-правни захтев, наравно, ако је захтев постављен, а не да оштећене са имовинско-правним захтевом упућује на парницу. Због тога је у погледу имовинско-правног захтева изрека пресуде противречна сама себи.

У сваком случају, у погледу врсте, количине и вредности ствари наведених у изреци и у образложењу пресуде, нису наведени никакви прихватљиви разлози. Конкретно, из пресуде се уопште не види на основу чега је то суд извео закључак, да је оптужени знао да су ствари назначене у изреци побјане пресуде прибављене кривичним делом, односно колика је била стварна вредност тих ствари у време извршења кривичног дела, јер се о томе, а у овом предмету одлучним чињеницама, не наводе никакви разлози.

Стога је нејасно да ли је суд уопште ове чињенице и утврдио, или само претпоставља, јер се о томе не наводе никакви разлози, а што је супротно одредби члана 361. став 7. ЗКП. Према томе, у пресуди нису наведени разлози о свим одлучним чињеницама. Управо оваквим поступањем првостепеног суда учињена је битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП.

Посебно се првостепеном суду скреће пажња, на то, да се унапред обећано прикривање кривичног дела, учиниоца, средстава којима је кривично дело извршено, трагова кривичног дела или предмета кривичног дела, не мора изразити речима, ако из објективног склопа утврђених чињеница, као и понашања неког лица (помагача или учиниоца) или његових конкретних радњи, произлази да оне опредељују подршку учиниоцу у извршењу кривичног дела, и да при том куповина противправно одузетих предмета, која је унапред обећана, представља облик помагања у извршењу кривичног дела, а не кривично дело прикривања.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж. I 5658/10 од 25.01.2011. године)

Аутор сентенце: Петер Киш, судија

6.

**НЕДОЗВОЉЕНА ПРОИЗВОДЊА, ДРЖАЊЕ, НОШЕЊЕ
И ПРОМЕТ ОРУЖЈА И ЕКСПЛОЗИВНИХ МАТЕРИЈА**

(члан 348. став 4. у вези става 1. КЗ)

Одговорност члана уже породице за држање и ношење оружја за које уредну дозволу има њихов најближи сродник (отац, мајка, супруг и слично).

Из образложења

Када окривљени без оружног листа носи пиштољ, за који дозволу има његова мајка, чини кривично дело из члана 348. став 4. у вези става 1. КЗ.

Чланови породице умрлог лица које је поседовало оружје, ако у року од 30 дана од смрти тог лица не обавесте о томе надлежни орган, чине прекршај, а не кривично дело.

Држање у кући предметног оружја после рока од 30 дана не може представљати кривично дело.

Ако је оптужени члан породице носи ово оружје или изврши неку другу радњу предвиђену у члану 348. КЗ, онда он чини кривично дело из члана 348. КЗ.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 2231/11 од 18.04.2012. године)

Аутор сентенце: Киш Петер, судија

7.

НЕУПЛАЋИВАЊЕ ПОРЕЗА ПО ОДБИТКУ

(члан 173. став 2. у вези става 1. Закона о пореском поступку и пореској администрацији – ЗПППА)

Под радњом извршења кривичног дела "неуплаћивања пореза по одбитку" не може се подвести, неплаћање доприноса..., што би евентуално под одређеним околностима могла бити радња извршења сасвим неког другог кривичног дела, рецимо пореске утаје из члана 229. КЗ.

Из образложења

Пресудом Општинског суда оглашен је кривим окривљени због кривичног дела, неуплаћивање пореза по одбитку из члана 173. став 2. у

вези става 1. ЗПППА, изречена му је условна осуда... осуђен је и на новчану казну у износу од 30.000,00 динара..., а основом члана 173. став 4. ЗПППА и члана 85. Кривичног законика (КЗ) према окривљеном изречена је, и мера безбедности – Забране обављања привредне делатности – спољнотрговинског промета и услуга у спољнотрговинском промету, у трајању од 1 (једне) године. . . Апелациони суд је уважавањем као основане жалбе браниоца окривљеног, укинуо пресуду Општинског суда, и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.

Наиме, окривљеном је оптужбом стављено на терет извршење, кривичног дела из члана 173. став 2. у вези става 1. ЗПППА, и за исто је побијаном пресудом оглашен кривим. Радња извршења овог кривичног дела је неуплаћивање пореза по одбитку на прописани уплатни рачун јавних прихода, представља радњу нечињења, пропуштања или свесног кршења прописа у виду неуплаћивања у потпуности или делимично износа који је обрачунат на име пореза по одбитку. Овде учинилац правилно и законито обрачунава висину ове врсте пореза, али исти износ не уплаћује у целини или делимично на уплатни рачун јавних прихода. Субјективно обележје овог кривичног дела је, намера учиниоца да не плати порез. У погледу виности потребан је директан умишљај. Ово дело је бланкетне природе и његова радња извршења се састоји у повреди одговарајућих прописа донетих у другим Законима – пре свега Закона о порезу на доходак грађана – истим је одређено (члан 101. у вези члана 99.) да се по одбитку од сваког појединачно оствареног прихода утврђују и уплаћују порези на, у овом пропису појединачно побројане приходе, између осталог и зараде, ако је исплатилац прихода правно лице или предузетник, а то чини у моменту исплате прихода.

Док радња извршења кривичног дела, пореске утаје из члана 229. КЗ је преварна делатност, а састоји се од три алтернативно одређене радње извршења: давања лажних података о законито стеченим приходима, непријављивању законито стечених прихода и у прибављању на неки други начин података који се односе на утврђивање наведених обавеза. Објект кривично-правне заштите су обавезе које се односе на плаћање пореза, доприноса или других дажбина на законито стечене приходе.

Стога остаје нејасно, за које је од ова два кривична дела суђено окривљеном, будући да доприноси не улазе у радњу извршења кривичног дела за које је оглашен кривим, а са друге стране нејасно је на које исплаћене нето зараде радника је обрачунат порез по одбитку и колико исти износи.

Основано се указује жалбом браниоца окривљеног да се под радњу извршења кривичног дела, "неуплаћивања пореза по одбитку" не може подвести, неплаћање доприноса – што би евентуално под одређеним околностима могло бити радња извршења сасвим неког другог кривичног дела – рецимо пореске утаје из члана 229. КЗ и сл. Очигледно је, да су у погледу радњи извршења испреплетена обележја два сасвим различита кривична дела, са различитим законодавним мотивима инкриминације.

Па како се у конкретној ситуацији ради о неуплаћивању пореза по одбитку на зараде радницима, а окривљени је оглашен кривим за износ (који се посебно и не утврђује), не само овог пореза, већ и за износ неуплаћеног доприноса (не утврђује се којег), односно за укупан неуплаћени порез и допринос од 1.464.061,00 динара, то је изрека пресуде нејасна и неразумљива, контрадикторна сама себи, као и датим разлозима пресуде, што представља битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, на коју се основано указује жалбом браниоца окривљеног, а на исту, овај суд пази по службеној дужности.

Не само то, него с обзиром на чињеницу да је примењен Кривични законик по коме је кривица - члан 22. КЗ саставни део општег појма кривичног дела – члан 14. КЗ, као његов субјективни и конститутивни елемент, то у предметном случају изрека побијана пресуде садржи само делимично радњу извршења окривљеног, по налажењу другостепеног суда, али с обзиром на напред речено не садржи све конститутивне елементе одредбе кривичног дела без које кривично дело не постоји. Опис кривичног дела у осуђујућој пресуди поред законом одређених посебних обележја која карактеришу свако кривично дело, мора садржати кривицу, па дакле, навођење чињеница и околности, као и у ком облику виности је окривљени поступао у конкретном случају, као и свест да је његово дело забрањено. Како тога нема у изреци побијане пресуде, а ни у образложењу, првостепени суд у разлозима не наводи, да ли је окривљени био свестан, или био дужан или могао бити свестан да је његово дело забрањено, првостепени суд је учинио битну повреду одредаба кривичног поступка из цитираног законског прописа.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду Кж. I 1382/10 од 10.01.2012. године)

Аутор сентенце: Петер Киш, судија

8.

УГРОЖАВАЊЕ ЈАВНОГ САОБРАЋАЈА

(члан 289. став 3. у вези става 1. КЗ)

Када окривљена испред раскрснице, непосредно пре скретања у лево, не провери да ли је претиче друго возило, и да ли је лева саобраћајна трака слободна за њено скретање, већ се поузда да је укључила показивач правца и да је раније осмотрила саобраћајну ситуацију иза себе, те скретањем у лево пресече правац кретања оштећеном, те исти и поред кочења удара у возило тиме је, вожња окривљене у узрочној вези са наступелом последицом, а њене радње се могу квалификовати као кривично дело из члана 289. став 3. у вези става 1. КЗ.

Из образложења

Решењем Основног суда оглашена је кривом окривљена, због кривичног дела, угрожавања јавног саобраћаја из члана 289. став 3. у вези става 1. КЗ, и изречена јој је судска опомена. Апелациони суд је као неосновану одбио жалбу браниоца окривљене, и решење Основног суда, потврдио.

Што се тиче погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, наводима жалбе браниоца окривљене истиче се, да је првостепени суд погрешно утврдио да је окривљена одговорна за ову саобраћајну незгоду, иако из изведених доказа произлази да је оштећени започео претицање када за то није имао безбедне услове у саобраћају. Конкретно, да је оштећени кренуо у претицање возила којим је управљала окривљена испред раскрснице где је извођење те радње забрањено и када је на возилу окривљене био упаљен леви показивач правца. Из тих разлога, жалилац сматра да је погрешан закључак првостепеног суда, да је вожња окривљене у узрочној вези са наступелом последицом.

Тачно је да је оштећени, по налазу саобраћајног вештака, започео претицање возила окривљене испред раскрснице, где је извођење те радње забрањено, међутим, из истог доказа произлази, и то, да се оштећени већ налазио у фази претицања када је окривљена предузела скретање у леву страну. Дакле, из овог доказа, а у чији прилог иде исказ и оштећеног, саслушаног у својству сведока, па и исказ саме окривљене, јер иста наводи да није сигурна да је непосредно пре скретања у лево, погледала унутрашњи и бочни ретровизор, несумњиво произлази, да је оштећени пре

предузео радњу претицања, него окривљена радњу скретања, како је то правилно утврдио првостепени суд.

У таквој ситуацији, окривљена није смела скренути у лево и пресећи правац кретања оштећеном, који се, с обзиром на брзину кретања, удаљеност од возила окривљене и поред кочења, више није могао зауставити пре удара у возило којим је управљала окривљена.

Дакле, очигледно је да се окривљена, непосредно пре скретања у лево, није уверила да ли је друго возило претиче и на којој удаљености се од њеног возила налази, и којом брзином се креће, те да ли уопште може извршити скретање у лево без опасности за друге учеснике у јавном саобраћају, а у конкретном случају без опасности за оштећеног, а коју на то обавезује одредба члана 38. Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима. Сходно овој законској одредби, није довољно само укључити показивач правца (како тврди да је учинила окривљена - мада није било доказа на основу којих би се то могло проверити), већ је возач, који намерава да изврши скретање у лево, дужан да провери да ли га претиче друго возило, и да ли је лева саобраћајна трака слободна за његово скретање, а не да се поузда у то да је укључио показивач правца и да је раније осмотрио саобраћајну ситуацију иза себе.

Из овога следи закључак да окривљена, не само што није проверила да ли има услова за безбедно скретање у лево, већ наведену радњу скретања је извела – у раскрсници тако што је започела скретање у лево, а да се при том није кретала уз замишљени лук који спаја две средишње линије бочних коловоза, него уз десну ивицу десне саобраћајне траке, чиме је довела у опасност друге учеснике у јавном саобраћају, како је то правилно утврдио првостепени суд.

Стога је, по оцени овог суда, првостепени суд правилно утврдио, све, у овом предмету одлучне чињенице (па се извођење доказа новим саобраћајним вештачењем уз претходну реконструкцију показује сувишним, с обзиром да у датом налазу и мишљењу поступајућег вештака нема противуречности, исти је дат у складу са правилима науке и струке и ничим, па ни наводима жалбе, се његова веродостојност не доводи у сумњу), те извео правилан закључак у погледу постојања наведеног кривичног дела и кривице окривљене. За своје утврђење и правни закључак првостепени суд је дао ваљане и уверљиве разлоге, које као такве у целини

прихвата и овај суд. Из свих изнетих разлога, овај суд жалбу браниоца окривљене сматра неоснованом.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 2788/11 од 03.11.2011. године)

Аутор сентенце: Тамара Пејчић, стручни сарадник

9.

НЕОВЛАШЋЕНА ПРОИЗВОДЊА И СТАВЉАЊЕ У ПРОМЕТ ОПОЈНИХ ДРОГА

(члан 246. став 6. КЗ)

Радњу извршења кривичног дела из члана 246. став 6. КЗ представља и само поседовање опреме, материјала или супстанце за које учинилац зна да су намењени за производњу опојне дроге, при том код истог није потребно постојање намере усмерене на употребу ових предмета, већ је довољна свест учиниоца да неовлашћено поступа и да се опрема, материјал и супстанца могу употребити за производњу опојне дроге.

Из образложења:

Одбијене су као неосноване жалбе, Јавног тужиоца и бранилаца окривљених, а потврђена пресуда Основног суда, којом су окривљени оглашени кривима, због кривичног дела, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 6. у вези члана 33. КЗ, и осуђени на казне затвора у трајању од по 6 (шест) месеци.

Супротно наводима жалбе браниоца окривљених, Кривични закон је инкриминисао и одређене припремне радње као самостално кривично дело, тако да кривично дело из члана 246. став 6. КЗ постоји када учинилац поседује опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за производњу опојне дроге.

Сходно изнетом, и по становишту Апелационог суда, радњу извршења овог кривичног дела представља и само поседовање ових предмета, што је конкретно случај, а што правилно утврђује првостепени суд. Предмет извршења овог кривичног дела су опрема, материјал или супстанце које су намењене за производњу опојне дроге (али то могу бити и предме-

ти који се иначе користе у свакодневном животу и раду у домаћинству или школама, или фабрикама, лабораторијама, који се такође могу употребити и за производњу и употребу опојне дроге).

Надаље, током поступка је неспорно утврђен и психички однос окривљених према свом делу. Наиме, утврђено је да су окривљени имали знање - свест о томе да се опрема, материјал и супстанца могу употребити и за производњу опојне дроге, што је довољно за постојање овог кривичног дела.

При том није потребно и постојање намере управљене (усмерене) на употребу ових предмета, јер је кривично дело свршено предузимањем било које делатности која је у Закону наведена као радња извршења овог кривичног дела.

Правилно је утврђена виност ових окривљених - наиме, да су исти поступали с умишљајем, били су свесни да неовлашћено поступају и да се опрема, материјал и супстанца, могу употребити за производњу опојне дроге.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 362/11 од 19.10.2011. године)

Аутор сентенце: Тамара Пејчић, стручни сарадник

10.

МЕРА БЕЗБЕДНОСТИ

(члан 83. КЗ)

Мера безбедности – Обавезног лечења наркомана која се изриче окривљеном уз казну затвора, може трајати дуже од времена казне на коју је исти осуђен.

Из образложења

Пресудом Основног суда оптужени је оглашен кривим због продуженог кривичног дела, тешке крађе из члана 204. став 1. тачка 1. у вези члана 61. КЗ, и осуђен на казну затвора у трајању од 2 (две) године и 6 (шест) месеци, у коју му је урачунато време проведено у притвору. Истом пресудом према овом оптуженом, на основу члана 83. КЗ изречена је, и мера безбедности – Обавезног лечења наркомана у установи затвореног типа, која ће трајати док постоји потреба за лечењем, али не дуже од 3

(три) године, с тим да ће се време проведено у установи за лечење урачунати у изречену казну затвора.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду одбијена је као неоснована жалба браниоца оптуженог, и пресуда Основног суда потврђена.

Апелациони суд је, испитујући правилност побијане пресуде у делу одлуке о изреченој мери безбедности – Обавезног лечења наркомана – затвореног типа нашао, да се правилност изречене мере безбедности оптуженом не доводи у сумњу изнетим наводима жалбе браниоца оптуженог, ни када је у питању време њеног трајања, ово из разлога што је јасно и недвосмислено одредбом става 3. члана 83. КЗ прописано – да када је мера из става 1. овог члана (обавезног лечења наркомана) изречена уз казну затвора, она може трајати дуже од времена изречене казне, али њено укупно трајање не може бити дуже од 3 (три) године, према томе, по оцени овога суда, изречена кривична санкција у свему је, правилна и законита.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 2854/11 од 02.11.2011. године)

Аутор сентенце: Тамара Пејчић, стручни сарадник

11.

ТЕШКО ДЕЛО ПРОТИВ БЕЗБЕДНОСТИ ЈАВНОГ САОБРАЋАЈА

(члан 297. став 2. у вези члана 289. став 1. КЗ)

Када до угрожавања јавног саобраћаја дође услед тешког пијанства оптуженог, у које је оптужени сам себе довео, иако је знао да треба да управља моторним возилом на јавном путу, узима се, да је дело извршио са умишљајем (евентуалним).

Из образложења

Пресудом Вишег суда, оглашен је кривим оптужени због кривичног дела, тешког дела против безбедности јавног саобраћаја из члана 297. став 2. у вези члана 289. став 1. КЗ, и осуђен на казну затвора у трајању од 8 (осам) година. Апелациони суд је одбио као неосновану жалбу браниоца оптуженог, и пресуду Вишег суда, потврдио, налазећи да је првостепени суд на сасвим јасан и поуздан начин, на основу налаза и мишљења вештака неуропсихијатра, утврдио одлучну чињеницу (на којој се жалбом инсистира)

ра), да је способност оптуженог да схвати значај свога дела и могућност да управља својим поступцима, у време пре предузимања радњи којима је себе довео у стање неурачунљивости, а с обзиром на степен алкохолисаности (3,80 промила), био потпуно неспособан за безбедно управљање моторним возилом, због употребе алкохола (привремене душевне поремећености), била очувана (био урачунљив), што првостепени суд детаљно образлаже на страни 22 пресуде, јер код оптуженог неуропсихијатријским вештачењем није установљено постојање привремених или трајних обољења, нити привремене душевне поремећености, како то произлази из налаза и мишљења овог вештака датог на основу извршене психолошке експлорације и психијатријске експертизе оптуженог, о чему првостепени суд даје јасне и прихватљиве разлоге (детаљно износећи структуру личности оптуженог, са посебно уоченим симулационим тенденцијама и дисоцијалним поремећајем личности, са граничним нивоом интелигенције (IQ=75) код оптуженог), структура личности оптуженог је према утврђењу првостепеног суда, без утицаја на понашање оптуженог у време извршења кривичног дела, ове разлоге Апелациони суд прихвата, и на њих упућује, истовремено оцењујући супротне жалбене наводе браниоца оптуженог, неоснованим.

Према томе, када је до угрожавања јавног саобраћаја дошло услед тешког пијанства оптуженог, у које је оптужени сам себе довео, иако је знао да треба да управља моторним возилом на јавном путу, узима се да је дело извршено са умишљајем (евентуалним). Претпоставка је дакле, да је у оваквом случају, кривично дело извршено са умишљајем јер је јасно, да учинилац који се укључује у јавни саобраћај, знајући у какву се опасност упушта, благо речено, по становишту овога суда, пристаје на последице које, у пијаном стању буду проузроковане, у питању је евентуални умишљај.

Суд је утврдио виност учиниоца у време када је себе доводио у стање неурачунљивости, да је инкриминисано дело учинио у стању привремене душевне поремећености употребом алкохола и да услед тога није могао схватити значај свога дела ни управљати својим поступцима. С обзиром да се оптужени сам ставио у стање привремене душевне поремећености, а пре него што је дошао у такво стање био свестан да у таквом стању може починити кривично дело, правилно је поступио првостепени суд, када га је огласио кривим за исто. За такво утврђење наведених одлучних чињеница, првостепени суд је у образложењу пресуде, дао веома јасне и потпуне разлоге, за Апелациони суд у свему прихватљиве. Дакле, првостепени суд је пра-

вилно и потпуно утврдио све одлучне чињенице, како оне које чине објективна обележја кривичног дела у питању, тако и чињенице које се тичу субјективног односа оптуженог према предузетим радњама и очекиваним последицама. Сходно томе, уследио је и правилан закључак првостепеног суда, да је оптужени у време предузимања те радње управљао моторним возилом и учествовао у саобраћају, био свестан да возњом под дејством алкохола и утврђеном степену алкохолисаности, може угрозити јавни саобраћај и довести у опасност људске животе, па је на то пристао, при чему је оптужени био свестан наступања смртне последице (у конкретном случају и наступања тешког телесног повређивања) за неког од учесника у саобраћају, али је олако држао да до таквих последица неће доћи.

Код тако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је правилно применио и Кривични закон, када је радње оптуженог описане у изреци првостепене пресуде правно квалификовао као кривично дело из члана 297. став 2. у вези члана 289. став 1. КЗ.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 1382/11 од 19.10.2011. године)

Аутор сентенце: Сњежана Лековић, судија

12.

РАЗБОЈНИШТВО

(члан 206 став 3. у вези става 1. КЗ)

Учинио је кривично дело разбојништва и оптужени који при одузимању туђе ствари није употребио силу или озбиљну претњу у намери да украдену ствар одузме, ако је са другим учиниоцима који су употребили силу или озбиљну претњу у извршењу дела – поступао као саизвршилац.

Из образложења

Пресудом Окружног суда, оглашени су кривима оптужени, А.Б., В.П. и М.Ј. због два кривична дела, разбојништва из члана 206. став 3. у вези става 1. КЗ..., и осуђени на јединствене казне затвора..., како је то наведено у изреци побијане пресуде... Апелациони суд је уважавањем, у целости жалбе браниоца оптуженог А.Б., а само делимично жалби бранилаца оптужених

В.П. и М.Ј., само у погледу одлуке о казни, преиначио наведену пресуду..., а у преосталом делу одбио као неосноване жалбе бранилаца В.П. и М.Ј., и првостепену пресуду у непреиначеном делу потврдио.

Жалбама бранилаца оптужених В.П. и М.Ј. неосновано се побија првостепена пресуда због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања. Првостепени суд је према налажењу Апелационог суда, правилно оценио изведене доказе и одбране оптужених, па је у складу са одредбом члана 352. став 1. и 2. ЗКП, пресуду засновао на чињеницама и доказима који су изведени на главном претресу и при том правилно утврдио све одлучне чињенице потребне за доношење законите одлуке.

Основно питање које се поставља у вези овог жалбеног основа представља побијање правилности утврђења чињеничног стања, а пре свега одлучних чињеница..., између осталог, и то, да су оптужени В.П. и М.Ј. саизвршиоци.... Жалбом браниоца оптужених В.П. и М.Ј. неосновано се саизвршилаштво оптужених доводи у сумњу. Саизвршилаштво се треба посматрати у објективно-субјективном смислу. Оно постоји ако су испуњена два услова, и то: прво, учешће у радњи извршења - објективни елемент, и друго, свест о заједничкој сарадњи - као елемент субјективне природе.

Првостепени суд у побијаној пресуди наводи и образлаже све у вези објективне радње сваког од оптужених (В.П. и М.Ј.) појединачно. Они су заједно са оптуженим А.Б. постигли договор о месту, времену и начину извршења кривичног дела на штету власника предметних мењачница у З. и С., улога оптуженог В.П. је била да провери да ли се у мењачници налази само радник и уколико се налази о томе извести оптуженог А.Б., а улога оптуженог М.Ј. је била да својим возилом одвезе (из С. за З., односно С.) и врати оптужене, у оба случаја и коначно да обојица учествују у деоби плена, дакле, оптужени В.П. и оптужени М.Ј. - заједно са оптуженим А.Б. - врше наведене радње кривичних дела, прецизније речено у подели посла ови оптужени су са задатком - оптужени В.П. - да извиди ситуацију у мењачници и о томе обавести остале, а оптужени М.Ј. - превоза и чувања страже, да би, коначно, обојица и учествовала у деоби плена, јер је сваки од оптужених добио одређену своту новца одузетог од радника у обе оштећене мењачнице. Тако су утврђени објективни елементи саизвршилаштва, о чему су у побијаној пресуди дати опширни и ваљани разлози.

Што се тиче другог елемента саизвршилаштва, свести о заједничкој сарадњи, дакле, субјективног елемента, првостепени суд правилно

утврђује да је она и код ових оптужених присутна. На тако нешто упућују предузете радње договора о окупљању ради поласка из С. за З., односно С. (што није мала раздаљина), по доласку у те градове, где не познају месне прилике, с обзиром да живе у С., одласка до мењачница (пред крај радног времена у ноћи), о наведеном задатку сваког од оптужених, да учествују у деоби плена, дакле, да у свему учествују у складу са постигнутим договором и да су у свему деловали, а сходно практичној улози и задацима. Све ово указује да су ови оптужени добро знали шта се ради, да у свему учествују заједно са оптуженим А.Б. и да код њих постоји свест о заједничкој сарадњи, субјективни елемент саизвршилаштва, те да је првостепени суд јасно и потпуно утврдио, да су ови оптужени саизвршиоци са оптуженим А. Б. у субјективном и објективном смислу.

Обзиром на све то, не стоје тврдње изнете у жалбама бранилаца ових оптужених, да у радњама оптужених нема саизвршилаштва, јер је чињенично стање у том делу правилно и потпуно утврђено, тим пре што се у жалбама и не нуде нови докази који би указивали на нешто супротно.

Код таквог стања ствари, нису могле бити уважене жалбе бранилаца оптужених ни због основа предвиђеног у члану 367. тачка 3. ЗКП.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж. I 372/10 од 21.04.2010. године)

Аутор сентенце: Сњежана Лековић, судија

13.

ПОКУШАЈ КРИВИЧНОГ ДЕЛА, ТЕШКОГ УБИСТВА

(члан 114. тачка 5. у вези члана 30. КЗ)

Погрешно је правно квалификовано кривично дело као покушај кривичног дела, тешког убиства из члана 114. тач. 2. и 5. у вези члана 30. КЗ, (истовремено по тач. 2. и 5. наведеног члана), због кога је оптужени оглашен кривим првостепеном пресудом, јер свака од ових тачака, представља правну квалификацију једног самосталног кривичног дела, тако да је из овакве правне квалификације произашло, да је оптужени извршио два покушаја овог кривичног дела, и то, тешког убиства при безобзирном насилничком понашању из члана

114. тачка 2. у вези члана 30. КЗ и тешког убиства из безобзирне освете из члана 114. тачка 5. у вези са чланом 30. КЗ, а што није могуће.

Из образложења

Испитујући по службеној дужности правилност примене Кривичног закона (члан 380. став 1. тачка 2. ЗКП) Апелациони суд налази, да је првостепени суд на правилно и потпуно утврђено чињенично стање правилно применио Кривични закон, али да у конкретном случају, по службеној дужности треба преиначити првостепену пресуду у погледу правне оцене дела оптуженог, извршеног на штету оштећене Ј.Б., јер налази, да се у радњама оптуженог М.Г. стичу сва законска обележја покушаја кривичног дела, тешко убиство из члана 114. тачка 5 у вези члана 30. КЗ.

Наиме, у члану 113. КЗ регулисано је кривично дело убиство, под којим се подразумева противправно лишење живота једног лица. У члану 114. поменутог закона предвиђено је више квалификованих убистава која су према важећем Закону (извршења кривичног дела), била прецизирана од тачке 1. до тачке 9. КЗ (а у важећем Закону пресуђења од тачке 1. до 11. КЗ).

Свака од ових правних квалификација представља по једно самостално кривично дело. Ако се пође од тога, онда би испало да је оптужени, на начин како су правно квалификоване његове радње извршио, два покушаја овог кривичног дела – односно, покушај тешког убиства при безобзирном насилничком понашању из члана 114. тачка 2. у вези члана 30. КЗ и покушај кривичног дела, тешког убиства из безобзирне освете из члана 114. тачка 5. у вези члана 30. КЗ, а то није могуће.

Практично, у овом случају се ради само о једном кривичном делу, јер је несумњиво утврђен мотив – психолошка побуда из које је оптужени извршио кривично дело (због немогућности постизања даљег опстанка емотивне везе са оштећеном, која више на емотивну везу са оптуженим не пристаје), која указује на обележје покушаја кривичног дела, тешког убиства из безобзирне освете из члана 114. тачка 5. у вези са чланом 30. КЗ (као облика тзв. квалификованог убиства), док начин извршења, односно да је дело учињено при безобзирном насилничком понашању, представља само отежавајућу околност, која се цени при одмеравању казне.

У конкретном случају првостепени суд је правилно утврдио све околности предметног догађаја, и правилно извео закључак о урачунљивости оптуженог, и о његовој намери, и правилно поступио када је радње

оптуженог правилно квалификовао по члану 114. тачка 5. у вези члана 30. КЗ, те да се ради о покушају тешког убиства из безобзирне освете за шта су у пресуди дати логични и уверљиви разлози, које у свему прихвата и Апелациони суд, одлучивши као у изреци ове пресуде, па се стога и наводи жалби о повреди Кривичног закона оцењују, као неосновани.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 3450/11 од 10.11.2011. године)

Аутор сентенце: Весна Трифковић, виши стручни сарадник

14.

ОТКЛАЊАЊЕ ПРИМЕНЕ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 67. СТАВ 1. КЗ О ОПОЗИВАЊУ УСЛОВНЕ ОСУДЕ ПО СЛУЖБЕНОЈ ДУЖНОСТИ

У ситуацији када је првостепени суд опозвао условну осуду у прописаном року и таква одлука првостепеног суда била правилна у време доношења исте, али због поднетих жалби није постала правоснажна, другостепени суд ће испитујући део одлуке о кривичним санкцијама, по службеној дужности, отклонити примену одредбе чл. 67. ст. 1. КЗ о опозивању условне осуде ако је протекао рок од једне године од дана када је протекло време проверавања.

Из образложења

Испитујући део одлуке првостепеног суда о кривичним санкцијама, а поводом поднетих жалби, овај суд је нашао да је првостепени суд опозвао условну осуду изречену ранијом правоснажном пресудом која је наведена у изреци првостепене пресуде. Међутим, из чињеничног утврђења првостепеног суда и из списка предмета произилази да је у питању пресуда Општинског суда која је постала правоснажна 11.05.2006. године. Овом пресудом окривљеном је изречена условна осуда, утврђена је казна затвора у трајању од једне године са роком проверавања од четири године. Првостепени суд је применом одредбе чл. 67. ст. 1. КЗ опозвао условну осуду и узео као утврђену казну затвора у трајању од једне године из те пресуде. У време када је донета првостепена пресуда, таква одлука првостепеног суда је била правилна, али због уложених жалби није постала правоснажна до 11.05.2011. године. Одредбом чл. 70. ст. 1. КЗ прописано

је да се условна осуда може опозвати у току времена проверавања. Условна осуда се може опозвати најкасније у року од једне године од дана када је протекло време проверавања. У конкретном случају првостепена пресуда је постала правоснажна 11.05.2006. године. Рок проверавања од четири године истекао је 11.05.2010. године, а још једна година у ком року се условна осуда могла опозвати истекао је 11.05.2011. године. На основу наведеног произилази да условна осуда до наведеног рока није опозвана правоснажном пресудом, то онда након истека тога рока, опозивање условне осуде више није могуће. Из наведених разлога овај суд је по службеној дужности, а поводом поднетих жалби отклонио примену одредбе чл. 67. ст. 1. КЗ о опозивању условне осуде.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Кж.1 2126/11 од 09.11.2011. године)

Аутор сентенце: Весна Трифковић, виши стручни сарадник

15.

СТВАРНА НАДЛЕЖНОСТ У ПОСТУПКУ ЕКСТРАДИЦИЈЕ

(члан 372. КЗ)

Издавање (екстрадицију) странаца по молби стране државе због извршеног кривичног дела ратног злочина против цивилног становништва, а које представља кривично дело и по закону Републике Србије, спада у надлежност Одељења за ратне злочине Вишег суда у Београду, сходно члану 2. Закона о организацији и надлежности државних органа.

Из образложења

Побијаним решењем Вишег суда утврђено је да су испуњене претпоставке за изручење окривљеног због кривичног дела, ратног злочина против цивилног становништва из чл. 120. ст. 1. Основног кривичног закона Републике Хрватске, који се сада налази у екстрадиционом притвору, по решењу истражног судије Вишег суда, чије изручење захтева надлежни орган Републике Хрватске, ради издржавања казне затвора у трајању од 4 (четири) године и 6 (шест) месеци, која му је изречена пресудом Жупанијског суда.

Основано се жалбом браниоца окривљеног истиче да је приликом доношења првостепеног решења учињена битна повреда одредаба кри-

вичног поступка, пошто је првостепени суд пропустио да да разлоге којима се руководио при утврђивању своје стварне надлежности, за поступање у овом предмету, а исти је по службеној дужности био дужан да води рачуна о својој стварној надлежности током целог поступка, како код одређивања и продужења притвора окривљеном, тако и приликом доношења побијаног решења. Имајући у виду да кривично дело из чл. 120. ст. 1. Основног кривичног закона Републике Хрватске, поводом којег се захтева пружање међународне правне помоћи, представља кривично дело и по закону Републике Србије и то кривично дело из чл. 372. КЗ, поступање у предметном случају би спадало у надлежност Одељења за ратне злочине Вишег суда у Београду, како то прописује одредба чл. 2. Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине, па сходно томе, надлежан за поступање у конкретној кривично-правној ствари би требао бити Виши суд у Београду и то Посебно одељење за ратне злочине, тако да се основано жалбом браниоца окривљеног доводи у сумњу стварна надлежност за поступање у овом предмету.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду, Кж.2 2593/11 од 01.02.2012 године)

Аутор сентенце: Весна Трифковић, виши стручни сарадник

16.

НЕДОЗВОЉЕНА ПРОИЗВОДЊА, ДРЖАЊЕ, НОШЕЊЕ И ПРОМЕТ ОРУЖЈА И ЕКСПЛОЗИВНИХ МАТЕРИЈА

(члан 348. став 1. КЗ)

Предмет кривичног дела из члана 348. став 1. КЗ, није одређен радњом тог кривичног дела, у смислу, да је то само оружје које је неовлашћено набављено, израђено, продато или држано, већ је предмет тог кривичног дела ватрено оружје, његови делови, муниција и експлозивни материјал уопште, па када оптужени неовлашћено држао муницију без дозволе надлежног органа за набављање исте, то су у радњама оптуженог садржана сва обележја предметног кривичног дела.

Из образложења

Пресудом Основног суда оглашен је кривим оптужени, због продуженог кривичног дела, крађе из члана 203. став 1. у вези члана 61. КЗ и

кривичног дела, недозвољене производње, држања, ношења и промета оружја и експлозивних материја из члана 348. став 1 КЗ, изречена му је условна осуда... Пресудом Апелационог суда одбијена је као неоснована жалба браниоца оптуженог и пресуда Основног суда потврђена.

Према налажењу Апелационог суда, првостепени суд је правилном оценом изведених доказа, на несумњив начин утврдио да је оптужени извршио кривично дело из члана 348. став 1. КЗ, за које је оглашен кривим, на начин како је то представљено у тачки 2 изреке побијане пресуде.

Без основа је и навод жалбе којом се указује да су се у радњама оптуженог стекли елементи прекршаја из члана 35. став 1. тачка 1. и члана 36. став 1. тачка 1. Закона о оружју и муницији, јер по оцени Апелационог суда, првостепени суд је правилно закључио да се у радњама оптуженог стичу сви субјективни и објективни елементи кривичног дела за које је оглашен кривим. Првостепени суд је на потпуно и правилно утврђено чињенично стање, правилно применио Кривични закон у односу на дело за које је оптуженог огласио кривим, квалификујући његове радње по члану 348. став 1. КЗ, при том дајући за то детаљне разлоге, те се жалбени наводи о погрешној примени Кривичног закона, показују неоснованим.

Предмет кривичног дела, недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја из члана 348. став 1. КЗ, није одређен радњом тог кривичног дела, у смислу, да је то само оружје које је неовлашћено набављено, израђено, продато или држано, већ је предмет тог кривичног дела ватрено оружје, његови делови, муниција и експлозивни материјал уопште.

Па како је оптужени неовлашћено држао муницију и то 8 метака калибра 5,6 мм, од којих су 4 метка калибра 22ЛР, 3 метка калибра 22СХОРТ и 1 метак калибра 22 "Flobert-montecristos", без дозволе надлежних органа за набављање истих, то су у радњама оптуженог садржана сва обележја предметног кривичног дела. Чињеница да је имао дозволу надлежног органа за држање оружја, коме не припадају ови метци, могла би се евентуално ценити при одлучивању о кривичној санкцији.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 2973/11 од 19.10.2011. године)

Аутор сентенце: Бранислава Видицки, виши стручни сарадник

17.

**НЕДОЗВОЉЕНА ПРОИЗВОДЊА, ДРЖАЊЕ, НОШЕЊЕ
И ПРОМЕТ ОРУЖЈА И ЕКСПЛОЗИВНИХ МАТЕРИЈА**

(члан 348. КЗ)

Трофејно оружје може бити под одређеним условима предмет кривичног дела из члана 348. став 1. КЗ.

Из образложења

Трофејно оружје које се чува као успомена из устанка или ослободилачких ратова, за чије порекло постоји уредна потврда надлежног органа СРЈ, није предмет извршења кривичног дела из члана 348. КЗ и његово чување и држање не представља кривичног дело.

Ношење овог оружја, као и ношење дотрајалог или старог оружја, може представљати прекршај из члана 35. став 1. тачка 5. у вези члана 11. Закона о оружју и муницији.

Међутим, и поседовање оваквог оружја (чување, ношење, држање и промет), може представљати кривично дело из члана 348 КЗ, ако за њега нема потврде надлежног војног или другог државног органа, или се држи на основу потврде војних органа страних држава (овде спадају и војни органи Републике Српске Крајине).

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 2231/11 од 18.04.2012. године)

Аутор сентенце: Петер Киш, судија

18.

**ТЕШКО ДЕЛО ПРОТИВ БЕЗБЕДНОСТИ
ЈАВНОГ САОБРАЋАЈА - КРАЈЊА НУЖДА**

(члан 297. став 2. у вези члана 289. став 1. КЗ)

Не постоји крајња нужда за возача моторног возила који доводи у конкретну опасност живот других лица отклањајући од себе опасност коју је сам изазвао.

Из образложења

Побијајући првостепену пресуду због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, жалбом се наводи, да је за саобраћајну незгоду

крив возач НН возила, који је непрописно управљао возилом, тако што је без давања жмигавца изненада променио саобраћајну траку, те прешао из леве саобраћајне траке у средњу саобраћајну траку којом се у истом смеру кретао оптужени својим возилом, тако да брзина и алкохолисаност оптуженог нису били од утицаја на настанак догађаја, а да је такво понашање НН возила представљало изненадну нескривљену опасност за оптуженог, која се није могла на други начин избећи, па да је оптужени истовремено отклањајући ову опасност по себе и сапутнике у свом возилу, у циљу избегавања већег зла које је претило, реаговао измицањем свог возила у десно и истовремено интензивно кочио како би избегао контакт са НН возилом те је налетео на светлосни стуб.

Неосновани су сви ови жалбени наводи, јер је првостепени суд на основу налаза и мишљења саобраћајно–техничког вештачења правилно утврдио, да се оптужени у инкриминисано време кретао брзином од 72км/х, те да би брзином од 60км/х успео зауставити своје возило испред места контакта са светлосним стубом на 4,9м у стању алкохолемије у ком се налазио, а да није био алкохолисан на 11,6м испред светлосног стуба, односно, да је услед закаснеле реакције кочења због алкохолисаности (у односу на реакцију трезног возача) и недозвољене брзине, дошло до налетања моторног возила оптуженог на светлосни стуб, што је резултирало наношењем телесних повреда сапутницима и смртним исходом оштећеног сада покојног Б. К.

Сходно томе уследио је, и правилан закључак првостепеног суда, да је оптужени у време предузимања те радње управљао моторним возилом и учествовао у саобраћају, и да је знао да вођњом под дејством алкохола с утврђеним степеном алкохолисаности може угрозити јавни саобраћај и довести у опасност људске животе, па је на то пристао, при чему је оптужени био свестан могућности наступања и смртне последице за неког од учесника у саобраћају, али је олако држао да до такве последице неће доћи.

С обзиром на овакво утврђење, те чињеницу да се догађај одиграо у насељеном месту, где је присуство возила на коловозу, па чак и непрописно кретање, честа појава, по оцени овог суда оптужени је био дужан да прилагоди брзину кретања свог возила, тој саобраћајној околности. Дакле, оптужени је био дужан да брзину кретања свога возила прилагоди дозвољеној брзини и овој за насељено место предвидивој препреци, како би могао зауставити своје возило за случај да се неко возило, па макар и непрописно, укључи у саобраћајну траку којом се креће.

Па како оптужени није у насељеном месту смањио брзину на законом прописану за насељено место (60км/х), већ је наставио кретање брзином (72км/х) знатно већом од дозвољене и прилагођене постојећим саобраћајним условима, због чега није успео зауставити своје возило када је НН возило прешло на његову саобраћајну траку, већ је био приморан на нагло кочење те измицање, што је даље довело до тога да је ударио у светлосни стуб и тиме угрозио јавни саобраћај, услед чега су код оштећених наступиле телесне повреде, а оштећени сада покојни Б. К. изгубио живот.

Управо могућност присуства разних учесника у јавном саобраћају налаже возачу моторног возила опрезност у вожњи, због чега је брзина кретања ограничена у насељеном месту по правилу на 60км/х, као што је у конкретном случају, па је оптужени могао очекивати присуство возила и тој предвидивој препреци је био дужан прилагодити брзину кретања којом би могао избећи налет – насталу опасност у саобраћају, а најмање 60км/х, међутим исти је управљао возилом под дејством алкохола свестан негативног утицаја алкохола на концентрацију, пажњу и брзину реакције, те услед тога није био у стању да се понаша у складу са саобраћајном ситуацијом у којој се нашао, а како се није уздржао од вожње иако је знао да су му возачке способности компромитоване услед алкохолемије, то је пристао на наступање забрањене последице (угрожавања јавног саобраћаја, а тиме и до довођења у опасност живота и тела људи).

Сходно изнетом, напред наведене тврдње у жалби браниоца оптуженог нису основане. У ситуацији када опасност не сме бити скривљена од учиниоца у смислу његове свесне и вољне делатности – нема крајње нужде када је возач моторног возила изложио конкретној опасности живот других лица, отклањајући од себе опасност која је настала услед алкохолисаности оптуженог која је у узрочној вези са угрожавањем јавног саобраћаја, јер је алкохол компромитовао возачке способности оптуженог, што се манифестовало у начину управљања возилом, када оптужени и поред могућности благовременог уочавања настале саобраћајне опасности и могућности да заустави возило пре контакта, исто није учинио на време и брзину свог возила није прилагодио саобраћајним условима, те је својим возилом ударио у светлосни стуб, после чега су наступиле једна тешка телесна повреда, две лаке телесне повреде и смрт оштећеног сада покојног Б. К.

Осим тога истина је, да у јавном саобраћају влада принцип поверења, што подразумева очекивано прописно понашање свих учесника у јавном сао-

браћају, све док није очигледно да је тај принцип од стране неког од учесника у јавном саобраћају нарушен, што обавезује друге учеснике у јавном саобраћају да предузму све што је потребно да би се избегла саобраћајна незгода.

Оптужени се брани да је саобраћајну незгоду изазвао у крајњој нужди – што се наводи и у жалби његовог браниоца, а да је првостепени суд повредио Кривични закон када је нашао да је делатност оптуженог кривично дело. Међутим то се не може прихватити са следећих разлога, стоји чињеница да је оптужени возио брзо у стању алкохолисаности, али та околност не може да искључује постојање кривичног дела у смислу члана 20. КЗ, јер је очигледно да оптужени није могао, ради спашавања једног живота, својим поступцима да доведе у опасност или уништава други људски живот истовремено угрожавајући већи број лица.

Неприхватљиво је становиште изнето у жалби браниоца оптуженог да је првостепени суд, пропустивши да на овај случај примени одредбе о крајњој нужди из члана 20. КЗ, на штету оптуженог, повредио Кривични закон.

Утврђено је, наиме, да је оптужени скривио ову саобраћајну незгоду, јер је пропустио да брзину кретања свог возила прилагоди насталој опасности у саобраћају, тако да своје возило може зауставити пред препреком, и избегавањем судара скренуо у десно ван коловоза и налетео на светлосни стуб (последича чега су смрт једног лица и повреда више лица). Како не постоји крајња нужда за возача моторног возила који је изложио конкретной опасности живот другог лица отклањајући од себе опасност коју је сам скривио, примена одредбе става 2. члан 20. КЗ у предметном случају је искључена.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 549/10 од 17.11.2010. године)

Аутор сентенце: Весна Трифковић, виши стручни сарадник

19.

НЕОВЛАШЋЕНА ПРОИЗВОДЊА И СТАВЉАЊЕ У ПРОМЕТ ОПОЈНИХ ДРОГА

(члан 246. став 1. КЗ)

За постојање кривичног дела, неовлашћеног држања опојне дроге ради продаје, нужно је, одредити облик свести и облик воље

као, елементе умишљаја, с обзиром на његову апстрактност, умишљај се код овог кривичног дела утврђује кроз намеру – која произлази из: ранијег живота и деловања оптуженог, чињенице да ли је регистрован као лице које конзумира опојну дрогу или се ради о лицу које се бави препродајом исте, количине, начина паковања опојне дроге, медицинске документације о лечењу истог, као и других околности под којима је дело извршено.

Из образложења

Пресудом Вишег суда оптужени је оглашен кривим због кривичног дела из члана 246. став 1. КЗ, и осуђен на казну затвора у трајању од 3 (три) године..., Апелациони суд је уважавањем жалби бранилаца оптуженог укинуо наведену пресуду и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење. Према налажењу Апелационог суда основано се жалбама бранилаца оптуженог указује, да је побијана пресуда донета уз битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, јер је противречна сама себи и не садржи разлоге о одлучним чињеницама, а поред тога, постоји знатна противречност између разлога пресуде и суштине изведених доказа.

Наиме, према изведеним доказима, суд утврђује: да је оптужени пронашао на пољу две биљке марихуане, са којих је обрао цветове, листове и мање гранчице, па је делове биљака осушио, упаковао у две најлонске кесе, једну (нето масе 50,26 грама) држао скривену у простору између црепа који је покривао кућу и даске заковане за греду, а другу (нето масе 18,86 грама) у касети свога возила, и да се ради о опојној дроги марихуани (што је неспорно утврђено вештачењем). Ове утврђене чињенице не оспорава ни оптужени. Међутим, првостепени суд закључује, да је оптужени ову опојну дрогу држао са намером даље продаје, а да то произлази из количине ове опојне дроге и при свему томе, да је оптужени поступао са директним умишљајем, па суд оптуженог осуђује за кривично дело стављено му на терет оптужбом. Док је оптужбом исти овај животни догађај правно квалификован као неовлашћена прерада опојне дроге и неовлашћено држање ради продаје укупне количине од 69,12 грама нето масе опојне дроге марихуане – значи дата су два алтернативна обележја, предметног кривичног дела из става 1. члана 246. КЗ, с тим што у чињеничном опису оптужбе недостаје садржина директног умишљаја – из које би се ја-

сно видела намера неовлашћеног држања опојне дроге ради даље продаје, што недостаје и у изреци, као и у разлозима побијане пресуде.

Овако утврђење првостепеног суда је и у супротности са аргументованим жалбеним разлозима бранилаца оптуженог. Кривично дело из члана 246. став 1. КЗ (у време извршења) може се извршити у различитим облицима који су наведени у ставу 1. овог члана, с тим што су забрањене радње алтернативно постављене тако да предузимање било које од њих, представља радњу извршења овог кривичног дела. У оптужници се наводе два алтернативна облика, неовлашћена прерада (с тим што се чињенично даје опис производње опојне дроге) и неовлашћено ради продаје држање опојне дроге (али без чињеничног описа виности како је напред речено). Првостепени суд се определио за радњу неовлашћеног држања ради даље продаје опојне дроге, али не даје разлоге ни у објективном, а ни у субјективном смислу, из којих би то произишло, констатација да то произилази из количине опојне дроге, сама по себи ништа не значи, ово поготово када се прихвата одбрана оптуженог да користи опојну дрогу марихуану у количини коју наводи, друга радња из оптужбе се и не помиње у образложењу пресуде.

При свему овом, првостепени суд занемарује, да се под производњом опојне дроге у смислу члана 246. став 1. КЗ подразумева, свака активност извршиоца овог дела којом се из одређене материје може добити супстанца која има својство опојне дроге. У конкретном случају оптужени је, како је то на основу provedених доказа и утврђено, предузетим радњама – обрао и донео у своју кућу делове биљке марихуане, цвасти, листове са ситним гранчицама, све то осушио, па је (за сопствену употребу како он то тврди) одвајао гранчице и уситњену ову биљну материју умотавао у папириће – ризле, те правио цигарете – цоинте и исте пушио, због тога, би се ове предузете радње могле сматрати производњом опојне дроге у смислу члана 246. став 1. КЗ, а не неовлашћеном прерадом опојне дроге, како се то наводи у чињеничном опису оптужбе и изреке пресуде, а на шта се оправдано, указује и у жалбама бранилаца оптуженог, међутим, суд у образложењу пресуде за овако утврђено чињенично стање уопште не даје разлоге, па се не зна какав значај оно има за пресуђење.

Практично, у овом случају само једна од чињенично описаних радњи, и то она која је присутна у претежном облику, може да представља

кривично дело, док друга радња, уколико би се правилно утврдило да је учињена, може се ценити једино при одмеравању казне.

Надаље, у побијаној пресуди, првостепени суд не утврђује, нити се уопште изјашњава о последици овог кривичног дела, па се не види да ли постоји узрочно-последична веза између радње оптуженог и последица. Последица овог кривичног дела састоји се у угрожавању здравља људи, јер узимање опојне дроге делује разорно на здравље уживалаца, што је у случају шире употребе нарочито од стране младих људи, доводи до тежих здравствених и социјалних проблема – стога су производња и промет опојне дроге контролисани на начин прописан Законом.

Осим тога, о битној чињеници да ли је у питању неовлашћено држање или пак прерада или евентуално производња опојне дроге, када су у питању радње оптуженог, у образложењу пресуде нема ни речи.

У образложењу побијане пресуде наводи се само, да је оптужени кривично дело за које је оглашен кривим, извршио са директним умишљајем – а осим ове уопштене и недовољне констатације, првостепени суд не опредељује облик свести и облик воље као елементе умишљаја, нити на основу којих доказа, и из којих разлога прихвата, да је оптужени поступао са директним умишљајем, посебно неовлашћеног држања у намери даље продаје опојне дроге, код кога се исти, с обзиром на његову апстрактност утврђује кроз намеру – која произлази из његовог ранијег живота и деловања оптуженог, чињенице да ли је регистрован као лице које конзумира опојну дрогу, или се ради о лицу које се бави препродајом исте, количине, начина паковања пронађене опојне дроге, медицинске документације о евентуалном лечењу, као и других околности под којима је дело извршено.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 3452/10 од 16.12.2011. године)

Аутор сентенце: Бранислава Видицки, виши стручни сарадник

ПРОЦЕСНО ПРАВО

1.

ПОВРЕДА КРИВИЧНОГ ЗАКОНА

(члан 382. ЗКП)

Када је изјављена жалба само у корист окривљене, Апелациони суд не може изменити првостепену пресуду на штету окривљене у погледу кривичне санкције, сходно чл. 382. ЗКП, па му једино преостаје да констатује повреду кривичног закона у корист окривљене.

Из образложења

Пресудом Основног суда окривљена је оглашена кривом због кривичног дела крађа из чл. 203. ст. 1. КЗ, за које јој је утврђена казна затвора у трајању од 1 (једног) месеца и због кривичног дела фалсификовање и злоупотреба платних картица из чл. 225. ст. 4. у вези са ст. 2. КЗ, за које јој је утврђена казна затвора у трајању од 1 (једне) године, па је осуђена на јединствену казну затвора у трајању од 1 (једне) године.

Међутим, с обзиром да је за кривично дело фалсификовање и злоупотреба платних картица из чл. 225. ст. 4. у вези са ст. 2. КЗ, прописана казна затвора и новчана казна, дакле прописано је њихово кумулативно изрицање, а да је првостепени суд окривљеној за поменуто дело утврдио само казну затвора, првостепени суд је не изрицањем новчане казне за ово дело повредио кривични закон у корист окривљене.

Поред тога, одредбом чл. 60. ст. 2. тач. 2. КЗ, прописано је између осталог да ће се за кривична дела у стицају где су утврђене казна затвора, јединствена казна изрећи тако што ће се повисити најтеже утврђена казна, с тим да јединствена казна не сме достићи збир утврђених казни. Првостепени суд је окривљеној због кривичног дела крађа из чл. 203. ст. 1. КЗ, утврдио казну затвора у трајању од 1 (једног) месеца, а због кривичног дела фалсификовање и злоупотреба платних картица из чл. 225. ст. 4. у вези са ст. 2. КЗ, утврдио је казну затвора у трајању од 1 (једне) године, те је осудио на јединствену казну затвора у трајању од 1 (једне) године. Узимајући у обзир наведено, јасно је да је првостепени суд поступио супротно напред цитираној законској

одредби, јер је јединствену казну затвора одмерио у висини најтеже утврђене казне, дакле, том приликом није повисио најтеже утврђену казну, чиме је поново повредио кривични закон у корист окривљене.

Код оваквог стања ствари, где је изјављена жалба само у корист окривљене, Апелациони суд не сме изменити првостепену пресуду на штету окривљене у погледу кривичне санкције, сходно чл. 382. ЗКП, па му једино преостаје да констатује горе наведене повреде кривичног закона у корист окривљене.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду бр. Кж.1 1121/11 од 22.02.2012. године)

Аутор сентенце: Ђорђе Радовановић, стручни сарадник

2.

ПОВРЕДА КРИВИЧНОГ ЗАКОНА

(члан 369. тачка 4. ЗКП)

Првостепени суд је прекорачио овлашћење које има по Закону када приликом избора кривичне санкције (по врсти), оптуженом изрекне условну осуду, мада није протекло више од 5 (пет) година од правоснажне осуде којом је оптуженом изречена казна затвора за умишљајно кривично дело.

Из образложења

Пресудом Основног суда, оглашен је кривим оптужени, због кривичног дела, тешке крађе из члана 204. став 1. тачка 1. КЗ, изречена му је условна осуда... Апелациони суд је уважавањем као основане жалбе Основног јавног тужиоца, преиначио пресуду Основног суда, тако што је оптуженог за кривично дело, тешке крађе из члана 204. став 1. тачка 1. КЗ, за које дело је истом пресудом оглашен кривим, осудио на казну затвора у трајању од 1 (једне) године.

Оцењујући правилност кривичне санкције коју је првостепени суд изрекао оптуженом, Апелациони суд налази, да основано Јавни тужилац у жалби истиче, да је на правилно утврђене и цењене олакшавајуће и отежавајуће околности на страни оптуженог првостепени суд прекорачио овлашћење које има по Закону када је приликом избора, по врсти, кривичне санкције, оп-

туженом изрекао условну осуду. Поступивши на наведени начин, првостепени суд је учинио повреду Кривичног закона из члана 369. тачка 4. ЗКП.

Наиме, првостепени суд је поступио противно одредби члана 66. став 3. КЗ, којом је прописано да се условна осуда не може изрећи учиниоцу кривичног дела у случају, ако није протекло више од 5 (пет) година од правоснажности осуде којом је учиниоцу изречена казна затвора за умишљајно кривично дело. Па како је оптужени осуђен правоснажном пресудом Вишег суда, на казну затвора у трајању од 1 (једне) године, због извршеног кривичног дела из члана 246. став 1. КЗ, то у предметном случају није било законских могућности за изрицање условне осуде.

Стога је Апелациони суд, уважавајући жалбу Основног јавног тужиоца, преиначио првостепену пресуду у погледу одлуке о кривичној санкцији, тако што је правилном применом Кривичног закона оптуженог осудио на казну затвора у трајању од 1 (једне) године, при том имајући у виду правилно утврђене олакшавајуће и отежавајуће околности на страни оптуженог (детаљно наведене на страни 9 образложења побијане пресуде), тежину извршеног кривичног дела и степен кривице оптуженог као учиниоца истог, налазећи да ће се и са овако минималном казном за ово кривично дело, постићи сврха кажњавања предвиђена одредбом члана 42. КЗ. Овако изречена кривична санкција, по налажењу Апелационог суда, показује се као довољна, али и нужна мера кривично-правне принуде, сразмерна тежини извршеног кривичног дела и степену кривице оптуженог.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 3186/11 од 03.11.2011. године)

Аутор сентенце: Тамара Пејчић, стручни сарадник

3.

БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

(члан 368. став 1. тачка 11. ЗКП)

Да би постојало кривично дело, убиство из члана 113. у вези члана 33. КЗ, неопходно је да изрека пресуде садржи опис животног догађаја - који се реално критичном приликом одиграо у стварности, као и опис радњи које је предузео сваки од извршилаца, а које су подведене под правни опис кривичног дела, убиства у саизвршилаштву.

Из образложења

Пресудом Вишег суда оглашени су кривим оптужени, Ј.Л. и Д.К., због кривичног дела, убиство из члана 113. у вези члана 33. КЗ, и осуђени на казну затвора у трајању од по 8 (осам) година, у које им је урачунато време проведено у притвору, док је оптужени Д.К., на основу члана 355. тачка 2. ЗКП, ослобођен од оптужбе за исто то кривично дело – јер није доказано да је предметно кривично дело учинио. Апелациони суд је уважавањем изјављених жалби, а поводом истих поступајући и по службеној дужности, укинуо наведену пресуду и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење...

Поступајући по службеној дужности, Апелациони суд налази и оцењује, да је првостепена пресуда заснована на битној повреди одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, јер изрека пресуде (у осуђујућем и ослобађајућем делу) не садржи потребан опис радње извршења кривичног дела, у објективном и субјективном смислу, па ју је немогуће за сада контролисати, у правцу да ли се у радњама оптужених: Ј.Л., Д.К. и Д.К. стичу сва обележја кривичног дела које им се оптужбом ставља на терет или не.

То првенствено због тога, што је изрека првостепене пресуде неразумљива, и у погледу битних елемената наведеног кривичног дела, да су оптужени Ј.Л. и Д.К. (у осуђујућем делу), односно сви они заједно са оптуженим Д.К. по претходном договору (у ослобађајућем делу) умишљајно лишили живота оштећеног С.П., тако што су му најпре задали више удараца рукама и ногама у пределу главе... да би затварањем отвора уста и носа, као и снажним притиском и стезањем врата изазвали механичко угушење оштећеног које је било потпомогнуто удисањем крви из расцепа усана што је проузроковало смрт оштећеног, при том су оптужени Ј.Л. и Д.К. били у стању смањене урачунљивости, али не у битном степену, а оптужени Д.К. у стању битно смањене урачунљивости, међутим, у опису дела недостају чињенице и околности из којих произлазе законска обележја кривичног дела из члана 113. у вези са чланом 33. КЗ, с тога остаје нејасно: како и под којим околностима је извршено лишење живота оштећеног сада покојног – убиство, које су то конкретно радње предузете, у чему се састоји саизвршилаштво, узрочно-последична веза између радње извршилаца која је проузроковала смртни исход и саме последице смрти, те у чему се састоји умишљај који мора да обухвати не само смрт као последицу, него и начин њеног проузроковања.

Према томе, у изреци пресуде недостаје опис животног догађаја, који се критичном приликом реално одиграо у стварности, нису описане

радње које је предузимао сваки од извршилаца, а које су подведене под правни опис кривичног дела, убиства у саизвршилаштву.

Дакле, неопходно је, да се кроз један потпуно логичан, непротивречан и разумљив, а истовремено сажет опис догађаја конкретизују радње сваког од оптужених, које чине кривично дело које им се ставља на терет, стога је услед учињене ове битне повреде кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, како се жалбом Јавног тужиоца основано указује (делимично и жалбом браниоца оптужених), озбиљно доведена у сумњу валидност и потпуност чињеничног утврђења у побијаној пресуди.

Овај суд указује првостепеном суду на то, да је у предметној ситуацији изреком пресуде више лица оглашено кривим да су учинили кривично дело као саизвршиоци, међутим, нису назначене радње извршења за сваког саизвршиоца понаособ, таква изрека је неразумљива, што представља наведену повреду поступка. Саизвршилаштво може постојати не само када сваки од саизвршилаца предузима радњу извршења кривичног дела, већ и онда када неки од саизвршилаца ни не предузима непосредно радњу која по закону представља радњу извршења, односног кривичног дела, већ приликом извршења кривичног дела предузима друге радње које омогућују и доприносе извршењу тог дела, у том случају потребно је да постоји воља тих лица да кривично дело изврше заједнички, да свако од њих хоће дело као заједничко, па према томе и као своје, тако да предузете радње таквих извршилаца чине природну и логичну целину са радњама осталих саизвршилаца који предузимају законом одређену радњу извршења.

Такође, у чињеничном основу првостепене пресуде није описан субјективни однос оптужених према делу, као битни елемент кривичног дела у питању, па тако остаје нејасно, са којим обликом виности је кривично дело извршено. Истина наводи се у пресуди да су оптужени били свесни свога дела и хтели његово извршење, међутим, не даје се никакво објашњење на основу чега је суд уопште дошао до таквог закључка. Према томе у првостепеној пресуди, нема наведених разлога о одлучним чињеницама, како у погледу објективних, тако и субјективних елемената кривичног дела у питању, ни облика саизвршилаштва (такође у објективном и субјективном смислу).

(Решење Апелационог суда у Новом Саду Кж. I 4623/10 од 08.06.2011. године)

Аутор сентенце: Сњежана Лековић, судија

4.

БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

(члан 368. став 1. тачка 3. и став 2. ЗКП)

Није повређено право на одбрану окривљеног сходно члану 368. став 1. тачка 3. и став 2. ЗКП када у претходном поступку радњама доказивања (испитивању сведока и вештачењу) није присуствовао бранилац окривљеног.

Из образложења

Пресудом Основног суда оглашен је кривим окривљени због кривичног дела, угрожавање сигурности из члана 138. став 1. КЗ, и осуђен на казну затвора у трајању од 6 (шест) месеци. Апелациони суд је одбио као неосноване жалбе, Основног јавног тужиоца и браниоца окривљеног, а пресуду Основног суда, потврдио.

Неосновано се жалбом браниоца окривљеног првостепена пресуда побија због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 3. и став 2. ЗКП, и с тим у вези износи, да је повређено право окривљеног на одбрану, с тога што је у фази претходног поступка истражни судија приликом извођења радњи доказивања пропустио да обавести браниоца окривљеног о месту и времену испитивања сведока (између осталих и оштећеног - испитаног у том својству) и о одређивању неуропсихијатријског вештачења.

Тачно је, то, да је истражни судија дужан да на погодан начин обавести, између осталих и браниоца окривљеног, о месту и времену извршења истражних радњи којима исти може присуствовати, осим у случају ако постоји опасност од одлагања (члан 251. став 5. ЗКП). Овај суд увидом у списе налази, да бранилац окривљеног није обавештен о извођењу у жалби наведених радњи доказивања, пошто о обавештењу истог у списима нема доказа. Међутим, по становишту Апелационог суда, овим нису учињене повреде поступка из члана 368. став 1. тачка 3. и став 2. ЗКП, с обзиром да је главни претрес одржан у присуству лица, чије је присуство по закону било обавезно на главном претресу. Истом су све време присуствовали окривљени и његов бранилац, што се утврђује увидом у Записник о главном претресу. Тако да не стоји тврдња жалиоца да је учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 3. ЗКП, она би постојала, да је првостепени суд

одржао претрес без присуства лица чије је присуство по закону обавезно, што није случај у овом предмету.

Када у току поступка радњама доказивања у претходном поступку није присуствовао бранилац окривљеног, није повређено право на одбрану, сходно члану 368. став 2. ЗКП, како се то жалбеним наводима представља. Не може се, по становишту овога суда, радити о повреди поменутог права окривљеног, када су током претреса окривљени и његов бранилац, имали могућност да изврше увид у списе предмета у којима је налаз и мишљење, или су добили исти у писаном облику, и имали прилику да приговарају на садржину истог, да приликом испитивања вештака и сведока на претресу, истима постављају питања, стављају примедбе и дају објашњења у вези са њиховим исказима, да предлажу извођење других доказа ако сматрају да предметно вештачење није правилно. Према томе, наведени пропуст учињен од стране истражног судије, отклоњен је на главном претресу непосредним извођењем ових доказа, па како су томе присуствовали окривљени и његов бранилац, исти су били у могућности да користе сва права која им по закону припадају, а да ли су их користили, и у којој мери, то је ствар њиховог опредељења, у шта се нико нема право мешати. Дакле, у првостепеној пресуди није учињена ни битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 368. став 2. ЗКП, стога су супротни овом жалбени наводи оцењени неоснованим.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 3081/11 од 05.09.2011. године)

Аутор сентенце: Бранислава Видицки, виши стручни сарадник

5.

БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

(члан 368. став 1. тачка 11. ЗКП)

Неодређивањем рока за испуњење обавезе одређене условном осудом, повређен је закон у корист окривљеног, јер се не може јасно закључити када доспева дужност окривљеног да поступи по посебном услову, стога је нејасно како је првостепени суд могао опозвати условну осуду.

Из образложења

Пресудом Основног суда окривљеном је изречена условна осуда, а поред тога окривљеном је изречен и посебан услов да приватном тужиоцу испла-

ти износ од 80 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате, заједно са законском затезном каматом почев од 28.03.2008. године до дана исплате, у противном казна на коју је окривљени упозорен, биће опозвана.

Одлучујући поводом жалбе браниоца окривљеног, Апелациони суд је по службеној дужности укинуо пресуду Основног суда и предмет врати првостепеном суду на поновно одлучивање.

Наиме, наведени посебан услов првостепени суд је окривљеном одредио у смислу одредбе чл. 65 ст. 2 КЗ, међутим, пропустио је да наведе рок у којем окривљени по том услову мора поступити, а јасно је да одредба о којој је реч тражи да тај рок мора бити прецизно одређен и то у оквиру одређеног времена проверавања. Како првостепени суд тај рок није одредио, то се основано поставља питање да ли је овај посебан услов извршив или пак неизвршив. Ово све тим пре што је неодређивањем овог рока повређен закон у корист окривљеног, јер се не може јасно закључити када доспева дужност окривљеног да поступи по посебном услову. Дакле, првостепени суд није одредио рок о којем је овде реч, па се ради о таквом недостатку који не дозвољава да се због њега опозове условна осуда.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду бр. Кж.1 4237/11 од 12.01.2012. године)

Аутор сентенце: Ђорђе Радовановић, стручни сарадник

6.

БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

(члан 368. став 1. тачка 10. ЗКП)

Потврда о привремено одузетим предметима од оптуженог представља доказ на коме се може заснивати пресуда, с обзиром да полицијски службеници имају овлашћење да изврше претрес оптуженог и његовог возила, и без наредбе суда, као и без упозорења оптуженог о његовим правима на браниоца, у ситуацији када постоји сумња да ће оптужени одбацити, сакрити или уништити предмете које треба од њега одузети, као доказ у кривичном поступку.

Из образложења:

Пресудом Вишег суда оптужени је оглашен кривим због кривичног дела, неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога из члана

246. став 1. КЗ, и осуђен на казну затвора у трајању од 3 (три) године, у коју му је урачунато време проведено у притвору. Апелациони суд је као неосновану одбио жалбу браниоца оптуженог, и пресуду Вишег суда потврдио.

По оцени Апелационог суда, неосновани су наводи из жалбе браниоца оптуженог, да се пресуда заснива на доказу, на коме се не може занемарити првостепена пресуда, и то потврди о привремено одузетим предметима од оптуженог, осим тога да су издавању исте претходиле радње претреса возила оптуженог и увиђај, које су обављене од стране неовлашћених службених лица противно њиховим законским овлашћењима, јер то не стоји. Ово зато што, из Потврде о привремено одузетим предметима, а и из Записника о увиђају, јасно произлази, да је полиција поступала сходно члану 82. ЗКП – (у ставу 1. наведеног члана прописано је, да ће се предмети који се по Кривичном закону имају одузети или који могу послужити као доказ у кривичном поступку, привремено одузети и предати на чување суду или ће се на други начин обезбедити њихово чување) и овлашћено одузела предмете кривичног дела од оптуженог, и то, зелену биљну супстанцу налик на опојну дрогу марихуану бруто тежине око 350 грама. Интервенција полиције уследила је на основу овлашћења из члана 81. став 1. ЗКП, а по позиву анонимног лица, које је пријавило дежурној служби полицијске управе покушај крађе пића у продавници, осим тога и сам оптужени тврди у својој одбрани да је позвао полицију, јер га је јурио продавац – грешком сматрајући да је узео сок из продавнице. Полиција је изласком у наведену продавницу, затекла власника исте (који је потврдио покушај крађе) и оптуженог (који је за то дело осумњичен), па је надаље поступала како то произлази из списка овог предмета, по овлашћењу из става 4 члана 81. ЗКП – (који прописује да овлашћена службена лица органа унутрашњих послова могу без наредбе о претресању, без присуства сведока, спровести претресање лица приликом извршења решења о привођењу или приликом лишења слободе, ако постоји сумња да то лице поседује оружје или оруђе за напад, или ако постоји сумња да ће одбацити, сакрити, или уништити предмете које треба од њега одузети као доказ у кривичном поступку) и члана 80. ЗКП – (којим је регулисано, ако се приликом претресања стана или лица нађу предмети који имају везе са кривичним делом, због кога је претресање наређено, а који указују на друго кривично дело за које се гони по службеној дужности, они ће се описати у записнику и привремено одузети, а о одузимању ће се одмах издати потврда, и о томе одмах известити Јавни тужилац.

Према томе, поступајући на описани начин, полиција је имала овлашћење, да изврши претрес оптуженог и његовог возила, без наредбе суда, без упозорења оптуженог о његовом праву на браниоца, као и да од оптуженог одузме зелену биљну материју налик на опојну дрогу марихуану, будући да је постојала сумња да ће одбацити, сакрити или уништити предмете које треба од њега одузети као доказ у кривичном поступку, и да о томе изда потврду оптуженом, па је у складу са овим овлашћењима и поступила, Потврду потписао без примедби оптужени, према томе, правилно је поступио првостепени суд, када је Потврду о привремено одузетим предметима и Записнику о увиђају ценио као валидне доказе, и на њима засновао своју пресуду.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 2452/11 од 02.11.2011. године)

Аутор сентенце: Сњежана Лековић, судија

7.

ОСЛОБАЂАЊЕ ОД ОПТУЖБЕ

(члан 355. тачка 1. ЗКП)

Када окривљени није давао издржавање утврђено правоснажном одлуком суда за своје малолетно дете мајци детета, која самостално врши родитељско право, јер се дете налазило код њега и о њему се старао, ово уз сагласност и пристанак мајке детета, правилно поступио првостепени суд када полазећи од наведеног фактичког стања (реалности) налази, да у радњама окривљеног нема кривичног дела, па окривљеног применом члана 355. тачка 1. ЗКП ослобађа од оптужбе за кривично дело, недавања издржавања из члана 195. став 1. КЗ.

Из образложења

Неосновано се жалбом Јавног тужиоца побија првостепена пресуда због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, јер је изрека исте противречна разложима датим у образложењу, пошто је суд, према ставу тужилаштва, окривљеног и поред постојања правоснажне пресуде којом је обавезан на давање издржавања за млт А.Л. и млт А.О., те утврђене чињенице да по истој није поступао, ослободио од оптужбе да је извршио кривично дело, недавање издржавања из

члана 195. став 1. КЗ, а у односу на млт А.О. Ово стога што је суд и поред утврђења напред наведених чињеница, у спроведеном поступку оправдано нашао, а у образложењу побијане пресуде и образложио, да чињеница, да се и поред постојања правоснажне пресуде којом је самостално вршење родитељског права поверено мајци деце П.А., а отац А.Р. обавезан да на име свог доприноса издржавању млт А.Л. и млт А.О., на руке мајци исплаћује по .... динара за свако дете, не може занемарити реалност, а која се односи на околност да се млт А.О. од момента доношења наведене пресуде налази код окривљеног који у односу на истог врши самостално родитељско право, а све уз сагласност мајке. Чињеница јесте да су окривљени А.Р. и мајка деце П.А., у светлу наведених околности, могли тражити доношење нове пресуде којом би се изменио начин вршења родитељског права над заједничком децом, па у том смислу и обавезе издржавања, али непоступање на наведени начин се не може тумачити на штету окривљеног, а у односу на млт А.О., будући да истог отац, овде окривљени, у целисти издржава, док и сама мајка – законска заступница П.А. не потражује плаћања издржавања за млт А.О., него само за млт Л.А. која се налази код ње, а у односу на коју је окривљени и оглашен кривим.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Кж.1 4135/11 од 29.11.2011. године)

Аутор сентенце: Снежана Грозданић, стручни сарадник

8.

БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

(члан 368. став 1. тачка 8. ЗКП)

Првостепени суд чини битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 8. ЗКП – прекорачење оптужбе, а тиме и захтева, да суд треба својом пресудом да одговори на питања која су оптужбом постављена: да ли постоји кривично дело и да ли је кривично дело учинио оптужени са свим даљим последицама које из тога произлазе (члан 351. став 1. ЗКП), јер у ситуацији када су се на главном претресу правно важне чињенице измениле, а тужилац није мењао оптужбу, своју пресуду не може заснивати на чињеницама које је утврдио на претресу.

Из образложења:

Пресудом Основног суда оптужени је оглашен кривим због кривичног дела, прикривања из члана 221. став 1. у вези члана 61. КЗ и осуђен на казну затвора... Апелациони суд је уважавањем жалбе браниоца, а и по службеној дужности укинуо побијану пресуду, и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.

И по налажењу Апелационог суда, првостепена пресуда садржи битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 8. и 11. ЗКП, јер је због неразумљивости изреке и њене непотпуности, учињене повреде објективног идентитета између оптужбе и пресуде, те недостатка разлога о одлучним чињеницама, иста потпуно неразумљива, на које повреде се основано указује у изјављеној жалби, и на које недостатке, у смислу члана 380. ЗКП, другостепени суд обавезно пази по службеној дужности. Због тога се и чињенично стање у побијаној пресуди за сада не може прихватити као правилно и потпуно утврђено, па се њено укидање у целости сходно члану 389. ЗКП, показује обавезно.

Ово због тога што, иако суд није везан правном оценом дела датом од стране Јавног тужиоца, обавезан је да се држи чињеничног стања изложеног у опису дела из оптужнице, што у конкретном случају није учињено.

Наиме, оптужницом Јавног тужиоца оптуженима, М.М. и К.Ч., ставља се на терет извршење продуженог кривичног дела, тешка крађа из члана 204. став 1. у вези члана 61. КЗ, с тим што се оптужени К. Ч. терети да је ово кривично дело извршио у вези са чланом 35. КЗ (помагањем), док су првостепеном пресудом (иако оптужба није мењана на главном претресу), оглашени кривим оптужени М.М., због продуженог кривичног дела, тешке крађе из члана 204. став 2. тачка 1. у вези члана 61. КЗ, а оптужени К.Ч. због продуженог кривичног дела, прикривање из члана 221. став 1. КЗ у вези члана 61. КЗ, што значи да се првостепена пресуда у погледу оптуженог К. Ч. односи на кривично дело које није било предмет оптужбе. Међутим, одредбом члана 351. став 1. ЗКП, пресуда се може односити само на лице које је оптужено и само на дело које је предмет оптужбе садржане у поднесеној, односно на главном претресу измењеној или проширеној оптужници, при чему се везаност суда за дело које је предмет оптужбе односи увек искључиво на скуп одлучних чињеница од којих је дело састављено.

Чињенице које су према члану 266. ст. 1. и 2. ЗКП садржане, односно морају бити садржане у оптужници, представљају, у суштини, скуп чињеница којима тужилац одређује предмет и облик суђења и судске пресуде, па је, само тим чињеничним скупом суд према члану 351. став 1. ЗКП везан при доношењу пресуде, док је у смислу члана 352. ЗКП примена права поверена искључиво суду који је обавезан да тим чињеницама да правну оцену која одговара захтеву Закона.

Првостепени суд је оптуженог К.Ч. огласио кривим за сасвим друго кривично дело у односу на оно за које је оптужен, и које има сасвим друга обележја, потпуно различита, тако да је учињеним изменама од стране првостепеног суда, кривично дело у пресуди за које је овај оптужен и оглашен кривим, потпуно различито у односу на оно из оптужбе, тиме је нарушен објективни идентитет оптужбе, услед чега је учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 8. ЗКП.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж. I 5658/10 од 25.01.2011. године)

Аутор сентенце: Сњежана Лековић, судија

9.

ПРИТВОР

(члан 505. ст. 2. и 3. ЗКП)

Одредбе о притвору се не примењују у поступку за примену мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи. Суд окривљеном у притвору не може продужити постојећи притвор, нити га пустити на слободу. До завршетка поступка за примену мере безбедности окривљени ће се сместити у одговарајућу здравствену установу.

Из образложења

Првостепеним решењем према Н.К. продужен је притвор на основу чл. 505. ст. 3. ЗКП, који је одређен решењем истражног судије Основног суда, на основу чл. 436. ст. 1. тач. 2. ЗКП, а који по овом решењу може трајати до завршетка поступка за примену мере безбедности, те се Н.К.

има одмах сместити у одговарајућу здравствену установу или просторију која одговара његовом здравственом стању.

Међутим, имајући у виду да је Основни јавни тужилац поднео Основном суду предлог за примену мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи те одредбе чл. 505. ст 2. ЗКП, у поступку за примену ове мере безбедности не примењују се одредбе о притвору и суд не може продужити постојећи притвор одређен у ранијем поступку. Одредбе наведеног члана не значе да ће се притвор продужити, већ напротив да мора бити укинут. Посебан смештај прописан је управо због тога што се окривљени после констатоване немогућности да се кривични поступак даље води због неурачунљивости, не би могао више задржати у притвору, који служи обезбеђењу вођења кривичног поступка.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду, Кж.2 237/12 од 06.02.2012 године)

Аутор сентенце: Весна Трифковић, виши стручни сарадник

10.

ПРИВРЕМЕНО ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНЕ ПРОИСТЕКЛЕ ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

У поступку доношења одлуке по Захтеву (Јавног тужиоца) за привремено одузимање имовине проистекле из кривичног дела, суд није дужан да уз позив за рочиште другој страни проследи и Захтев тужиоца, међутим, исти је у обавези, да на рочишту другом учеснику у поступку омогући, да се изјасни о свим наводима тог Захтева.

Из образложења

Првостепени суд је усвојио захтев Основног јавног тужилаштва поднет након спроведене финансијске истраге од стране полиције, те је привремено одузео у Захтеву наведену имовину од Ј.В., Н.В., и млдб Е.В., све у вези кривичног поступка који се води пред тим судом, против окривљених С.В. и С.В., због основане сумње да су извршили кривично дело, пореске утаје из члана 229. став 3. у вези става 1. КЗ. Наиме, након одржаног рочишта, суд је одбио предлог пуномоћника окривљених, који пуномоћник заступа и интересе Ј.В. - брата, Н.В. - мајке и млдб. Е.В. - ћерке и

њеног законског заступника, окривљених, за одлагање рочишта због недостављања Захтева ОЈТ-а за привремено одузимање имовине, уз образложење да је чланом 23. став 2. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, прописано, да се позив доставља власнику, његовом браниоцу односно пуномоћнику и Јавном тужиоцу, уз упозорење да ће се рочиште одржати и у случају њиховог недоласка, а да није прописана обавеза суда да се уз позив достави и Захтев ОЈТ-а за привремено одузимање имовине.

Међутим, у поступку привременог одузимања имовине проистекле из кривичног дела, мора се власницима имовине у питању пружити прилика, да у фер поступку, оспоре тврдње Јавног тужиоца. На заказано рочиште се позивају: власници имовине чије привремено одузимање захтева Јавни тужилац (а то може бити - изворни или изведени власник имовине, правни следбеник изворног власника или треће лице на које је пренета имовина) и Јавни тужилац, а само у случају ако се као власник имовине појављује окривљени, тада се позива окривљени и његов бранилац. По природи ствари, у том поступку расправља се: о опасности да ће касније одузимање имовине проистекле из кривичног дела бити отежано или онемогућено, испитује се потреба за одређивањем ове привремене мере - која би омогућила не сметано вођење поступка - у ком поступку ће бити предмет расправљања – трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела.

Дакле, власник имовине мора добити прилику не само да се упозна са Захтевом Јавног тужиоца, већ да га у поступку пред судом оспорава, односно да побија све оно што је Јавни тужилац био по Закону о привременом одузимању имовине проистекле из кривичног дела обавеза да докаже на рочишту о привременом одузимању имовине. Власнику мора бити дата могућност да оспорава тврдње да одређена имовина припада њему као и тврдње о постојању опасности да би касније одузимање имовине било отежано или онемогућено, с тим што се на рочишту о привременом одузимању имовине не може водити расправа о њеном "криминалном" пореклу, јер је то материја, о којој се расправља на рочишту на којем се одлучује о трајном одузимању имовине. Надаље, по окончању рочишта суд је дужан да решење којим усваја или одбија захтев за привремено одузимање имовине, достави: власнику имовине, његовом браниоцу односно пуномоћнику, Јавном тужиоцу и Дирекцији.

(Решење Апелационог суда у Новом Саду, Кж.2 180/12 од 14.03.2012. године)

Аутор сентенце: Весна Трифковић, виши стручни сарадник

11.

ИМОВИНСКО-ПРАВНИ ЗАХТЕВ

(члан 206 став 2. ЗКП)

Суд оштећеног са имовинско-правним захтевом може упутити на парницу само у случају, ако подаци кривичног поступка не пружају поуздан основ ни за потпуно, ни за делимично пресуђење, стога није у диспозицији суда да одлучује, да ли ће оштећеном досудити постављени имовинско-правни захтев, или ће оштећеног упутити на парницу, већ је исти дужан када утврди висину захтева, да том захтеву удовољи.

Из образложења

Пресудом Основног суда окривљени је оглашен кривим због кривичног дела, крађе из члана 203. став 1. КЗ, изречена му је условна осуда... Истом пресудом, на основу члана 206. став 2. Законика о кривичном поступку (ЗКП) оштећени је, ради остварења имовинско-правног захтева, упућен на парницу. Апелациони суд је уважавањем као основане жалбе браниоца окривљеног, и по службеној дужности, укинуо пресуду Основног суда, и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.

У изреци побијане пресуде првостепени суд је неправилно применио одредбу члана 206. став 2. ЗКП. Наиме, из чињеничног основа пресуде произлази да је окривљени за себе прибавио противправну имовинску корист – у виду иконе Светог Николе - у вредности од 100.000,00 динара извршењем кривичног дела из члана 203. став 1. КЗ, на штету оштећеног, а оштећени је у тој вредности поставио имовинско-правни захтев, па је и поред тога првостепени суд оштећеног са имовинско-правним захтевом упутити на парницу.

Према одредби члана 206. став 2. ЗКП суд оштећеног са имовинско-правним захтевом упућује на парницу само у случају, ако подаци кривичног поступка не пружају поуздан основ ни за потпуно ни за делимично пресуђење. У противном, суд је дужан, када утврди висину штете, да оштећеном који је имовинско-правни захтев поставио, тај захтев и досуди. Дакле, није на диспозицији суда да ли ће оштећеном досудити постављени имовинско-правни захтев или ће оштећеног упутити на парницу, већ је дужан да том захтеву удовољи уколико је утврдио висину тог захтева, као што је то у конкретном случају.

Стога је и у погледу имовинско-правног захтева изрека побијане пресуде противречна сама себи. Осим тога, у образложењу побијане пресуде не наводе се никакви разлози у односу на одлуку о имовинско-правном захтеву - па тако остаје нејасно због чега је првостепени суд оштећеног са имовинско-правним захтевом упутио на парницу.

Сви напред изложени недостаци представљају битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, због чега је овај суд и по службеној дужности, укинуо првостепену пресуду.

(Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж.1 1952/11 од 14.03.2012. године)

Аутор сентенце: Бранислава Видицки, виши стручни сарадник

ПРИКАЗИ

Аутор: Слободан Надрљански,
в. ф. председника Апелационог суда у Новом Саду
Коаутори: Слободанка Милић Жабалџац, секретар суда
Анђелка Газивода, судијски помоћник у судској управи

НОВЧАНА КАЗНА У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ

Увод

У сваком савременом друштву се предузимају **одговарајуће мере, ради сузбијања криминалитета** као изразито негативне друштвене појаве. Те мере су по својој природи различитог карактера – од **превентивних мера** које су усмерене на стварање одговарајућих друштвених услова који дестимулативно делују на вршење кривичних дела (побољшање материјалних услова живота људи, подизање општег образовања, развијање осећања одговорности, изграђивање друштвеног морала,...), па све до **принудних мера** које подразумевају ограничавање или лишавање одређених права и слобода односно репресију према учиниоцима кривичних дела.

Наиме, основни циљ и сврха постојања кривичног права јесте предвиђање одређених, друштвено неприхватљивих понашања као кривичних дела и прописивање, а потом и изрицање кривичних санкција, као одговарајућег вида друштвене реакције, учиниоцима тих кривичних дела.

Оно што је карактеристично за савремене системе кривичних санкција јесте постојање **већег броја разноврсних кривичних санкција**. Иако се са развојем друштва мењао и систем кривичних санкција, **најважнија** кривична санкција била је и остала **казна**.

Наш законодавац, за разлику од већине страних кривичних законика, који изричито не одређују сврху кажњавања, одређује општу сврху кривичних санкција односно њиховог прописивања и изрицања као сузбијање дела којима се повређују или угрожавају вредности заштићене кривичним законодавством (члан 4 став 2 Кривичног законика). Поред тога, у оквиру опште сврхе (сузбијање криминалитета) закон прописује да је **сврха кажњавања:**

1) спречавање учиниоца да чини кривична дела и утицање на њега да убудуће не чини кривична дела;

2) утицање на друге да не чине кривична дела;

3) изражавање друштвене осуде за кривично дело, јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона.¹

У нашем законодавству систем кривичних санкција обухвата: казне, мере упозорења, мере безбедности и васпитне мере.

Систем казни одређен је у одредби члана 43 Кривичног законика, према којој се учиниоцу кривичног дела могу изрећи:

1. казна затвора
2. новчана казна
3. рад у јавном интересу и
4. одузимање возачке дозволе

Законодавац прави поделу на **главне и споредне казне**, па се тако казна затвора може изрећи само као главна казна, док се новчана казна, рад у јавном интересу и одузимање возачке дозволе могу изрећи и као главна и као споредна казна.

НОВЧАНА КАЗНА

Појам и развој

Постојање новчане казне у систему кривичних санкција и интенција законодавца да иста има ширу примену, навела је многе научнике и практичаре да је анализирају како би утврдили евентуалне проблеме у њеној примени и предложили решења за отклањање истих, а све у циљу што ефикаснијег остваривања сврхе кажњавања изрицањем управо ове кривичне санкције.

Новчана казна је имовинска кривична санкција, која се састоји у принудном плаћању одређеног новчаног износа, од стране учиниоца кривичног дела, у корист државе.

Настала је из система композиције као санкције која се примењивала у првобитној људској заједници (учинилац кривичног дела је плаћао одређену своту новца лицу које је било оштећено кривичним делом или његовој породици – као нека врста накнаде штете). Постепено је држава, која се најпре јављала као посредник, почела да и сама од учинилаца кривичних дела на-

---

¹ Члан 42 Кривичног законика ("Сл. гласник РС" бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09 и 111/09)

плаћује извесну новчану суму за учињено кривично дело. Тако је новчана казна (глоба) током средњег века, поред телесних казни и смртне казне, постала најчешће изрицана кривична санкција. Са појавом казни лишења слободе, новчана казна постепено бива потиснута, да би крајем XIX века добила ширу примену и то углавном као замена за краткотрајне казне лишења слободе, али се у теорији кривичног права истичу примедбе против ове казне, које иду чак и до оспоравања њеног постојања у систему кривичних санкција.²

У теорији и пракси постоје они који прихватају и подржавају новчану казну као адекватну и потребну санкцију, али и они који сматрају да иста није одговарајућа казна којом се може постићи сврха кажњавања.

Наиме, противници изрицања новчане казне истичу да новчана казна није личне природе јер **не погађа само осуђено лице**. Чак напротив, она у великом броју случајева више погађа чланове породице осуђеног лица, него њега самог (нису ретке ситуације да новчану казну плате родитељи за своје дете или блиски сродници осуђеног). Тиме се новчаном казном кажњавају и она лица која нису крива тј. осуђена. Затим, новчана казна **није праведна** јер неједнако погађа учиниоце кривичних дела због њиховог различитог имовног стања и различитог броја чланова домаћинства која издржавају – тиме се нарушава принцип једнакости грађана пред законом. Најчешће примедбе у вези изрицања новчане казне тичу се њеног **ретрибутивног карактера** – првенствено је у питању **материјална одмазда** за учињено кривично дело, без икаквог моралног утицаја на учиниоца (осуђено лице новчану казну доживљава као "богаћење државе на његов рачун", те стога нема поправног дејства ове казне на учиниоца). Осим тога, у питању је једна **неекономична** кривична санкција јер осуђена лица често избегавају да је плате, а сами трошкови њеног извршења често су већи од самог износа досуђене новчане казне.

Са друге стране, поборници изрицања новчане казне истичу да се наведене примедбе могу лако отклонити и то тако што би се у самом кривичном поступку **потпуније утврђивало имовно стање учиниоца кривичног дела** и новчана казна одмеравала на основу тако утврђеног имовног стања, чиме би се отклонило да иста неједнако погађа осуђена лица. На тај начин би се знатно смањило број случајева у којима се новчана казна не може наплатити, а у случају намерног избегавања плаћања новчане казне уведена је **могућност претварања исте у казну затвора**. Оно што

---

² Зоран Стојановић, Кривично право – општи део, Београд 2000. године, стр. 265

чини посебну предност новчане казне јесте чињеница да је она нарочито **погодна за замену за кратке казне лишења слободе**, а на који начин се избегавају све оне штетне последице које свако лишење слободе, макар оно било и краткотрајно, производи. Када је реч о остваривању циљева генералне и специјалне превенције, присталице изрицања новчаних казни истичу да у великом броју случајева већ сама претња да се може изрећи висока новчана казна може да има врло ефикасно превентивно дејство на потенцијалне учиниоце кривичних дела.

У већини савремених законодавних система данас постоје два метода утврђивања новчане казне:

1. **метод фиксних износа** – у питању је класичан метод изрицања новчане казне који је заступљен у већини земаља и који подразумева да се учиниоцу кривичног дела новчана казна изриче у тачно одређеном новчаном износу, односно у распону у оквиру којег се учиниоцу одмерава и изриче казна у конкретном случају

2. **метод "дани – новчана казна"** – први пут се појавио на предлог шведског професора Туген-а у оквиру Пројекта реформе шведског Кривичног законика од 1916. године, али је као законско решење уведен најпре у Финској 1921. године; овај метод подразумева да се најпре, према општим правилима за одмеравање казне, казна одмери у временском трајању (у данима), а потом се утврђује новчани износ једног дана, те се множењем долази до износа новчане казне; на овај начин се постиже да учиниоци истог кривичног дела могу добити исти број "дана новчане казне", али да им новчани износи за један дан буду различити, а тиме и коначно износ изречене новчане казне.³

ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА НОВЧАНЕ КАЗНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Опште одредбе о новчаној казни, метод утврђивања новчане казне и извршење новчане казне је регулисано одредбама чл. 48 - 51 **Кривичног законика** ("Сл. гласник РС", број 85/05, 88/05, 107/05, 72/09 и 111/09), **који је ступио на снагу 01.01.2006. године.**

---

³ Н.Срзентић, А.Стајић, Љ.Лазаревић, Кривично право Југославије – општи део, Београд 1997.године, стр.378-379

Кривична дела за која је прописана могућност изрицања новчане казне су кривична дела против: живота и тела; слободе и права човека и грађанина; изборних права; права по основу рада; части и угледа; полне слободе; против брака и породице; интелектуалне својине; имовине; привреде; здравља људи; животне средине; опште сигурности и имовине; безбедности јавног саобраћаја; безбедности рачунарских података; државних органа; правосуђа; јавног реда и мира; против службене дужности и против Војске Србије.

Кривични законик прописује да се новчана казна може одмерити и изрећи у **дневним износима или у одређеном износу** (чл. 48 ст. 1).

Новчана казна у дневним износима

Увођење система новчане казне у дневним износима у кривично право представљало је, **велики корак**, јер је омогућено да се лица различитих имовинских могућности једнако третирају.

Међутим, поставља се питање да ли се изриче и одмерава новчана казна у дневним износима у пракси?

Наиме, одредбом чл. 49 Кривичног законика је прописан начин одмеравања новчане казне у дневним износима.

У оквиру овог система новчане казне поступак утврђивања висине казне подељен је у две фазе:

као прво суд на основу **општих правила о одмеравању казне утврђује број дневних износа**, а након тога **утврђује висину једног дневног износа** и то искључиво на основу **имовног стања оптуженог**.

Укупан износ новчане казне добија се када се број дневних износа помножи са висином једног дневног износа.

Број дневних износа не може бити мањи од десет нити већи од тристашездесет дана.

Висина једног дневног износа новчане казне утврђује се тако што се разлика између прихода и нужних расхода учиниоца кривичног дела у протеклој календарској години подели са бројем дана у години. Један дневни износ **не може бити мањи од петсто динара, нити већи од педесет хиљада динара**. У циљу утврђивања висине дневног износа новчане казне суд може да захтева податке од банака или других финансијских установа, државних органа и правних лица који су дужни да доставе тражене податке и не могу се позивати на заштиту пословне или друге тајне.

Уколико се не могу прибавити веродостојни подаци о приходима и расходима учиниоца кривичног дела, или уколико он не остварује никакав приход али је власник имовине или носилац имовинских права, суд ће на основу расположивих података по слободној процени утврдити висину једног дневног износа новчане казне.

Дакле, број дневних износа говори о степену кривице и тежини кривичног дела, јер се утврђује искључиво на основу општих правила о одмеравању казне, док се висина једног дневног износа односи на имовинске прилике осуђеног.

Због чега је могуће да учиниоцима истог кривичног дела буде изречен исти број дневних износа новчане казне, а да они ипак буду различито кажњени, јер им је различита висина једног дневног износа новчане казне.

Теоријски посматрано предност одмеравања новчане казне у дневним износима је:

чињеница да се цене и општа правила о одмеравању казне и имовно стање учиниоца код утврђивања броја и висине дневних износа новчане казне.

Теоријски посматрано недостатак одмеравања новчане казне у дневним износима је:

да се код утврђења релевантних чињеница за утврђење висине дневног износа и то прихода и нужних расхода учиниоца кривичног дела, судија суочава са задатком да утврди приходе и нужне расходе учиниоца кривичног дела, а што свакако утиче на сложеност и дужину трајања поступка. Због чега судије "идући линијом мањег отпора" прибегавају одмеравању изречене новчане казне у одређеном износу односно одмеравању висине новчане казне у оквиру прописане најмање и највеће новчане казне.

Новчана казна у одређеном износу

Одредбом чл. 50 ст. 1 Кривичног законика је прописано да ако није могуће утврдити висину дневног износа новчане казне ни на основу слободне процене суда (члан 49. став 5), или би прибављање таквих података знатно продужило трајање кривичног поступка, суд ће изрећи новчану казну у одређеном износу у оквиру прописане најмање и највеће мере новчане казне (став 1).

Теоријски посматрано предности одмеравања новчане казне у одређеном износу:

Предности одмеравања новчане казне у одређеном износу су у одмеравању висине изречене новчане казне у оним ситуацијама када суд није у могућности да утврди висину дневног износа новчане казне ни на основу слободне процене или би прибављање потребних података знатно продужило трајање кривичног поступка.

Наведено као предност истовремено представља и злоупотребу, а тиме и недостатак новчане казне у одређеном износу, али законодавац се сагласио са могућношћу да у постојећим правосудним приликама судије "идући линијом мањег отпора" изричу новчану казну искључиво у одређеном износу, а не по систему дневних износа казне. Међутим, уколико суд не може на основу слободне процене, а не поседује потребне податке о имовном стању учиниоца кривичног дела да утврди висину новчане казне у дневном износу, поставља се питање на основу чега одмерава новчану казну у одређеном износу? Што даље намеће питање да ли се новчане казне у одређеном износу, за иста кривична дела одмеравају "орјентационо", "од ока" или на основу праксе судова, без икаквог увида у стварну имовинску ситуацију оптуженог?

Теоријски посматрано недостаци одмеравања новчане казне у одређеном износу:

Новчана казна одмерена по систему фиксних новчаних износа не изражава тежину санкционисаног кривичног дела и степен кривице осуђеног лица, већ више говори о његовим имовинским приликама. С обзиром да је у нашем законодавству за неплаћање новчане казне предвиђена казна затвора, поменути недостаци овог система новчане казне негативно се одражавају на претварање новчане казне у казну затвора, односно прерачунавање новчане казне у број дана затвора. Пошто се казна изриче у једном, целокупном износу, уз преплитање општих правила о одмеравању казне и имовног стања учиниоца, једина могућност за прерачунавање новчане казне у казну затвора је да се за сваких започетих хиљаду динара новчане казне одреди један дан казне затвора, с тим да казна затвора не може бити дужа од шест месеци, а ако је изречена новчана казна у износу већем од седамсто хиљада динара, казна затвора не може бити дужа од једне године (чл. 51 ст. 2 Кривичног законика).

Дакле, у случају ненаплативости већа новчана казна повлачи дужу казну затвора, па се долази у ситуацију да се "боље стојећим" учиниоцима за исто кривично дело одређује дужи затвор, него учиниоцима који су у време одмеравања новчане казне били нешто слабијег имовног стања.

Што свакако представља недостатак одмеравања новчане казне у одређеном износу и доводи у питање начело легалитета.

Изрицање новчане казне

Посматрано 30-так година уназад, у казненој политици нашег кривичног права, изрицање новчане казне као кривичне санкције је у периоду од 1984. године до данас у сталној осцилацији. Тако посматрано у односу на условну осуду, која је до 1984. године била највише изрицана кривична санкција, новчана казна је замењује и иста постаје највише изрицана кривична санкција у периоду од 1984. до 1990. године. Тако је 1984. године новчана казна изречена у 45% случајева, што је и највећи број изречених новчаних казни у нашој земљи, док је у Аустрији изречена у 73%, у Немачкој у 82,5% у Јапану у 97% случајева. Након 90-тих година долази до наглог пада броја изречених новчаних казни, чему је допринела хиперинфлација, из којих разлога је изрицање новчаних казни постало бесмислено. Тако да је поново повећан број условних осуда, а смањен број новчаних казни. Са стабилизацијом динара није дошло до значајнијег повећања учесталости изрицања новчане казне на рачун условне осуде и казне затвора⁴.

Начин извршења и евиденција новчане казне

Начин извршења изречене новчане казне и евиденција наплате новчане казне, трошкова поступка и одузете имовинске користи прописани су одредбом чл. 51 Кривичног законика и одредбама чл. 367-369 Судског пословника.

У пресуди се **одређује рок плаћања изречене новчане казне**, који не може бити краћи од петнаест дана нити дужи од три месеца. У оправданим случајевима суд може дозволити да осуђени плати новчану казну **у ратама**, с тим да рок исплате не може бити дужи од једне године (чл. 51 ст. 1 Кривичног законика). Након правноснажности одлуке којом је изречена

---

⁴ Ј.Ћирић, Ђ.Ђорђевић, Р.Сепи, Казнена политика судова у Србији, Београд 2006., стр.80-81

новчана казна осуђеном лицу се од стране поступајућег судије или референтата суда који је задужен са предметом доставља налог за уплату изречене новчане казне, а сам предмет се ставља у евиденцију. У пракси је честа појава да се уколико осуђено лице не плати новчану казну у остављеном року, дешава да се истом поново (и по више пута) доставља налог за уплату изречене новчане казне или се исти позива да приступи у суд како би примио налог за уплату, а све у циљу намере да осуђено лице плати изречену новчану казну. Углавном осуђена лица не врше уплату изречене новчане казне или се оглушавају о позиве суда да то учине (намерним избегавањем примања налога за уплату или неодазувањем на судски позив) што представља покушај суда да наплати изречену новчану казну, а у циљу остваривања сврхе кажњавања која се жели постићи изрицањем ове кривичне санкције. Овако поступање суда не производи жељено дејство већ напротив доводи само до **беспотребног одуговлачења поступка извршења**, а понекад и до **застарелости** извршења изречене новчане казне.

Тек пошто осуђени не плати новчану казну, а након што је на то од стране суда позиван више пута, **приступа се замени изречене новчане казне казном затвора**, и то тако што се спис предмета износи поступајућем судији који га потом прослеђује ванрасправном кривичном већу суда које и доноси одлуку о замени. Међутим, у пракси се показало да осуђена лица тек пошто дође до описане замене новчане казне казном затвора реагују на тај начин да исказују сваку спремност да до одласка у затвор не дође. Осуђени одмах плаћају изречену новчану казну и доносе доказ о уплати поступајућем судији или долазе код поступајућег судије са жељом да се договоре како би се избегао одлазак у затвор (моле да им се одобри накнадни рок за плаћање, да им се дозволи плаћање новчане казне на рате...). Овакво поступање осуђених лица је уобичајено и исто може довести до закључка да се тек претњом казном затвора утиче на осуђене да изврше своју обавезу и плате новчану казну која им је изречена. Разлог за наведено по мом мишљењу је чињеница да осуђени новчану казну која им је изречена у суштини не доживљавају као кривичну санкцију (попут казне затвора), већ постају свесни своје обавезе, а тиме чињенице да јесу кажњени тек онда када им буде предочено да ће се иста заменити казном затвора. Овакво поступање осуђених лица да тек када се замени новчана казна казном затвора исту плаћају, сигурно није била намера нашег законодавца, као ни поступајућих судија приликом избора кривичне санкције односно изрицања новчане казне, а не неке друге казне.

ИСТРАЖИВАЊЕ

Предмет истраживања

1. изрицање новчане казне у односу са казном затвора и условном осудом;
2. одмеравање новчане казне у дневним износима;
3. кривична дела за која се најчешће изриче новчана казна;
4. начин извршења и евиденције изречене новчане казне и
5. наплата новчане казне.

Циљ истраживања

Подаци до којих смо дошли истраживањем изрицања и одмеравања новчане казне код нас, надамо се да ће бити од утицаја за правосуђе, законодавца, али и шире.

Формирање узорка

1. проценат изрицања новчане казне у односу на казну затвора и условну осуду, сагледали смо анализом података добијених од Републичког завода за статистику за осуђена пунолетна лица, према изреченим санкцијама (затвор, новчана казна и условна осуда), за период од 2001. до 2010. године, у Републици Србији;

2. одмеравање новчане казне у дневним износима сагледали смо анализом извештаја које смо прикупили од виших и основних судова са подручја Апелационог суда у Новом Саду. Извештаје сачињавају анонимни упитници-анкете које су попуниле судије (3 до 5, случајни одабир) виших и основних судова са подручја Апелационог суда у Новом Саду (Виши суд у Новом Саду, Зрењанину, Панчеву, Сремској Митровици, Сомбору и Суботици и Основни суд у Новом Саду, Зрењанину, Кикинди, Панчеву, Вршцу, Сремској Митровици, Сомбору и Суботици). Упитници-анкете су садржале питања: да ли се изречена новчана казна одмерава у дневним износима или у одређеном износу; уколико сте новчану казну одмеравали у дневном износу, да ли је такав начин поступања утицао на дужину трајања поступка и из којих разлога се не одмерава новчана казна у дневним износима?

3. податке за кривична дела за која се најчешће изриче новчана казна смо добили од Републичког завода за статистику за Републику Србију. Судови са подручја овог суда су доставили податке о броју мериторно реше-

них кривичних предмета, броју осуђујућих одлука, броју одлука у којима је изречена новчана казна, број одлука у којима је новчана казна изречена као главна казна и број одлука у којима је новчана казна изречена као споредна одлука, као и података садржаних у табели: број предмета, кривично дело, изречена санкција, новчана казна у одређеном или дневном износу, висина изречене новчане казне и висина наплаћене казне.

4. извршење новчане казне и евиденција наплате новчане казне је сагледано на основу извештаја достављених од стране судова са територије Апелационог суда у Новом Саду, и то података: коме се доставља одлука којом је изречена новчана казна након правноснажности исте; врста и садржина евиденције о наплати изречених новчаних казни, ко какву евиденцију води у суду и на који начин и поступак наплате изречених новчаних казни.

5. наплата новчане казне је анализирана на основу извештаја достављених од стране виших и основних судова са подручја Апелационог суда у Новом Саду, за 2010. и 2011. годину. Наведени извештаји су садржали податке о: броју покренутих поступака наплате изречене новчане казне; број предмета у којима је наплаћена новчана казна; проценат наплаћених новчаних казни у односу на укупан износ изречених новчаних казни; број покренутих поступака за замену изречене новчане казне казном затвора и број предмета у којима је извршена наведена замена.

Хипотетички оквир истраживања

Пре него што смо добили извештаје од стране судова са подручја Апелационог суда у Новом Саду и Завода за статистику, моја претпоставка је била:

1. да се новчана казна као главна, у односу на казну затвора и условну осуду **најмање** изриче;

2. да се новчана казна **не одмерава у дневним износима** већ искључиво у одређеном износу;

3. да је кривично дело за које се најчешће изриче новчана казна кривично дело **против безбедности јавног саобраћаја**;

4. да се **извршавају изречене новчане казне и евидентирају наплате новчане казне, трошкова поступка и одузете имовинске користи**, у складу са одредбом чл. 51 Кривичног законика и чл. 367-369 Судског пословника, као и да осуђена лица под "притиском" односно у мо-

Прикази

менту замене изречене новчане казне са казном затвора плаћају новчану казну и да дуго траје поступак извршења наплате новчане казне и

5. да је мали проценат наплаћених новчаних казни.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

1. проценат изрицања новчане казне у односу на казну затвора и условну осуду у Републици Србији, за период од 2001. до 2010. године:

А) Осуђена пунолетна лица, према изреченим санкцијама (затвор, новчана казна и условна осуда)

ГОДИНА	УКУПНО ОСУЂЕНА ЛИЦА	ЗАТВОР	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА
2001.	33168	9343	6339	17067
2002.	33675	9310	6727	17146
2003.	33017	10575	7032	15109
2004.	34239	10581	7654	15667
2005.	36901	10361	8063	18051
2006.	41422	11224	8033	21504
2007.	38694	8576	7413	21702
2008.	42138	9658	7270	24131
2009.	40880	9763	6753	23382
2010.	21681	5908	2406	12833

Закључак:

Анализом односа изречене новчане казне, са казном затвора и условном осудом, осуђеним пунолетним лицима у РС, за период од 2001. до 2010. године на основу података из Табеле 1., долази се до закључка да је новчана казна пунолетним осуђеним лицима у РС, у односу на казну затвора и условну осуду МАЊЕ ИЗРИЦАНА, и то:

1. за 2001. годину, мање за 9,06% у односу на казну затвора и 32,35% мање у односу на условну осуду;
2. за 2002. годину, мање за 7,67% у односу на казну затвора и 31,02% мање у односу на условну осуду;
3. за 2003. годину, мање за 10,73% у односу на казну затвора и 24,46% мање у односу на условну осуду;
4. за 2004. годину, мање за 7,55% у односу на казну затвора и 22,41% мање у односу на условну осуду;

Прикази

---

5. за 2005. godinu, мање за 6,23% у односу на казну затвора и 27,07% мање у односу на условну осуду;

6. за 2006. godinu, мање за 7,94% у односу на казну затвора и 24,81% мање у односу на условну осуду;

7. за 2007. godinu, мање за 4,91% у односу на казну затвора и 38,84% мање у односу на условну осуду;

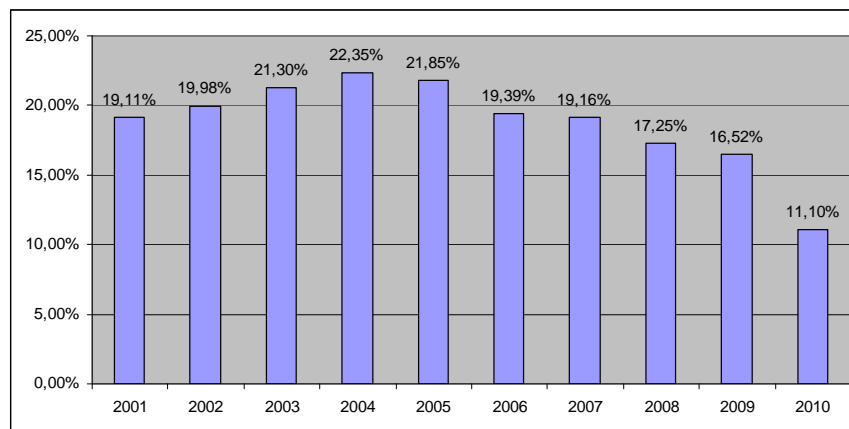
8. за 2008. godinu, мање за 6,4% у односу на казну затвора и 40,75% мање у односу на условну осуду;

9. за 2009. godinu, мање за 12,78% у односу на казну затвора и 46,1% мање у односу на условну осуду;

10. за 2010. godinu, мање за 16,16% у односу на казну затвора и 48,11% мање у односу на условну осуду;

као и да је НАЈВИШЕ изрицана кривична санкција УСЛОВНА ОСУДА.

Б) Приказ изречених новчаних казни, у односу на укупан број осуђених пунолетних лица

Закључак:

У посматраном периоду уочљиво је да је проценат изрицања новчаних казни у односу на остале кривичне санкције у незнатној осцилацији, с тим што је у 2010. години дошло до нешто већег пада односно смањења броја изречених новчаних казни у односу на казну затвора и услов-

ну осуду који је износио 11,10%. Поређења ради у 2010. години у земљама у окружењу тај проценат је следећи: у Македонији 23,48%, у Хрватској 6,34%, а у Федерацији БиХ 11,55%.

2. одмеравање новчане казне у дневним износима

У циљу истраживања је обављено анкетирање судија основних и виших судова са територије Апелационог суда у Новом Саду. Том приликом судије су се изјашњавале на следећа питања:

а) да ли новчану казну одмеравате у дневним износима или у одређеном износу

б) уколико сте новчану казну одмеравали у дневном износу да ли је такав начин поступања утицао на дужину трајања поступка

в) из којих разлога не одмеравате новчану казну у дневним износима и

г) шта мислите о новчаној казни у дневним износима (предности и мане овакве казне)

Све анкетирани судије су се изјасниле да новчану казну одмеравају искључиво у одређеном износу, из разлога што је одмеравање новчане казне на тај начин једноставније, брже, сврсисходније и економичније у односу на одмеравање новчане казне у дневним износима.

Као основни разлог неодмеравања новчане казне у дневним износима анкетирани судије су навели да такав начин одмеравања казне представља непотребно одуговлачење поступка; да је за исто неопходно прибављање података о свим приходима и нужним расходима странака, а суд не располаже са довољно ефикасним механизмима за прибављање ових података; осим тога сама законска одредба не дефинише јасно шта је то што представља приход а шта нужни расход; такође, странке углавном нису стално запослене односно немају стална примања (углавном је реч о лицима која раде "на црно", обављају сезонске послове, издржавају их чланови породице,...) из којих разлога је и немогуће утврдити потребне податке; затим, нису ретке ситуације да странке не дају тачне податке о својим приходима и имовини; поред тога, само прикупљање података од стране суда би захтевало и евентуално ангажовање вештака што би проузроковало непотребне трошкове, док би истовремено постојала могућност да тражене податке суд не може ни да прибави (из разлога што други органи и установе - као што су нпр. пореска управа, катастар непокретности, банке, ... не по-

седују тражене податке), на који начин би се изгубило много времена, а крајњи резултат би опет остао неизвестан.

Само мали број анкетираних судија је указао да овакав начин одмеравања новчане казне доноси **неке предности**. Оно што је истакнуто јесте да би се оваквим начином одмеравања новчане казне **постигла индивидуализација** односно да би дошло до **одмеравања новчане казне према стварној економској снази осуђеног лица, јер иста подједнако погађа и сиромашне и богате**. Изражено је и очекивање да би се тада новчана казна у далеко већем проценту и наплатила. Осим наведеног, као предност оваквог одмеравања новчане казне истакнуто је и да се у пракси често дешава да осуђено лице не плати новчану казну (која је одмерена у одређеном износу), већ то учини тек када се донесе решење о замени изречене новчане казне казном затвора, када долази до стављања ван снаге оваквог решења, а која процедура би се избегла управо изрицањем новчане казне у дневним износима.

Као основна мана изрицања новчане казне у дневним износима истакнуто је да такво поступање утиче на одуговлачење поступка; да је сам начин утврђивања једног дневног износа **сувише компликован** јер не постоји подршка других органа и институција који би суду достављали податке потребне за утврђивање прихова и расхода осуђеног лица; да саме институције не поседују сређене евиденције о подацима о приходима и расходима лица; **законодавац није јасно ни дефинисао шта све улази у приходе** (да ли је то само зарада или су то нпр. и добици од игара на срећу) **и нужне расходе** (нпр. да ли нужни расход представља износ потребан за одлазак на летовање, зимовање, ...). Посебно је истакнуто да нашој земљи, у којој већина становништва није запослена, нема имовину и редовне приходе, **још увек није спремно за овакав начин изрицања новчане казне ("нисмо Шведска") и да то неће бити могуће све док суд не стекне реалну могућност да користи потребне податке одговарајућих институција о приходима и расходима лица.**

Оно што је предложено од стране појединих судија јесте брисање одредбе члана 49 Кривичног законика из разлога што је иста потпуно неприменљива, нема никаквих предности у односу на одмеравање новчане казне у одређеном износу, а сврха кажњавања се подједнако постиже као и изрицањем новчане казне у одређеном износу. Дат је и предлог да се наведена законска одредба измени на тај начин што би се предвидело да окривљено лице (у одређеном року) суду доставља потребне податке за утврђивање његових прихода и расхода, а уколико до тога не дође да тада

Прикази

суд висину дневног износа утврди у износу који је утврђен законом као износ који служи за замену новчане казне казном затвора - на овај начин би се окривљеним лицима оставила могућност да евентуално умање износ новчане казне која им се изриче јер би на њима био терет доказивања да остварују мање приходе или имају веће расходе.

3. Осуђена пунолетна лица, према кривичном делу и изреченим кривичним санкцијама (казна затвора, новчана казна и условна осуда) у Републици Србији, за 2010. годину

КРИВИЧНА ДЕЛА	УКУПНО	ЗАТВОР	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА
против живота и тела	1679	472	175	1003
против слобода и права човека и грађанина	258	77	13	165
против изборних права	1	-	-	1
против права на основу рада	18	1	8	9
против части и угледа	358	4	290	9
против полне слободe	164	124	5	34
против брака и породице	1835	292	97	1407
против интелектуалне својине	130	11	3	114
против имовине	4739	2310	353	1971
против привреде	589	130	56	400
против здравља људи	2564	1176	382	899
против животне средине	333	33	70	218
против опште сигурности људи и имовине	166	35	14	112
против безбедности јавног саобраћаја	3003	265	694	1962
против безбедности рачунарских података	4	-	-	4
против уставног уређења и безбедности РС	24	21	-	3
против државних органа	374	52	34	272
против правосуђа	226	66	25	124
против јавног реда и мира	1054	300	70	673
против правног саобраћаја	1456	193	21	1230
против службене дужности	463	162	6	291
против човечности и других добара заштићених међународним правом	43	40	1	1
против Војске Србије	38	2	10	26

Закључак: анализом наведених података, долазимо до закључка да је новчана казна у 2010. години, у Републици Србији:

А) највише изречена за кривично дело против безбедности јавног саобраћаја (694), потом за кривично дело против здравља људи (382), затим против имовине (353) и против части и угледа (290);

Б) најмање изречена за кривично дело против човечности и других добара заштићених међународним правом (1), потом против интелектуалне својине (3), затим за полне слободе (5) и против права по основу рада (8);

В) док за кривично дело против изборних права (од укупно осуђујућих 1), безбедности рачунарских података (од укупно осуђујућих 4) и уставног уређења и безбедности РС (од укупно осуђујућих 24), **није изречена ни једна новчана казна.**

Ови подаци се подударају са подацима до којих смо дошли анализом података прикупљених од стране **судова са подручја Апелационог суда у Новом Саду (за временски период 2010. -2011. године),** па тако:

А) највише изречена за кривично дело против безбедности јавног саобраћаја (679), потом за кривично дело против имовине (471), затим против здравља људи (373), и против привреде (283);

Б) најмање изречена за кривично дело против безбедности рачунарских података (1), потом против интелектуалне својине и против човечности и других добара заштићених међународним правом (2), затим против права по основу рада (5) и против службене дужности (10);

В) док за кривично дело против изборних права, уставног уређења и безбедности РС и Војске Србије, **није изречена ни једна новчана казна.**

4. извршење новчане казне и евиденција наплате новчане казне, у судовима са подручја Апелационог суда у Новом Саду

Извршење новчане казне и евиденција наплате новчане казне је сагледано на основу извештаја достављених од стране судова са територије Апелационог суда у Новом Саду, и то података: коме се доставља одлука којом је изречена новчана казна након правноснажности исте; врста и садржина евиденције о наплати изречених новчаних казни, ко какву евиденцију води у суду и на који начин и сам поступак наплате изречених новчаних казни.

Прикази

На основу анализе утврђено је да судови, са подручја овог суда поступају у смислу одредбе чл. 51 Кривичног законика, кад је у питању **извршење новчане казне** и у смислу одредбе чл. 367-369 Судског пословника, по питању **евиденције наплате новчане казне**.

5. Наплата новчане казне, у судовима са подручја Апелационог суда у Новом Саду, за 2010. и 2011. годину

Назив суда	Број прекрнутих поступака наплате изречене новчане казне		Број предмета у којима је наплаћена новчана казна		Процент наплаћених казни у односу на укупан износ изречених новчаних казни		Број прекрнутих поступака за замену изречених новчаних казни казном затвором		Број предмета у којима је извршена наведена замена	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Виши суд у Новом Саду	21	25	16	6	41%	23%	3	2	3	2
Виши суд у Зрењанину	5	8	3	5	60%	62,5%	2	1	2	-
Виши суд у Панчеву	2	6	-	6	-	50%	2	2	2	2
Виши суд у Сремској Митровици	2	9	1	3	76,9%	18,4%	-	-	-	-
Виши суд у Сомбору	2	8	-	-	21,0%	55,15%	-	2	-	2
Виши суд у Суботици	5	3	3	1	70,1%	16,9%	-	1	-	-
Основни суд у Новом Саду	229	135	128	111	43,3%	22,1%	46	26	21	18
Основни суд у Зрењанину	24	69	18	28	48,1%	35,53%	3	3	1	-
Основни суд у Кикинди	85	154	40	46	47,0%	29,87%	24	49	24	49
Основни суд у Панчеву	103	32	9	1	8,74%	3,12%	68	17	7	-
Основни суд у Вршцу	12	39	6	12	38,9%	65,84%	53	34	49	28
Основни суд у Сремској Митровици	138	297	80	96	55,9%	34,52%	14	90	5	22
Основни суд у Сомбору	8	-	22	68	16,9%	46,57%	4	42	4	42
Основни суд у Суботици	183	315	126	113	70,4%	29,65%	39	57	21	42

Анализом података, садржаних у табели, које је овај суд прикупио од подручних судова, долази се до података **за Војводину за 2010. и 2011. годину да је:**

А) у 2010. години укупно наплаћено новчаних казни је **42,73%**, а **у 2011. години** је **35,26%** посматрано у односу на укупан износ изречених новчаних казни и

Б) у 2010. години укупно замењених новчаних казни казном затвора је **16,97%**, а **у 2011. години 18,82%** посматрано у односу на укупан број покренутих поступака наплате изречене новчане казне.

ЗАКЉУЧАК

1. Претпоставка да се новчана казна као главна, у односу на казну затвора и условну осуду **најмање** изриче, се кроз анализу података показала као **тачном**.

По мом мишљењу ово је првенствено због броја кривичних дела предвиђених нашим законодавством за која може да се изрекне новчана казна, да су учиниоци кривичних дела често повратници, да исти не доживљају новчану казну као казну, да постоји свест код судија да извршење новчане казне осим осуђених лица често погађа и породицу, а не само учиниоца као извршиоца који треба да сноси одговорност и последице за извршено кривично дело, из којих разлога се новчана казна, као казна не сматра адекватном за остварење сврхе генералне и специјалне превенције, па се стога изриче казна затвора условно или безусловно.

2. Новчана казна се **не одмерава у дневним износима** већ искључиво у одређеном износу, је такође била претпоставка **која се потврдила** кроз истраживање, јер су утврђење прихода и нужних расхода учиниоца кривичног дела, код утврђења висине дневног износа, чињенице које утичу на дужину трајања поступка. Због чега сам и био мишљења да судије "идући линијом мањег отпора" прибегавају одмеравању изречене новчане казне у одређеном износу односно одмеравању висине новчане казне у оквиру прописане најмање и највеће новчане казне.

3. Претпоставка да се новчана казна највише **изриче учиниоцима кривичних дела из групе кривичних дела против безбедности јавног саобраћаја**, а која се заснивала на чињеници да се ради о честим, најчешће нехатним и тзв. "лакшим кривичним делима" потврдила кроз анализу **тачном**.

4. Да се **извршавају изречене новчане казне и евидентирају наплате новчане казне** у складу са одредбом чл. 51 Кривичног законика и чл. 367-369 Судског пословника, се такође показала **тачном**.

5. Претпоставка да је **мали проценат наплаћених новчаних казни**, на основу података који су доставили судови са подручја Апелационог суда у Новом Саду, је **потврђена**. Наиме, податак да је **у 2010. години укупно на-**

плаћено новчаних казни 42,73% и у 2011. години 35,26% у односу на укупан износ изречених новчаних казни, је **поражавајуће мали**. Исто тако када се посматрају подаци у вези **замене изречене новчане казне казном затвора** у односу на укупан број покренутих поступака за наплату новчане казне у **2010. години 16,97% и у 2011. години 18,82%** је **неоправдано велик**, јер је скоро свака пета изречена новчана казна замењена казном затвора.

Наведени подаци јасно и експлицитно указују да се на овај начин не испуњава намера законодавца, јер с једне стране мали проценат наплате изречене новчане казне говори да се сврха кажњавања која се желела постићи управо изрицањем ове казне не постиже, док са друге стране велики проценат замењених новчаних казни казном затвора доводе до негативних последица - краткотрајне казне затвора, непостојање прилива средстава у буџет, трошак за државу и додатна оптерећеност затвора, из којих разлога наведена замена би требало да представља изузетак.

Наведени подаци не би смели да остану незапажени, имајући у виду да износи наплаћених новчаних казни улазе у буџет из којих разлога би држава требало да буде најзаинтересованија за реализацију наплате изречене новчане казне.

Разлог за наведено видим у недовољној прецизно прописаној процедури за наплату, што даје могућност, слободу и простор судији односно административном особљу да више пута, често и безуспешно, покушава да "натера" осуђеног да плати изречену новчану казну, а како би се избегла замена изречене новчане казне казном затвора.

Сматрам да би решење изнетог било у поједностављивању поступка наплате изречене новчане казне, у смислу скраћивања процедуре наплате чиме би се елиминисала могућност злоупотребе.

Литература:

1. Н. Срзентић, А. Стајић, Љ. Лазаревић, Кривично право Југославије – општи део, Београд, 1997. година;
2. З. Стојановић, Кривично право – општи део, Београд, 2007. година;
3. Ј. Тирић, Ђ. Ђорђевић и Р. Степи, Казнена политика судова у Србији, Београд, 2006. година;
4. Кривични законик ("Сл. гласник РС", број 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009 и 111/2009);
5. Судски пословник ("Сл. гласник РС", број 110/09 и 70/11);
6. сајт Републичког завода за статистику РС: [www. stat. gov. rs](http://www.stat.gov.rs);
7. линк: <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=264>

Бранислава Апостоловић,
судија Апелационог суда у Новом Саду

ОДЛУКЕ КОМИТЕТА ПРОТИВ ТОРТУРЕ И НАКНАДА ШТЕТЕ

Повељом Уједињених нација,¹ прокламован је принцип да признавање једнаких и неотуђивих права свим члановима људске заједнице представља основу слободе, праведности и мира у свету. Повељом се посебан значај придаје заштити права човека и основних слобода за све без обзира на расу, пол, језик или веру.²

Полазећи од наведених принципа Повеље Уједињених нација, а водећи рачуна о члану 5. Опште декларације о правима човека³ и о члану 7. Међународног пакта о грађанским и политичким правима⁴, који прописују да нико не сме бити подвргнут мучењу или свирепим, нехуманим или понижавајућим казнама или поступцима, те водећи рачуна о Декларацији о заштити свих лица од мучења и других свирепих, нехуманих или понижавајућих казни или поступака,⁵ Генерална скупштина Уједињених нација усвојила је 1984. године Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака (Конвенција против тортуре).⁶

---

¹ Потписана 24. јуна 1945. године у Сан Франциску, ступила на снагу 24. октобра 1945 године

² Члан 55. Повеље.

³ Усвојена и проглашена Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 217/III од 10. децембра 1948. године

⁴ "Службени лист СФРЈ", бр. 7/1971, Међународни акт о грађанским и политичким правима је усвојен и отворен за потписивање и ратификовање или приступање Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 2200 (XXI) од 16.12.1966. године, а на снагу је ступио 23. марта 1976. године.

⁵ Генерална скупштина усвојила Декларацију 9. децембра 1975. године

⁶ Усвојена и отворена за потпис, ратификацију и приступање резолуцијом Генералне скупштине УН бр. 39/46 од 10. децембра 1984. године, ступила на снагу 26. јуна 1987. године у складу са чланом 27.(1). Југославија је потписала и ратификовала ову конвенцију. Објављена у "Службеном листу" Међународни уговори бр. 9/91.

Према одредбама Конвенције државе су обавезне да предузму неопходне мере да спрече све појаве тортуре на територији под њиховом надлежношћу. Држава која ратификује Конвенцију против тортуре обавезује се да предузме све законске, административне, судске и друге мере ради спречавања мучења лица која се налазе под њеном јурисдикцијом, а искључено је позивање на било коју изузетну околност или наређење претпостављеног или јавних власти да би се оправдала тортура.

Иако је забрана тортуре – мучења прокламована многобројним међународним документима, једино је Конвенција против тортуре дала детаљну и веома широку дефиницију тортуре – мучења (у даљем тексту тортура). За циљеве ове Конвенције, израз "тортура" означава сваки акт којим се једном лицу намерно наносе бол или тешке физичке или душевне патње у циљу добијања од њега или неког трећег лица обавештења или признања или његовог кажњавања за дело које је то или неко треће лице извршило или за чије извршење је осумњичено, застрашивања тог лица или вршења притиска на њега или застрашивања или вршења притиска на неко треће лице или из било ког другог разлога заснованог на било ком облику дискриминације ако тај бол или те патње наноси службено лице или било које друго лице које делује у службеном својству или на његов подстицај или са његовим изричитим или прећутним пристанком. Тај израз се не односи на бол или патње које су резултат искључиво законских санкција, неодвојивих од тих санкција или које те санкције проузрокују.⁷ Државе потписнице се обавезују да сва акта тортуре, покушај вршења тортуре или неког другог акта који изврши неко лице, а који представља саучесништво или учествовање у акту тортуре, санкционишу унутрашњим кривичним законима.⁸

Према одредбама Конвенције државе уговорнице прихватају обавезу да неће протерати или изручити неко лице другој држави, ако постоје индикације да оно може, по изручењу у ту државу бити подвргнуто тортури или ако у дотичној држави постоји озбиљно и масовно кршење људских права. Кон-

---

⁷ Члан 1. Конвенције, поред дефиниције дате чланом 1. Конвенције, једино још регионални документ – Међу-америчка конвенција о спречавању и кажњавању тортуре дефинише појам тортуре. У члану 2. ове Конвенције се наводи да тортура треба бити схваћена као било који акт, намерно извршен како би физички или душевни бол или патња био нанет особи током кривичне истраге, као средство застрашивања, као лично кажњавање, превентивна мера казна или ради неког другог циља.

⁸ Члан 4. Конвенције.

венција предвиђа да, ако се на територији неке државе нађе лице за које постоји основана сумња да је учинило акт тортуре, држава се обавезује да га притвори и преда органима надлежним за кривично гоњење. Према овом међународном уговору сви уговори о екстрадицији подразумевају издавање за све акте тортуре, а и он сам може да буде основ за екстрадицију.

Према Конвенцији, свака држава чланица се стара да надлежни органи неодложно изврше непристрасну истрагу сваки пут кад постоје оправдани разлози да се посумња да је акт тортуре извршен на некој територији под њеном јурисдикцијом.⁹ Свака држава чланица обезбеђује сваком лицу које тврди да је било подвргнуто тортури на некој територији под њеном јурисдикцијом право да се жали надлежним органима споменуте државе који ће неодложно и непристрасно испитати случај. Предузете мере ради обезбеђења заштите лица које се жалило и лица као сведока од сваког лошег поступања или било каквог застрашивања због поднесене жалбе или било какве дате изјаве.¹⁰ Свака држава чланица, у свом правном систему, гарантује жртви неког акта тортуре право добијања накнаде и праведног и одговарајућег обештећења, укључујући средства потребна за његову што потпунију рехабилитацију. У случају смрти жртве акта тортуре, имаоци права те жртве полажу право на обештећење. Овај члан не искључује никакво право на обештећење које би имала жртва или било које друго лице у складу са националним законодавством.¹¹

Комитет против тортуре

Комитет против тортуре (*Committee Against Torture – CAT, u daljem tekstu Komitet*) основан је на основу одредбе члана 17. Конвенције против тортуре, а почео је са радом 1987. године.

Комитет се састоји од 10 експерата који имају високи морални углед и који су признати стручњаци за област људских права. Те експерте бирају државе потписнице Конвенције, на период од 4 године. Чланови Комитета се бирају тајним гласањем са листе кандидата коју саставља Генерални секретар УН. Свака држава потписница може да предложи једног кандидата кога је одабрала међу својим држављанима. Државе потписнице треба да воде ра-

---

⁹ Члан 12. Конвенције.

¹⁰ Члан 13. Конвенције.

¹¹ Члан 14. Конвенције.

чуна о томе да предлажу кандидате који су већ чланови Комитета за људска права, установљеном на основу Међународног пакта о грађанским и политичким правима и који су расположени да буду чланови Комитета против тортуре.¹² Приликом избора чланова Комитета води се рачуна да су правилно географски заступљени. Када су изабрани они делују у личном својству и независни су од државе која их је предложила. Ако неки члан одбора умре, поднесе оставку на своју функцију или из било којих других разлога није више у могућности да обавља своју дужност у Комитету, држава потписница која га је кандидовала именује међу својим држављанима другог експерта који ће бити члан Комитета до истека мандата члана кога замењује, с тим да то именување мора одобрити већина држава потписница.

Комитет бира свој биро чији је мандат 2 године, с тим да чланови бироа могу бити поново бирани. Комитет сам израђује свој Пословник. Комитет је усвојио Пословник којим се детаљно уређују питања процедуре.¹³ Према одредбама Пословника за кворум је потребно присуство 6 чланова, а одлуке Комитета доносе се већином гласова присутних чланова. Седнице Комитета се одржавају у згради Уједињених нација у Женеви. Административни послови и организација рада Комитета је од 1997. године поверена Канцеларији Високог комесара за људска права. Комитет се састаје два пута годишње (април-мај и новембар). Постоји могућност да се одрже и специјални састанци, о чему одлуку може да донесе сам Комитет на захтев већине чланова или то може захтевати нека земља потписница. Радни језици су руски, енглески, шпански и француски. Када се ради о информацијама које се односе на систематске акте мучења, седнице Комитета су по правилу затворене за јавност.

Надлежност Комитета је вишеструка јер он треба да: разматра извештаје држава потписница о мерама које предузимају да би испуниле обавезе које су преузеле Конвенцијом; *Ex officio* истражује појаве тортуре; прима представке којима држава покреће поступак против друге државе потписнице Конвенције ако је пристала на надлежност по члану 21. Конвенције; прима индивидуалне представке о случајевима кршења Конвенције.

---

¹² Члан 17. став 2. Конвенције.

¹³ Пословник комитета против тортуре, измењен јула 1998. године.

Индивидуална представка

Индивидуална представка мора да садржи основне податке о подносиоцу (име, презиме, адресу и занимање). Ако подносилац представке није и сам жртва мора да се назначи у ком се својству појављује (породичне везе, овлашћени заступник и сл.), као и да се наведу разлози који спречавају жртву да сама поднесе захтев. Уколико подносилац представке није сама жртва у пријави се морају навести сви релевантни подаци о самој жртви (име, презиме, адреса, занимање, држављанство, датум и место рођења). Представка мора да садржи информацију о држави против које се подноси представка, предмет представке, морају да се наведу чланови закона или других националних правних аката који су прекршени, као и одредбе Конвенције за које подносилац сматра да су прекршене. У представци морају бити наведени сви расположиви унутрашњи правни лекови који стоје на располагању и објашњење и докази да су они исцрпени уз навођење свих релевантних чињеница које се односе на случај. Ако се случај већ разматра пред неким другим међународним телом представка мора да садржи информације о томе докле је стигла процедура у том поступку.¹⁴

Процедура по члану 22. Конвенције

Да би се поднела индивидуална представка по процедури која је предвиђена чланом 22. Конвенције морају да буду испуњени одговарајући услови. Комитет може примити индивидуалне представке само ако је земља против које се покреће поступак прихватила надлежност комитета.¹⁵ Држава која ратификује Конвенцију може да не прихвати надлежности Комитета да поступа по процедури предвиђеној чланом 22, али државе уговорнице могу у сваком тренутку да признају надлежност Комитета да прима и испитује представке које су поднете од стране или у име појединаца који се налазе у њиховој надлежности.

Поступак може да покрене појединац који сматра да је жртва кршења неке одредбе Конвенције. Поред саме жртве, поступак могу покренути и рођаци оштећеног или његов овлашћени заступник или било која особа, ако сама жртва није у могућности да представку поднесе, а подно-

---

¹⁴ Пословник, правило 99.

¹⁵ Приликом ратификације Конвенције Југославија је дала изјаву да прихвата надлежност Комитета да расправља по индивидуалним представкама.

силац докаже да се појављује у име жртве. Комитет против тортуре у сваком конкретном случају цени да ли је испуњен овај услов иако подносилац не докаже да је овлашћен да заступа жртву представку ће одбацити.

Расправа о индивидуалним представкама се по правилу одвија на затвореним седницама. Прво се расправља о прихватљивости представке, односно Комитет разматра да ли су задовољени сви процедурални услови да представку прихвати. Да би представка била прихватљива морају бити испуњени захтеви наведени у Конвенцији и у Пословнику. Комитет неће прихватити представке које су анонимне.¹⁶

Подносилац представке мора да буде жртва кршења неког права које је зајамчено Конвенцијом. Комитет може да прихвати молбу подносиоца да му се име не објављује због околности које указују да би то могло да штети подносиоцу. Представку могу поднети и сродници жртве или њихови овлашћени заступници.¹⁷ Комитет у сваком конкретном случају разматра да ли лице које је поднело представку има право на то и у свим случајевима када овај услов није испуњен представку одбацује као неприхватљиву. Комитет може прогласити представку неприхватљивом ако сматра да подношење представке представља злоупотребу права на подношење представке. То ће бити у случајевима из којих јасно произилази да је подносилац покренуо представку ради своје личне промоције или да представка није поднета у интересу саме жртве.

Комитет неће приступити расправљању о конкретном случају ако се исто питање већ расправља пред неким другим међународним органом.¹⁸ Ако се у току расправе докаже да се исти случај расправља пред неким другим међународним телом Комитет по правилу представку одбацује.

Странка мора да докаже да су исцрпљени сви унутрашњи правни лекови.¹⁹ Комитет је у свим случајевима у којима је држава доказала да нису

---

¹⁶ Члан 22., став 2. Конвенције и Пословник, правило 107, став 1., тачка 1.

¹⁷ Пословник, правило 107, став 1, тачка б.

¹⁸ У систему УН постоји механизам заштите људских права кроз деловање Комисије за људска права. Комисија је у оквиру тематских механизма именовала специјалног известиоца за појаве тортуре чији је мандат да истражује појаве масовног кршења људских права и случајева тортуре.

¹⁹ Овај услов захтевају сви међународни уговори који пружају могућност покретања поступка по индивидуалним представкама

исцрпљени правни лекови, доносио одлуку о неприхватљивости представке. Конвенција дозвољава да Комитет прихвати да расправља о представци ако се покаже да правни лекови превазилазе све разумне рокове или да су потпуно неефикасни и практично не пружају задовољење жртви. Комитет је одбацивао као неприхватљиве представке у којима је подносилац тврдио да употреба правних лекова није ефикасна, а за то није пружио доказе. Ако представка буде одбијена јер нису искоришћени правни лекови, а касније се покаже да су они ипак били исцрпљени, да су неефикасни или су превазишли све разумне рокове, могуће је да се она поново разматра.²⁰

Поступак пред Комитетом се може покренути само ако се кршење одредаба Конвенције догодило после пристанка државе да Комитет расправља индивидуалне представке, односно ако је прихватљива надлежност на основу члана 22. Конвенције. Комитет може у току поступка о прихватљивости да захтева од појединца или од државе да му достави додатне информације, објашњења и мишљења о питању прихватљивости поднеска. Комитет не може донети одлуку о прихватљивости ако држави није пружена могућност да се изјасни о њеној прихватљивости.²¹ Ако Комитет одлучи да је представка прихватљива, он мора о томе да обавести и подносиоца представке и државу.

Када Комитет одлучи да је представка прихватљива он ту одлуку доставља држави и подносиоцу. Држава може у року од 6 месеци да достави писани извештај и мишљење о суштини ствари.²² Подносилац представке има могућност да се изјасни о извештају државе. Процедура пред Комитетом се по правилу одвија у писаној форми али Пословник предвиђа и случајеве да, када Комитет процени да то може бити од користи, позове појединца и државу да се појаве пред Комитетом и да дају ближа обавештења или да одговоре на питања.²³ Комитет се у току расправе о случају може обраћати и осталим телима Уједињених нација или специјализованим агенцијама ако сматра да је то потребно. О свим представкама поднетим по члану 22. Конвенције Комитет расправља на затвореним седницама.

---

²⁰ Пословник, правило 109.

²¹ Пословник, правило 108. став 3.

²² Члан 22. став 3. и Правила процедуре број 110.

²³ Пословник, Правила 110, став 5.

Комитет испитује представку узимајући у обзир све околности и сва приспела обавештења од заинтересованог појединца или државе потписнице, а може и да именује неког од својих чланова за известиоца у конкретном случају. Извештач води поступак, а овлашћен је да тражи додатне информације у вези са случајем, да се обраћа држави или подносиоцу представке. Када заврши разматрање представке према чињеницама које су утврђене, Комитет усваја констатације. Констатације Комитета се саопштавају заинтересованој држави потписници и појединцу који је поступак покренуо.²⁴ Комитет усваја мишљење у сваком конкретном случају, а Пословником је предвиђено да чланови Комитета имају могућност да изразе појединачна, издвојена мишљења, која се такође достављају странама у спору.²⁵

Одлуке Комитета по индивидуалним представкама нису правно обавезујуће, не постоји орган који спроводи одлуке Комитета. Комитет по правилу тражи од државе да га обавести о корацима који су предузети и о примени препорука које је дао Комитет.²⁶ Констатације имају облик пресуде и садрже став Комитета о суштини ствари, детаљне информације о представци, чињеницама које су доказане, одлуку о привременој мери ако је донета, закључке да ли је нека од одредаба Пакта повређена. Конвенцијом је прописано да се одлуке Комитета доносе већином гласова присутних чланова.

Пракса комитета против тортуре

Према извештају међународних и националних невладиних организација постоји раширена и веома честа појава аката тортуре и нечовечног и понижавајућег поступања државних органа. Међутим, и поред ове констатације произилази да је пракса Комитета против тортуре незадовољавајућа. Разлог томе је свакако чињеница да је приличан број земаља приступио и ратификовао Конвенцију против тортуре, али је зато само мањи број (53) пристало на надлежност Комитета по члану 22. Конвенције. После Комитета за људска права, Комитет против тортуре има најобимнију праксу разматрања појединачних случајева. Према досадашњој пракси, највише индивидуалних представки је поднето у случајевима када лицу прети протеривање из неке земље и опасност да буде изложен тортури у земљи у коју треба да буде из-

---

²⁴ Члан 22, став 7. Конвенције и Пословник, Правило 111, став 3.

²⁵ Правила процедуре број 111, став 4.

²⁶ Члан 22, став 7. и Правила процедуре број 111.

ручен.²⁷ У пракси Комитета је уочљиво да се у спору против државе појављује мали број појединаца над којима се спроводи тортура позивањем на повреду права предвиђених чланом 13. -16. Конвенције.

Поступак пред Комитетом против Србије и Црне Горе

Југославија је ратификовала Конвенцију против тортуре 20. јуна 1991. и посебном изјавом прихватила надлежност Комитета у погледу примене чланова 20., 21. и 22. То значи да лице које се нађе на територији СРЈ (Србије и Црне Горе), држављанин СРЈ (Србије и Црне Горе) или странац и буде подвргнуто акту тортуре, или нечовечном или понижавајућем поступању може да се обрати појединачном представком Комитету против мучења. Против СР Југославије односно Србије и Црне Горе поднето је више представки.

1) Одлука Комитета против тортуре у складу са чланом 22. Конвенције.

Двадесетшеста седница поводом представке број 113/1998

Подносилац представке: РР (у поступку га заступа пуномоћник)²⁸

Оштећени: МР (покојни)

Држава потписница: Југославија

Датум подношења: 22. јули 1998. године

Комитет против тортуре, основан у складу са чланом 17. Конвенције против тортуре и других сурових, нехуманих или понижавајућих поступака или казни,

На седници одржаној 11. маја 2001. године

---

²⁷ Комитет може да донесе привремену меру када подносиоцу представке прети опасност од аката тортуре ако буде изручен некој другој земљи да, док траје поступак пред Комитетом забрани изручење и на тај начин могућа жртва је заштићена док Комитет не донесе одлуку.

²⁸ Представку је Комитету у име РР поднео Фонд за хуманитарно право, невладин организација са седиштем у Београду

Окончавши разматрање представке број 113/1998, поднете Комитету против тортуре у складу са чланом 22 Конвенције против тортуре и других сурових, нехуманих или понижавајућих поступака или казни,

Узевши у обзир све информације достављене од стране подносиоца представке, његовог пуномоћника, као и државе потписнице,

Усвојио је следећу:

Одлуку у складу са чланом 22. став 7. Конвенције.

1. Подносилац представке од 22. јула 1998. године је господин РР, држављанин Југославије, са пребивалиштем у граду Ш. у Југославији. Он тврди да је акт тортуре који је за последицу имао смрт његовог сина, М. Р., почињен од стране полиције, те да су власти након тога пропустиле да спроведу брзу и непристрасну истрагу.

Чињенице изнете од стране подносиоца представке:

Подносилац представке тврди да су дана 13. фебруара 1995. године у Ш. тројица полицајаца ухапсила М. Р., а приликом потраге за сасвим другим лицем осумњиченим за убиство. Један од полицајаца је том приликом ударио његовог сина тупим предметом, вероватно пиштољем или кундаком пушке, иза левог уха, чиме га је усмртио на лицу места. Полицајци су затим преместили тело М. Р. и ударцем тупим предметом поломили су му обе бутне кости. Тек тада су позвали хитну помоћ, дежурног инспектора, као и форензичког техничара.

Полицајци су рекли инспектору да је М. Р. учинио самоубиство скочивши са крова оближње зграде и да постоји очевидац кривичног догађаја, Д. М. Лекар који је био у саставу екипе за пружање хитне помоћи констатовао је смрт М. Р. Хитна помоћ је затим отишла, оставивши тело погребној служби. Подносилац представке тврди да је после одласка хитне помоћи један од полицајаца ударио покојника у браду, проузроковавши тиме и повреде на његовом лицу.

Подносилац представке је приложио копију записника о обдукцији у којем се закључује да је смрт била насилна и проузрокована повредом мозга, услед пада на тврду подлогу. Преломи описани у записнику објашњавају се падом. Подносилац представке је такође приложио и извештај лекара који је био у екипи за пружање хитне помоћи. У том извештају се каже: "спољним прегледом установио сам слабо крварење из ране иза ле-

вог уха. Услед отворене фрактуре бутне кости изнад десног колена панталоне су биле овлажене траговима крви, док око ране крви није било".

Подносилац представке тврди да се поменути медицински извештаји међусобно не подударају. Доктор хитне помоћи тврди да није приметио повреде лица, док се у записнику о обдукцији наводи раздеротина и модрица на бради. Подносилац представке оспорава налазе из записника лекара хитне помоћи примећујући да је тешко могуће да особа падне са висине од 14,65м без задобијања повреда лица, пета, карлице, кичме или унутрашњих органа, као и без унутрашњег крварења, задобивши само модрице на левом лакту и иза левог ува. Шта више, подносилац представке примећује да на земљи, пред тела, крви није било.

На захтев родитеља оштећеног, двојица стручњака судско-медицинске струке проучила су записник о обдукцији и нашла да је исти површан и контрадикторан, и то нарочито у делу који се односи на узрок смрти. Према њиховом налазу, обдукција није извршена у складу са принципима форензичке медицинске науке и праксе, нити су изнети закључци у складу са налазом. Ти стручњаци предложили су ексхумацију посмртних остатака и још једну обдукцију. Стручњаци су потом констатовали да записник о обдукцији и место догађаја немају ништа заједничко, што наводи на закључак да је тело премештено.

Родитељи оштећеног потом против полицајаца подносе кривичну пријаву Јавном тужилаштву у Ш. 19. фебруара 1996. године Јавни тужилац ову пријаву одбацује. Према југословенском праву, после одбачаја кривичне пријаве оштећени или лице које он овласти могу тражити спровођење истраге или поднети оптужницу и тиме директно ступити у поступак. У овом случају, родитељи подносе оптужницу и то дана 25. фебруара 1996. године.

Истражни судија је испитавши полицајце који су наводно били умешани, као и сведоке, нашао да нема никаквих основа који би указивали на то да је предметно кривично дело заиста и извршено. Кривично веће Окружног суда у Ш. је потврдило одлуку истражног судије. Суд при том није сматрао да је потребно да саслуша и поменути двојицу експерата судско-медицинске струке, нити је разматрао могућност ексхумације и поновне обдукције.

Родитељи оштећеног су потом против одлуке Окружног суда изјавили жалбу Врховном суду Србије; исти је 29. октобра 1996. године ову жалбу одбио као неосновану.

Родитељи оштећеног су поново покушали да покрену поступак пред судом, али је 10. фебруара 1997. године. Окружни суд у Ш. донео одлуку да покретање поступка није могуће с обзиром на постојећу одлуку Врховног суда Србије. 18. марта 1997. године Врховни суд одбио је жалбу родитеља оштећеног потврдивши одлуку Окружног суда.

Тврдње подносиоца представке:

Подносилац представке сматра да су прво полиција а затим и правосудни органи пропустили да обезбеде брзу и непристрасну истрагу. Сви домаћи правни лекови су исцрпљени а да суд никада формално није покренуо свеобухватан истражни поступак. Предистражне радње предузете од стране истражног судије, а које су се састојале од испитивања окривљених и још неколико сведока, нису обезбедиле довољне податке у циљу расветљавања инцидента нити је суд икада одредио судско вештачење на околност узрока смрти оштећеног. Суд није саслушао ни остале сведоке, као што су запослени у погрешној установи, чија би сведочења могла бити важна са становишта стварања слике о хронологији догађаја. Подносилац представке даље тврди да предистражне радње нису предузете у складу са Законом о кривичном поступку. На пример, полиција је пропустила да одмах обавести истражног судију о критичном догађају, мада ју је на то обавезивао члан 154. Због тога је цео увиђај спровела полиција а без присуства судије. Подносилац представке такође тврди да је свака радња предузета у циљу расветљавања инцидента потекла управо од родитеља оштећеног а не од надлежних државних органа који су пропустили да тим поводом предузму било какве делотворне мере.

На основу горе изнетог, подносилац представке тврди да је држава прекршила више чланова Конвенције, нарочито 12., 13. и 14. Он тврди, такође, да иако су родитељи имали формалну могућност да захтевају накнаду претрпљене штете, вероватноћа остваривања те накнаде била је *defacto* непостојећа с обзиром на одсуство одговарајуће одлуке кривичног суда.

Став државе потписнице

Дана 26. октобра 1998. године држава је информисала Комитет да, иако су сви домаћи правни лекови исцрпљени, представка не испуњава остале неопходне услове предвиђене Конвенцијом. Држава је нарочито нагласила да никакав акт тортуре није учињен пошто покојни није био ни у каквом кон-

такту ни са једним државним органом – па тако ни са полицијом. Сходно томе, по држави, представка се има сматрати неприхватљивом.

Одлука Комитета о прихватљивости представке:

На 22. седници, током априла и маја 1999. године, Комитет је одлучујући о прихватљивости представке констатовао да иста није претходно разматрана, нити пак да се тренутно разматра, у каквом другом међународном истражном поступку. Комитет је узео у обзир и став државе да су сви домаћи правни лекови исцрпљени и истовремено утврдио да представка не представља злоупотребу права на њено подношење, као и да није неспојива са одредбама Конвенције. Због свега тога, Комитет је 30. априла 1999. године одлучио да је представка прихватљива.

Став државе потписнице о суштини спора:

У поднеску од 15. децембра 1999. године држава потписница је Комитету изнела свој став о меритуму представке.

Држава потписница подвлачи да оштећени није био изложен тортури зато што ни у једном тренутку није ни био у контакту са службеним лицима органа унутрашњих послова – односно полицајцима. Због тога држава сматра да није ни могло доћи до било какве повреде Конвенције.

Држава потписница такође подвлачи да су њени судови поступали независно те да су закључили правично и у складу са законом када су одлучили да не спроведу истрагу против лица наводно одговорних за тортуру. У том смислу, држава истиче да подносилац представке није приложио ни све судске одлуке као ни осталу судску документацију подобну да Комитет додатно расветли околности случаја. Поменути документацију је касније, у том циљу, поднела сама држава потписница.

Држава потписница затим износи своју верзију догађаја. Пре свега, она тврди да је оштећени конзумирао и алкохол и лекове, те да је још раније покушавао да изврши самоубиство. Држава потписница истовремено признаје да родитељи оштећеног и његова девојка тврде нешто сасвим супротно.

У погледу околности које се тичу смрти оштећеног, држава потписница указује на изјаву очевица Д. М. Држава потписница такође тврди да су тројица полицајаца оптужених за наводно убиство оштећеног стигли

на лице места тек пошто је оштећени скочио и из тих разлога закључује да ни један од њих није могао предузети акте принуде према њему.

Према тврдњама државе потписнице, напред изнети наводи указују на то да је смрт оштећеног последица самоубиства те да стога ни један акт тортуре није почињен.

Што се тиче судског поступка који је уследио после смрти оштећеног држава потписница подсећа на различите радње предузете у поступку и истиче да је главни разлог због којег није дошло до формалног отварања истраге то што није било чврстих доказа који би указивали на постојање узрочне везе између поступања тројице осумњичених полицајаца и саме смрти оштећеног. Држава потписница тврди да је процедура испоштована у свим фазама и да су аргументи подносиоца представке били брижљиво разматрани од стране свих судија који су у овом предмету поступали.

Коначно, држава потписница, наглашава да извесни пропусти којих је можда било непосредно након смрти оштећеног, а на које се позива и сам подносилац представке, нису од значаја јер једноставно не доказују да је оштећени настрадао услед тортуре.

Коментари о меритуму поднети од стране подносиоца представке:

Поднеском од 4. јануара 1999. године подносилац представке се позива на релевантну праксу Европског суда за људска права. Поднеском од 19. априла 2000. године подносилац представке остаје при тврдњама изнетим у представци, при том дајући Комитету додатно појашњење о меритуму представке.

У погледу обавезе да се истраже инциденти тортуре, суровог, нехуманог или понижавајућег поступања или кажњавања, подносилац представке се позвао на одлуку Комитета у случају Encarnacio Blanco Aba против Шпаније (Цат/Ц/Д59/1996) којом је утврђено да "у складу са чланом 12. Конвенције, власти имају обавезу да спроведу истрагу по службеној дужности у сваком случају где постоји основана сумња да је дошло до тортуре или злостављања и то без обзира на порекло те сумње". Подносилац представке се такође позвао на одлуку у случају Henri Unai Parot против Шпаније (Цат/Ц/14/Д/6/1990) према којој постоји обавеза државе да спроведе брзу и непристрасну истрагу чак и за случај да сам оштећени

просто изнесе наводе о тортури, дакле и без формалног подношења кривичне пријаве. Овакви ставови су прихваћени и од стране Европског суда за људска права (Assenov) и остали против Бугарске (90/1997/874/1086).

У вези с начелом које гарантује брзо спровођење истраге у случају инцидента који се тичу наводне тортуре или злостављања, подносилац представке се позвао на одлуку Комитета којом је констатовано да је одлагање започињања истраге у трајању од 15 месеци неприхватљиво и у супротности са чланом 12. Конвенције (Qani Halimi-Nedibi v. Austrija, Cat/C/11/D/8/1991).

Што се тиче принципа непристрасности правосудних органа, подносилац представке истиче да орган не може бити непристрасан ако није у довољној мери независан и упућује на праксу Европског суда за људска права у погледу дефиниције појма непристрасности и независност правосудних органа, а у складу са чланом 6. (1) и 13. Европске конвенције о људским правима²⁹, подвлачећи при том да би тело подобно да обезбеди правни лек оштећеном требало да буде тело које је довољно независно у односу на орган који је наводно одговоран за предметну повреду.

Што се тиче постојања основане сумње у погледу тога да ли је акт тортуре или злостављања заиста и почињен, подносилац представке, поново се позивајући на јуриспруденцију Европског суда за људска права, указује на то да се основана сумња може дефинисати као "постојање чињеница или информација које би објективног посматрача задовољиле у том смислу да је одређено лице заиста могло починити дело које му се ставља на терет".

Узимајући у обзир принцип накнаде штете и рехабилитације због претрпљене тортуре или злостављања, подносилац представке подсећа да делотворан правни лек подразумева и исплату накнаде.

---

²⁹ Члан 6. став 1. Европске конвенције о људским правима.

Свако, током одлучивања о његовим правима и обавезама или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу Закона.

Члан 13. Конвенције

Свако коме су повређена права и слободе предвиђене у овој Конвенцији има право на делотворан правни лек пред националним властима, без обзира јесу ли повреду извршила лица која су поступала у службеном својству.

Поступак пред Комитетом

Комитет је, а у складу са чланом 22. став 4. Конвенције, размотрио представку у светлости свих доступних информација достављених од стране странака у поступку. У том смислу, са жаљењем констатује да је држава потписница Комитету предочила само другачији опис чињеничног стања, те да је такође било неопходно поднети и прецизније информације у погледу спровођења истраге, укључујући и објашњење зашто нова обдукција није извршена.

Комитет је такође узео у обзир и то да се подносилац представке жалио на повреду члана 2., 12., 13., 14. и 16. Конвенције.

У погледу чланова 2.³⁰ и 16.³¹, Комитет је пре свега стао на становиште да утврђивање кривице лица која су наводно починила акт тортуре или полицијске бруталности не потпада под његов мандат. Његова надлежност је ограничена управо на разматрање тога да ли је држава потписница пропустила да поступи у складу са одредбама Конвенције. У овом случају Комитет се зато неће ни изјашњавати о постојању тортуре односно злостављања.

---

³⁰ Члан 2. Конвенције

Свака држава чланица предузима законске, административне, судске или друге ефикасне мере како би спречила извршења аката тортуре на територији под њеном јурисдикцијом. Као оправдање за тортuru не може се наводити никаква изузетна околност било да се ради о ратном стању или опасности од рата унутрашњој политичкој нестабилности или било ком другом ванредном стању. Као оправдање за тортuru не може се наводити наредба неке претпостављене личности или органа власти.

³¹ Члан 16. Конвенције.

Свака држава чланица се обавезује да ће на територији под својом јурисдикцијом забранити примену других докумената о увођењу сурових, нељудских или поништавајућих казни и поступака, а која нису акта тортуре утврђена у члану 1., ако таква акта врши представник јавне функције или неко друго лице које иступа у службеном својству или на његово подстицање или са његовим изричитим или прећутним пристанком. Посебно, обавезе наведене у члану 10., 11., 12. и 13., примењују се тако што ће појам тортуре бити замењен појмом других облика сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака. Одредбе ове конвенције не иду на штету одредаба било ког међународног инструмента или националног закона који забрањује сурове нељудске или понижавајуће казне или поступке или који се односе на издавање или протеривање.

Комитет сматра да истрага која је предузета од стране органа државе потписнице није била ни ефикасна ни темељна. Правилна истрага би подразумевала и ексхумацију као и нову обдукцију којом би се установио узрок смрти оштећеног и то са задовољавајућом извесношћу.

Осим тога, Комитет је констатовао и то да је протекло 6 година од инцидента те да је држава потписница имала довољно времена да спроведе правилну истрагу.

С обзиром на околности, Комитет сматра да је држава потписница прекршила своје обавезе предвиђене члановима 12.³² и 13.³³ Конвенције и то утолико што је пропустила да брзо и ефикасно испита тврдње подносиоца представке о постојању тортуре односно озбиљне полицијске бруталности.

У погледу тврдњи о повреди члана 14.³⁴, Комитет налази да, због неспровођења одговарајуће истраге, није било могуће одредити да ли је и право на накнаду штете оштећеном односно његовој породици такође било повређено. Таква оцена ће бити могућа тек после окончања одговарајуће истраге. Комитет стога позива државу потписницу да такву истрагу спроведе без одлагања.

---

³² Члан 12. Конвенције.

Свака држава чланица се стара да надлежни органи неодложно изврше непристрасну истрагу сваки пут кад постоје оправдани разлози да се посумња да је акт тортуре извршен на некој територији под њеном јурисдикцијом.

³³ Члан 13. Конвенције.

Свака држава чланица обезбеђује сваком лицу које тврди да је било подвргнуто тортури на некој територији под њеној јурисдикцијом право да се жали надлежним органима споменуте државе који ће неодложно и непристрасно испитати случај. Предузеће се мере ради обезбеђења заштите лица које се жалило и лица као сведока од сваког лошег поступања или било каквог застрашивања због поднесене жалбе или било какве дате изјаве.

³⁴ Члан 14. Конвенције.

Свака држава чланица, у свом правном систему, гарантује жртви неког акта тортуре право добијања накнаде и праведног и одговарајућег обештећења, укључујући средства потребна за његову што потпунију рехабилитацију. У случају смрти жртве акта тортуре, имаоци права те жртве полажу право на обештећење. Овај члан не искључује никакво право на обештећење које би имала жртва или било које друго лице у складу са националним законодавством.

Сходно правилу 111. став 5. Правила поступка, Комитет позива државу потписницу да подносиоцу представке обезбеди адекватан правни лек и да Комитет обавести о корацима предузетим у складу са његовим горе поменутиим налазима, у року од 90 дана од дана пријема ове одлуке.

2. Одлука Комитета против тортуре у складу са чланом 22 Конвенције у другим случајевима.

Поводом представке 161/2000 Х. Ц. и остали³⁵ против Државе потписнице Југославије од 11. новембра 2002. године, Комитет против тортуре је на седници је од 21. новембра усвојио одлуку у складу са чланом 22. став 7. Конвенције. Подносиоци представке су 65 лица, сви ромске националности. Они тврде да је Југославија прекшила члан 1. став 1., члан 2. став 1., као и чланове 12., 13., 14. и 16. став 1. Конвенције. У представци је наведено да се неколико стотина грађана окупило 14. и 15. априла 1995. године и кренуло да руши и пали ромско насеље "Божова главица" у Даниловграду, након што су двојица тада малолетних Рома силовали девојчицу неромске националности из тог града. Полиција је присуствовала погрому и није учинила ништа да га спречи. Роми су успели да побегну, али су њихови домови и друга имовина на крају спаљени или уништени на други начин. Неколико дана после инцидента грађевинске машине јавног комуналног предузећа расчистиле су остатке овог насеља чиме су уклоњени трагови постојања ромске заједнице у Даниловграду. У страху за живот, даниловградски Роми су побегли из града и склонили се у предграђа Подгорице, где у тешким условима и беди многи живе. Неколико Рома запослених у Даниловграду је отпуштено са посла са наводима да су престали да долазе на посао. Против учесника у погрому није подигнута ни једна оптужница, а нису окончани спорови које су покренули даниловградски Роми, због незаконитог престанка радног односа и накнаде штете.

У свом поднеску од 9. новембра 1998. године, држава потписница тврди да је представка неприхватљива с обзиром на то да је по случају поступљено у складу са југословенским прописима, као и да сви расположиви правни лекови нису исцрпени.

---

³⁵ Представку у име 65 мушкараца, жена и деце ромске националности заједнички су понели Фонд за хуманитарно право (ФНП), Европски центар за права Рома (ERRC) невладина организација са седиштем у Мађарској и адвокат Драган Прелевић.

У одлуци од 21. новембра 2002. године Комитет је констатовао да у датим околностима паљење и разарање кућа представља акте свирепог, нечовечног и поништавајућег поступања и кажњавања. Природа ових аката је додатно погоршана чињеницом да су се неки од подносилаца представке још увек крили у насељу док су куће биле паљене и уништаване, да су оштећени као група били посебно рањиви, те да су акти почињени у знатној мери из расних побуда. Осим тога, Комитет сматра да су подносиоци представке пружили довољно доказа да полицајци нису предузели одговарајуће кораке да их заштите упркос чињеници да су били не само обавештени о непосредној опасности која је претила подносиоцима представке већ и присутнима на лицу места, те да стога њихово понашање указује на "прећутно одобравање" у смислу члана 16. Конвенције. Иако сами полицајци нису починили дела на која подносиоци представке указују, Комитет сматра да су та дела почињена уз њихово прећутно одобравање, те да она стога представљају повреде члана 16. став 1. Конвенције од стране државе потписнице. Комитет примећује да упркос учешћу најмање неколико стотина особа неромске националности у догађајима од 15. априла 1995. године, као и присуство извесног броја полицајаца на листу места у време тих догађаја, ни једном лицу или припаднику полиције није суђено пред судовима државе чланице. С обзиром на то, Комитет је заузео становиште да истрага предузета од стране органа државе чланице није удовољила захтеве члана 12 Конвенције. Комитет сматра да непредузимање истраге у смислу претходне тачке такође представља и повреду члана 13 Конвенције. Поред тога, Комитет је мишљења да је држава потписница својим пропустом да подносиоце представке обавести о резултатима истраге, и то тако што би им између осталог, уручила и решење о њеној обустави, исте фактички онемогућила да и сами преузму гоњење у својству супсидијарног тужиоца. С обзиром на околности, Комитет налази да је тиме почињена додатна повреда члана 13. Конвенције. Комитет је стао на становиште да држава потписница није поступила у складу са својим обавезама из члана 16. Конвенције пошто подносиоцима представке није пружила задовољење, као и правичну и одговарајућу накнаду. Комитет захтева од државе потписнице да спроведе правилну истрагу у вези са инцидентом од 15. априла 1995. године, да кривично гони и казни лица одговорна за почињена дела, да подносиоцима представке пружи задовољење укључујући правичну и одговарајућу накнаду штете, те да обавести Коми-

тет у року од 90 дана о корацима које је предузела у складу са овом одлуком.

У писменом одговору Комитету од 19. марта 2003. године, Влада Црне Горе саопштила је да ће препоручити правосуђу да убрза процесе радних спорова отпуштених Рома, као и да ће постићи праведно поравнање у вези са захтевима за накнаду штете. У делу који се тиче кривичног гоњења, Влада Црне Горе сматра да није могуће подићи оптужнице против извршилаца овог злочина због застарелости или недовољних доказа.

Поводом представке 172/2000 од 7. августа 2000. године – жртве Д. Д. (заступа га пуномоћник)³⁶, против државе потписнице Србије и Црна Гора, Комитет против тортуре је на седници 16. новембра 2005. године усвојио Одлуку против тортуре на основу члана 22. Конвенције. Подносилац представке је Д. Д., грађанин Србије ромског порекла са пребивалиштем у Србији и Црној Гори. Он тврди да је жртва кршења члана 2. став 1. у вези са чланом 1. и 16. став 1., члана 14. и чланова 12. и 13. индивидуално и у вези са чланом 16. став 1. Конвенције против тортуре. Подносилац представке је изнео чињенице да је 14. новембра 1997. године ухапшен у својој кући и одведен у полицијску станицу. Службеник који га је ухапсио није му показао никакав налог за хапшење нити је обавестио подносиоца представке из ког разлога је одведен у притвор. Пошто је већ био у току кривични поступак против њега који га је теретио по неколико основа за кривично дело крађе, подносилац представке је претпостављао да би то могао бити разлог за хапшење. Није покушао да се опири хапшењу. У полицијској станици је закључан у једну од канцеларија. Пола сата касније, у канцеларију је ушао непознат мушкарац у цивилној одећи и наредио му да се скине у доње рубље. Затим га је лисицама везао за металну шипку која је била причвршћена за зид и почео да га удара полицијском палицом у трајању од отприлике једног сата. Задобио је бројне повреде, посебно на бутинама и леђима. Наредна три дана је био у истој просторији у којој је раније био тучен. Током тог времена био је лишен хране, воде, као и употребе тоалета. Медицинска нега коју је подносилац представке захтевао није му обезбеђена. Током ноћи је одведен из полицијске станице у притвор. Тамо није малтретиран. На саслушању код истражног судије а поводом кривичне пријаве за крађу, истражни судија је наредио да

---

³⁶ Фонд за хуманитарно право и Европски центар за права Рома.

стручњак судске медицине испита "ране видљиве у облику модрица на спољашњем делу ногу осумњиченог". Према наводима подносиоца представке, судија није обавестио Јавног тужиоца о повредама. Подносилац представке је 24. новембра 1997. године поднео кривичну пријаву Општинском јавном тужилаштву против НН службеног лица због изнуђивања исказа.

Држава потписница је 14. јануара 2003. године приложила поднесак у којем само наводи да прихвата представку. Након што је Секретаријат упутио захтев за објашњењем поднеска, држава потписница је приложила други поднесак да прихватање значи да држава признаје надлежност Комитета да решава о овој представи, али не и одговорност државе у погледу конкретног поднеска. Исто је наведено и да је Министарство за људска и мањинска права Србије и Црне Горе још у процесу прикупљања обавештења и података од надлежних органа Републике Србије како би држава могла да упути одговор о основаности поднеска. Од тада држава потписница није проследила никакве податке.

На седници од 16. новембра 2005. године Комитет је закључио да држава потписница није порекла чињенице које је представио подносилац представке, а које су се десиле пре више од 7 година и сматра да лекарски извештај који је састављен након што је подносилац представке прегледан на захтев судије, није приложен у досије у овом предмету и подносилац представке нити његов пуномоћник нису могли да га консултују. Под тим околностима, Комитет закључује да се одређена тежина мора дати тврдњама подносиоца представке и да чињенице, онако како су изложене, представљају тортуру у смислу члана 1. Конвенције. Имајући у виду чињеницу да је утврђено кршење члана 1. Конвенције, Комитет не мора да испитује да ли је постојало кршење члана 16. став 1., јер поступак којем је подносилац био изложен и који је обухваћен чланом 1. превазилази поступак који је предвиђен чланом 16. став 1. Комитет бележи да јавни тужилац никада није обавестио подносиоца представке о томе да ли се истрага води или је била вођена након што је поднешена кривична пријава. Комитет такође бележи да је пропуштање да се подносилац обавести о резултатима истраге, уколико је истрага вођена, успешно ускратило право подносиоцу да преузме улогу приватног тужиоца за кривично гоњење у овом случају. Под тим околностима, Комитет сматра да је држава пропустила да испуни своју обавезу, на основу члана 12. Конвенције, да у најкраћем

року приступи непристрасној истрази кад год постоје основани разлози да се верује да је на територији која потпада под њену надлежност учињено неко дело тортуре. Држава потписница, такође, није испунила своју обавезу из члана 13. Конвенције да осигура право подносиоца представке да поднесе жалбу надлежним властима дотичне државе која ће одмах приступити непристрасном испитивању његовог случаја. Комитет бележи наводе подносиоца представке да му је невођењем кривичног поступка, ускраћена могућност да отпочне грађанску парницу за накнаду штете. Имајући у виду чињеницу да држава потписница није оспорила ову тврдњу и имајући у виду временски период који је протекао од тренутка када је подносилац представке отпочео правни поступак пред домаћим правосудјем, Комитет закључује да је држава потписница такође прекршила у овом конкретном случају своју обавезу из чл. 14. Конвенције. На основу члана 22. став 7. Конвенције, Комитет сматра да чињенице које су му приложене указују на кршење члана 2. став 1. у вези са чланом 1., 12., 13. и 14. Конвенције против тортуре. Комитет захтева од државе потписнице да кривично гони оне особе које су одговорне за утврђене повреде, да подносиоцу представке обезбеди накнаду у складу са правилом 112. став 5. правила поступка и да у року од 90 дана од дана уручења ове одлуке, обавести Комитет о предузетим мерама.

Поводом представке број 174/2000 од 18. марта 1999. године подносилац представке С. Н. и Љ. Н. (које заступа пуномоћник)³⁷, против државе потписнице Србија и Црна Гора, наводна жртва представке – син подносилаца представке покојни Н. Н., Комитет против тортуре је на седници од 24. новембра 2004. године, усвојио одлуку на основу члана 22. параграф 7. Конвенције. Подносиоци представке су С. Н. и његова супруга Љ. Н., држављани Србије и Црне Горе. Они тврде да је држава потписница наводно пропустила да спроведе брзу и непристрасну истрагу о околностима под којима је њихов син погинуо чиме је Србија и Црна Гора прекршила чланове 12., 13. и 14. Конвенције. Подносиоци представке тврде да је приликом претреса стана 19. априла 1994. године неко из полицијске патроле на смрт претукао њиховог сина и да је у намери да убиство прикрије тело гурнуо кроз прозор.

Вербалним нотама од 2. новембра 2000. године, 19. априла 2002. године и 12. децембра 2002. године, Комитет је од државе потписнице захтевао

---

³⁷ Фонд за хуманитарно право из Београда
230

да поднесе своја мишљења о допуштености и аргументима за и против ове представке. Држава потписница је тек 14. јануара 2003. године обавестила Комитет да прихвата појединачну представку број 174/2000. Након консултација са Секретаријатом, држава потписница је 20. октобра 2003. године објаснила да прихватање из њене вербалне ноте од 14. јануара 2003. године имплицира да Србија и Црна Гора признаје надлежност Комитета против тортуре да расправља о поменутој представи, али не и одговорност државе поводом ове конкретне представке. Држава потписница је обавестила Комитет да још увек прикупља податке од надлежних органа како би припремила своје мишљење о основама представке. До данас такви подаци нису уручени.

Комитет против тортуре је у конкретном случају сматрао да је захтев подносилаца прихватљив по члановима 12., 13. и 14. Конвенције и уставку испитао аргументе. Комитет је саопштење разматрао имајући у виду све чињенице које су му приложене у складу са чланом 22. параграф 4. Конвенције. Изразио је одређено жаљење што држава као странка није поднела никаква мишљења и сматра да, у одсуству таквих мишљења, мора се дати одређена тежина тврдњама подносилаца представке до те мере да се сматрају поткрепљеним. Комитет је закључио да истрага о околностима смрти сина подносилаца представке није била непристрасна и да стога представља кршење члана 12. Конвенције. Такође, Комитет сматра да су државни судови пропустили да непристрасно истраже случај чиме су прекршили чл. 13. Конвенције. Стога Комитет против тортуре закључује да је држава пропустила да изведе непристрасну истрагу о смрти сина подносилаца представке и тиме прекршила чланове 12. и 13. Конвенције. У односу на кршење члана 14. Конвенције, Комитет је одложио разматрање тог питања док не добије податке које је тражио од државе.

Фонд за хуманитарно право и Европски центар за права Рома заједнички су поднели представку 29. августа 2000. године Комитету против тортуре у име Ј. Д. У представи је наведено да су припадници СУП-а 5.2.1996. године, привели Рома, Ј. Д. у полицијску станицу. Приликом испитивања, после вербалних претњи, један полицајац је више пута ударао Ј. Д. бејзбол палицом, челичном жицом, рукама и ногама по читавом телу. Услед удараца, Ј. Д. је неко време био без свести. Ј. Д. је 7. новембра 1996. године поднео Општинском јавном тужилаштву кривичну пријаву против НН службеног лица због изнуђивања исказа. Уз пријаву, приложио је фотографије повреда и лекарску документацију. Иако је више пута захтевао да буде утврђен идентитет

службеног лица које га је злостављало, Општинско јавно тужилаштво је тек 17. септембра 1999. године, наложило истражном судији да предузме одређене истражне радње. Осам година након инцидента, истражни судија није идентификовао службено лице против кога је кривична пријава поднета. Од Комитета се тражи да утврди да су надлежни органи СРЈ, иако су имали сазнања да је Ј. Д. био изложен тортури, пропустили да у најкраћем могућем року приступе непристрасној истрази, те да су оштећеном таквим поступањем ускратили могућност да оствари право на накнаду штете. Комитет против тортуре је 12. октобра 2000. године представку упутио Влади СРЈ на изјашњење у вези са исцрпљеношћу свих домаћих правних лекова, као и о евентуалном подношењу представке другим међународним инстанцама. И поред већег броја ургенција Комитета, државни органи се нису изјашњавали све до 2003. године. Комитет је представку оценио као прихватљиву.

Фонд за хуманитарно право и Европски центар за права Рома заједнички су поднели представку 20. децембра 2001. године у име Д. Д. Комитету против тортуре због непоштовања одредби Конвенције. У представци се наводи да су полицајци у станици полиције у Крагујевцу, дана 27. октобра 1999. године претукли Д. Д. приморавајући га да призна да је крао. Полицајци су везали Д. Д. за радијатор, а потом га ударили пендреком и металном шипком по леђима и рукама. Д. Д. је 31. јануара 2000. године поднео кривичну пријаву против НН службених лица због наношења лаких телесних повреда. Комитет против тортуре је оценио представку као прихватљиву. На седници од 24. новембра 2004. године, Комитет против тортуре је одлучио да је Србија и Црна Гора прекршила неколико одредби Конвенције против тортуре. Комитет је одлучио да се у конкретном случају ради о тортури и у њој се истиче да је Д. Д. био жртва полицијске бруталности у Крагујевцу 1999. године, али до данас није добио правну заштиту, те је Комитет проценио да полицијска бруталност којој је Д. Д. био изложен представља тортуру, карактеришући пребијање у полицијској станици као тежак бол и патњу, коју су намерно нанели јавни службеници.

ПРАВО НА НАКНАДУ ШТЕТЕ

Уставном повељом државне заједнице Србије и Црна Гора од 4. фебруара 2003. године конституисана је државна заједница Србија и Црна

Гора.³⁸ Од тада већина надлежности је пренета на ниво држава чланица, које су регулисане републичким законима у Србији и Црној Гори. Одредбом члана 10. Уставне повеље је прописано да одредбе међународних уговора о људским и мањинским правима и грађанским слободама који важе на територији Србије и Црне Горе непосредно се примењују, а одредбом члана 16. је прописано да ратификовани међународни уговори и опште прихваћена правила међународног права имају примат над правом Србије и Црне Горе и правом држава чланица.

Повељом о људским и мањинским правима Србија и Црна Гора гарантује неповредивост физичког и психичког интегритета те забрањује свако мучење, нечовечно или понижавајуће поступање.³⁹

Устави Републике Србије и Црне Горе гарантују поштовање људске личности и достојанства у кривичном и сваком другом поступку у случају лишавања односно ограничења слободе, као и за време извршења казне, те гарантују да нико не сме бити подвргнут мучењу, понижавајућем кажњавању или поступању.⁴⁰

Србију и Црну Гору обавезују сви међународни уговори који су ратификовале СФРЈ и СРЈ. СФРЈ је формално престала да постоји 27. априла 1992. године доношењем Устава Савезне Републике Југославије, којом је прописан непрекинути субјективитет СФРЈ. Одлуком Народне Скупштине Републике Србије од 5. јуна 2006. године, констатовано је да је Република Србија у складу са Полазним основама за преуређење односа Србије и Црне Горе ("Београдски споразум") и члана 60. Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора, постала следбеник Државне заједнице Србија и Црна Гора и у целости наследила њен међународни субјективитет и међународне документе.⁴¹ Доношењем наведене Одлуке, Репу-

---

³⁸ "Службени лист СиЦГ", бр. 1/2003.

³⁹ На основу члана 8. и 61. Уставне повеље донета је 28. фебруара 2003. године Одлука о проглашењу Повеље о људским и мањинским правима и грађанским слободама, објављена у "Службеном листу СиЦГ", бр. 6/2003. Чланом 12. Повеље је прописано да свако има право на неповредивост физичког и психичког интегритета, да нико се не сме подвргнути мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, да нико не сме бити подвргнут медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка.

⁴⁰ Члан 26. Устава Републике Србије и члан 24. Устава Републике Црне Горе.

⁴¹ "Службени гласник РС", бр. 48/2006.

блику Србију обавезују сви међународни уговори који су до тада ратификовани. Према члану 16. Устава Републике Србије⁴² општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни су део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују.

Грађанско-правна заштита кршења основних људских права међу којима је и право на физички или психички интегритет, предвиђа да држава треба да надокнади штету. Основ за подношење тужбе предвиђен је чланом 45. и чланом 16. Устава Републике Србије,⁴³ чланом 172. став 2., члановима 193. -197., чланом 199., чланом 200. Закона о облигационим односима. Члан 25. Устава РС и члан 172. став 2. ЗОО успостављају основ одговорности правног лица, када његов орган проузрокује штету трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција. Чланови 193. - 197. ЗОО уређују новчану накнаду материјалне штете у случају смрти, телесне повреде и оштећења здравља. Члан 199. ЗОО омогућава неновчану накнаду нематеријалне штете у случају повреде права личности, у виду објављивања пресуде или исправке на трошак онога које штету, или шта друго чиме се може постићи накнада. Члан 200. ЗОО уређује право на новчану накнаду нематеријалне штете, као посебан вид задовољења за претрпљене физичке или душевне болове због повреде физичког или психичког интегритета.

Комитет против тортуре је у мају 2000. године донео одлуку којом је утврдио кршење Конвенције УН против тортуре од стране тадашње СР Југославије, због пропуштања да се спроведе брза и непристрасна истрага поводом смрти М.Р. Комитет је у одлуци наложио СРЈ да спроведе ефикасну истрагу и у року од 90 дана извести Комитет о предузетим радњама. До данас независна и свеобухватна истрага о смрти М. Р. није још увек спроведена. Родитељи покојног М.Р. у априлу 2002. године поднели тужбу против Републике Србије и Државне заједнице, за накнаду нематеријалне штете због повреде права личности, јер су због пасивности државних органа у спровођењу истраге о смрти њиховог сина годинама трпели

---

⁴² "Службени гласник РС", бр. 98/2006

⁴³ Члан 25. Устава Републике Србије: "свако има право на накнаду материјалне и нематеријалне штете коју му незаконитим, неправилним радом нанесе службено лице или државни орган, који врши јавна овлашћења у складу са законом. Штету је дужна да надокнади Република Србија или организација која врши јавна овлашћења".

душевне болове. Пресудом Првог општинског суда у Београду П.2236/04 од 30. децембра 2004. године Република Србија и државна заједница Србија и Црна Гора су солидарно обавезане да родитељима покојног М. Р. исплате на име накнаде нематеријалне штете по 500.000,00 динара. У образложењу првостепене пресуде је наведено да је од доношења одлуке Комитета прошло више година, а да државни органи нису по њој поступили, што је код родитеља изазвало душевне болове високог интензитета и повреду права личности, будући да они као родитељи имају право да се утврди истина о смрти њиховог сина. У пресуди се истиче да су душевне патње родитеља појачане и због званичног извештаја да је њихов син извршио самоубиство, што изазива подозрење средине у којој живе. Пресудом Окружног суда у Београду Гж.3979/05 од 31.5.2005. године одбијене су жалбе Републике Србије и државне заједнице Србија и Црна Гора и потврђена првостепена пресуда. Против пресуде Окружног суда у Београду, државна заједница Србија и Црна Гора је изјавила ревизију, наводећи да према важећем законодавству она није одговорна за рад суда, јавног тужилаштва и МУП-а Републике Србије. Врховни суд Србије је пресудом Рев.66/06 од 8.2.2006. године ревизију одбио као неосновану. У образложењу ревизијске одлуке је наведено да је Државна заједница као правни следбеник СРЈ, одговорна за испуњење свих обавеза које проистичу из ратификованих међународних уговора, односно у конкретном случају Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих казни и поступака, па је стога и одговорна заједно са Републиком Србијом за неспровођење, брзе непристрасне и свеобухватне истраге о смрти М. Р., коју је по члану 12. Конвенције била обавезна да спроведе.

Након доношења одлуке Комитета против тортуре у случају даниловградских Рома, Фонд за хуманитарно право и Европски центар за права Рома су 8. маја 2003. године послали заједничко писмо премијеру Црне Горе изражавајући забринутост због непоштовања одлуке Комитета Уједињених нација против тортуре с напоменом да накнада штете мора бити одређена имајући у виду тежину повреде. Влада Црне Горе донела је 19. јуна 2003. године одлуку да исплати 985.000 еура одштете за ромске жртве даниловградског погрома.

Љуба Слијепчевић,
Правосудна Академија Нови Сад

**ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА
ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА
И РАД ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА
НАКОН СТУПАЊА НА СНАГУ ПРОТОКОЛА бр. 14**

Шта је Европски суд за људска права?

Европски суд за људска права *ECHR European Court of Human Rights* је судска институција Савета Европе основана 1959., за заштиту права и слобода гарантованих Европском конвенцијом о људским правима 1950.

Суд је постао стална институција заштите људских права у Европи 1. новембра 1998. године када је ступио на снагу Протокол 11 Европске конвенције о људским правима. Пре увођења овог Протокола судску функцију је поред суда обављала Европска комисија за људска права 1954. Протокол је укинуо Комисију, али је она наставила са радом до 31. октобра 1999. ради окончања текућих поступака. Организација, састав и надлежност Суда уређени су Европском конвенцијом о људским правима и Пословником суда.

Примена Протокола 14 одлагана је услед недостатка ратификације Руске Федерације. Како је и ова чланица Савета Европе ратификовала Протокол 14, почетак његове примене је од 1. јуна 2010. Тада је престало важење Протокола 14 бис, који се привремено примењивао због проблема у ратификацији, а Република Србија је Протокол бр 14 потписала 10. новембра 2004., а ратификовала 6. септембра 2005. године. Овај протокол је процедуралног карактера и судија појединац може да одбаци очигледно неосноване представке, поводом чега се до сада захтевала одлука одбора од троје судија. Надлежност одбора од троје судија проширена је на случајеве прихватања представки као допуштених и одлучивање у меритуму тамо где већ постоји установљена јуриспруденција *ECHR*. Ови случајеви су до ступања на снагу Протокола 14 решавани од стране седмочланог судског већа.

Судије Европског суда за људска права делују самостално и не представљају ниједну земљу. У раду са представкама, Суд сарађује са Секретаријатом

који углавном чине правници из земаља чланица. Они су такође потпуно независни од својих земаља и не представљају подносиоце представки нити земље.

Једна од новина према Протоколу бр 14 односи се на мандате и разрешење судија, те ће се судије бирати на период од девет година и не могу бити поновно бирани, а мандат им истиче са 70 година старости. Без обзира на замену, судија решава све предмете који су му дати на разматрање, а ни један судија се не разрешава функције изузев ако остале судије одлуче дво-трећинском већином гласова да одређени судија више не испуњава услове у складу са чл. 2 Протокола 14, односно сад члану 23 Европске конвенције о људским правима. Према одредби члана 21 Протокола 14 "Мандат судија који на дан ступања на снагу овог протокола служе свој први мандат биће *ipso jure* продужен на укупно девет година. Остале судије довршиће свој мандат који се *ipso jure* продужава за две године."

Одбори већа и Велико веће

Члан 6 Протокола 14 уводи новину и чл 27 Конвенције постаје чл 26 њиме се одређују одбори, већа и Велико веће тако да сада Суд разматра предмете од стране судије појединца, у одборима од три судије, већу од седам судија и у Великом већу од седамнаест судија. Већа Суда установљавају одборе за одређен временски период.

Шта је Европска конвенција о људским правима?

У циљу хармонизације законодавне управне и судске праксе и примене истих правних стандарда европске државе усвојиле су одређене документе о људским правима, а самим тиме преузеле и конкретне обавезе. Један од тих докумената је Европска конвенција о заштити људских права и фундаменталних слобода (eng. *Convention for the Protection of human Rights and Fundamental Freedoms*) познатија као Европска конвенција о људским правима (engl. *European Convention on Human Rights, fr. la Convention europeenne des Droits de l "Homme*) која је правни акт Савета Европе донешен у Риму 04. новембра 1950. године. Оригинална верзија састављена је на енглеском и француском језику и објављена под називом Европска конвенција о заштити људских права и фундаменталних слобода, а ступила на снагу 3. септембра 1953. године.

Чин доношења Конвенције правно је уобличио идеју земаља Европе о успостављању јединствене заштите људских и индивидуалних политичких слобода. Овом кодификацијом отпочела је правна стандардизација

на европском тлу која се одвија у складу са Универзалном декларацијом о људским правима Уједињених нација из 1948. године. Универзална декларација о људским правима била је покушај кодификације људских права коју би прихватиле све државе света. Њезин недостатак је био у томе што није предвиђала одговарајуће механизме за имплементацију.

Накнадним правним допунама из Протокола 1,4,6,7,12 и 13 унапређена је првобитна заштита права и слобода из 1950 године. Конвенција проглашава да одређена људска права и слободе треба да буду гарантована и заштићена у правним системима сваке државе, а такођер уводи и политичке и правне механизме помоћу којих повреде ових права могу бити испитиване на међународном нивоу. Посебно поступци државних органа могу да буду предмет испитивања чак иако су у складу са унутрашњим законодавством. Конвенција, на тај начин, представља у извесном смислу ограничење законодавне власти националних парламената. Европска конвенција је успоставила и механизам који обезбеђује спровођење које су преузеле државе уговорнице. Ово је било поверено трима телима: Европској комисији за људска права (установљена 1954) Европском суду за људска права (установљен 1959) и Комитету министара Савета Европе. Свака држава уговорница се могла обратити најприје Европској комисији.

Према Протоколу 11 стари суд је престао да функционише и од 1. новембра 1998. године почео је са радом Нови Европски суд за људска права (*ECHR*) и у европску правну праксу увео сталну правосудну институцију која омогућује учешће појединца у међународном правном поретку.

Европска конвенција о људским правима је међународни уговор који могу потписати само земље чланице Савета Европе. Конвенција, којом се Суд оснива и која објашњава начин његовог функционисања, садржи листу права и гаранција које признаје свака држава чланица.

Наша земља ратификовала је Конвенцију 26. децембра 2003., али она правно делује од 03. марта 2004. Република Србија је Протокол бр 14 потписала 10. новембра 2004., а ратификовала 6. септембра 2005. године.

Временско важење Европске конвенције?

Обавезе које установљава Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода за државу настају после ратификације, тако да грађани тек од тог тренутка стичу право да се обрате Европском суду за људска права. Штавише, представке се морају односити на кршење

права које се десило након што је Конвенција ступила на снагу за нашу државу, јер ће у супротном представка бити одбачена као неприхватљива.

Изузетно, Суд ће прихватити представку уколико кршење права које се догодило пре ратификације Конвенције и даље производи последице које би могле бити у супротности са обавезама државе из Конвенције.

Шта ради Европски суд за људска права?

Суд примењује Европску конвенцију о људским правима. Задатак Суда је да обезбеди да државе чланице поштују права и гаранције које су дате Конвенцијом. Он је супсидијарни механизам заштите права човека. Он није нека врста суда четвртог степена. Суд не разматра евентуалне погрешке у погледу чињеничног стања или повреде права која могу учинити национални судови или други државни органи. Он то спроводи кроз разматрање представки (апликација, тужби) поднетих од стране појединаца или понекад, држава. Када се установи да је држава чланица прекршила једно или више права и гаранција, Суд доноси пресуду. Задатак суда је да обезбеди да државе чланице поштују права и гаранције које су дате Конвенцијом. Пресуде су обавезујуће: држава на коју се пресуда односи је у обавези да делује у складу са њом.

Пресуда Европског суда је у начелу деклараторне нарави и не може изравно укинути или поништити национално законодавство или пресуду која није у складу са Конвенцијом. Суд може појединцу досудити и правичну накнаду уколико утврди да је дошло до повреде одредаба Конвенције и Протокола. Судска пресуда може довести и до измене домаћег законодавства. Та дужност државе се изводи из саме Конвенције, јер су странке према чл. 1. Конвенције дужне свакој особи под својом јурисдикцијом осигурати права и слободу зајамчене Конвенцијом. У нашој земљи је након доношења пресуде В.А.М. против Републике Србије због непостојања делотворног правног лека тј. повреде одредбе чл. 6. и 13. Конвенције уведен институт уставне жалбе због заштите права на суђење у разумном року.

Када се можете обратити Европском суду за људска права и услови допуштености?

Иницијални акт за покретање спора пред Судом је представка (енг. *Application*). Представке су средства којима се тражи заштита у случају кршења људских права и слобода од стране државе потписнице Европске Конвенције о људским правима и чланице Савета Европе. **Потребно је ис-**

користити сваки правни лек унутар државе који би могао да помогне у обештећењу у предмету поводом којег подносите представку.

Није довољно само употребити правне лекове. Током поступка пред националним судовима, такође, потребно је истаћи примедбе на поштовање Конвенције (оне које наводно представљају кршење Конвенције).

Оно што је битно је чињеница да је овај поступак покренут у року од шест месеци од дана доношења коначне судске или управне одлуке (у складу са одредбом члана 35 Конвенције) и да буде потписана од стране подносиоца захтева или његовог пуномоћника. Након тог периода представка **не може** бити прихваћена од стране Суда. Поштански печат на омоту је доказ о тачном одашиљању поднеска.

Предмет представке, ко је може поднети и када?

Представка се мора односити на једно од права загарантованих Европском конвенцијом о људским правима. Наводно кршење подразумева широк спектар могућих ситуација: мучење и понижавајуће поступање са затвореницима; незаконитост хапшења; недостатке у грађанским и кривичним поступцима; дискриминацију у примени права; права родитеља; непоштовање приватног и породичног живота, дома и преписке; ограничење у изражавању мишљења или саопштавања или примања информација; кршење слободе учешћа на окупљањима или демонстрацијама; истеривање или изручивање; одузимање имовине и експропријација.

Расправа је писмена, али Суд може одлучити да се води усмени поступак ради извођења одређених доказа. Странка која није у стању да сноси трошкове поступка има право на бесплатну правну помоћ. Бесплатну стручну помоћ обезбеђује Суд лицу које приложи доказе о недостатку финансијских средстава за исплату судске надокнаде.

Суђење се обавља у седишту Суда, у Стразбуру с тим што се неке радње могу вршити и ван судске зграде, Стразбура и Француске уколико то налажу потребе поступка.

Пресуда постаје правноснажна ако се странке одрекну захтева за изношење предмета пред Велико веће или ако, по протеку рока од три месеца, не захтевају да се предмет упути Велико већу. Правноснажна одлука се објављује и прослеђује Комитету министара Савета Европе који врши надзор над извршењем правноснажних пресуда.

Странка незадовољна исходом судског спора, може, у року од 12 месеци, од Већа захтевати тумачење или испитивање пресуде. Преиспитивање се може тражити због накнадног откривања чињеница које нису биле познате Суду и странци у време пресуђења, а могле су битно утицати на садржај мериторне одлуке.

У одлучивању Суд се ослања на већ донете пресуде, али у складу са начелом да је Конвенција "жив инструмент" Суд може другачије да одлучи у неком случају или да пружи заштиту у одређеним случајевима у којима то до тада није чинио.

Представка Суду може се поднети ако сматрате да сте лично и директно били жртва кршења права гарантованих Конвенцијом или њеним Протоколима. Повреда права мора бити учињена од стране земље потписнице Конвенције. Услови допуштености предвиђени су члановима 34 и 35 Конвенције који гласе

члан 34 Појединачни захтеви

"Суд може примати захтеве било које физичке особе, невладине организације или скупине појединаца који тврде да су жртве повреде права признатих у овој Конвенцији или додатним протоколима што их је починила једна висока уговорна страна. Високе уговорне стране обавезују се да ни на који начин неће спречити делотворно вршење тога права."

члан 35 Услови допуштености

"1. Суд може разматрати предмет само након што су исцрпљена сва расположива домаћа правна средства, у складу са општепривађеним правилима међународног права и унутар раздобља од шест месеци од доношења коначне одлуке.

2. Суд неће разматрати ни један појединачан захтев поднесен на темељу члана 34 који је:

а) анониман

б) у основи исти као неки предмет што га је суд већ испитивао, или који је већ подвргнут неком другом међународном поступку истраге или решавања, те ако не садржи никакве нове релевантне чињенице

3. Суд проглашава неприхватљивом сваку појединачну представку поднету на основу члана 34. ако:

а) сматра да је представка неспојива са одредбама Конвенције или протокола уз њу, очигледно неоснована, или представља злоупотребу права на представку; или

б) сматра да подносилац представке није значајније оштећен, осим ако поштовање људских права установљених Конвенцијом и протоколима уз њу не захтева испитивање суштине представке, с тим да се представка не може одбацити по овом основу уколико случај није претходно с дужном пажњом размотрио домаћи суд. "(став 3 измена у складу са Протоколом бр 14 чл 12)

(Суд ће прогласити недопуштеним сваки појединачни захтев поднесен на темељу члана 34 који сматра инкомпатибилним с одредбама Конвенције и додатних Протокола, очито неоснованим или злоупотребом права на подношење захтева. -стари текст)

4. Суд ће одбацити сваки захтев који сматра недопуштеним на темељу овога чланка. Таква одлука може бити донесена у било којем стадију поступка"

Комесар за људска права у поступку пред *ECHR*

Према одредби члана 13 Протокола 14 Комесар за људска права може подносити примедбе у писаном облику и суделовати на саслушањима у свим предметима пред Већем или Великим Већем. Комесар за људска права добија овлашћење да у поступку пред Судом учествује у улози умешача по сопственој иницијативи. Од Комесара се, очекује да указује Суду на системске недостатке унутрашњег права држава чланица Конвенције, учествује у поступку постизања пријатељског поравнања и да му се супротстави уколико нађе да је оно неповољно за подносиоца представке.

Промене које се односе на постизање пријатељског поравнања

Ове измене регулише одредба чл 15 Протокола 14. Према изменама које су усвојене Протоколом 14, Суд ће имати више могућности за постизање пријатељског поравнања, али поступак је поверљиве природе. Наиме, Суд ће од ступања на снагу Протокола 14 моћи у сваком тренутку поступка да предузима кораке ка постизању пријатељског поравнања. До ступања на снагу Протокола 14 та могућност је постојала само по проглашавању представке прихватљивом. Ако се постигне споразумно решење Суд доноси одлуку о брисању предмета са листе предмета, а у одлуци се наводи чињенично стање и постигнуто решење.

Одлука о постизању пријатељског поравнања прослеђује се Комитету Министара који врши надзор над извршавањем споразумног решења у складу са одлуком.

Обавезујући карактер извршавање пресуда

Обавезујући карактер и извршавање пресуда регулише чл 16 Протокола 14 и истим се мења чл 46 Европске конвенције.

Ранији чл 46 Европске конвенције имао је само два става, а сада су додана три нова става и уколико Комитет Министара сматра да тумачење коначне пресуде омета надзирање њеног извршавања, Комитет може проследити то питање Суду да донесе решење о тумачењу, а да би се наведено питање проследило потребни су гласови двотрећинске већине заступника који имају право суделовања у раду Комитета. Уколико Комитет министара сматра да нека висока страна уговорница одбија да се повинује правоснажној пресуди у предмету у којем је странка, он може, након што званично обавести ту високу страну уговорницу, а на основу одлуке усвојене двотрећинском већином гласова представника који седе у Комитету, да се Суду обрати питањем да ли је та висока страна уговорница пропустила да испуни своју обавезу из става 1., а кад Суд утврди да постоји повреда, тј. да Високе стране уговорнице нису поштовале коначну пресуду, упућује предмет Комитету министара ради разматрања мера које треба предузети. Кад Суд утврди да није било повреде става 1, вратиће предмет Комитету министара који закључује разматрање предмета.

За која се права може тражити заштита пред Европским судом за људска права?

Појединац може тражити заштиту само оног наводно прекршеног права које је признато и гарантовано Европском конвенцијом или њезиним Протоколима 1,4,6,7,12 и 13.

Права и слободе признате и гарантоване Конвенцијом су:

- право на живот;
- право на правично суђење у грађанским и кривичним поступцима;
- право на слободу и безбедност личности;
- право на слободу изражавања;
- право на слободу мисли, савести и вероисповести;
- право на слободу удруживања;
- право на слободу окупљања;
- право на ефикасан правни лек;
- право на слободне изборе
- забрана мучења, нечовечног или понижавајућег поступања

- забрана ropства и принудног рада
- кажњавање само по основу закона
- право на поштовање приватног и породичног живота
- право на склапање брака
- забрана дискриминације у примени одредаба Европске конвенције

Права призната и гарантована Протоколом бр 1 су:

- право на мирно уживање имовине
- право на образовање
- право на слободне изборе

Права призната и гарантована Протоколом бр 4 су:

- забрана казне затвора за дуг
- слобода кретања
- забрана протеривања сопствених држављана
- забрана групног протеривања странаца

Права призната и гарантована Протоколом бр 6 су:

- право да нико не буде осуђен на смртну казну или погубљен

Права призната и гарантована Протоколом бр 7 су:

- заштита у поступку протеривања странаца
- право на жалбу у кривичним стварима
- право на накнаду за погрешну осуду
- право да се не буде суђен или кажњен двапут у истој ствари
- једнакост супружника

Права призната и гарантована Протоколом бр 12 су:

- забрана свих облика дискриминације у остваривању било којег права, а не само оних која су призната Европском конвенцијом

Права призната и гарантована Протоколом бр 13 су:

- забрана осуде на смртну казну или погубљења у свим околностима

Који се услови односе на подносиоца представке?

Подносилац представке мора бити непосредно и лично жртва наводног кршења једног од права гарантованих Конвенцијом. Не могу се подносити генералне притужбе на закон или поступак, нпр. ако их сматрате неправедним; нити се може жалити у име других лица (осим ако су јасно идентификована, а Ви сте њихов званични представник).

Кршење права мора бити почињено "у надлежности" - од стране једне од држава које обавезује Конвенција, што обично значи унутар њене територије. Не морате бити држављанин неке од држава чланица Савета Европе.

Можете бити појединац или правно лице попут предузећа или удружења.

**Да ли постоје неки услови за подношење представке
а да се односе на националне судове?**

Да. Морате искористити сваки правни лек унутар државе који би могао да помогне у обештећењу у предмету поводом којег подносите представку:

1) ово обично значи обраћање надлежном суду уз подношење жалбе, као и обраћања Врховном Касационом суду уколико је то процесним законом дозвољено

2) поред редовног правног пута потребно је исцрпети све правне могућности пред судовима земље против које се подноси представка. Уставна жалба као правно средство има своје Уставом одређене особености, од којих се она разликује од свих других правних средстава установљених Уставом или законом. Те разлике се огледају у њеним својствима која јој дају карактер изузетног, односно допунског и супсидијарног средства. Тако је уставна жалба допуштена :1) по исцрпљивању свих правних средстава за заштиту људских слобода и права и 2) кад нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.

Према одредби члана 83 ст 1 Закона о Уставном суду "Уставну жалбу може изјавити свако лице које сматра да му је појединачним актом или радњом државног органа или организације којој је поверено јавно овлашћење повређено или ускраћено људско или мањинско право и слобода зајамчена уставом."

Према одредби члана 7 ст 1 Закона о Уставном суду "Одлуке уставног суда су коначне, извршне и опште обавезујуће"

Није довољно само употребити правне лекове. Током поступка пред националним судовима, потребно је истаћи примедбе на поштовање Конвенције (оне које наводно представљају кршење Конвенције).

За покретање поступка странка има само шест месеци од дана доношења коначне пресуде у домаћем правосуђу (генерално гледано, пресуда највишег суда) да поднесе представку. Након тог периода представка не може бити прихваћена од стране Суда.

Против кога се може уложити представка?

1) Против једне или више држава потписница Конвенције која(е) је (су), по (кроз једно или више дела или пропуста) директно утицала(е) на Вас и кршила(е) Европску конвенцију о људским правима.

2) Поступак или поступци на које се жалите морају бити предузети од стране једне или више јавних власти у држави које се жалба тиче (нпр. суд или административна управа).

3) Суд не може разматрати представке поднете против физичких лица или приватних институција, као што су приватне компаније.

Шта може бити предмет представке?

Представка се мора односити на једно од права загарантованих Европском конвенцијом о људским правима. Наводно кршење подразумева широк спектар могућих ситуација: мучење и понижавајуће поступање са затвореницима; незаконитост хапшења; недостатке у грађанским и кривичним поступцима; дискриминацију у примени права; права родитеља; непоштовање приватног и породичног живота, дома и преписке; ограничење у изражавању мишљења или саопштавања или примања информација; кршење слободе учешћа на окупљањима или демонстрацијама; истеривање или изручивање; одузимање имовине и експропријација.

Како се подноси представка суду?

Представка се подноси слањем писма Суду, давањем јасних информација које се односе на представку или попуњавањем формулара за подношење представке и слањем на следећу адресу:

The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex

1. Представка се може писати на једном од званичних језика Суда (енглеском или француском) или на званичном језику једне од земаља које су ратификовале Конвенцију, што значи и на српском.

2. Ако се подноси представка факсом, документација се мора послати и поштом.

3. Није потребно долазити лично у Стразбур да се изнесе случај усмено.

4. Подносилац представке може бити замољен и од стране Секретаријата суда - Регистра за додатна документа, информације или објашњења која се односе на представку.

5. Формулар за подношење представке треба попунити читко и послати Суду. Он мора да садржи:

- кратак резиме везан за чињенице и жалбе;
- индикације о томе која права из Конвенције су кршена;
- правне лекове који су употребљени;
- фотокопије пресуда које су већ донете у предмету од стране државних институција (ова документа неће бити враћена тако да треба слати само фотокопије);
- Потпис подносиоца представке или потпис заступника.

6. Ако странка не жели да јој идентитет буде обелодањен, мора о томе одмах обавестити Суд, износећи разлоге за то. Одлуку о томе да ли ће молба бити усвојена доноси председник Суда.

7. У овој фази поступка није потребно да странку представља адвокат. Уколико странка жели да поднесе представку Суду преко заступника, мора послати и пуномоћје за њега/њу да поступа у име странке.

8. Правна помоћ се препоручује и најчешће захтева од момента када је представка прослеђена Влади државе чланице на одговор. Савет Европе је усвојио шему новчане надокнаде за правну помоћ за подносиоце представки који немају довољно средстава да сами плате заступника. Заступник може бити адвокат с правом бављења адвокатуром у једној од земаља чланица Савета Европе и с боравиштем на територији једне од њих, или свако друго лице уз одобрење председника већа.

Који су главни кораци у поступку?

Случај ће бити размотрен бесплатно.

Подносиоц представке сноси само своје трошкове (попут дневнице адвоката или трошкове везане за истраживање или преписку).

Након што се преда представка, може се обратити за правну помоћ. Правна помоћ се не одобрава аутоматски и новац се не добија одмах, већ у каснијим стадијумима поступка. Странка која није у стању да сноси

трошкове поступка има право на бесплатну правну помоћ. Бесплатну стручну помоћ обезбеђује Суд лицу које приложи доказе о недостатку финансијских средстава за исплату судске надокнаде.

Поступак се води писаним путем. Стога, обично нема саслушања и о пресуди донетој од стране Суда странка се писмено обавештава.

Како тече поступак пред судом?

Суд прво мора да размотри да ли је представка прихватљива. Ово значи да случај мора испунити горе наведене услове који су предвиђени Конвенцијом. Ако услови нису испуњени, представка ће бити одбијена. Уколико странка поднесе неколико представки, Суд може једну или више прогласити прихватљивим и остале одбити.

Судија појединац

Најзначајнија новина односи се на увођење судије појединца који ће одлучивати о прихватљивости представке према чл 7 Протокола 14, односно сад члану 27 став 1 Европске конвенције о људским правима.

Судија појединац овлашћен је да појединачну представку огласи неприхватљивом ако је такву одлуку могуће донети без додатне расправе. На тај начин очекује се знатно повећање ефикасности Суда јер ће уместо досадашњег трочланог одбора о прихватљивости представке одлучивати један судија. Одлука судије појединца је коначна у складу са чл 7 Протокола 14, односно сад члану 27 став 2 Европске конвенције о људским правима.

Судија појединац разматра представку и одлучује искључиво на основу списка, тако да је начело контрадикторности у овом поступку потпуно искључено.

Друго значајно решење у погледу процедуре пред судијом појединцем је да он не може бити судија Високе стране уговорнице у чије име је тај судија именован, а против које је поднета представка што је регулисано чланом 6 Протокола 14, односно сад чланом 26 став 3 Европске конвенције о људским правима.

Како би се избегао потенцијални проблем да судија појединац разматра повреду Конвенције државе чије право и језик не познаје, предвиђена је новина и у Секретаријату Суда, увођењем функције известиоца. Извештач је правник из Секретаријата Суда који познаје право и језик др-

жаве против које је поднета представка и својим радом помаже судији да се упозна са правним системом тужене државе у мери у којој је то неопходно да би се донела одлука о прихватљивости представке. Судија појединачно, уколико не нађе довољно разлога да одбаци представку као неприхватљиву, упућује предмет трочланом одбору или судијском већу које одлучује о меритуму спора чл 7 Протокола 14, односно сад члану 27 став 3 Европске конвенције о људским правима.

Трочлано судско веће

Са седмочланог судског већа пренешена је надлежност на трочлани судијски одбор у репетитивним случајевима.

Измене у погледу рада седмочланог судског већа

Рад седмочланог судског већа није претрпео значајније измене изузев преношења надлежности на трочлани судијски одбор у репетитивним случајевима. Поред тога, чланом 6 Протокола уведена је и могућност да на захтев опште седнице Суда Комитет министара Савета Европе једногласно и на одређени временски период смањи број судија у већу са седам на пет. Ова могућност је остављена као механизам за додатно повећање ефикасности Суда уколико се покаже да претходно наведене измене не доводе до жељеног резултата.

Ако је једна или више представки проглашена неприхватљивим, та одлука је коначна и не може се променити.

Ако је једна или више представки проглашена прихватљивим, Суд ће подстаћи стране (странку и тужену државу) да дођу до пријатељског поравнања. Обе стране ће бити позване да дођу до споразума којим ће решити случај. Ако нема поравнања, Суд ће разматрати случај у меритуму (суштина спора) и одлучити да ли је дошло до кршења Конвенције или не.

Ко заступа државу пред судом?

Сваку државу у поступцима пред Судом у Стразбуру представља њен **државни заступник**, коме могу помагати адвокати и саветници.

Привремена мера ECHR

Веће или председник већа, може, на захтев странке или другог заинтересованог лица, или по сопственом нахођењу, одредити привремене

мере, за које сматра да их треба усвојити у интересу странака или правилног одвијања поступка.

Захтеви за привремене мере на основу члана 39 Статута Суда односе се на хитне случајеве, најчешће на питања екстрадиције и депортације.

Колико траје поступак пред *ECHR*?

Са повећањем броја земаља које су ратификовале Конвенцију, нарочито од 1990. године, као и са бољом информисаношћу људи о њиховим правима, број предмета се драстично увећао. Пред Судом се, налази око 100 000 предмета.

Имајући у виду тренутни обим посла и количину пристиглих случајева, странке ће чекати и до годину дана пре него што Суд почне прву фазу разматрања представке. Неке представке могу бити сматране хитним и бити приоритетне, посебно ако је подносилац представке физички угрожен.

Заступање пред судом, језик суда и трошкови поступка?

Представку Европском суду грађанин може поднети сам или преко свог заступника, а заступање је обавезно на сваком рочишту када то суд одреди или за радње у поступку након доношења одлуке о прихватању представке. Целокупна преписка са подносиоцем представке или његовим заступницима одвија се на једном од службених језика Суда, енглеском или француском. Председник већа може одобрити и преписку на једном од службених језика тужене државе. Када се предмет прогласи прихватљивим такође се користи један од службених језика Суда који заступник или подносилац представке мора познавати у довољној мери, осим ако председник већа не одобри наставак употребе језика странака који није у службеној употреби Суда. Ако је такво одобрење дато, странка која је то захтевала обезбеђује о свом трошку тумача или преводиоца на енглески или француски језик.

Да би се обезбедила једнакост странака пред Судом и лакши приступ појединаца који су жртве кршења неког права Суду, Пословник Суда предвидео је да на захтев подносиоца представке или по сопственој иницијативи, председник већа може да одлучи да странка користи бесплатну правну помоћ. У том случају подносилац представке мора да докаже да нема довољно средстава да надокнади потребне трошкове. Накнада у том случају покрива

трошкове адвокатских услуга или трошкове заступника, али и трошкове пута, трошкове превођења и других издатака који се односе на поступак.

Шта се може добити овим поступком?

Ако Суд утврди да је дошло до кршења одредби Конвенције, странка може добити "правично задовољење", одређену количину новца као надокнаду за штету коју је претрпела. Такође, Суд може тражити да се предузму одређене индивидуалне мере (као на пример, поновно отварање предмета у случају неправичног поступка, уништавања информација добијених повредом права на приватност или поништења одлуке о депортацији) или опште мере (као на пример, промене у законодавству или у судској пракси) које су неопходне како би држава испунила обавезе које произилазе из пресуде.

Суд такође може затражити од тужене државе да надокнади трошкове које је странка имала у процесу презентације представке. Ако Суд утврди да није било кршења Конвенције, странка неће морати да сноси никакве додатне трошкове (као на пример трошкове остварене од стране тужене државе).

Напомена:

Суд није у могућности да мења домаће пресуде нити националне законе.

Извршење пресуде није у надлежности Суда. Изрицањем пресуде она прелази у надлежност Комитета министара Савета Европе, који има задатак да надгледа извршење пресуде и исплату надокнаде.

Да ли је могуће преиспитивање пресуде?

Преиспитивање пресуде Европског суда за људска права је могуће, ако се открије чињеница која по својој природи може да има одлучујући утицај и која није била позната странци, нити се може претпоставити да јој је била позната у тренутку изрицања пресуде. Странка може, у року од шест месеци од када је сазнала за ту чињеницу, захтевати да Суд преиспита пресуду.

Где се могу наћи пресуде *ECHR*?

Све пресуде су јавне и доступне на интернету, <http://www.echr.coe.int>

Пресуде које су донете против Републике Србије могу се наћи на интернету www.zastupnik.gov.yu

**Да ли одлуке суда имају утицај на законодавство
земље чланице?**

Више држава је предузело законске измене као последицу пресуда у складу с Конвенцијом:

Аустрија је модификовала значајне одељке свог закона о кривичном поступку, и своја упутства о поступању са затвореницима у болницама, као и цео систем хонорара за правну помоћ;

Белгија је усвојила допуне закона о скитницама и донела мере за субвенционирање школа на француском језику у Фламанској области. Белгија је такође променила свој грађански законик да би дала једнака права брачној и ванбрачној деци;

Данска је усвојила допуне закона о старатељству над ванбрачним децом;

Француска је усвојила закон о прислушкивању телефона;

Грчка је усвојила допуне закона о лишавању слободе пре суђења;

Италија је у свој закон о кривичном поступку усвојен 1988. укључила одредбе којима присуство адвоката одбране постаје обавезно у судским поступцима, укључујући и жалбе касационом суду;

Холандија је усвојила допуне војног кривичног закона и закона о лишавању слободе душевних болесника;

Шведска је усвојила допуне закона о обавезном верском образовању;

Швајцарска је потпуно ревидирала организацију свог судства и кривични поступак у примени на федералну армију и усвојила допуне грађанског законика у погледу лишавања слободе у поправним центрима;

Уједињено Краљевство је законом забранило телесно кажњавање у државним школама.

Република Србија

С обзиром да се након ратификације Европске конвенције о људским правима указало на озбиљне недостатке правног система Републике Србије у погледу заштите права на суђење у разумном року логично је да је у правни систем Републике Србије уведен институт уставне жалбе и њеног модалитета уставне жалбе у случају повреде права на суђење у разумном року. Повод је у сваком случају била неопходност усклађивања домаћег система заштите

људских права предвиђених са стандардима из Европске конвенције за заштиту људских права и слобода посебно чл 6 ст 1 (право на суђење у разумном року) и чл 13 (право на делотворан правни лек пред домаћим властима), те уставна жалба ово кршење треба да отклони.

Комитет министара усвојио је Препоруку No R 2000-2 од 19. јануара 2000. године о могућностима поновног испитивања или преотварања поступка пред домаћим судовима.

Препорука се темељи на два услова која требају да буду испуњена:

1) мора бити утврђена повреда Конвенције било у материјалном или процесном смислу на начин да ствара озбиљну сумњу у исход поступка пред домаћим судом против којег је и због којег је поднет захтев суду у Стразбуру.

2) подносилац захтева мора бити изложен негативним последицама које произлазе из такве повреде произашле у домаћем правосуђу која не може бити адекватно исправљена само правичном накнадом. Већина европских држава допушта понављање поступка пред домаћим судовима.

У нашем праву је одредбом члана 426 ст 1 тачка 11 ЗПП предвиђена могућност понављања правоснажно окончаног поступка, ако је по његовом правоснажном завршетку Европски суд за људска права донео одлуку којом је утврђена повреда људског права, а то је могло да буде од утицаја на доношење повољније одлуке.

У Законнику у кривичном поступку у чл 426 ст 1 тачка 6 наводи се да ће се кривични поступак који је окончан правоснажном пресудом може поновити у корист окривљеног, ако је одлуком ЕCHR утврђено да су кршена људска права и основне слободе и да је пресуда заснована на таквом кршењу, а да је понављањем поступка могуће исправити учињену повреду.

У Закон о управним споровима је у одредби чл 56 став 1 тачка 7 уведен у складу с овом Препоруком овај основ за понављање поступка "ако став из накнадно донете одлуке Европског суда за људска права у истој ствари може да буде од утицаја на законитост правоснажно окончаног судског поступка"

Шта Европски суд за људска права не може да обезбеди?

Суд није ожалбени према националним судовима; не ради поновна саслушања, не поништава нити мења пресуде.

Суд неће директно посредовати у име подносиоца представке са органима државе на коју се подносиоц представке жали.

Суд неће доделити или платити адвоката који ће саставити представку.

Не може се поднети представка на кршење било којих других правних инструмената осим на кршење Европске конвенције о људским правима.

Суд не може давати информације о прописима који су на снази у држави против које је упућена представка.

Европски суд за људска права се може контактирати слањем електронске поште на адресу: webmaster@echr.coe.int

Закључак

Разлог - циљ доношења Протокола 14 је побољшање ефикасности рада Европског суда за људска права тиме што ће му се омогућити да се на лакши и бржи начин изврши селекција и одбацивање неприхватљивих случајева. Протокол садржи већи број амандмана који се односе на устројство суда, организацију, надлежност и поступак пред судом и процедуралног је карактера.

Литература

- 1) Карен Рид "Европска конвенција о људским правима – водич за практичаре" 1 и 2, Београд
- 2) Дона Гомиен : "Кратак водич кроз Европску конвенцију о људским правима"-Београд
- 3) Протокол бр 14 уз Европску конвенцију о људским правима Закон о ратификацији је објављен у "Службеном листу СЦГ - Међународни уговори", бр. 5/2005 од 1.7.2005. године и 7/2005.
- 4) www.echr.coe.int/ECHR/ENHeader/Case-law/Hudoc/Hudoc+database/
- 5) www.zastupnik.gov.yu
- 6) www.coe.int/t/e/legal-affairs (18 February 2010. Russia ratified Protocol No.14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention (CETS No. 194).)
- 7) Европска конвенција о људским правима са Протоколима

Љуба Слијепчевић,
Правосудна академија Нови Сад

ЗАШТИТА ПРАВА ЖРТАВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА ПРЕМА КОНВЕНЦИЈИ САВЕТА ЕВРОПЕ О БОРБИ ПРОТИВ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Увод

Трговина људима је један од најтежих облика кршења људских права у савременом свету и најдрастичније угрожава основна људска права лицима која постану њезине жртве. Међутим, трговина људима је феномен стар колико и људски род, само је кроз историју имала различите форме и обим. Трговина људима је глобални проблем, који је присутан у свим културама и друштвима савременог света, без обзира на економску развијеност, политичко уређење или религијску припадност становништва. Овај проблем заједнички је:

а) земљама у политичкој и економској транзицији и земљама које су имале искуства са ратовима као и

б) економски развијеним земљама које се истовремено појављују као транзитне земље и земље дестинације

Иако данас већина земаља тврди да се код њих људска права и слободе у потпуности остварују, феномен ропства се није изгубио – имамо га и у 21. веку. Многи су приморани на проституцију, служење у кућама, рад на плантажама, просјачење и на друге видове принуде. Људима се тргује унутар граница једне земље (интерна трговина људима), али и интерконтинентално (транснационална трговина људима), па су све државе суочене са овим озбиљним проблемом. Трговина људима се најчешће вежује за организоване криминалне групе.

Међународне организације располажу различитим подацима о броју људи који годишње постану жртве трговине људима и о заради који се остварује од ове криминалне активности:

- Према подацима Уједињених нација, 700.000 жена, деце и мушкараца сваке године постану жртве трговине људима;

- *US State Department* процењује да 900.000 жена, деце и мушкараца годишње постану жртве трговине људима (од тог броја 20.000 жртава на територији САД);

- Према проценама неких других истраживања, 27 милиона људи је данас у ропском положају, а од тога осам милиона деце (чак 20.000 деце из Обале Слоноваче);

- Трговина људима је једна од три најпрофитабилније криминалне делатности (пored трговине дрогом и оружјем);

- Зарада остварена од трговине људима процењује се на 7 – 60 милијарди US\$ годишње, а по неким проценама и до 507 милијарди US\$ годишње.

Трговина људима је по мноштву изабљивачких циљева међународни, организовани, криминални феномен који има тешке последице по безбедност, благостање и људска права његових жртава.

Не постоји држава у савременом свету која је имуна на овај проблем. Из тих разлога и приступ овом проблему мора бити глобалан и утемељен на међународној сарадњи. Донедавно су људи ових простора праксу трговања људима везивали за друга географска подручја или за неке раније историјске периоде. Међутим, она је сада и наша реалност, и треба јој се адекватно се супротставити.

Како се дефинише трговина људима?

Према члану 3 став а Протокола за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људима, посебно женама и децом, трговина људима (Палермо Протокол) који представља допунски део Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала трговина људима се одређује као:

"врбовање, превозење, превођење, пребацивање, скривање и примање лица, путем претње силом или употребом силе или других облика присиле, отмице, преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или тешког положаја, давања или примања новца или других користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем, у циљу експлоатације. Експлоатација обухвата, као минимум, експлоатацију проституције других лица или друге облике сексуалне експлоатације, принудни рад или службу, ропство или однос сличан ропству, сервитут или уклањање органа".

Према Члану 3б истог документа, пристанак жртве на намеравану експлоатацију нема никаквог значаја, односно не умањује одговорност пред законом оних лица која су починиоци трговине људима.

Прикази

Дететом се, у смислу члана 3д Конвенције, сматра свако лице млађе од 18 година.

Процес трговине људима

Ланац трговине људима подразумева три фазе:

1. Фаза регрутације (врбовања)
2. Фаза транзита
3. Фаза експлоатације

Жртве су често преварене тако што верују да иду и иностранство како би радиле као конобарице, дадиље, манекенке, радници у фабрици, играчице..., али, када стигну у неку страну земљу, бивају присиљене на проституцију, принудни рад, просјачење...

Облици трговине људима су следећи:

- а) сексуална експлоатација
- б) радна експлоатација
- ц) дужничко ропство
- д) принудни брак
- е) лажно усвајање
- ф) принудно просјачење
- г) принуда на вршење кривичних дела
- х) трговина органима и трговина бебама
- и) порнографија

Инструменти Уједињених нација

Конвенција UN о борби против транснационалног организованог криминала са пратећим Протоколима (2000) Скупштина донела Закон о потврђивању 22. јуна 2001. "Службени лист", бр. 6 из 2001.

UN Факултативни протокол о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији (2002)

UN ОНCHR/Високи комесар UN за људска права – Препоручени принципи и смернице за људска права и трговину људима (2002)

Декларација UN о основним принципима правде за жртве криминала и злоупотребе власти, Резолуција Генералне скупштине UN бр. 40/34 од 20. новембра 1985.

Резолуција Генералне скупштине UN бр. 60/147 о основним принципима и смерницама у вези са правом на правни лек и обештећење за жртве тешких кршења међународних докумената о људским правима и озбиљног кршења међународног хуманитарног права од 21. марта 2006. године

Резолуција Генералне скупштине UN бр. 63/156 од 30. јануара 2009. о трговини женама и децом

Универзална декларација о Правима човека (1948) Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966) и Опциони протокол

Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1966)

Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих поступака (1984)

Међународна конвенција о заштити права радника миграната и чланова њихових породица

Декларација о основним правима жртве криминалитета и жртве злоупотреба власти (1985)

Модел стратегија и практичних мера на елиминацији насиља против жена на подручју криминалне превенције и правосуђа (1998)

Конвенција UN против транснационалног организованог криминала (2000)

Конвенције Међународне организације рада о принудном или обавезном раду и спречавању принудног рада (1930)

Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих поступака (1984)

Међународни споразум за успешну заштиту од криминалне трговине познате под именом трговина белим робљем (1904)

Међународна конвенција за сузбијање трговине женама и децом (1921)

Конвенција о ропству (1926)

Конвенција о забрани свих облика праксе сличне ропству (1926)

Међународна конвенција о сузбијању трговине пунолетним женама (1933)

Међународна конвенција о сузбијању трговине белим робљем (1949)

Прикази

Конвенција за сузбијање и укидање трговине лицима и експлоатације проституисања других (1949)

Конвенција о ропству (1926) са Протоколом (1953)

Допунска конвенција о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличне ропству Завршним актом (1956)

Декларација о елиминацији насиља над женама

Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације - CEDAW (1979)

Конвенција UN о правима детета (1989)

Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људима, посебно женама и децом уз Конвенцију против организованог међународног криминала

Европски инструменти

Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима са Извештајем са објашњењима (2005) Скупштина РС донела Закон о потврђивању 18. марта. 2009. Службени гласник 19 из 2009.

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (ECHR) 1950. са Протоколима

Оквирна одлука Савета ЕУ о превенцији и борби против трговине људима и заштити жртава (2002/629/JHA 19. јул 2002)

Директива Савета ЕУ о дозволи боравка за држављане трећих земаља који су жртве трговине људима или који су били предмет радњи које омогућавају илегалне миграције, а који одлуче да сарађују са надлежним органима (2004/81/EC, 29. април 2000)

Оквирна одлука Савета ЕУ о сузбијању сексуалне експлоатације деце и дечје порнографије (2004/68/JHA 22. децембар 2003)

Оквирна одлука Савета ЕУ о положају жртава у кривичном поступку (2001/220/JHA, 15. март 2001)

Конвенција о компензацији жртава насиља (1983)

Европска конвенција о екстрадицији (1957)

Европска Конвенција о сарадњи у кривичним стварима (1959)

Европска социјална повеља (1996)

Национални инструменти

Устав Републике Србије
Кривични законик Републике Србије
Законик о кривичном поступку
Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела
Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела
Закон о одговорности правних лица за кривична дела
Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку,
Закон о кретању и боравку странаца
Закон о прекршајима
Стратегија борбе против трговине људима
Инструкције о условима за одобрење привременог боравака страним држављанима жртвама трговине људима

Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима

Увод

Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима има за циљ превенцију трговине људима, заштиту жртава и кривично гоњење починилаца. Ступила је на снагу 1.02.2008., а Скупштина Републике Србије је донела Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима 18. марта 2009. Службени гласник 19 из 2009.

Ова Конвенција се примењује на све жртве трговине подједнако - жене, мушкарце и децу, на све облике експлоатације (на сексуалну експлоатацију, принудни рад, сервитуд, одстрањивање органа итд.), као и на све облике трговине људима – националну и транснационалну, трговину људима која јесте или није везана за организовани криминал.

"Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима, која представља први европски споразум у овој области, предвиђа следеће обавезе држава потписница:

- Подизање свести лица у ризику од трговине људима и акције у правцу обесхрабтивања "корисника" како би се спречила трговина људима.

Прикази

- Жртве трговине људима се морају препознати као такве како би се спречило да их полицијски и државни органи третирају као илегалне мигранте или криминалце.
- Жртвама трговине људима ће бити пружена физичка и психолошка помоћ и подршка ради њиховог повратка у друштво. Медицинско лечење, саветовање и информације, као и одговарајући смештај спадају у мере које се обезбеђују. Жртве такође имају и право на накнаду штете.
- Жртве имају право на најмање 30 дана да се опораве, ослободe се утицаја трговаца људима и донесу одлуку о евентуалној сарадњи са државним органима. Може им се одобрити обновљива дозвола боравка, ако то захтева њихова лична ситуација или ако је њихов останак потребан ради сарадње и истражном поступку.
- Трговина људима ће се сматрати кривичним делом: трговци људима и њихови саучесници ће стога бити кривично гоњени.
- Приватан живот и безбедност жртава трговине људима ће бити заштићени за време трајања судског поступка.
- Могућност криминализације корисника услуга жртава трговине људима ако су знали да се ради о жртви трговине људима.
- Конвенција пружа могућност некажњавања жртве за њено учешће у нелегалним радњама ако је на то била приморана."

Преамбула

У Преамбули Конвенције посебно се указује на значај међународних докумената, препорука, оквирних одлука и конвенција усвојених од стране Уједињених нација, Европске уније и Савета Европе.

Прво поглавље

У првом поглављу Конвенције у члановима 1 до 4 дефинишу се:

1. циљеви Конвенције
2. област примене
3. принцип недискриминације
4. дефиниције.

Циљеви Конвенције су:

да спречи и сузбије трговину људима, уз гарантовање равноправности полова, да заштити људска права жртава трговине људима, да осмисли свеобухватни оквир за пружање заштите и помоћи жртвама и

сведоцима, уз гарантовање равноправности полова, као и обезбеђивање ефикасне истраге и кривичног гоњења, те да унапреди међународну сарадњу у сузбијању трговине људима. При том у циљу обезбеђења успешне имплементације ових мера код земаља потписница Конвенције самим документом успоставља се механизам надзора овог процеса.

Конвенција се примењује на све облике трговине људима, како националне тако и међународне, без обзира да ли је или није повезана са организованим криминалом.

Заштита и права жртава, треба да се обезбеди без дискриминације по било ком основу као што су пол, раса, боја, језик, вероисповест, политичко или неко друго уверење, национално или социјално порекло, припадност некој националној мањини, имовина, рођење или неки други статус.

Ова Конвенција у члану 3 као посебно важну тачку истиче дефинисање појава и статуса особа које су учесници у процесу трговине људима и према њој "трговина људима" значи врбовање, превоз, премештање, скривање или прихват лица, уз примену претње или силе или других облика принуде, отмице, преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или стања угрожености, или давање или примање новчаних средстава или друге користи ради добијања пристанка лица које има контролу над другим лицем у циљу искоришћавања. Искоришћавање, у најмању руку, треба да укључи искоришћавање проституције других лица или друге облике сексуалног искоришћавања, присилан рад или пружање услуга, служење, ропство или праксу сличну ропству или вађење људских органа"

Пристанак жртве "трговине људима" на планирано искоришћавање, нема значаја ни у једном случају у смислу ове Конвенције. Дететом се сматра свака особа млађа од 18 година.

Жртва је свако физичко лице које је постало предмет трговине људима на начин како то предвиђа ова Конвенција.

Друго поглавље

Друго поглавље носи назив "Превенција, сарадња и друге мере за спречавање трговине људским бићима и регулисано је одредбама чл 5-9 Конвенције.

У оквиру овог поглавља истакнуто је да свака страна потписница треба да предузме мере да успостави или учврсти националну координацију различитих тела надлежних за спречавање и сузбијање трговине људима, те да успостави и/или учврсти делотворне мере и програме за спречавање трго-

вине људима средствима као што су: истраживање, информисање, кампање намењене подизању свести и едукацији, социјалне и економске иницијативе и програми обуке, посебно за лица која су изложена трговини људима и за стручњаке који се баве проблематиком трговине људима. Током примене таквих мера свака страна уговорница треба да промовише приступ базиран на људским правима и на, родној равноправности и потреби деце.

Оно што је такођер битно, је чињеница да свака страна потписница треба да предузме одговарајуће мере, које могу да буду неопходне, како би омогућила законите миграције, а посебно путем ширења тачних информација од стране надлежних служби о условима законитог уласка и боравка на њеној територији.

Посебан акценат је стављен на чињеницу да свака страна потписница треба да предузме посебне мере у циљу смањења изложености деце трговини људима, пре свега стварањем климе која погодује заштити деце.

Члан 6 Конвенције садржи мере којима се обесхрабрује потражња која подстиче све облике искоришћавања људи, а посебно жена и деце, која доводи до трговине људима, свака страна уговорница треба да усвоји или да унапреди законодавне, управне, образовне, социјалне, културне или друге мере. То укључује:

- а) истраживања најбоље праксе, метода и стратегија;
- б) подизање свести о одговорности и значају улоге медија и цивилног друштва у препознавању тражње као једног од основних узрока трговине људима;
- ц) циљане информативне кампање које ће, по потреби, укључивати, између осталог, и државне органе и креаторе политике;
- д) превентивне мере, укључујући образовне програме за дечаке и девојчице током њиховог школовања, који наглашавају неприхватљивост дискриминације полова и њене катастрофалне последице, важност равноправности полова и достојанства и интегритета свакога човека.

Члан 7 Конвенције предвиђа мере које се примењују на граничним прелазима на начин да се поштују без повреде међународних обавеза које се односе на слободу кретања људи. Потписнице треба да, у мери у којој је то могуће, јачају контролу на границама која је неопходна за спречавање и откривање трговине људима. Мерама се обухватају обавезе у односу на превоз робе.

Зависно од потребе и без повреде важећих међународних конвенција, такве мере треба да укључе увођење обавезе комерцијалних превозника, укључујући сва предузећа која се баве превозом, односно власнике или возача било којег превозног средства, да утврде да ли сви путници поседују путне исправе неопходне за улазак у државу пријема, а да такођер у случају непоштовања ове обавезе буду примењене одговарајуће санкције. У примени било које од ових мера државе су обавезне да обезбеде сарадњу пограничних служби, установљавањем непосредних комуникационих веза.

Члан 8 Конвенције наводи да је потребно да се осигура да путне или личне исправе да се не могу лако злоупотребити и фалсификовати или на незаконит начин изменити, копирати или издати. Као последњу меру у овом поглављу у члану 9 наводи се да на захтев друге стране потписнице Конвенције, страна потписница треба да, у складу са својим унутрашњим правом, у разумном року, провери исправност и ваљаност путних или личних исправа издатих или наводно издатих у њено име, а за које постоји сумња да су употребљени за трговину људима.

Треће поглавље

Треће поглавље регулише мере за заштиту и унапређење права жртава којима се гарантује равноправност полова и детаљно се прописују поступци за остварење тих циљева у члановима 10-17.

Члан 10 Конвенције прописује поступак идентификације жртава.

Свака страна потписница треба да обезбеди својим надлежним органима кадрове који су обучени и квалификовани за спречавање и сузбијање трговине људима, за идентификавање и пружање помоћи жртвама, укључујући децу, и треба да осигура да различити органи међусобно сарађују, као и са надлежним организацијама за подршку, како би жртве биле идентификоване у поступку који на одговарајући начин узима у обзир посебан положај жена и деце жртава и како би им се, по потреби, издале боравишне дозволе.

Свака страна уговорница треба да усвоји законодавне или друге мере које су потребне како би се на одговарајући начин идентификовале жртве у сарадњи с другим странама уговорницама и релевантним организацијама за подршку. Свака страна уговорница треба да осигура, у случају да надлежни органи имају оправдане разлоге да верују да је неко лице било жртва трговине људима, да се то лице не удаљи са њене територије све док надлежни органи не окончају поступак идентификације жртава кривичног дела.

Када старосна доб жртве није извесна, а постоји оправдана сумња да је жртва дете, то лице треба да се сматра дететом и треба да му се пруже посебне заштитне мере све до потврђивања његове старосне доби, а уколико се утврди да је дете без пратње жртва, свака страна уговорница треба да:

а) обезбеди представљање тог детета од стране законитог старатеља, организације или органа који поступају у најбољем интересу детета;

б) предузме потребне мере за утврђивање идентитета и држављанства детета;

ц) предузме све што је неопходно како би се пронашла породица детета, ако је то у најбољем интересу детета.

У члану 11 Конвенције се говори о заштити приватности.

Свака страна потписница треба да заштити приватан живот и идентитет жртава. Лични подаци жртава треба да се чувају и користе у складу са условима предвиђеним Конвенцијом о заштити појединаца у погледу аутоматске обраде личних података (ETS бр. 108).

Такођер се наводи да свака страна уговорница треба да усвоји мере којима ће посебно да осигура да идентитет или подаци који омогућавају идентификацију детета које је жртва трговине људима не буду јавно објављени путем медија, или на било који други начин, осим у изузетним случајевима, у циљу лакшег проналажења чланова породице или да се на други начин обезбеди добробит и заштита детета, те да се размотри доношење мера, у складу са чланом 10. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода према тумачењу Европског суда за људска права, чији је циљ подстицање медија на заштиту приватног живота и идентитета жртава путем медија.

У члану 12 Конвенције говори се о помоћи жртвама и наводи се да је свака страна уговорница треба да усвоји законодавне или друге мере које су потребне за пружање помоћи жртвама у њиховом физичком, психолошком и социјалном опоравку како би се жртви омогућило да поступа као сведок.

У члану 13 се говори о потреби да свака страна уговорница у свом домаћем законодавству предвиди период времена за опоравак и размишљање у трајању од најмање 30 дана, кад постоје оправдани разлози да се верује да се ради о жртви. Тај период ће бити довољан да се лице опорави и ослободи утицаја трговца људима и/или да донесе меродавну одлуку да сарађује са надлежним органима.

Члан 14 Конвенције говори о дозволи боравка. Свака страна уговорница треба да изда жртвама боравишну дозволу чија се важност може продужити. Боравишна дозвола за децу која су жртве трговине људима, ако то закон предвиђа, издаје се у складу са најбољим интересима детета.

У члану 15 Конвенције говори се о накнади штете и правној заштити и свака страна потписница треба да осигура да жртве имају приступ, и то од првог контакта са надлежним органима, информацијама о одговарајућим судским и управним поступцима на језику који разумеју. Такођер се наводи да свака страна потписница треба својим унутрашњим правом да обезбеди право на правни савет и бесплатну правну помоћ жртвама под условима које прописује њено унутрашње право. Свака страна уговорница треба својим унутрашњим правом да обезбеди право жртава на одштету од извршилаца.

У Члану 16 Конвенције говори се о репатријацији и повратку жртава и наводи се да страна потписница чији је држављанин жртва или у којој је жртва имала право сталног боравка у време уласка на територију стране потписнице која је држава пријема, водећи рачуна о правима, безбедности и достојанству жртве, треба да омогући и да прихвати њен повратак без непотребног или неоправданог одлагања.

Уколико страна потписница враћа жртву у другу државу, такав повратак треба да се обави уз дужно поштовање права, безбедности и достојанства тог лица, као и статуса евентуалних правних поступака који се односе на чињеницу да је то лице жртва, и по могућности, тај повратак треба да буде добровољан. На захтев земље дестинације земља којој је захтев упућен треба да пре прихвата жртве да провери да ли је то лице њен држављанин или да ли је имало право сталног боравка на њеној територији у време уласка на територију стране потписнице која је држава пријема.

У циљу олакшања повратка жртве која нема одговарајућу личну документацију, страна потписница чије је то лице држављанин или у којој је имало право сталног боравка у време уласка на територију стране потписнице која је држава пријема, треба да прихвати да изда, на захтев стране потписнице која жртву прима, путну исправу или неку другу потврду која је том лицу потребна за путовање и поновни улазак на њену територију.

Свака страна потписница треба да усвоји законодавне или друге мере потребне да се установе програми репатријације, који укључују надлежне државне и међународне институције и невладине организације. Циљ ових про-

грама је избегавање поновне виктимизације. Свака страна потписница треба да се максимално заложује за реинтеграцију жртава у друштво државе повратка, укључујући реинтеграцију у образовни систем и тржиште рада, посебно путем стицања и унапређивања њихових стручних квалификација. Када се ради о деци, ови програми би требало да обухвате остваривање права на образовање и мере којима ће се обезбедити одговарајућа заштита или њихов прихват од стране породице или одговарајућих институција за бригу.

Свака страна потписница треба да усвоји законодавне или друге мере потребне да се жртвама учине доступни подаци, а по потреби у сарадњи са било којом другом заинтересованом страном потписницом, потребни за ступање у контакт са организацијама које им могу помоћи у земљи у коју су враћене или репатриране, као што су органи за спровођење закона, невладине организације, правни стручњаци који могу да им дају савет и установе за социјално старање.

Деца која су жртве трговине људима не треба да буду враћена ни у једну државу ако, након процене ризика и безбедности, постоји индиција да такав повратак не би био у најбољем интересу детета.

Ови програми имају за циљ да онемогуће ревиктимизацију.

Члан 17 Конвенције наводи да све набројене мере и поступци морају бити развијани, имплементирани и одређивани уз пуно поштовање и промовисање равноправности полова.

Четврто поглавље

У четвртом поглављу под називом "Материјално кривично право" у члановима 18 до 26 Конвенција прописује сва поступања државних органа у земљама потписницама односно уговорницама у којима се примењују кривичноправне одредбе.

У члановима 18 до 20 прописује се неопходност криминализације поступака у домаћем законодавству као што су: трговина људима, коришћења услуга жртве које су објекат експлоатације и поступака који се одnose на путне или личне исправе.

Свака страна уговорница треба да усвоји законодавне и друге мере које су потребне да се пропишу као кривична дела, следећи поступци, када су извршени умишљајно и у циљу омогућавања трговине људима:

- а) фалсификовање путне или личне исправе;
- б) прибављање или израда такве исправе;

ц) задржавање, одузимање, скривање, оштећење или уништавање путне или личне исправе другог лица.

Члан 21 наводи да се као кривично дело мора инкриминисати и оно понашање које се односи на поступање саучесника у процесу трговине људима, као и покушај извршења дела.

У члану 22 Конвенције прописује се корпоративна одговорност, односно одговорност правног лица за учешће у трговини људима.

Државе уговорнице треба да усвоје законодавне и друге мере које су потребне да се обезбеди да правно лице може да буде одговорно за кривично дело предвиђено овом Конвенцијом, ако га је извршило било које физичко лице у корист тог правног лица, било да је поступало самостално или као део неког органа тог правног лица, ако се налази на руководећем положају у оквиру тог правног лица, на основу:

- а) овлашћења да заступа то правно лице;
- б) овлашћења да доноси одлуке у име тог правног лица;
- ц) овлашћења да врши надзор у оквиру тог правног лица.

Правно лице може да буде одговорно када је одсуство надзора или контроле од стране физичког лица омогућило извршење кривичног дела у складу са овом Конвенцијом од стране физичког лица које поступа по овлашћењу тог правног лица, а у корист тог правног лица.

Одговорност правног лица може бити кривична, грађанско-правна или управна.

Таква одговорност не прејудицира кривичну одговорност физичких лица која су починила кривично дело.

У Члану 23 Конвенције прописане су санкције и мере које требају бити уграђене у домаћа законодавства и свака страна уговорница треба да усвоји законодавне и друге мере које су потребне да се обезбеди да се кривична дела утврђена у складу са чл. до 18. до 21. Конвенције кажњавају санкцијама које су ефикасне, сразмерне и које одвраћају од вршења кривичног дела. Такве санкције ако их изврши физичко лице, укључују и санкције које подразумевају лишавање слободе које може довести до изручења. Такођер, се наводи да свака страна уговорница треба да осигура да правна лица која су одговорна буду подвргнута ефикасним, сразмерним и одвраћајућим кривичним или некривичним санкцијама или мерама, укључујући и новчане казне. Свака страна уговорница треба да усво-

ји законодавне и друге мере како би могла да заплени или на други начин одузме средства или приходе од ових кривичних дела.

У члану 24 Конвенција предвиђа отежавајуће околности које се морају узети у обзир приликом кажњавања учиниоца.

Те отежавајуће околности су следеће:

- а) кривично дело којим се свесно или због тешког немара угрожава живот жртве;
- б) кривично дело учињено против детета;
- ц) кривично дело које је извршио државни функционер у вршењу својих дужности;
- д) кривично дело извршено у оквиру злочиначке организације.

Члан 25 Конвенције говори да је отежавајућа околност постојање специјалног поврата.

Члан 26 говори да жртви неће бити изречена казна за учешће у незаконитим активностима, у оној мери у којој су оне биле присиљене на то.

Пето поглавље

Пето поглавље под називом "Истрага, кривично гоњење и процесно право" говори се у члановима 27 до 31 и оно прописује релевантне поступке за државе потписнице Конвенције које се односе на примену кривичног поступка према учиниоцима кривичног дела трговине људима.

У Члану 27 наводи се да свака страна уговорница треба да осигура да истраге или кривично гоњење за кривична дела из ове Конвенције не зависе од пријаве или оптужбе жртве, барем онда када је кривично дело у целини или делимично извршено на њеној територији већ се води *ex officio*.

Свака страна потписница треба да осигура да жртве кривичног дела почињеног на територији стране потписнице која није држава у којој бораве могу поднети тужбу надлежним органима у држави у којој имају боравак. Надлежни орган коме се поднесе пријава, уколико нема надлежност за такве случајеве, доставиће је, без одлагања, надлежном органу стране уговорнице на чијој територији је извршено кривично дело. По пријави ће се решавати у складу с унутрашњим правом стране уговорнице у којој је кривично дело извршено.

Свака страна потписница треба да осигура путем законодавних или других мера и у складу са условима који су прописани њеним унутрашњим правом, да свака група, фондација, удружење или невладине организације, које имају за циљ сузбијање трговине људима или заштиту људских права, имају могућност да пружају помоћ или подршку жртви уз њену сагласност током кривичног поступка који се води због кривичног дела трговине људима.

У Члану 28 прописује се заштита жртава, сведока и лица која сарађују са судским органима.

У том смислу свака страна уговорница треба да усвоји законодавне или друге мере које су потребне да би се обезбедила ефикасна и одговарајућа заштита од могуће одмазде или застрашивања, посебно у току и после истраге и кривичног гоњења извршилаца, и то:

- а) за жртве;
- б) по потреби, за оне који пријаве кривично дело утврђено у складу са чланом 18. ове Конвенције или који на неки други начин сарађују са истражним органима и тужилаштвом;
- ц) за сведоке који сведоче о кривичним делима утврђеним у складу са чланом 18. ове Конвенције;
- д) по потреби, за чланове породице жртве и сведока.

Такођер се наводи да је потребно да свака страна уговорница треба да усвоји законодавне или друге мере које су потребне да би се омогућиле и понудиле различите врсте заштите. То би могло да обухвати физичку заштиту, пресељење, промену идентитета и помоћ у проналажењу послова.

Детету жртви трговине људима треба пружити посебне мере заштите које ће водити рачуна о његовим најбољим интересима.

У члану 29 наводи се да је потребно формирати специјализоване органе и координациона тела да би се осигурало да се одређена лица или тела специјализују за борбу против трговине људима и заштиту жртава. Таква лица или тела треба да имају неопходну самосталност у складу са основним принципима правног система стране уговорнице, да би могли ефикасно да врше своје функције без било каквих непримерених притисака. Та лица или запослени у тим телима треба да имају одговарајућу обуку и финансијска средства за обављање својих задатака.

Према Конвенцији свака страна потписница треба да усвоји потребне мере да се обезбеди координација политика и акција ресорних ми-

нистарстава и других јавних установа у борби против трговине људима, а по потреби и путем оснивања координационих тела.

Обучавање особа које учествују у борби против трговине људима треба да обухвати методе за спречавање и борбу против трговине људима, укључујући и обуку из области људских права. Обука се може организовати само за поједине ресоре и, по потреби се може усредсредити на: методе које се користе за спречавање трговине људима, кривично гоњење трговаца људима и заштиту права жртава, укључујући и заштиту жртава од трговаца људима.

Свака страна потписница треба да размотри могућност именовања националних извештача или других механизма за надгледање активности државних институција у борби против трговине људима и примене захтева које поставља национално законодавство.

Члан 30 Конвенције говори о томе да свака страна уговорница треба да усвоји законодавне или друге мере како би се током судских поступака обезбедила:

- а) заштита приватности жртве и, по потреби, њеног идентитета;
- б) безбедност жртве и заштита од застрашивања,

у складу са условима прописаним унутрашњим правом и, у случају да су жртве деца, поклањањем посебне пажње потребама деце и обезбеђивањем њиховог права на посебне мере заштите, а све ово у складу са одредбом члана 6 Европске конвенције о људским правима.

Члан 31 Конвенције говори о потреби да свака страна уговорница треба да усвоји законодавне и друге мере које су потребне да се утврди надлежност за било које кривично дело предвиђено овом Конвенцијом, ако је то кривично дело почињено:

- а) на њеној територији; или
- б) на броду који плови под заставом те стране уговорнице; или
- ц) у ваздухоплову који је регистрован по законима те стране уговорнице; или
- д) од стране једног њеног држављана или лица без држављанства које има уобичајено боравиште на њеној територији, ако је то кривично дело кажњиво према кривичном праву у држави у којој је почињено или ако је кривично дело почињено изван територијалне надлежности било које државе;
- е) против њеног држављанина.

Свака страна потписница може у време потписивања или депоновања инструмента о потврђивању, прихватању, одобравању или приступању у изјави упућеној Генералном секретару Савета Европе, да наведе да задржава право да не примењује, или да примењује само у одређеним случајевима или околностима или условима о наведеним правилима јурисдикције .

Свака страна потписница треба да усвоји мере које су потребне како би се утврдила надлежност за кривична дела из ове Конвенције у случајевима када се наводни извршилац налази на њеној територији, а она га не изручи другој страни уговорници искључиво на основу његовог држављанства, након пријема захтева за изручење.

Када више од једне државе тврди да имају надлежност за наводно кривично дело предвиђено овом Конвенцијом, стране уговорнице ће се по потреби консултовати ради одређивања најпогодније надлежности за кривично гоњење, а при том не доводећи у питање опште норме међународног права, ова Конвенција не искључује било какву кривичну надлежност коју страна уговорница остварује у складу са својим унутрашњим правом.

Шесто поглавље

Шесто поглавље конвенције говори о "Међународној сарадњи и сарадњи са цивилним друштвом"

Ову материју регулише члан 32 и њиме су регулисани општи принципи и мере међународне сарадње, а стране потписнице треба међусобно да сарађују у складу са одредбама ове Конвенције и кроз примену одговарајућих међународних и регионалних инструмената и договора постигнутих на основу јединствених или реципрочних закона и домаћег законодавства у што већој мери у циљу:

- а) спречавања и сузбијања трговине људима;
- б) пружања заштите и помоћи;
- ц) вршења истрага или поступака који се односе на кривична дела утврђена у складу са овом Конвенцијом.

Члан 33 Конвенције предвиђа да стране потписнице ове Конвенције могу да размотре могућност јачања сарадње у трагању за несталим лицима, посебно несталом децом, ако на основу доступних информација може да се закључи да се ради о жртви трговине људима.

У том циљу, стране могу да закључују међусобне билатералне или мултилатералне споразуме.

Члан 34 регулише међусобно информисање и страна уговорница може, у границама свог унутрашњег права и без претходног захтева, да проследи другој страни информације прибављене у оквиру спроведене истраге ако сматра да би објављивање таквих информација могло да помогне страни која прима информације у покретању или спровођењу истрага или поступака који се односе на кривична дела утврђена у складу са овом Конвенцијом, односно да доведе до захтева за сарадњу те стране уговорнице. Пре пружања таквих информација страна уговорница која их доставља може да затражи да се информације држе у тајности или да се користе под одређеним условима. Ако страна уговорница која прима информације не може да испуни такав захтев, она ће о томе да обавести страну која доставља информације, која ће у том случају да утврди да ли информације треба и поред тога да достави. Ако страна уговорница која прима информације прихвати да оне подлежу условима, ти услови ће за њу бити обавезујући.

Члан 35 прописује да ће свака страна потписница подстицати државне органе и државне службенике да сарађују са невладиним организацијама, другим надлежним организацијама и припадницима цивилног друштва на установљавању стратешког партнерства ради остваривања циљева ове Конвенције.

Седмо поглавље

Седмо поглавље под називом "Механизам за надгледање" прописује које су све мере неопходне за надгледање процеса борбе против трговине људима.

У Члану 36 се наводи да група експерата за сузбијање трговине људима (у даљем тексту "GRETA") треба да надгледа примену ове Конвенције од стране страна уговорница.

"GRETA" треба да се састоји од најмање 10, а највише 15 чланова, водећи рачуна о родној и географској равнотежи, као и о мултидисциплинарној стручности. Чланове треба да изабере Комитет страна потписница Конвенције на четири године, уз могућност једног реизбора, а треба да се бирају из редова држављана држава страна потписница ове Конвенције.

Према Конвенцији избор чланова "GRETA" треба да се заснива на следећим принципима:

а) бирају се из редова лица високог моралног интегритета, која су позната по својој признатој стручности у области људских права, помоћи и заштити жртава и сузбијању трговине људима, која имају стручно искуство у областима обухваћеним овом Конвенцијом;

б) представљају сами себе и независни су и непристрасни у вршењу својих функција и треба да буду на располагању за ефикасно извршавање постављених задатака;

ц) било која два члана "GRETA" не могу бити држављани исте државе;

д) чланови би требало да представљају главне правне системе.

Поступак избора чланова "GRETA" одређује Комитет министара.

Члан 37 регулише Комитет страна потписница и наводи да се исти састоји од представника у Комитету министара Савета Европе страна потписница ове Конвенције као и представника страна потписница ове Конвенције које нису чланице Савета Европе.

Комитет страна потписница сазива Генерални секретар Савета Европе. Први састанак Комитета страна потписница треба да буде одржан у року од годину дана од ступања на снагу ове Конвенције ради избора чланова "GRETA". Након тога треба да се састаје кад год једна трећина страна уговорница, председник "GRETA" или генерални секретар то затраже. Комитет страна потписница треба да усвоји пословник о свом раду.

Члан 38 регулише поступак оцењивања који се односи на стране потписнице ове Конвенције и треба да буде подељен на кругове, чију дужину одређује "GRETA". На почетку сваког круга "GRETA" бира конкретне одредбе на којима ће се заснивати поступак оцењивања. "GRETA" одређује најпогоднији начин за оцењивање. "GRETA" може да изради посебан упитник за сваки круг оцењивања, који може да послужи као основ за оцењивање примене ове Конвенције од стране страна потписница. Такав упитник се упућује свим странама потписницама. Стране потписнице одговарају на упитник, као и на све друге захтеве за информацијама које им упути "GRETA".

"GRETA" може да затражи информације од цивилног сектора. "GRETA" може допунски да организује посете земљама, у сарадњи са националним органима и "контакт особом" коју они одреде, и, уколико је

неопходно, уз помоћ независних националних стручњака. За време тих посета, "GRETA" могу помоћи стручњаци за поједине области.

"GRETA" треба да припреми нацрт извештаја који садржи анализу примене одредби на којима се заснива оцењивање, као и сугестије и предлоге који се односе на начин на који односна страна уговорница може да решава утврђене проблеме. Нацрт извештаја доставља се страни потписници која је предмет оцењивања ради стављања примедби. "GRETA" узима у обзир такве примедбе приликом сачињавања свог извештаја.

На основу тога, "GRETA" треба да усвоји свој извештај и закључке који се односе на мере које је страна потписница предузела у циљу примене одредаба ове Конвенције. Тај извештај и закључци треба да се доставе односној страни потписници и Комитету страна потписница. Извештај и закључци "GRETA" су јавни од тренутка њиховог усвајања, као и евентуалне примедбе односне стране потписнице. У члану 38 се регулише процедура евалуације.

Осмо поглавље

Осмо поглавље које регулише "Однос према другим међународним инструментима" регулише се у одредбама 39 до 40 и ту се у члану 39 регулише однос према Протоколу за спречавање, сузбијање и кажњавање трговине људима, посебно женама и децом, којим се допуњује Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала.

Ова Конвенција не утиче на права и обавезе који произилазе из одредаба Протокола за спречавање, сузбијање и кажњавање трговине људима, посебно женама и децом, који допуњује Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и има за циљ јачање заштите предвиђене Протоколом, као и унапређења стандарда који су у њему садржани.

Према Члану 40 ова Конвенција не утиче на права и обавезе које произилазе из других међународних инструмената чије стране уговорнице већ јесу или ће постати стране уговорнице ове Конвенције, а који садрже одредбе о питањима која регулише ова Конвенција и који обезбеђују већу заштиту и помоћ жртвама трговине људима.

Стране уговорнице ове Конвенције могу међусобно да закључују билатералне или мултилатералне споразуме о питањима на која се односи

ова Конвенција у циљу допуне или јачања њених одредаба или лакше примене принципа које она садржи.

Предвиђено је да ни једна одредба из ове Конвенције ништа неће утицати на права, обавезе и одговорности држава и појединаца према међународном праву, укључујући међународно хуманитарно право и међународно право које се односи на људска права, а посебно на Конвенцију из 1951. и Протокол из 1967. године који се односе на положај избеглица и принцип забране протеривања или враћања који је у њима садржан, тамо где се могу применити.

Девето поглавље

Девето поглавље регулише "Измене и допуне Конвенције "

Чланом 41 прописан је поступак предлагања и усвајања амандмана на докуменат.

Било који предлог измена и допуна ове Конвенције који поднесе нека страна уговорница треба да се достави Генералном секретару Савета Европе, који ће га проследити државама чланицама Савета Европе, свим потписницама, свим странама уговорницама, Европској заједници, свим државама које су позване да потпишу ову Конвенцију. Свака измена и допуна коју нека страна потписница предложи треба да се достави "GRETA", која подноси Комитету министара своје мишљење о предложеној измени и допуни.

Комитет министара разматра предложену измену и допуну, као и мишљење "GRETA", и по обављању консултација са странама потписницама ове Конвенције и прибављању њихове једногласне сагласности, може да усвоји измену и допуну.

Текст свих измена и допуна које усвоји Комитет министара у складу са ставом 3. овога члана доставља се странама потписницама на прихватање.

Све измене и допуне усвојене у складу са ставом 3. овога члана ступају на снагу првог дана у месецу после истека периода од три месеца након датума када су све стране потписнице обавестиле генералног секретара да су прихватиле измене и допуне.

Десето поглавље

У последњем десетом поглављу које регулише Завршне одредбе у члановима 42 до 47 описани су:

1. Потписивање и ступање на снагу

2. Приступање Конвенцији
3. Територијална примена
4. Резерве
5. Отказивање
6. Обавештавање

Према члану 42 ова Конвенција отворена је за потписивање државама чланицама Савета Европе, државама које нису чланице а учествовале су у њеној изради, као и Европској заједници.

Ова Конвенција подлеже ратификацији, прихватању или потврђивању. Ратификациони инструменти, као и инструменти о прихватању или потврђивању депонују се код генералног секретара Савета Европе.

Конвенција ступа на снагу првога дана у месецу по истеку периода од три месеца од дана када је 10 потписница, од којих је најмање 8 држава чланица Савета Европе, изразило своју сагласност да их Конвенција обавезује, сходно одредбама претходног става.

У односу на сваку државу наведену у ставу 1. или Европску заједницу, која накнадно изрази сагласност да се обавезује овом Конвенцијом, Конвенција ступа на снагу првог дана у месецу по истеку периода од три месеца од дана депоновања њеног ратификационог инструмента или инструмента о прихватању или потврђивању.

Члан 43 регулише приступање Конвенцији и по ступању на снагу ове Конвенције, Комитет министара Савета Европе може, по обављању консултација са странама уговорницама ове Конвенције и прибављања њихове једногласне сагласности, да позове било коју државу која није чланица Савета Европе, која није учествовала у изради Конвенције, да приступи Конвенцији на основу одлуке коју донесе већина како је предвиђено чланом 20 г. Статута Савета Европе и једногласном одлуком представника држава страна потписница које имају право учешћа у раду Комитета министара. У односу на сваку државу која приступа Конвенцији, Конвенција ступа на снагу првог дана у месецу после истека периода од три месеца након датума депоновања инструмента о приступању код генералног секретара Савета Европе.

Члан 44 регулише територијалну примену и наводи да свака држава или Европска заједница може, у време потписивања или приликом депоновања свог ратификационог инструмента или инстру-

мента о прихватању, потврђивању или приступању, да прецизира територију или територије на које се ова Конвенција односи.

Свака страна уговорница може било ког каснијег датума, изјавом упућеном генералном секретару Савета Европе, да прошири примену ове Конвенције на било коју другу територију назначену у изјави, за чије је међународне односе она одговорна или у чије име је овлашћена да преузима обавезе. У односу на ту територију, Конвенција ступа на снагу првог дана у месецу после истека периода од три месеца након датума када је генерални секретар такво обавештење примио. Свака изјава дата у складу са претходна два става може да се, у односу на било коју територију назначену у њој, повуче на основу обавештења генералном секретару Савета Европе. Повлачење производи дејство првог дана у месецу после истека периода од три месеца након датума када је генерални секретар такво обавештење примио.

Члан 45 регулише да на било коју одредбу ове Конвенције не може се ставити резерва, изузев на члан 31. став 2.

Члан 46 регулише да свака страна уговорница може да у било које време откаже ову Конвенцију слањем обавештења генералном секретару Савета Европе.

Такво отказивање производи дејство првог дана у месецу који следи после истека периода од три месеца након датума када је Генерални секретар примио обавештење.

Обавештавање тј. нотификација предвиђена је последњим чланом 47.

Генерални секретар Савета Европе обавештава државе чланице Савета Европе, све државе потписнице, све државе стране уговорнице, Европску заједницу, све државе које су позване да потпишу Конвенцију у складу са одредбама члана 42. и све државе које су позване да приступе овој Конвенцији у складу са одредбама члана 43. о:

- а) сваком потписивању;
- б) депоновању било којих ратификационих инструмената и инструмената о прихватању, потврђивању или приступању;
- ц) сваком датуму ступања на снагу ове конвенције у складу са чл. 42. и 43;
- д) свим изменама и допунама прихваћеним у складу са чланом 41. и о датуму ступања на снагу тих измена и допуна;

е) сваком отказивању извршеном у складу са одредбама члана 46;
ф) сваком другом акту, обавештењу или саопштењу који се односе на ову конвенцију;

г) свакој резерви стављеној у складу са чланом 45.

У Конвенцији се на крају констатује да је сачињена у Варшави, 16. маја 2005. године, на енглеском и француском језику, при чему су оба текста једнако веродостојна, у по једном примерку који се депонују у архиви Савета Европе. Генерални секретар Савета Европе доставља оверене копије свакој држави чланици Савета Европе, државама које нису чланице, а које су учествовале у изради ове Конвенције, Европској заједници и свакој држави која је позвана да приступи овој Конвенцији. "

Закључак

Конвенција је први међународни уговор који третира људе који су предмет трговине људима као жртве, а не као починиоце злочина. Трговина људима захтева најширу могућу међународну сарадњу и мора да укључи земље порекла, транзита и крајње дестинације. Конвенција је отворена не само за земље чланице Савета Европе, већ и за државе ван Европе и зато нуди могућност глобалног одговора на глобални проблем.

Литература :

- 1) мр Јасмина Киурски, Невенка Важић, Ђорђије Вуковић: "Сексуално и родно засновано насиље –кривично-правна заштита", Београд
- 2) Радован Лазић: Међународни документи о трговини људима, "Тужилачка реч", децембар 2011
- 3) проф др Милан Жарковић, Радмила Драгичевић Дичић, Снежана Николић Гаротић, Гордана Лекић Брадајић, др Миодраг Мајић, Миољуб Виторовић: "Кривичноправни систем и судска пракса у области борбе против трговине људима"
- 4) Приручник за судије и тужиоце у борби против трговине људима, Друштво судија Србије и OEVS, Београд 2011
- 5) Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима, "Службени гласник" бг. 19 из 2009.
- 6) [www. astra. org. rs](http://www.astra.org.rs)

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

34

БИЛТЕН судске праксе Апелационог суда у Новом Саду /
главни и одговорни уредник Ђура Тамаш. - бр. 4, 2012 -
Београд (Булевар војводе Мишића 37/II): Intermex, 2012-
(Београд: "Сисего"). - 22 cm

Три пута годишње. - Је наставак: Билтен судске праксе -
Окружни суд у Новом Саду = ISSN 1452-3221
ISSN 2217-4117 = Билтен судске праксе
Апелационог суда у Новом Саду
COBISS.SR-ID 179848460